

DE REDELIJKE GODSDIENST

In welke de Goddelijke waarheden van het genadeverbond worden verklaard, tegen partijen beschermd en tot beoefening aangedrongen, alsmede de bedeling des verbonds in het Oude en Nieuwe Testament en de ontmoeting der kerk in het Nieuwe Testament, vertoond in een verklaring van de Openbaring van Johannes.

door

W. á BRAKEL Th. F.

in leven bedienaar des Goddelijken Woords te Rotterdam

deel I

HOOFDSTUK 31-36

Onveranderd uitgegeven naar de beste uitgaven, onder toezicht van J. H. Donner.

Te LEIDEN, bij D. Donner.

1893

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2003

INHOUD

HOOFDSTUK 31 - VAN DE WEDERGEBOORTE

HOOFDSTUK 32 – VAN HET GELOOF

HOOFDSTUK 33 - KENTEKENEN VAN HET ZALIGMAKEND GELOOF

HOOFDSTUK 34 – VAN DE RECHTVAARDIGMAKING

HOOFDSTUK 35 – VAN DE AANNEMING TOT KINDEREN

HOOFDSTUK 36 – VAN DE GEESTELIJKE VREDE

HOOFDSTUK 31

VAN DE WEDERGEBOORTE

Dus hebben wij gezien 't werk Gods in de bekering des mensen; nu gaan wij voort tot de mens, die de werking Gods ontvangt, en daardoor wedergeboren wordt.

I. WEDERGEBOORTE is een woord, ontleend van de geboorte des mensen; verstaande daardoor *niet alleen het baren, maar insluitend ál de werkingen, de ontvangenis, de groei en het geboren worden*. Want men moet niet menen, dat een mens vóór zijn wedergeboorte leven heeft, 't welk, als voorbereiding tot de wedergeboorte, - moetende dan daardoor verstaan de bekering, - zou zijn. Neen, de mens is vóór zijn wedergeboorte dood, en krijgt door de wedergeboorte leven. Tussen dood en leven is geen derde staat, zo ook niet tussen bekeerd en onbekeerd.

Hoewel men onderscheiden kan: *roeping, wedergeboorte, bekering, heiligmaking*, als opeenvolgend, uit de vorige vloeiende, gebruikt nochtans de Schrift niet altijd dat onderscheid, maar sluit het wel alles in, in het een of het ander woord.

De wedergeboorte is noodzakelijk, niet wegens de rechtvaardigheid Gods, maar wegens de wil Gods. Zonder voldoening aan de rechtvaardigheid Gods kan volstrekt geen mens zalig worden. Maar omdat de wedergeboorte niets doet tot voldoening voor de schuld en tot verkrijging van het recht tot het eeuwige leven, zou het niet strijden tegen de rechtvaardigheid Gods, een uitverkoren en door Christus' dood verzoende, alleen in de tijd van zijn sterven in een volmaakte staat in een ogenblik over te brengen, en zo in de zaligheid op te nemen, indien Hij het zo gewild had. Zoals geschiedt het ook aan de kinderkens vóór de geboorte en vóór het gebruik van hun verstand stervende.

En zoals ook alle wedergeborenen, meer of minder leven hebbend, vroeger of later bekeerd werden, in één ogenblik in hun sterven volmaakt gemaakt worden. Maar 't is de wil en wijsheid Gods, geen volwassenen in de hemel te brengen, tenzij God hen eerst in dit leven heeft wedergeboren door middel van het Woord.

II. Dat de wedergeboorte noodzakelijk is, blijkt hieruit:

1. Joh. 3:3, 5: *Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, tenzij dat iemand wederom geboren worde, hij kan het koninkrijk Gods niet zien. Zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, hij kan het koninkrijk Gods niet ingaan.* Doe hierbij Ezech. 18:31: *Maakt u een nieuw hart en een nieuwen geest; want waarom zout gij sterven, o huis Israëls!* Die dan geen nieuw hart krijgen, die zullen sterven.
2. Zoekt vrij de gehele Bijbel door, gij zult niet één enige vinden, die zalig is geworden zonder wedergeboorte, hoe burgerlijk en uitwendig godsdienstig zij ook waren. Zelfs een Nicodémus, een leraar in Israël, een onberispelijk man; zelfs een Paulus, die onberispelijk naar de wet was, had de bekering van node zou hij zalig worden.
3. En

- (a) hoe zou een mens omgang met God kunnen hebben zonder wedergeboorte? De mens is in zijn natuur duisternis, boos en vijandig tegen God, enkel vuiligheid, en God echter is licht, is heiligheid; godlozen kunnen met Hem niet verkeren, Psalm 5: 5-7. Zo de mens dan met God omgang zal hebben, zo moet hij bekeerd worden.
- (b) 't Is ook de belofte des verbonds, dat God Zijne bondgenoten bekeren zou Jer. 31:33: *Dit is het verbond ... Ik zal Mijn wet in hun binnenste geven, en zal die in hun hart schrijven.* Ezech. 36:26, 27: *Ik zal u een nieuw hart geven, en zal een nieuwen geest geven in het binnenste van u; en Ik zal het stenen hart uit uw vlees wegnemen, en zal u een vleses hart geven. En Ik zal Mijn Geest geven in het binnenste van u; en Ik zal maken, dat gij in Mijn inzettingen zult wandelen.* Die dan geen nieuw hart heeft, die is geen bondgenoot. Alle bondgenoten ontvangen een nieuw hart.
- (c) De wedergeboorte is ook het einde van Christus' lijden en sterven, Tit. 2: 14. *Die Zich zelf voor ons gegeven heeft, opdat Hij ons zou verlossen van alle ongerechtigheid, en Zichzelf een eigen volk zou reinigen, ijverig in goede werken.*

Die dan deel aan Christus' verdiensten heeft, die wordt, wedergeboren. Wien Christus is tot rechtvaardigmaking, dien is Hij ook tot heiligmaking.

III. Is de wedergeboorte zo noodzakelijk, dat zonder dezelve geen zaligheid te verwachten is, met wat een bekommering moest een mens dan aangedaan zijn, om wedergeboren te worden! Want van nature is hij onherboren, dood, en gaat ten verderve. Hoe bezorgd moest ieder dan zijn, om te weten in wat staat hij in dezen opzichte is! Hoe moest men vragen: *Ben ik het?* Stel u zelve deze vraag voor: *Ben ik al wedergeboren?* En zie wat u daarop antwoorden zult: ja of neen; want een derde staat is er niet.

(a) Velen zijn zo door en door boos, dat ze nooit zich deze vraag voorstellen, en als die vraag tegen hunnen dank op hun hart komt, zo werpen ze die onbeantwoord weg, als een zaak, daar ze een weerzin aan hebben, of als een zaak die hun niet aangaat, of, omdat ze wel weten, dat het onklaar opkomen zou, en dat ze dan onrustig zouden worden, en met zo een vermaak in de zonden niet zouden kunnen voortgaan, en dat dient hun niet.

(b) Anderen slaan aan de goede kant over, en maken verbeeldingen, dat ze al wedergeboren zijn; óf, omdat ze het gaarne hadden, dat zulk een leven, als zij leiden, wedergeboorte was, en dat daarop de zaligheid zou volgen; óf, omdat ze zulke kwade gedachten van zichzelf niet willen nemen, dat ze onbekeerd zijn, en alzo voor tegenwoordig in staat van niet zalig te worden; of, omdat ze eens verschrikt zijn geweest wegens de verdoemenis, en bedroefd zijn geweest over een vuile en schandelijke zonde, en dat ze gebeden hebben om vergeving, en nu zich van vele zonden afhouden, daar ze te voren in leefden, en nu naarstig ter kerk gaan, en zo leven, dat er niet op te zeggen valt; daar gaat de mens mee naar bed, en slaapt gerust in de zonde.

(c) Anderen zijn meer opmerkende, zouden zich niet gaarne bedriegen, zijn bekommerd, maar kunnen niet tot beslissing komen, omdat ze de natuur van de wedergeboorte niet wel kennen, en omdat ze geen licht genoeg hebben om zich te kennen en te weten de dingen, die hen geschonken zijn.

Aan deze allen zullen wij de natuur van de wedergeboorte openleggen, opdat een iegelijk zich daarin zou kunnen spiegelen, opdat daardoor de onbekeerden mochten worden overtuigd, en de wedergeboorte zoeken, en opdat de bekeerden daardoor hun wedergeboorte mochten kennen, zich verblijden, en opgewekt worden tot betoning van, en groei in dezelve.

Deze zes dingen zullen wij van de wedergeboorte zeggen:

1. Dat de wedergeboorte een geheel andere natuur voortbrengt dan de natuurlijke kennis Gods.
2. De staat, waaruit de wedergeboorte de mens brengt, en de staat, waarin zij overbrengt.
3. Het middel van de wedergeboorte.
4. De onderscheiden wijze.
5. De verscheidenheid van tijd.
6. De vruchten.

IV. 1. Weet dit met opmerking, dat het geestelijke leven, 't welk men door de wedergeboorte bekomt, van een geheel andere natuur is dan de deugdzaamheid, die uit het licht der natuur, of ook uit de uitwendige verlichting door het Woord voortkomt. Zij verschillen niet in trap, niet daarin, dat de wedergeboorte de mensen meer zonden doen laten, en meer deugd doet doen, 't welk de natuurlijke mens zich inbeeldt, en daardoor licht tot die verleidende gedachte komt, dat hij wedergeboren is; maar zij verschillen, in aard, in natuur, in het wezen. Zie hfdst. XXX § 22-24.

V. 2. De staat waaruit en waartoe de wedergeboorte brengt is van de dood tot het leven.

(a) De staat waaruit is *de geestelijke dood*. De lichamelijke dood is de scheiding van ziel en lichaam, de geestelijke is de afscheiding der ziel van God. God heeft de mens zo geschapen, dat hij geen recht vermaak en genoegen hebben kan, dan in God, en Hij heeft Zichzelf daartoe aan de mens bekendgemaakt, en deed de mens vóór de val in Zijn gemeenschap leven.

Na de val is de mens geheel van God afgescheiden, hij kent God niet, hij zoekt en liefst God niet, God is zijn vermaak niet, is niet het Voorwerp van zijn vrees en gehoorzaamheid. De mens dus afgescheiden, wil van God wel afgescheiden blijven, en hoe meer men hem in die afgescheiden staat gerust laat, hoe liever hij het heeft, als hij 't in het aardse maar naar zijn genoegen heeft. *Laat de Heilige Israëls van ons ophouden!* Jes. 30:11. *Wijk van ons! want aan de kennis Uwer wegen hebben wij geen lust*, Job 21:14. Van God afgescheiden zoeken ze hun enig vermaak in de schepselen, ieder naar zijn gelegenheid, karakter en gewoonte. 't Aardse is in hun ogen heerlijk, beminnelijk, waardig gezocht en nagejaagd te worden. De mens heeft faculteiten of vermogens der ziel, verstand, wil, genegenheden behouden, deze nu moeten voorwerpen hebben om hen te volmaken en te vermaken; daarnaar is hij nu dood of levend, naardat de voorwerpen zijn, waarnevens hij bezig is. Is 't God op de rechte wijze, 't is leven; is 't iets anders dan God, is het iets dat tegenover God staat; is 't het zienlijke, is 't het schepsel, hij is dood. Dus zijn alle mensen dood:

Ef. 4:18. *Verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods.*

Ef. 2:12 ... *zonder God in de wereld.*

Ef. 2:5. *Ook toen wij dood waren door de misdaden, heeft (Hij) ons levend gemaakt met Christus.*

Op de zonedood volgt de eeuwige dood: *De bezolding der zonde is de dood*, Rom. 6:23. *Over deze heeft de tweede dood geen macht*, Openb. 20:6. Uit deze staat worden de uitverkorenen gered door de wedergeboorte.

(b) Die staat, waarin zij overgebracht worden, is het geestelijke leven, namelijk, de gemeenschap met God. Als God een ziel wederbaart, zo brengt Hij haar in het licht, en doet haar zien, dat al hare ellende bestaat in de afscheiding van God, Hem ongelijk te zijn, en het zijn onder Zijn toorn; en dat al haar heil, vermaak, genoegen en zaligheid is in God te zien. Hem te hebben tot een verzoend God, in Zijn gemeenschap te leven, en Hem te lieven en te vrezen. Naar dat dit klaarder en in hoger trap is, daarnaar heeft de ziel blijdschap. Door de wedergeboorte leeft Christus in hen, Gal. 2:20; zijn ze één met God, Joh. 17:21; *wandelen met God*, Gen. 5:22, en *in 't licht van Zijn aangezicht*, Psalm 89:16; *waarin verzading der vreugde is*, Psalm 16:11. *'t Is hun goed nabij God te zijn*, en God te hebben tot hun Deel, Psalm 73:26, 28.

Hierdoor wordt God het Voorwerp van hun liefde, vrees en gehoorzaamheid, en hun werken worden *in Gode gedaan*, Joh. 3:29. Dus leven ze door de Geest en wandelen door de Geest, Gal. 5:25.

VI. 3. Het derde dat in aanmerking komt, is *het middel*, waardoor de mens wedergeboren wordt, dit is alleen het woord Gods, 't zij gelezen, 't zij gehoord, 't zij op wat wijze hij ook komt tot kennis van de waarheden, alleen door het Woord geopenbaard.

Jak. 1:18 *Naar Zijn wil heeft Hij ons gebaard door het Woord der waarheid*. 1 Petrus 1: 23. *Gij, die wedergeboren zijt, niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het levende en eeuwig blijvende Woord Gods*.

God gebruikt wel uitwendige middelen, waardoor de mens ontsteld wordt, en tot inkeer komt; zoals armoede, buitengewone oordelen over land, huis of persoon, vrees en gevaar des doods, dromen, verbeeldingen in de fantasie, alsof ze gezichten zagen, zonderlinge uitreddingen en lichamelijke voorspoed, 't zien van de Godzaligheid van anderen en hun onderlinge liefde en andere voorvallen; *doch die zijn geen middelen tot bekering, maar alleen middelen om hen tot het Woord te brengen*, om hen gedwee te maken, om zich daardoor te laten bewerken. Maar het Woord alleen is het middel; die geen kennis van de weg tot zaligheid bekomen: hun bekering is geen ware bekering.

VII. 4. Het vierde dat aan te merken is, is *de wijze van wedergeboorte*, welke zeer verscheiden is;

- (a) Sommigen worden schielijk, in een korte tijd overgebracht, als in één ogenblik, gelijk Zachéus en de moordenaar; velen op de Pinksterdag, de stokbewaarder. Anderen langzamer.
- (b) Sommigen worden overgebracht door en met grote verschrikkingen en ontsteltenissen der wet, des doods en der verdoemenis, zoals op de Pinksterdag, en de stokbewaarder, Hand. 16:27.
- (c) Sommigen op een zeer Evangelische wijze. De zaligheden en de volheid van de Middelaar Jezus Christus overstelpen de ziel, en de zoetheid van de Evangelische goederen vervullen zó hun ziel, dat ze geen tijd hebben, aan hun zonden met verschrikking te denken. Maar zij worden als verslonden door het Evangelie, en zij ontvangen Jezus met blijdschap als Zachéus, Lukas 19:3, 10.
- (d) Sommigen brengt de Heere over in vele bedaardheid, door het gezicht van de waarheden; in bedaardheid zien ze hun zonden en ellendige staat buiten Christus, en de zaligheden der bondgenoten, alsmede de waarheid van de aanbidding van

Christus door het Evangelie aan hen. In dit beschouwen der waarheden worden ze allengskens (langzamerhand) en buiten hun weten veranderd, en worden der waarheid gehoorzaam, en door de kennis van de waarheid worden ze gelovig, en hun hart wordt gereinigd, 1 Petrus 1:22. Zij hebben niet veel smartelijke droefheid, ook geen verrukkende blijdschap, maar een genoeg in, en zoete goedkeuring van de waarheden, zo ten opzichte van hun ellende, als zaligheid in Christus, en hun aanneming van, en verlaten op Christus. Dit zijn doorgaans de bestendigste en vaste Christenen.

- (e) Sommigen worden bekeerd allengskens, met vele verwisselingen van droefheid, blijdschap, geloof, ongeloof, strijden, overwinningen, vallen, opstaan; en dit is de gewone weg, dien God doorgaans houdt in de bekering van de meesten. Als ik zeg, alengskens, dan bedoel ik de bekering in 't brede, met al haar omtrek, van de eerste overtuiging, tot de bewustheid dat men Christus aanneemt. Want anders is het een zekere zaak, dat de bekering in één ogenblik geschiedt, in één moment wordt de ziel van dood levend; tussen dood en levend zijn is geen tijd. Omdat deze wijze van bekering de gewoonste is, zo zullen wij ze in haar begin, voortgang en einde wat breder openleggen, opdat een ieder zich daarin zou kunnen spiegelen.

Maar dat zeggen wij vooraf, *dat niemand bekommerd moet zijn over de wijze van bekering, omdat hij niet is overgebracht op deze of gene wijze*, die men zichzelf voorschrijft, of op welke anderen bekeerd zijn. Als de bekering er is, dan is het wél, en ziet tot uw ontsteltenis niet terug op de wijze, al was de wijze van bekering in u zodanig, dat gij nooit iets dergelijks gelezen of gehoord had. Want de wegen Gods zijn wonderbaar, en de een ondervindt wel iets, daar de andere niet van weet, ook in de gewone weg tot bekering; maar men moet dikwijls terugzien op al de voorzienigheden en wegen, waardoor God ons geleid heeft, dat geeft ons stof van verwondering, van verheerlijking van God, en van vaststelling van zijn staat.

VIII. *De gewone weg van bekering.*

Verbeeldt u een groep mensen, die naar een plaats wandelen; daar komt iemand hun naropen, en zegt: u wandelt op een dwaalweg, deze weg leidt niet naar de plaats, waar naar u toe wilt. Ga niet verder! Een weinig verder is een troep moordenaars, die u zullen beroven en doden. Maar kom, ik zal u op een zekere en veilige weg leiden, naar de plaats waar u graag wilt zijn.

- Sommigen horen wel het geluid van de roepende, maar verstaan niet wat hij zegt, en 't is hun de pijn niet waard staan te blijven, en te vragen wat hij te zeggen heeft; en zo gaan ze al voort.
- Anderen horen en verstaan de roepende wel, maar belachen hem, denkende, wij weten de weg zowel als hij, en menen wel dat zij op de rechte weg al wandelen, en zij menen dat deze weg veilig is, en vrezen voor geen gevaar. Daarom gaan ze verder.
- Anderen worden bedenkelijk wat ze doen zullen: óf voortgaan, óf wederkeren, en óf zij nemen besluit om voort te gaan, óf zij blijven tussende, dan herwaarts, dan derwaarts hellende, staan, totdat de nacht hen overvalt.
- Anderen zijn terstond op het geroep vaardig, en keren schielijk wederom, maar 't duurt niet lang, zij beginnen zich te bedenken, deze weg valt hun te ongemakkelijk, de eerste was gemakkelijker; dus verlaten zij hun ingeslagen weg, en gaan voort in de eersten.
- Anderen overwegen de zaak, geloven hem die roept, hem kennend als oprecht; en de zaak wel wetende, vrezen voor het gevaar, ziende dat de aangewezen weg recht

toe recht aan leidt naar de plaats waar ze gaarne waren, al is 't dat die wat moeilijk schijnt; vandaar verlaten zij geheel de eerste weg, en volgen in bestendigheid hun leidsman, en komen zo ter plaatse van hun begeerte, waarvan de anderen verstoken blijven. Dit is zo een zinnebeeld, brengt dit over tot de zaak der bekering.

Zo gaat het in de bekering des mensen. God roept allen, die onder de bediening zijn, waarschuwend hen voor verderf, en nodigt ze tot zaligheid, en toont hun de weg: Jezus Christus. Velen geven gans geen acht daarop, en laten het daar, als een zaak, die hun niet aangaat. Anderen horen eens, maar gaan weer heen; anderen worden overtuigd, en ontvangen algemene bewerkingen des Heiligen Geestes; algemeen noem ik ze, omdat beide, uitverkorenen en onbekeerden die deelachtig worden. Deze zijn gewoonlijk overtuigingen van zijn ellendige staat, bevassing en indruk van zaligheid en verdoemenis, schrik voor de toorn Gods, kennis van de Heere Jezus en de verborgenheden des geloofs, hoogachting van de staat der kinderen Gods, een wens om mede één van die te zijn, voornemens om zich te bekeren, bidden, lezen van Gods Woord, historisch geloof, zich voegen bij de Godzaligen, de grove besmettingen der wereld te ontvliesen, en dergelijke.

IX. Deze zaken worden, én uitverkorenen én onbekeerden, beide wel deelachtig, hoewel het gelooflijk is dat de uitverkorenen, dien deze bewegingen voorbereidingen zijn tot de wedergeboorte die zaken wel in meerder trap ontvangen; doch ook dan zijn ze dood. En zijn niet nader aan het leven, alsof ze die bewegingen niet hadden. Die voorbereidingen zijn geen beginselen van het leven, en ook, zij komen niet voort uit de mens zelf, maar zij zijn werkingen Gods in de mens.

- Velen van deze geroepenen laten het bij een Felix-vreze, een Agrippa's-beweging, een Saulus-bekering en Farao's verandering blijven, *en keren wel weer met de hond tot hun uitbraaksel, en met de gewassen zeug tot de wenteling in het slijk*, en gaan hun ouden gang.
- Anderen nemen de waarheid met vreugde aan, en schieten ras op, maar hebben noch wortel noch ware vrucht, ofschoon er een gedaante van Godzaligheid mocht bijkomen. Zij houden het met de Godzaligen en de Godzaligheid, zolang zij hun belang daarbij vinden; maar als verdrukkingen komen om des Woords wil, of als ze met die weg te verlaten, meer eer of winst zien te doen, dan verlaten ze dezelve, en worden wel de bitterste vijanden.

X. Maar in de uitverkorenen, in welke de Heilige Geest met oogmerk om hen te bekeren, de algemene bewegingen werkt:

(a) blijven de bovengezegde zaken bestendiger, en als zij schijnen geheel weggegaan te zijn, zo blijft er nog wat smeulen, en zij komen telkens wederom boven, en de aanvallen komen rasser op elkander, en gaan dieper en ernstiger; verdoemd te worden doet sommigen de haren ten berge rijzen van verschrikking; de zaligheid, vergeving van zonden, verzoening en vrede met God, Gods liefde tot hen, en wederom God te kennen, te vrezen, lief te hebben, te gehoorzamen en te verheerlijken, zijn hun zo be-minnelijk, dat ze hun zielen niet gerust kunnen stellen zonder die; vergeten ze dit enige tijd door deze of gene gelegenheden of begeerlijkheden, de zaak blijft evenwel in de grond huns harten, de ernst verdubbelt en bobbelt wederom op, zij bevinden zich van alle zaligheid ontbloot, en zij moeten ze hebben, het koste wat het koste.

(b) Deze ontstelden en verlangenden, 't zij dat ze in de kennis der waarheid niet wel onderwezen zijn, of geen bekwame handleiding hebben, of dat ze meer de natuur dan de onderwijzing uit het Woord volgen, begeven zich doorgaans tot bidden, schreien en afhouden van zonde; niet dat deze dingen kwaad zijn en niet moesten gedaan worden, maar zij hebben 't rechte einde daarmede niet voor, zij willen God daardoor bewegen, dat Hij hun die zaligheden schenkt, niet opmerkende, dat het eerst aan de kant van God, en niet aan des mensen zijde begonnen wordt, en dat God door een hatelijke en walgelijke zondaar, in zichzelf zijn en blijven, wel tot toorn, maar niet tot genadegiften bewegen kan worden, wegens Zijn heiligheid en rechtvaardigheid.

Deze, hun gedurige zonden, vallen en afwijkingen na hun poging om God te zoeken, na hun bidden en ernst om tegen de zonden te strijden, gewaarwordende, worden verlegen en moedeloos, omdat ze denken, dat de goede genegenheden Gods, die zij hoopten dat ze winnen zouden met hun goed gedrag, daardoor wederom veranderd zijn. Dus handelen zij met God als men met een mens handelt; zij schrijven Hem bewegingen toe, alsof Hij een mens ware, en beelden zich stilletjes in, dat zij eerst beginnen moeten; dat het aan hun werk hangt. Dit loopt zo enige tijd heen.

(c) Dezen, als ze nu de zaak dieper beginnen in te zien, zo bemerken zij, dat al hun bidden en goeddoen God niet bewegen kunnen om hen te helpen, en God niet aangenaam kan zijn, ja dat het alles zo zondig is aan alle kanten, dat het Gods toorn verdient. Hierop worden ze radeloos, en beginnen te denken dat ze nooit zalig zullen kunnen worden; hier begint de duivel zijn heimelijke aanvallen in 't werk te stellen, en hun eigen hart welt ook vele ongelovige en nare gedachten op: 't is met u te laat, je hebt de tijd der genade verzuimd, je hebt te lang gezondigd; je hebt te zwaar gezondigd; had je die en die zonde niet bedreven, dan zou er misschien nog genade te hopen zijn geweest, maar nu is het buiten hoop; je hebt de zonde in de Heiligen Geest begaan, en voor die zonde is geen vergeving; gij zijt misschien niet uitverkoren, en dan is alles tevergeefs, en 't is verloren arbeid, de hoop is uit. Is 't alles wel waarheid, is 't geen wijsmaking van mensen, zijn 't geen fantasieën en inbeeldingen? Hierbij komen soms boze gedachten en lasterlijke ingevingen. Door dit alles worden de zielen jammerlijk gekweld, en men begint te denken het werk te laten staan, en in moedeloosheid in te zinken, en er uit te scheiden.

(d) Hier komt bij, dat ze nu klaar gewaarworden, dat ze God niet kunnen dienen, noch enige weldaad in zegening van Hem kunnen ontvangen, tenzij dat ze met God verzoend worden, en dat ze met God niet verzoend kunnen worden, dan door volkomen voldoening aan Zijn rechtvaardigheid, door het dragen van de straf, die tot hun zonde behoorde, dat is tijdelijke en eeuwige, en dat tot zalig te worden behoort een volmaakte heiligheid. Zij worden in hun gemoed overreed, dat zij het een noch het andere kunnen doen, en dat het dan nu aan hun zijde wanhopig staat, 't welk dan nieuwe verlegenheid baart.

(e) Alzo woelende, beginnen ze de noodzakelijkheid van een Borg te zien, en leren Jezus Christus, Dien zij te voren maar door de Naam kenden, wat nader van nabij te aanschouwen in Zijn naturen, ambten, vernedering en verhoging. Zij erkennen, dat Hij de bekwame Borg is, om de mens, die niet dan zonde is, door Zijn lijden en sterven met God te verzoenen, en Hem te Zijn wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking, verlossing en eeuwige zaligheid. Zij achten onuitsprekelijk hoog 't geluk van diegenen, die deze Heere Jezus tot hun Zaligmaker hebben. O, wilde Hij dat voor hen zijn! Maar zij vrezen neen. Zij denken wel, indien de Heere Jezus zo gewillig was om hen aan te

nemen, als zij gewillig zijn om Hem tot hun Zaligmaker te hebben, zij zouden gewis behouden worden.

(f) Zij beginnen soms hoop te scheppen, en gevoelen soms aanmoedigende bewegingen in predikatiën, in 't lezen van Gods Woord, in 't gebed, in een samenspraak, in 't lezen van een stichtelijk boek, of door een andere ontmoeting. Op die hoop beginnen ze wederom te arbeiden, maar in hun eigen krachten, en met een verkeerd oogmerk, namelijk, om God te bewegen; zij nemen opzetten: nu zullen ze zich nauw wachten voor de zonde, nu zullen ze aanhouden in het bidden, enz. En dan hopen ze, zullen ze Christus bewegen, dat Hij Zich over hen erbarme en hen aanneme. Maar de Heere ontdekt hen hun ganse onmacht, Hij toont hen de geestelijkheid van de wet, die ze te voren niet zagen, en hun geesteloosheid meer dan ooit; zij worden hun duisternis in alle geestelijke dingen meer dan te voren gewaar. Hij laat hen los, en daarhenen vallen, totdat zij de gruwelijkheid der zonde, hun walgelykheid, hatelykheid, onverdragelykheid en alleszinse onmacht zien; zodat ze in dat gezicht zo klein worden als een worm, als de verloren zoon. Dus verliezen ze allen moed op hun werk.

(g) Tot zodanig een laagte gebracht zijnde, wachten ze alleen op voorkomende genade. Elke goede gedachte, ieder stapje dat ze naar Christus doen, ja iedere opslag der ogen naar de hemel om genade, 't minste neerdruipende traantje, de minste zucht erkennen zij een goedheid van God te zijn, en 't bedroeft hen, dat ze in die erkentenis nog zo duister zijn.

(h) Hierbij komt allengskens een meerdere kennis en geloof, dat de Heere Jezus door het Evangelie een ieder, die het hoort, roept: *die wil, dat hij komen mag*, en dat hij in 't bijzonder van de Heere Jezus geroepen wordt, met belofte, dat Hij de komende niet zal uitwerpen. Hierdoor wordt de hoop wederom levendig en zuiverder dan te voren; zij wenden zich naar Hem toe, zij zien naar hem uit, zij verlangen, zij reikhalzen, zij wachten dan in stille bedaardheid; dewijl het een vrije genade is, en zij machteloos zijn; dan met hope, dan met bestrijding en droefheden, totdat ze meer vrijmoedigheid krijgen, Hem aannemers, zich zonder enige uitbeding ganselijk aan Hem overgeven, en het op Hem zetten; en dus komen ze met de heiligheid en voldoening van hun aangenomen Borg tot God, en vragen Hem door de opstanding van Jezus Christus uit de doden: *Is Christus niet mijn Borg? Heeft Hij voor mijn zonden niet betaald? Ben ik nu niet verzoend met U? Zult Gij mij dan nu niet in genade aannemen?*

En dus zich kerende tot de beloften Gods in zijn Woord, 't welk een gedurige stem van de hemel is, zo omhelzen ze al de beloften des Evangelies, of in 't algemeen; of deze of gene Schriftuurplaats komt krachtig op hun hart, en dus horen ze door het geloof beloften als een antwoord Gods, en drukken die dan op hun hart, als aan hen gedaan, dewijl zij die gestalten, in die plaatsen vermeld, in zich bevinden. En zo bevinden ze zich, 't zij klaarder, 't zij duister, 't zij met minder, 't zij met meerder strijd, 't zij met minder of meerder vrede en troost, *gerechtvaardigd*, en dat hun consciëntie gereinigt wordt van de dode werken, en dat ze vrede bij God hebben door, Jezus Christus. Zij worden verzekerd, dat het geen inbeeldingen en eigenwijsmakingen; maar enkel waarheid is, dewijl hun gestalte en het Woord overeenkomt, waarbij dan soms ook wel komt de verzegelende kracht des Heiligen Geestes, *getuigende met hun geest, dat zij kinderen Gods zijn*. Uit deze grond komt liefde tot God en Jezus Christus voort, en uit deze liefde de ware heiligheid, het zorgvuldig wachten voor de zonde, de verlooehening van de wereld, van hun eigene begeerlijkheden en van eigen zin, de

zorgvuldige betrachtning van allerlei deugden, om de Heere als hun verzoend Vader, alleszins welbehagelijk te zijn.

XI. Deze toepassing van de voldoening en heiligheid van Christus geschiedt niet eens, en daarmede gedaan, en ter zijde gelegd zijnde, daarvan af te zien, en zich dan maar voorts tot heiligmaking bevljigtende, maar *'t is de dagelijkse oefening der gelovigen*, juist niet als telkens weer buiten de genade, en als vanvoren aan Christus aannemende, maar om gedurig in Christus te leven, en de weg der verlossing al dieper en dieper in te zien, dewijl daar geen doorgronden aan is, en telkens al iets voorkomt, dat men tevoren niet zag, waardoor men telkens aangewakkerd wordt tot dankzegging, verwondering en verheerlijking van God. Maar er is gedurig noodzaak om zich Christus gedurig toe te passen tot rechtvaardigmaking, dewijl de gelovigen door hun zonden de klaarheid van hun staat, de vrede der consciëntie verliezen, die door het dadelijk aannemen van Christus telkens meer bevredigd wordt. Niet alsof zij telkens uit de genade waren uitgevallen, - hoewel vele zwakken en eerstbeginnenden door de zwakheid huns geloofs, en door grote en langdurige verlatingen, bestrijdingen, dodigheden, en het geweldig oprijzen van zonden en dergelijke ongestalten, wel zover komen, dat ze al de vorige werkingen des geloofs verwerpen, alsof ze nooit recht waren geweest, en alsof ze nooit in de staat der genade en der wedergeboorte geweest waren, en daarom als vanvoren aan beginnen; - maar de verder toegenomen gelovigen oefenen de dagelijkse toepassing, om een gedurige vrije toegang tot God te hebben, om zich gedurig in de vrede met God te vermaken, en om uit de vereniging met Jezus verlevendigd te worden in de liefde, en daaruit tot heiligmaking.

XII. Vóór de eerste daad des geloofs is de mens dood, hoe vele voorbereiden de bewegingen hij ook mocht ontvangen hebben. Als wij *voorbereiding* stellen, zo weet, dat wij daardoor niet verstaan beginselen des levens, verre van daar; in alle de voorbereidingen is en blijft de mens dood, en zijn daden kunnen God niet behagen, hoe deugdzaam dat ze schijnen.

Het eerste beginseltje des levens ontvangt hij met de eerste daad des geloofs, geloof en leven zijn in de tijd gelijk, maar in de orde gaat het geloof voor, als een oorsprong des levens; want daar is geen leven dan in de vereniging met Christus, die hun Leven is, en het geloof is het middel van vereniging met Christus. Waaruit blijkt de dwaasheid dergenen, die eerst verloochening, die éérs heiligheid zoeken; deze stellen zich in het uiterste gevaar om nooit wedergeboren te worden.

XIII. Zo iemand mij vraagt: *waaraan bij zijn eerste begin van wedergeboorte zal kennen?*

Ik antwoord: *van de eerste daad des geloofs.*

Vraagt men verder: *wanneer men de eerste daad des geloofs oefent, en of men de tijd niet moet of kan weten?*

Ik antwoord: men behoeft die tijd niet te weten, en men kan hem ook niet vast weten. Begint men van de eerste heftige overtuiging, men had toen, naar alle waarschijnlijkheid, het geloof nog niet; begint men het geloof van de eerste daad des geloofs, die men met bewustzijn en bijzondere hartelijkheid deed, zo rekent men te laat, want naar alle waarschijnlijkheid had men het geloof al te voren; zodat ik acht, dat men de nette tijd van het begin des geloofs en der wedergeboorte niet of zeer zelden weten kan. Ook is het niet nodig zulks te weten, 't is genoeg, als men op goede gronden uit het Woord Gods en uit goede kennis van zijn hart en daden besluiten kan, dat men gelooft en wedergeboren is, waarvan wij in het vervolg zullen spreken.

Men moet niet menen, dat iedere daad zo op elkander en op zo een orde na elkaar in de ziel komt en volgt, als wij ze hier beschreven hebben. Neen, wij kunnen het niet tegelijk zeggen, en daarom moeten wij het een na het andere stellen.

Maar al de bovengeschreven bewegingen werken dikwijls in de ziel door elkander; nu komt het een meest op het hart, dan het andere, en soms alle in éne oefening. Zodat niemand ook over de orde zwaarigheid moet maken, of in het terugzien hoe bij werkzaam geweest is, of in het beginnen. En ofschoon niemand door een andere weg geleid wordt, als ik hier in deze vierde aanmerking voorgesteld heb, die bekommere zich daardoor ook niet; des Heeren handelingen zijn wonder verschillend.

Ook heb ik ze niet alle hier terneer gesteld. Ik heb sommige met voordacht verzwegen, omdat ze geheel buitengewoon zijn, doch wél door en naar het Woord. En ikzelf zou ze kwalijk geloofd hebben, had ik zulke zielen zelf niet behandeld.

Deze gestelde zijn genoeg, en ik zeg dit laatste alleen om een ziel niet te ontrusten, die op een buitengewone wijze overgebracht mocht zijn geworden, als het maar door het Woord geschied is, 't zij dat zij redelijk onderscheiden kennis had van de gronden der waarheid, 't zij dat zijn kennis zeer verward, duister, algemeen en maar van horen prediken, of horen vertellen van iemand was, als hij maar van Christus en Zijn lijden en sterven gehoord heeft, dat noem ik ook door het Woord; want Christus wordt alleen in het Woord geopenbaard. Zodat hij geen uitdrukkelijke Schriftuurplaats behoeft in 't oog gehad te hebben.

XIV. 5. Het vijfde, dat in de wedergeboorte aan te merken is, is de leeftijd. Deze wordt doorgaans in vier trappen des levens onderscheiden, namelijk:

- de kindsheid,
- jongelingschap,
- mannelijke jaren of getrouwde staat
- en ouderdom.

In deze tijden wederbaart de Heere de zielen, geen tijd is uitgesloten; die wordt vertoond in de roeping der arbeiders tot de wijngaard, van welke sommigen ter eerste, anderen ter derde, ter zesde, ter negende en ter elfder ure geroepen werden, Matth. 20:1-7.

A. In de kindsheid worden sommigen wedergeboren. 't Onderscheid tussen de noodzakelijkheid der voldoening en de wedergeboorte is daarin, dat de *rechtvaardigheid Gods*, 't eerste eist, en dat het laatste voorkomt uit *de wil Gods*. Een kind, vóór het gebruik van het verstand, uitverkoren en in Christus verzoend zijnde, kan door de almachtige kracht Gods, zonder middel van 't Woord, bekeerd en veranderd, en in de natuur geheiligd worden. Johannes de Dooper sprong op in 's moeders lijf, als zij de groetenis van Maria hoorde, Lukas 1:41, 42.

De ervaring leert, dat kinderen van drie, vier, vijf en zes jaren wedergeboren worden; deze kunnen uit de kleine onderwijzingen tot de kennis van Christus komen, en door de Heilige Geest tot het geloof en de bekering bewrocht worden. Zij vertonen, dat ze God in 't oog hebben, dat ze vrezen te zondigen, en gezondigd hebbende, bevreesd worden, en biddende verzoening zoeken, en het oog op Christus' lijden hebben, dat ze kinderlijke strijd hebben, en ook wel verblijd worden in God; sommigen behouden daarvan herinnering, ja wel ál hun leven. Opgroeïende, gaat het met deze allen niet hetzelfde.

- Sommigen gaan zoetjes voort, en met de jaren wast ook het licht, het geloof, en de heiligmaking, 't zij met meer of minder strijd, verduisteringen, struikelingen.
- Anderen hebben grote tussenpozen, die wel zó hoog gaan en zó lang duren, alsof ze nooit genade gehad hadden, ten opzichte van het uiterlijk aanzien, maar niet ten

opzichte van de genade van binnen, daar blijft het overtuigend licht, de bezwaarde consciëntie, de opwellende droefheid over het verval, daar komen tussenbeide verheffingen des harten, gevoelige gebeden, voornemens, tranen en dat gaat ook wel weer over. En met de jaren komen de herstellingen al korter en korter op elkaar; welke tussenpozen en herstellingen ook zij ervaren die in hun jongelingsjaren geroepen werden; méér dan die in de mannelijke ouderdom bekeerd worden, dewijl de verdorven natuur en de begeerlijkheden der jonkheid op het sterkste zijn, en zij geen meerdere belofte voor zware vallen hebben dan Lot, David, Petrus, enz.

XV. Vraagt iemand: *Of alle uitverkorenen van hun begin af de Heilige Geest in zich inwonende hebben, hoewel de wedergeboorte nog niet werkende?*

En: *Of in alle uitverkorenen, van hun eerste begin des levens, een zaad van wedergeboorte is, 't welk op de bestemde tijd uitspruit?*

Op beide antwoord ik: nee; want:

- (a) ik vind geen grond daarvan in het Woord.
- (b) Zij zijn in dezelfde staat met alle onbekeerden, dood, Ef. 2:1. *Zij zijn zonder Christus*, zonder belofte, zonder God, vóór hun wedergeboorte. Ef. 2:12. *Kinderen des toorns gelijk ook de andere*, Ef. 2:3. *Hatelijk*, Tit. 3:3. Die in zulken staat zijn, van die kan men niet zeggen, dat ze de Heilige Geest in zich wonende hebben, en dat het zaad der wedergeboorte in hen is.
- (c) En ook is de Heilige Geest niet zonder werking, waar Hij is; was Hij in hen, Hij zou in hen werken. Maar men ziet, dat velen lang blijven onder de heerschappij der zonde en des duivels.
- (d) Dan konden zij niet gezegd worden daarna de Geest door het Woord te ontvangen, gelijk dat in de Schrift openbaar is.

Tegenwerping. Rom.8:9, *Zo iemand de Geest van Christus niet heeft, die komt Hem niet toe*. Nu, alle uitverkorenen komen Christus toe, dus hebben ze dan de Geest.

Antwoord.

- (a) De uitverkoren kinderen zijn van de Vader aan Christus gegeven, Joh. 17:9. En Christus als hun Borg, heeft hun verzoening teweeggebracht. Dit is de grond, dat iemand een eigendom van Christus is, en niet de inwoning van de Geest, door welke de volwassenen aan hun kant de dadelijke eigendom aan Christus oefenen en vertonen.
- (b) De apostel spreekt van volwassenen, en niet van kinderen, gelijk uit het gehele hoofdstuk, bijna in ieder vers blijkt, en bijzonder in hetzelfde vers, zeggende: *Doch gijlieden zijdt niet in het vlees, maar in den Geest*. Den Geest te hebben, wordt gesteld tegen in het vlees te zijn. In het vlees te zijn, is onbekeerd te zijn; in de Geest te zijn, is bekeerd te zijn, als blijkt uit vs. 5, *Die naar het vlees zijn, bedenken dat des vleses is; maar die naar de Geest zijn, bedenken dat des Geestes is*. Zo men daar uit deze woorden zou willen besluiten, dat alle uitverkorenen de Geest van Christus, van hun eerste begin af, hebben in zich wonende, zo moest men besluiten dat alle uitverkorenen van jongs af bekeerd zijn, dat de ervaring weerlegt.
- (c) De apostel stelt hier een kenteken voor, waaruit iemand zou kunnen zien of hij wedergeboren was, of hij Christus deelachtig was of niet, 't welk is de Geest van Christus te hebben, gelijk ook 1 Joh. 4:13. *Hieraan kennen wij, dat wij in Hem blijven ... omdat Hij ons van Zijnen Geest gegeven heeft*. Kentekenen zijn voor volwassenen, en niet voor kinderen, vóór hun geboorte en vóór 't gebruik van hun

verstand. Dies is 't klaar te zien, dat de apostel niet beoogt te zeggen, dat alle uitverkorenen vóór hun wedergeboorte de Heilige Geest hebben.

- (d) Dewijl de Geest niet of wél te hebben, een bewijs is van herboren en onherboren te zijn; zo is 't klaar, dat kinderen en alle onbekeerden, ofschoon uitverkoren, de Geest niet hebben; anders kan het geen bewijs zijn van iemands bekering, als de uitverkorenen, de Geest al hadden vóór hun bekering.

Hier is nog een bedenking te beantwoorden: *Wat men oordelen zal van bewegingen in de kinderen, die genegenheid tot bidden, de lust in Gods Woord te lezen, het vragen naar geestelijke dingen, de deugdzaamheid en andere bijzondere bewegingen, en bijzonder, als ze bijblijven tot in de jongelingschap, doch zonder rechte kennis aan de Heere Jezus, en zonder oefening des geloofs?*

Ik antwoord, dat die niet altijd te houden zijn voor beginselen van wedergeboorte, en dat iemand uit die niet besluiten kan, dat hij van jongsop is bekeerd geweest; want de ervaring leert, dat zulken wel de godlooste worden, en in hun zonden sterven. Die bewegingen kunnen voortkomen uit het licht der natuur, uit de uitwendige verlichting door het Woord, uit de opvoeding en goede voorbeelden van deugdzaame ouders. Die tot het gebruik van hun verstand zijn, mogen hun bekering niet hoger rekenen, dan van het geloof in Christus, en alle die bewegingen, voorheen gehad, moeten ze achten, zoals gezegd is, óf als voorbereidende werkingen des Geestes tot hun bekering. Want er is geen bekering, dan door het geloof in Christus, volgens het Woord Gods.

Doch dat is ook te weten, dat kinderen eerder het geloof kunnen hebben en oefenen dan zij het zelf weten, en de kennis van de Heere Jezus kunnen uitdrukken; zodat het wel gebeurt, dat de deugdzaamheden van sommige kleine kinderkens uit het geloof en de wedergeboorte voortkomen; 't zijn dan geen vaste tekenen. Dewijl de onbekeerden dezelfde bewegingen door de algemene werkingen van de Heilige Geest kunnen hebben, die de uitverkorenen vóór hun wedergeboorte wel hebben. Zo blijkt daaruit, dat de Heilige Geest wel werkt in zodanige, die evenwel de Geest niet hebben.

XVI. **B.** Sommigen worden wedergeboren in hun jongelingschap: sommigen van dezen hebben een goede opvoeding gehad, en zijn van jongsaf onder de uiterlijke godsdienst geweest, en hebben burgerlijk en uitwendig godsdienstig geleefd, en velen van dezen heeft de Heere allengskens voorbereidende overtuigingen gegeven; anderen zijn de godlozen gans gelijk geweest, ja, zijn wel de godlooste geweest, zo inwendig als uitwendig, gelijk én de Heilige Schrift, 1 Kor. 6: 10, 11, én de ervaring leert. Deze laatsten weten best van hun verandering te spreken, uit wat ellende zij getrokken, en tot wat wonderbaarlijk licht en leven zij overgebracht zijn.

Men kan de bekering aan geen tijd bepalen; maar de ervaring leert, *dat tussen veertien en vijftwintig jaren wel de meeste bekeerd worden in de gemeenten, waar een krachtige dienst al hun tijd geweest is.*

XVII. **C.** Sommigen bekeert de Heere in hun mannelijke jaren, 't zij getrouwd of ongetrouwd, bijzonder in de plaatsen, daar óf gans geen, óf geen krachtige bediening geweest is, maar alsdan eerst komt; gelijk wij doorgaans in de Handelingen der Apostelen zien. Als één van beide der getrouwden bekeerd wordt, en de andere niet, die heeft wel de eersten tegenstand van zijn wederhelft te verwachten. Is iemand bekeerd en ongetrouwd, ik raad de zodanige, geen juk aan te trekken, niet alleen met geen ongelovige, maar ook niet met een onbekeerde geloofsgenoot. Hoewel het laatste niet verboden is, brengt een zodanige zich in vele verzoeking en in grote tegenstand; want vuur en water, leven en dood kunnen toch nooit overeenkomen; immers men be-

rooft zich voor een groot gedeelte doorgaans van de zoetheit der samenleving. Twee Godzaligen zijn elkaar tot ondersteuning; bijzonder als de karakters overeenkomen; maar zo niet, dan zijn ze elkander wel tot aanstoot; maar in de grond en keuze blijft men één met elkaar.

XVIII. D. Sommige worden wel bekeerd op 't laatste van hun leven. De ondervinding leert, dat ouden van dagen, die al hun leven onder de bediening des Woords geleefd hebben, en menige overtuiging hebben tegenstaan, zelden bekeerd worden; nochtans gebeurt het wel; zodat voor niemand zo lang hij leeft, alle hoop is afgesneden; men kan niemand veroordelen en verloren achten.

Zo gebeurt het ook wel, hoewel niet veel, dat jongen of ouden op 't laatste van hun leven, op hun ziekbed, of ook stervende, door de handen van de justitie, bekeerd worden; men leest van een moordenaar, doch ook maar van één; daarom laat niemand zijn bekering uitstellen. Een iegelijk *denke aan zijn Schepper in de dagen zijner jongelingschap, eer dat de kwade dagen komen, en de jaren naderen, van welke gij zeggen zult: ik heb geen lust in dezelve*, Pred. 12:1.

XIX. 6. Het zesde, dat in de wedergeboorte aan te merken is, zijn *de vruchten van de wedergeboorte*.

De wedergeboorte verspreidt zich door alle mogendheden van de ziel, verstand, wil en genegenheden, en door al de leden van het lichaam, welke gesteld worden tot wapenen der gerechtigheid. 2 Kor. 5: 17 ... *indien iemand in Christus is die is een nieuw schepsel, het oude is voorbijgegaan, ziet, het is alles nieuw geworden*.

Alles wordt veranderd; er geschiedt zó'n verandering, alsof een dode levend werd, en van de doden opstond; alsof een blinde ziende werd, een dove horende, een kreupele gaande. Maar niets wordt volmaakt veranderd, de oude natuur blijft er nog, en behoudt haar bewegingen en werkingen; daaruit volgt de strijd tussen vlees en geest, waarvan Gal. 5:17, Rom. 7:23, gesproken wordt.

Men mocht denken, *hoe dit te begrijpen is, een oude natuur en een nieuwe, licht en duisternis, leven en dood, en dat in één mens, en dat op dezelfde tijd. Heeft ieder een ander gedeelte van de mens in, en beschermt hij dat als zijn eigen, en zoekt bij het andere uit zijn plaats te bestrijden?*

Antwoord.

Ze zijn niet ieder op zichzelf, maar door elkaar vermengd, gelijk het licht en de duisternis in de schemering, en als koude en hitte in lauw water. Soms krijgt het een de overhand, en soms het andere; zo ook hier: twee tegengestelde dingen kunnen, in de hoogste graad zijnde, niet in één subject zijn, maar wel als ieder in een middeltrap is; doch nooit gerust, het een tracht het andere te verdrijven; zodat men zijn wedergeboorte niet moet afleiden uit de *volmaakte trap* van het nieuwe leven, en ook niet uit de meerdere of mindere trap, maar uit *de waarheid*. Is er in waarheid geestelijk licht, leven en geloof, men is wedergeboren; laat dan de oude mens zo groot zijn als bij is, waar leven is, daar zal het wel blijven; en waar het leven van binnen is, daar zal het zich vertonen door deze en dergelijke vruchten.

XX. 1. Dewijl het geestelijke leven van Boven is, zo wil het altijd weer naar Boven. God is niet alleen de Oorzaak van het leven, maar is ook het Voorwerp van deszelfs bewegingen. God is al het vermaak, de lust, de blijdschap van een wedergeboren mens; hij kan het van God niet uithouden, hij wil, hij moet in het licht van Gods aangezicht, in vrede met God, in de liefde en gemeenzaamheid met God verkeren, uit

de vereniging met God verenigd zijn met Zijn wil, om te haten en te vlieden al wat God haat, en te beminnen en te doen al wat God bemint, en Hem welbehagelijk is. Hij wordt ras gewaar, als Hij verder van de Heere is, dan is hij ontroerd, vervaard, onvrij, en kan niet rusten, totdat hij weer nabij God, de rust van zijn ziel, is. Daar leeft hij in, daarin haalt hij zijn adem, gelijk het lichaam in de lucht. Psalm 73: 28. *Maar mij aangaande, het is mij goed nabij God te wezen.* Gelijk het leven hem gemakkelijk is, zo is dodigheid hem smartelijk.

XXI. 2. De mens levend geworden zijnde, zo slaat hij, als een nieuwgeboren kind, de verlichte ogen des verstands op; hij ziet het wonderbare licht met vermaak, zijn ogen draaien steeds daarnaar, hij geeft acht op dat licht, en hij ziet bij dat licht dingen, die hij te voren niet zag. 't Is hem in 't eerste wel als de blindgeborene, die in zijn verlichting niet onderscheidenlijk kon zien, maar de mensen zag wandelen als bomen, nochtans is hem het licht wonderbaar liefelijk. Wereld, en al wat in dezelve is, begeerlijkheid der ooggen, begeerlijkheid des vlees, grootsheid des levens, ambten, staten, geld, klederen, huizen, eer, en liefde van de mensen, komen hem nu geheel anders voor. Dat alles heeft zijn heerlijkheid, glans, achting en beminnelijkheid verloren. Hij ziet in dit alles een onuitsprekelijke ijdelheid, en ziet allen, die daarin hun vergenoegen zoeken aan, als volkomen dwazen, en dat hij zelf te voren onzinnig dwaas was. Komt hij tot het Woord, hij kent de geestelijke zaken, die daarin voorgesteld worden, in hun geestelijke natuur, en in hun beminnelijkheid; in één woord: hij ziet anders dan te voren; dat hij te voren achtte, dat veracht hij nu; dat hij te voren verachtte, dat acht hij nu onvergelykelyk, beminnelyk en heerlijk.

XXII. 3. *Uit het geestelijke leven komt voort, anders te willen dan te voren;* dat hij te voren beminde, dat haat hij nu; dat hij te voren haatte, dat bemint hij nu. Nu is al zijn liefde en lust tot God, tot Christus, tot de Godzaligen, tot de zuivere gestalte des harten, tot verloochening van zichzelf, tot nederigheid, zachtmoedigheid, oprechtheid, tot vertoning van het beeld Gods, tot eer te zijn van God; hierop is hij verliefd, en bezwijkt als van verlangen. 't Is hem een smart en droefheid, als hij 't mist, als hij verdwaaft in de zonden, en verward is in 't aardse. Dat is 't, dat David vertoonde:

Psalm 18:2. *.. Ik zal U hartelijk liefhebben, Heere, mijne Sterkte!*

Psalm 119:47 *Ik zal mij vermaken in Uwe geboden, die ik liefheb.*

Psalm 119:97. *Hoe lief heb ik Uwe wet!*

XXIII. 4. *Uit het geestelijke leven vloeien andere gedachten en overleggingen.* Rom. 8: 5. *Want die naar het vlees zijn, bedenken dat des vleses is; maar die naar de Geest zijn, bedenken dat des Geestes is.* Tevoren dacht en overlegde men gedurig over de zonde, de voorleden zonden verbeeldde men zich opnieuw om er zich als nog in te vermaken; de toekomstige of nooit toekomstige stelde men zich voor, alsof men ze tegenwoordig deed of om zijn gedachten genoeglijke stof te geven van denken; men overlegde en bedacht middelen om tot zulk een zonde te komen, 't zij om ze inderdaad te doen, of maar te denken, hoe men ze zou kunnen doen.

Immers God en Zijn wil waren het voorwerp niet van de overleggingen, maar de zonde; maar geestelijk leven ontvangen hebbende, zo bedenkt men middelen om van de zondige en ijdele gedachten ontslagen te worden, dewijl de zondige overleggingen de ziel zeer kwetsen, bedroeven en krenken. En al was het dat niet, 't is zonde, en dat is de ziel genoeg om er een afkeer van te hebben, en waarvan men een afkeer heeft, daar wil men niet aan denken. Nu heeft men lust aan God te denken, de weg der verlossing van de arme mens in te zien; nu bedenkt men hoe men God zal zoeken, en zou kunnen

vinden, en men vermaakt zich in geestelijke gedachten. Psalm 104:34. *Mijn overdenking van Hem zal zoet zijn; ik zal mij in den Heere verblijden.* Psalm 63: 7. *Als ik Uwer gedenk op mijn legerstede, zo peins ik aan U in de nachtwaken.*

XXIV. 5. Hieruit vloeit een ander oogmerk in al het doen; al wat de mens te voren deed, 't was alles voor zichzelf, 't eindigde alles in hem, opdat hij eer, voordeel, vermaak, liefde mocht hebben. Dit had hij in zulk een vaardige begeerlijkheid, dat hij zich niet eens behoefde gaande te maken door overdenking van het doeleinde, 't liep toch van zelf op zichzelf uit. 't Eigen ik maakte hem gaande. Maar ná de bekering zijn de bijoogmerken, de zelfbedoeling en dat eigen ik hem uitermate lastig, en benemen hem alle vrijmoedigheid om iets te doen, en alle verkwikking, als hij enig goed werk gedaan heeft. Nu is hij daarop gezet, dat hij alles doe als de wil Gods, als een dienst aan God, dat hij alles doet uit God, door God, voor God en tot God, dat hij in alles in God eindige, dat Hij vertonen aan de mensen, wat God te eren, te beminnen, te vrezen, te gehoorzamen, te vertrouwen is. Als dit oogmerk hem aan 't werk gezet heeft, als hij dit in 't werk behoudt, en als hij hierin eindigt in zijn eenvoudigheid, dan heeft hij verkwikking en is wel tevreden, al krijgt hij uit dit zijn doen schade, verachting en tegenkating: 1 Kor. 10: 31 ... *doet het al ter ere Gods.*

XXV. 6. *Hieruit vloeit een ander vertrouwen.* te voren was men opgeblazen op zijne, eigene wijsheid, sterkte, goederen; men zag altijd om naar iets, dat in de wereld is, om daardoor aan zijn lust, rust en vergenoegen te komen; naardat de middelen, de vrienden ons toelachten of bezweken, daarnaar was de hope sterk of zwak, 't goud was zijn vertrouwen, Job 31:24. *Men vertrouwde op een mens, en men stelde vlees tot zijnen arm en sterkte, en men week met zijn hart van de Heere af,* Jer. 17:5.

Maar nu zijn alle dingen enkel ijdelheid, en baren maar onrust, en men ziet er van af, en keert zich tot de Heere Jezus Christus. God zijn verzoende God zijnde, zo rust men in zijn almachtigheid, wijsheid, goedheid, getrouwheid, zo in 't gemeen, als in iedere bijzondere zaak, naar lichaam en ziel, en men schuilt bij Hem, als die het voor ons zal voleinden, en het zal maken. Gezegend is de man, die op de Heere vertrouwt, en wiens vertrouwen de Heere is! Jer. 17: 7.

XXVI. 7. *Hieruit vloeien gehele andere daden.* Tevoren leefde men in de begeerlijkheden des vleses, doende de wil des vleses en der gedachten, men was onwijs, ongehoorzaam, dwalende, menigerlei begeerlijkheden en wellusten dienende, in boosheid en nijdigheid levende, hatelijk zijnde, en elkander hatende. Maar nu legt men af, aangaande de vorige wandeling, de ouden mens die verdorven wordt door de begeerlijkheden der verleiding, men legt er zich ganselijk op uit, om, alle goddeloosheid en wereldse begeerlijkheden verzakende, matig, rechtvaardig en Godzalig te leven in deze tegenwoordige wereld.

De wet Gods is zijn regel, daar houdt hij zich stipt aan, zo in 't groot als in 't klein; hij geeft zich nergens in vrijheid, in 't een niet meer dan in 't ander, schoon hij in 't een wel meer valt dan in 't ander; hij is overgegeven tot oefening van alle deugden, nederigheid, zachtmoedigheid, vreedzaamheid, behulpzaamheid, liefde, verdraagzaamheid, matigheid, waarheid in 't spreken, wijsheid, deftigheid, enz. Hierdoor wordt hij openbaar aan bekeerden en onbekeerden, de wereld haat hem, de vromen beminnen hem; in één woord: hij is een geheel ander mens van binnen en van buiten. In huis en op straat, in gezelschappen en in zijn eenzaamheid, in zwijgen en spreken, in zijn kleding eerbaar, zonder naar de wereld te gelijken, en tracht zo als een licht te schijnen in de wereld, zonder iemand tot een aanstoot, maar een iegelijk tot een

voorbeeld te zijn, tot eer van God, tot ontdekking van de onbekeerden en opbouw van de bekeerden.

XXVII. 8. Hieruit vloeit een ander gezelschap. Te voren had de wereld hem lief, en hij de wereld; de zondaren, de dartelen, de ijdeln, de achterklappers, de spotters, de hoereerders, de dronkaards, de spelers, die waren zijn aangenaam gezelschap, maar nu haat hij zulk volk; hij voegt zich bij de Godzaligen, en is een gezelschap dergenen, die de Heere vrezen. Die zijn in zijn ogen de heerlijken, hij heeft ze lief, hij houdt het met hen, en wil met hen zinken en drijven; hij verkiest met het volk Gods liever kwalijk gehandeld te worden, dan met de wereld in weelde en aanzien te leven.

XXVIII. Neemt dit alles bij elkaar, en legt uw hart en daden daarbij in de tegenwoordigheid van een alwetend God, en ziet of gij de sluitreden vinden kunt, dat gij, óf onbekeerd, óf bekeerd zijt.

Laat een onbekeerde aldus eens redeneren.

- (a) Alle mensen, en ook ik, zijn van nature dood in zonden en misdaden, afgescheiden van God, en onder Gods toorn, dat zegt de waarachtige God in Zijn Woord, dat is dan waarheid.
- (b) Zonder wedergeboorte zal niemand, en ook ik, niet zalig worden, dat is even waarachtig, God zegt het in Zijn Woord.
- (c) Ik ben en leef afgescheiden van God, en weet niet van vereniging met Hem in Christus Jezus, ik heb daar ook geen lust en verlangen naar, ik heb over 't gemis geen smart, ik zoek het niet, ik ben tevreden zonder dat, als ik het maar in 't aardse naar mijn zin kon hebben; de begeerlijkheden te volgen, en zich te verzadigen in het bedrijven van de zonde, is mijn lust. Ik ken noch God, noch het geestelijke leven in God, 't is mij niet beminlijk, ik heb er geen liefde voor, 't is mijn oogmerk niet, ik maal daar niet om. Mijn gedachten en overleggingen houd ik daarmee niet bezig, ook is God mijn rust en vertrouwen niet, en of ik het zeg, mijn hart zegt, dat het de waarheid niet is. De wet is mijn regel niet, maar eigenbelang, ik doe niets uit liefde, vrees, gehoorzaamheid Gods, maar ik leef in de begeerlijkheden der ogen, in de begeerlijkheden des vlees, en de grootsheid des levens. Al mijn daden zijn niet als der Godzaligen, maar gelijk andere mensen. 't zij meer of minder zondig.
- (d) Alles wat in mij is, verstand, wil, genegenheden, blijdschap, droefheid, ogen, oren, mond, handen, voeten, zijn werkzaam, niet nevens het geestelijke, maar, nevens het aardse, al mijn godsdienst is maar een werk des lichaams, uiterlijk, en heb alleen maar een algemene gedachte, van God te dienen. Ik heb geen vermaak, maar een afkeer van de Godzaligen; ik mag en wil met hen niet omgaan, maar mijn vermaak is in het gezelschap, daar men van God niet spreekt, maar daar men ijdelheid bedrijft, 't zij grove zonden, 't zij burgerlijke. Dit zie ik, dit moet mijn hart bekennen; daarom moet ik dan besluiten, dat ik onbekeerd ben, en dat ik, dus blijvende, niet zalig kan noch zal worden.

En ik heb het wel meermalen gezien, maar 't beweegt mij niet, en ik ben ook wel eens begonnen, maar de weg was mij te nauw, ik wilde, ik kon zo niet leven, al moest ik verloren gaan, en daarom scheidde ik er met een zucht weer uit, en keerde mij tot mijn vorig leven, en paaide mij met de baanhartigheid Gods, en dacht: zal er anders niemand zalig worden, dan die zó leven, dan zullen er weinig zalig worden, en dat denk ik niet. Daarom zal die weg zo nauw niet zijn, en ik hoop evenwel zalig te worden, en zo niet, *geduld dan*, dat is voor mij een goede raad,

zowel als voor een ander. Uit deze allen kunt u lichtelijk de sluitreden opmaken: *ik ben onbekeerd.*

XXIX. Overdenkt nu eens, die nu overtuigd zijt niet bekeerd te zijn, hoe ellendig u bent en eeuwig zult blijven, indien u voor uw dood niet bekeerd wordt, of het een middel tot uw bekering kon zijn,

1. In het verbond der genade is de eerste belofte, die alle andere insluit: *Ik zal u tot een God zijn.* Deze belofte raakt u niet, en God is uw God niet, u zijt zonder God, Ef 2:12. God is u niet tot rust, tot bewaring, maar Hij is uw vijand, al wat in God is, en alle schepselen zijn tegen u gekant om u alle verschrikkingen, en al wat een mens naar ziel en lichaam ellendig en pijnlijk kan maken, aan te doen. God zal uzelf tot verschrikking zijn. Zijn aangezicht is tegen u. O, hoe vreselijk zal het u zijn, te vallen in de handen des levenden Gods! Waar zult gij u verbergen? De hemel boven, de hel beneden, het geweten van binnen, alle schepselen van rondom zullen samenspannen en op u toeleggen om u in zulk een staat te brengen, dat de haren moeten te berge rijzen, die daaraan maar denkt. Ik kan niet meer zeggen, want 't is niet uit te drukken.

2. De Heere Jezus is uw Zaligmaker niet, want die in Christus Jezus is, die is een nieuw schepsel, Kor. 5:17. En dat zijt u niet, zo dan zonder Christus, Ef. 2:1. Noem Hem vrij uw Zaligmaker, zo lang u wilt, maar u zult bevinden dat gij geen deel aan Hem hebt, Zijn verdiensten zijn voor u niet; Zijn verschijning in de dag des oordeels zal voor u niet zijn, dan tot de allergrootste verschrikking, als gij sterft en meent in de hemel te komen, zo zult gij de deur gesloten vinden, en Hij zal tot u zeggen: *Ga weg, Ik ken u niet*, Matth. 25: 12.

3. U weet dat niemand zonder geloof zal zalig worden. Nu, die onbekeerd is, hebt geen geloof; want hetgeen u geloof noemt en inbeeldt te hebben, is het geloof niet; 't zal u niet haten, niet meer dan de duivelen, die ook geloven dat er een God is en dat Christus de Zaligmaker is, maar zij sidderen. Ja uw geloof zal tot een verzwaring van uw verdoemenis zijn, omdat gij Hem niet hebt aangenomen door een waar geloof. *Die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden*, Markus 16: 16.

4. U bent vervloekt, en van God vervloekt, en al uw goed en al uw doen is vervloekt. Deut. 28: 16-20, *Vervloekt zult gij zijn in de stad en vervloekt zult gij zijn in het veld. Vervloekt zal zijn uw korf en uw baktrog. Vervloekt zal zijn de vrucht uws buiks en de vrucht uws lands... Vervloekt zult gij zijn in uw ingaan, en vervloekt zult gij zijn in uw uitgaan. De Heere zal onder u zenden de vloek, de verstering en het verderf, in alles, waaraan gij uwe hand slaat.*

Is dit u nog niet genoeg tot verschrikking, zo overdenkt deze woorden daarbij, Psalm 109: 17-19, *Dewijl hij de vloek heeft liefgehad, dat die hem overkomt, en geen lust gehad heeft tot de zegen, zo zij die verre van hem. En hij zij bekleed met de vloek, als met zijn kleed, en dat die ga tot in het binnenste van hem, als het water, en als de olie in zijn beenderen. Die zij hem als een kleed, waarmee hij zich bedekt, en tot een gordel, waarmee hij zich steeds omgordt.* Wie siddert niet op 't horen van deze vloeken? En die liggen op u onbekeerden, zo lang u onbekeerd blijft.

5. Was 't hiermede gedaan, en eindigde de vloek met dit leven, 't mocht zo heengaan. men mocht zich naar lijden zetten, en men mocht hopen, dat men het van het kwaadste niet zou hebben want men ziet dat der goddelozen weg nog wel voorspoedig ten einde

loopt; wat is vloek zonder treffen? Maar het kwaadste is nog achter, daar komt een eeuwigheid aan, waarin alle lankmoedigheid Gods uit is, daar zal niemand afleidingen hebben of enige verkwikking; maar de vloek zal daar alleen treffen zonder verpozing, zonder ophouden tot in alle eeuwigheid. Hoe naar zal het zijn, als de duivel de ziel, uit het lichaam scheidende, wegvoert naar de hel, als ziel en lichaam ten laatste dagen weer met elkaar verenigd zijnde. De onbekeerde zich zal bevinden aan de linkerhand van de Rechter van hemel en aarde, en als én de heerlijkheid van de Heere Jezus, én de verschrikkelikheden van het gelaat van hemel en aarde zullen te samen komen tot benauwing van de zondaar?

Dan zal men gevoelen wat vloek is, als men de Godzaligen zal zien in heerlijkheid, hen ten uiterste verachtende, en als men overwonnen en overtuigd van alle zijn goddeloosheden, zal horen dat verschrikkelijk vonnis: *Gaat weg van Mij, gij vervloekten! in het eeuwige vuur, 't welk de duivel en zijn engelen bereid is.* Waarop dan de afgrijselijke uitvoering zal volgen: de hemel voor hen tot in alle eeuwigheid gesloten, de hel voor eeuwig hun verblijf, zonder licht, zonder rust, zonder vermindering van gevoel en pijn, van binnen een onverdraaglijke worm der consciëntie, vervuld met Gods toorn, zonder genade, zonder hoop, in alle onuitsprekelijke wanhoop. *Dit is de plaats dergenen, die God niet kent, Job. 18:21.*

Brengt u deze dingen op 't hart, loopt er niet overheen, verwerpt deze gedachten niet, omdat ze te onsmakelijk zijn; want zijn de gedachten zo verschrikkende, wat zal dan de zaak zelf zijn? Blijft dan bij deze dingen staan, en past het u toe, zeggende: *"dat zal eeuwig mijn deel zijn, indien ik zo voortga en niet bekeerd wordt."* *Opdat de schrik des Heeren u bewege tot het geloof, want God gebruikt de overtuigingen en verschrikkingen tot een middel van bekering.*

XXX. Vraagt u dan: *Wat moet ik doen, opdat ik zalig worde?*

Ik antwoord: meent u het? Is 't waarheid, is 't ernst? Zou u alles, wat in de wereld vermakelijk is, wel willen missen, en afstand doen van uwe beminde, eerlijke, voordelige, vermakelijke zonde? Is de verzoening met God, God lief te hebben, te vrezen en te dienen in alle Godzaligheid, u beminnelijker dan alles wat er is? Wilt u, dat u dát kennen en boven alles beminnen mocht?

Zegt u: *ja, ik meen het, 't is mij ernst.*

Dan antwoord ik: *bekeert u en gelooft het Evangelie.*

Zegt u, *dat weet men wel, dat men dan zalig worden zal.*

Wel weet het met opmerking, dat het een onuitsprekelijke genade en voorrecht is, dat men op geloof en bekering zalig worden kán. God was niet gehouden u daarop zalig te maken, maar 't is Zijn vrije goedheid daarop de zaligheid te beloven en te geven. Welaan dan, bekeert u!

Vraagt u: *kan ik wel? Is het in mijn macht?*

Ik antwoord:

(a) Wees verzekerd, gelijk u het goedkeurt, dat het uw plicht is.

(b) Probeer het eens, als u 't begint, zult u ten eerste bevinden dat u blind zijt, dat u God, Christus, de weg om tot Christus te komen, de wedergeborenen staat der ziel en de ware heiligheid in hare natuur niet kent. En dat gij niet kent, hoe zult u dat doen? Maar behalve dat, u zult bevinden, als 't op een doen komt, *dat gij niet wilt.* "Ik wil niet", zal het eerste begin zijn van het nalaten. Daarbij is de boosheid van uw natuur zo groot, en de zonde is zó sterk, en de zaak is zó zwaar, dat u niet kunt. Zink dan in uw ellende en onmacht, en wees hopeloos en radeloos *bij uzelf.*

Vraagt u verder: *Wat raad? Is er dan gans geen hoop voor mij?*

Ik antwoord: niet in uzelf, *maar wel bij God*, en daar is hoop voor u, omdat u onder de bediening van het Evangelie leeft, het middel, ja het enige middel, waardoor God zielen bekeert. Verblijdt u dan, dat u onder de middelen leeft, en dat God u overtuiging geeft en begeerte tot bekering en zaligheid; neemt de middelen vlijtig waar, wees naarstig om de predikatiën en de catechisaties waar te nemen. Lees met aandacht veel in Gods Woord, of laat het u voorlezen, voegt u bij de Godzaligen, en verzoekt in hun bijeenkomsten toegelaten te worden. Volgt op de bewegingen tot bidden en tot Godzaligheid.

Zal ik dan bekeerd en zalig worden?

Ik antwoord: uw werk zal God niet bewegen om u de bekering te geven, maar ook, God zal u niet uitsluiten, als gij uzelf niet uitsluit; u hebt reden van hoop, omdat God u tot zover onder overtuiging gebracht heeft; wacht dan verder op de minste beweging des Geestes, volgt die op, en ziet toe, dat u ze niet tegenstaat. Blijft zo in volständigkeit onder de middelen, en geeft het niet op als u van uw begeerlijkheden telkens afgetrokken wordt.

XXXII. Nu wend ik mij tot u, ware wedergeborenen, u die de natuur der wedergeboorte en de wegen, waardoor God de mens wederbaart, in het vorige van dit hoofdstuk met licht, gezien hebt. Leg u daarbij in de tegenwoordigheid van de alwetende God, en zie of u in waarheid, - ik spreek niet van de mate - geen leven hebt ontvangen. Oordeelt naar waarheid, zie toe, ontkent het niet, als u het hebt, acht het niet klein, onder voorgeven van de grootse nederigheid, alsof u het gedaan had, en alsof u van uw eigen werk minachting hebt; want 't is uw werk niet, maar het werk van de almachtige God. Genade te ontkennen, genade in ons klein te achten, is veel groter zonde, dan op genade te roemen, die men niet heeft. Maakt dan de sluitreden op en zegt: dat is de wedergeboorte, daar ben ik van overtuigd. Ik heb dat, ik zie het in mij, mijn consciëntie geeft medegetuigenis voor God; zo ben ik dan wedergeboren.

XXXII. Laat het bij een sluitrede niet blijven, maar verblijdt er u erover met de Moorman, Stokbewaarder en Lydia, en om hieruit een vaste vertroosting te hebben.

(a) Klim op tot de fontein, waaruit de wedergeboorte is voortgekomen, namelijk, uit de eeuwige liefde en verkiezing Gods:

Jer. 31:3 ... *Ja Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde:daarom heb ik u getrokken met goedertierenheid.*

Rom. 8:30. *Die Hij te voren verordineerd heeft, deze heeft Hij ook geroepen.*

Zo bent u dan van eeuwigheid van God bemind en uitverkoren, want u bent wedergeboren.

(b) Tegenwoordig bent u een kind van God, want God heeft u naar Zijn wil gebaard door het Woord der waarheid, Jak. 1:18. *Gij zijt uit God geboren, daarom een kind Gods*, Joh. 1:12, 13. *Zo is dan God uw Vader, en zal met u handelen als een liefhebbend Vader, en u mag als een kindeke alles van Hem eisen en op Hem vertrouwen.*

(c) Uw staat is vast en onveranderlijk. *Want de genadegiften en de roeping Gods zijn onberouwelijk*, Rom.11:29. *Daarom zal Hij, die in u een goed werk begonnen heeft, dat voleindigen tot op de dag van Jezus Christus*, Filip. 1:6. Daarom verblijdt u zonder vrees van verandering.

(d) Ziet door de wedergeboorte op de eeuwige zaligheid, als op uw gewisse erfenis. En wees werkzaam om in die verwachting en hoop levend en verblijd te zijn. 1 Petrus 1:3. *Geloofd zij de God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, die naar Zijn grote barmhartigheid ons heeft wedergeboren tot een levende hoop, door de opstanding van Jezus Christus uit de doden.*

XXXIII. Bent u wedergeboren? Welaan:

(a) verlaat geheel en al de doden, de onbekeerden; want zij stinken als verrotte krenge, en voegt u bij de levenden, en wees een gezelschap van alle die de Heere vrezen, en van hen die zijn bevelen onderhouden, Psalm 119:63. Laat al uw lust zijn tot de heiligen, die op de aarde zijn, en de heerlijken, Psalm 16:3. Houdt u niet op uzelf, scheidt u niet van de kerk; want anders zult gij verdoven, en 't is tegen de natuur van de wedergeboorte: Hand. 2:47. ... *En de Heere deed dagelijks tot de Gemeente, die zalig werden.*

(b) Wees niet vergenoegd wedergeboren te zijn en leven te hebben, maar tracht naar groei en wasdom; want dat is eigen aan al wat leven heeft: 1 Petrus 2:2. *Als nieuwgeborene kinderkens, zijt zeer begerig naar de redelijke onvervalste melk, opdat gij door dezelve mocht opwassen.*

(c) Leeft als levenden, vertoont uw leven door daden, door de oefening van alle deugden, opdat alzo 't onderscheidt blijkt tussen doden en levenden. Rom. 6: 13. *Stelt uw leden niet der zonde tot wapenen der ongerechtigheid. Maar stelt u zelf Gode, als uit de doden levend geworden zijnde, en stelt uw leden Gode tot wapenen der gerechtigheid. AMEN.*

HOOFDSTUK 32.

Van het Geloof.

I. Wij doen het geloof ná de wedergeboorte volgen, niet dat de mens eerst levend en wedergeboren is, en daarna het geloof verkrijgt; integendeel: 't geloof gaat vóór de wedergeboorte, wel niet in tijd, maar *in orde der natuur*; want het Woord is het zaad der wedergeboorte, 1 Petrus 1:23, en het Woord kan geen nut doen, dan door het geloof, Hebr. 4:2.

Met de eerste aanneming en vereniging met Jezus wordt de mens levend. Nu, door het geloof neemt men aan, en wordt men verenigd, en door de oefening des geloofs neemt de mens toe in dat leven. Kol. 2:6, 7. *Gelijk gij dan Christus Jezus, de Heere, hebt aangenomen, wandelt alzo in Hem; geworteld en opgebouwd in Hem, en bevestigd in het geloof.*

Doordat in deze tijd aan de en kant de atheïsterij doorbreekt, en aan de anderen kant het tijdgeloof, is het te meer nodig, dat wij *de natuur* [de aard] van het geloof aan alle kanten voorstellen en doen beschouwen.

Eerst zullen wij spreken van het woord, en dan van de zaak. In deze verhandeling van het woord zullen wij voorstellen:

1. De betekenis.
2. De verscheidenheid van zaken, die met datzelfde woord genoemd worden.
3. Andere woorden, die hetzelfde betekenen.

II. Eerst de betekenis van *het woord*.

Ieder taal heeft iets bijzonders, de een taal is geen regel voor de andere; wij spreken nu van een woord, 't welk in de Hebreeuwse en Griekse taal oorspronkelijk beschreven is, namelijk: *geloof*. Dies moet men zien wat eigenlijk 't Hebreeuwse en Griekse woord betekent, en niet wat het gemeenlijk in onze taal zegt; want dat legt de weg tot misvatting van de Heilige Schrift in dezen.

De Hebreëen gebruiken het woord *heëmin*; uit kracht van het woord betekent *heëmin*, met toestemming der taalkundigen, *zich te doen dragen*; dit wordt in onze taal overgezet:

- soms geloven: Jes. 28: 16 ... *wie gelooft, die zal niet haasten.*

Geloven onderstelt in onze taal doorgaans een belofte, of 't woord van een ander: maar dat doet dit Hebreeuwse woord niet altijd. Het betekent geloven, ook *dán*, als er geen woord of belofte te pas komen. B.v. Job 15:22 "Hij *geloof*t niet uit de duisternis weder te keren, maar dat hij beloerd wordt ten zwaarde." Ziet ook Job 29:15, Klaagl. 4:12.

- Soms wordt datzelfde woord *heëmin* "vertrouwen" overgezet, ook *betrouwen*, ook *dan*, als het gans geen opzicht heeft op woord of belofte

Job 15:31. *Hij betrouwe niet op ijdelheid.*

Job 4:18. *Zie, op Zijn knechten zou Hij niet vertrouwen.* Zie ook Job 15:15.

Van dit woord *heëmin* komt *emouna*, 't welk in onze taal wordt overgezet *geloof*, Hos. 2:19, Hab. 2:4. Vastigheid, Jes. 25:1. Waarheid, Psalm 89:3. Getrouw, Psalm 33:4, Spr. 28:20. Getrouwheid, Psalm 119:75,

Al deze verscheidene woorden in onze taal worden in het Hebreeuws met dat één woord uitgedrukt.

Het Griekse woord *pistis* en *riazèvco pistis* en *pisteuoo*, wordt:

- soms geloof en *geloven* overgezet, met opzicht, op beloften. Rom. 10:17. *Zo is dan het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods.*
- Soms wordt het overgezet *betrouwen*, zonder opzicht op het woord of belofte: Joh. 2:24. *Maar Jezus zelf betrouwde hun Zichzelven niet toe.*
- *Toebetrouwen*, ook zonder woord; Rom. 3:2. *Dat hun de Woorden Gods zijn toebetrouwd.* 1 Kor. 9: 17. *De uitdeling is mij evenwel toebetrouwd.*
- *Vertrouwen*, ook in gelegenheid daar woord of beloften niet te pas komen. Lukas 16:11. *Wie zal u het ware vertrouwen!*

III. Dewijl wij nu, buiten alle tegenspreken, het woord *geloven* moeten nemen naar de zin en aard, niet van onze taal, maar naar de Hebreeuwse en Griekse, waarin het Woord Gods beschreven is, zo heeft *geloof* niet altijd opzicht op beloften, en het betekent niet altijd aannemen, toestemmen van woord en beloften, maar ook *vertrouwen*, *betrouwen*, *zich een ander toevertrouwen*, of zich op een ander te verlaten. Wij gebruiken het Franse of oorspronkelijke Latijnse woord *crediteren*, *crediteur*, 't welk in die talen is *geloven*; omdat in onze taal het woord *geloven* die betekenis eigenlijk niet heeft; waardoor wij te kennen geven, niet alleen iemands woorden aan te nemen en voor waarachtig te houden, maar iemand iets toe te vertrouwen.

Uit deze allen blijkt klaar, hoe grote misslagen men zou begaan, als men het woord *geloven* alleen zou willen verstaan, zo als het in onze taal gebruikelijk is, en als men op die grond zou bouwen in de beschrijving van het zaligmakend geloof. Hieruit komt ook de donkerheid om *de natuur des geloofs* te verstaan, omdat men in onze taal hangen blijft, en niet let op de betekenis van het woord in de grondtalen. 't Woord betekent dus: *toevertrouwen*.

IV. Het tweede dat in de verhandeling van het woord te overwegen is, is, dat met dit ene woord *geloof* verscheiden zaken genoemd worden, die in natuur verschillen.

- (a) soms betekent het de getrouwheid in het volbrengen van zijn beloften, Rom. 3:3, . . . *zal hun ongelovigheid het geloof Gods te niet doen?*
- (b) De leer des geloofs, 1 Tim. 1: 19. *Houdende het geloof, en een goed geweten.*
- (c) De belijdenis van geloofde waarheden, Rom. 1: 8. *...dat uw geloof verkondigd wordt in de gehele wereld.*
- (d) De dadelijke werkzaamheid der ziel, waardoor men de waarheden gelooft; ten opzichte van deze spreekt de Schrift van het vierderlei geloof, namelijk:
  - het historisch geloof;
  - het geloof der wonderen;
  - tijdgeloof;
  - het zaligmakende geloof.

Deze, of ze wel alle met dezelfde naam geloof genaamd worden, zijn nochtans in de natuur verscheiden, dat wel opgemerkt moet worden, om door de klank van het woord niet misleid te worden, dewijl wij hier alléén zullen spreken van het zaligmakend geloof.

1. Het *historisch* geloof wordt zogenoemd, omdat het de historie, dat is, het verhaal, de beschrijving van zaken in het Woord, kent en als waarheid toestemt, en erkent, en die daar laat als zaken, die hen niet meer raken dan de wereldse historiën; immers men werkt daar niet mede, het verwekt geen beweging, soms zelfs niet tot de belijdenis. Jak. 2: 19. *Gij gelooft, dat God een enig God is; gij doet wel; de duivelen geloven het ook, en zij sidderen.*

Hand. 26:27. *Gelooft gij, o koning Agrippa! de profeten? Ik weet dat gij ze gelooft.*

2. Het tijdgeloof is een kennis en toestemming aan evangelische waarheden als waarachtig, verwekkende enige natuurlijke bewegingen in de affecten of hartstochten van de ziel, een belijdenis van die waarheden in vereniging met de kerk, en een uitwendig gedrag, volgens hun belijdenis, zonder vereniging met Christus, tot rechtvaardigmaking, heiligmaking, en zaligheid. Ziet hiervan;

Matth. 13:20, 21. *Maar die in steenachtige plaatsen bezaaid is, deze is degene, die het Woord hoort, en dat terstond met vreugde ontvangt. Doch hij heeft geen wortel in zichzelf, maar is voor een tijd; en als verdrukking of vervolging komt, om des Woords wil. zo wordt hij terstond geërgerd.*

Hebr. 6: 4-6. *Want het is onmogelijk, degenen, die eens verlicht geweest zijn, en de hemelse gaven gesmaakt hebben, en des Heiligen Geestes deelachtig geworden zijn, en gesmaakt hebben het goede Woord Gods, en de krachten der toekomstige eeuw, en afvallig worden; die, zeg ik, wederom te vernieuwen tot bekering.*

2 Petrus 2: 20. *Want indien zij, nadat zij door de kennis van de Heere en Zaligmaker Jezus Christus, de besmettingen der wereld ontvloden zijn, en in dezelf wederom ingewikkeld zijnde, van dezelf overwonnen worden, zo is hun het laatste erger dan het eerste.*

Van het onderscheid van het tijdgeloof, en het zaligmakende geloof, zullen wij in het vervolg verder spreken.

3. Het geloof der wonderen is een overreding des harten, door onmiddellijke werking Gods, dat dit of dat werk, boven de loop der natuur, op ons zeggen of bevel geschieden zal, of ook aan ons zal gewrocht worden; doch de kracht van uitvoering der wonderen is niet in de mens, maar God voert ze door Zijn almachtige kracht uit, op dat geloof. Zie hiervan:

Matth. 17:20. *... zo gij een geloof had als een mosterdzaad, gij zoudt tot dezen berg zeggen: Ga heen van hier derwaarts! en hij zal heengaan; en niets zal u onmogelijk zijn.*

1 Kor. 13:2. *... en al ware het, dat ik al het geloof had, zo dat ik bergen verzette ....*

Hand. 14:9, 10. *Deze hoorde Paulus spreken; welke de ogen op hem houdende en ziende dat hij geloof had om gezond te worden, zeide met grote stem: Sta recht op uw voeten! En hij sprong op en wandelde.*

Dit geloof had bijzonder plaats in de dagen van Christus en der apostelen, om de leer des Evangelies te bevestigen.

Van deze drie genoemde geloven spreken wij in dit hoofdstuk niet.

4. Het zaligmakend geloof, 't welk anders genoemd wordt *het rechtvaardigmakend geloof*, beide ten opzichte van het doeleinde, 't welk door dit geloof beoogd en verkregen wordt, dit verschilt in de gehele natuur van de andere; van dit geloof zullen wij in 't vervolg spreken. Zo is dan de dubbelzinnigheid van het woord weggenomen.

V. Het derde dat in de verhandeling van het woord *geloven* te overwegen is, zijn de andere woorden, met welke het zaligmakende geloof in de Schrift genoemd wordt, waaruit de natuur deszelfs in verscheidene opzichten klaar te kennen is.

Gelijk het woord *heëmin* geloven betrouwen, vertrouwen betekent, zo ook het woord *chasa*;

- soms betekent het betrouwen op iemand: Psalm 2: 12. *Welgelukzalig zijn allen, die op Hem betrouwen.*
- Soms zich betrouwen op iemand: Psalm 144:2. ... *mijn Schild, op wien ik Mij betrouwe.*
- Soms ook toevlucht hebben tot iemand, Jes. 14:32. ... *opdat de bedrukten Zijns volks een toevlucht daarin hebben zouden.*
- Soms ook toevlucht nemen: Psalm 36:8. ... *dies de mensenkinderen onder de schaduw Uwer vleugelen toevlucht nemen.*

Ook wordt het woord geloven door *batach* uitgedrukt. Dit betekent:

- soms betrouwen Psalm 112:7. ... *zijn hart is vast, betrouwende op den Heere.*
- Soms vertrouwen: Psalm 9: 11. *Die Uw Naam kennen, zullen op U vertrouwen.*
- Soms zich vertrouwen op iemand, Jer. 7:4. *Vertrouwt niet op valse woorden.*
- Soms zich verlaten op iemand, Jes. 42:17. *Maar die zich op gesnedene beelden verlaten.*

Ook wordt geloven door *samach* uitgedrukt, hetwelk betekent:

- steunen op iemand, Psalm 71:6. *Op U heb ik gesteund van den buik aan.*

Gelijk de Griekse woorden *pistis* en *pisteuoo* geloven, vertrouwen, betrouwen, betekenen, zo ook de woorden *peithoo* en *peithomai*, welke betekenen:

- soms tot het geloof bewegen: 2 Kor. 5:11. *Wij dan, wetende de schrik des Heeren, bewegen de mensen tot het geloof.*
- Soms geloven, Hand. 17:4. *En sommigen uit hen geloofden.*
- Soms op iemand betrouwen, Matth. 27:43. *Hij heeft op God betrouwd.*
- Soms zijn vertrouwen op iemand zetten of stellen: Mark. 10:24. ... *dat degenen, die op het goed hun betrouwen zetten.* Hebr. 2: 13 ... *Ik zal mijn betrouwen op Hem stellen".* 2 Kor. 3:4. *Zodanig een vertrouwen hebben wij door Christus bij God.*

Als men nu al deze woorden bij elkaar neemt, zo moet het gemoed ten volle overtuigd worden, dat geloven niet alleen is een toestemmen van de waarheden des Evangelies. maar een vertrouwen des harten op God door Christus; zich Hem toe te vertrouwen.

VI. Dus hebben wij in 't brede gesproken van het woord om een onkundige in de talen zelf te doen zien, wat *geloven* in 't Hebreeuws en in 't Grieks betekent. Nu gaan wij verder tot de verhandeling van de zaak zelf. Hierin zullen wij deze zaken ieder op zichzelf beschouwen.

1. Dat er geloof in de wereld is, en noodzakelijk moet zijn.
2. 't *Genus* of de soort der zaken, tot welke 't geloof behoort.
3. 't *Subject* of 't onderwerp, waarin 't geloof zijne plaats heeft.

4. 't *Object* of het voorwerp, waaromtrent het geloof werkzaam is.
5. *De vorm* of het eigenlijke wezen.
6. *De Werkende* en middelloorzaak daarvan.
7. 't *Doeleinde*.
8. De bijgevoegde eigenschappen.
9. De effecten of vruchten.
10. De overeenkomsten verscheidenheid met anderen.
11. 't *Tegendeel*.
12. De beschrijving.

VII. 1. Dat het geloof noodzakelijk is, ja zo o, dat niemand zonder geloof zalig kan worden, behoeft onder de christenen, die het Woord geloven, geen bewijs; zie maar deze plaatsen:

Joh. 3:36. *Die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven; maar die de Zoon ongehoorzaam is (dat is, in de Zoon niet gelooft) die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.*

Mark. 16: 16. *Die geloofd zal hebben, en gedoopt zal zijn, zal zalig worden; maar die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden.*

2. Het genus, of 't soort der zaken tot welke het geloof behoort, is *een hebbelijkheid*. "Hebbelijkheden", [aanwezige bekwaamheden, talenten, enz.] dienen tot volmaking van het verstand en de wil. Deze zijn, óf die door vele oefeningen verkregen worden, óf die van God in de ziel des mensen worden ingestort, zoals: geloof, hoop en liefde, enz. Al des mensen werk om te geloven is niet bekwaam om het geloof te verkrijgen, zelfs in de minsten trap; God geeft het in 't begin, God oefent en vermeerderd het, God voleindt het. Die het begeert, moet het van God afbidden, en van Hem wachten; die het heeft, erkennen met dankbaarheid, dat hij het van God ontvangen heeft, en verwachte al biddende van Hem de vermeerdering.

VIII. 't Subject, 't onderwerp of de zitplaats des geloofs, is de mens, voornamelijk de ziel, allernaast *de wil*. *De mens* is het onderwerp des geloofs, doch niet alle mensen, maar alleen de uitverkorenen.

2 Thess. 3:2. ... *het geloof is niet aller*.

Tit. 1:1 ... *naar het geloof der uitverkorenen Gods*.

Hand. 13:48. ... *en er geloofden zo velen als er geordineerd waren tot het eeuwige leven*.

Hier is de vraag: ***of de kinderen in de doop het dadelijk geloof ontvangen? Of de gedoopte kinderen daden des geloofs oefenen?***

Wij antwoorden: nee; want:

1. De Schrift zegt dat nergens, daarom is het te verwerpen, daarom moet men het niet geloven.
2. De kinderen hebben geen gebruik des verstands; de redelijkheid is wel ingeschapen. maar het redeneren begint met de tijd. Tot het geloof wordt noodzakelijk redeneren vereist.
3. De kinderen voor de tijd der redenering hebben geen kennis van enige zaken, hoe zouden ze dan geloven, tot hetwelk kennis der Goddelijke dingen van node is?
4. De kleine kinderen voor de tijd der redenering doen dadelijk noch goed noch kwaad, Rom. 9:11, zo oefenen zij het geloof ook niet; want dat is een deugd.

5. *'t Geloof is uit het gehoor*, Rom. 10:17, daarom kunnen de kinderen niet geloven; want zij horen nog het Woord niet.

IX. Tegenwerping 1. Hiertegen brengt men in, Matth. 18:6, *zo wie een van deze kleinen, die in Mij geloven, ergert*.

Antwoord. De tekst spreekt van zulken, die 't gebruik van hun verstand hebben; want zij konden geërgerd worden. Christus spreekt niet van dat kindeken, dat Hij tot een voorbeeld voorstelde, vs. 2, 3, maar van die, welke een geestelijke kindse kleinheid hadden.

Tegenwerping 2. Matth. 19:14, *Laat af van de kinderzens, en verhindert hen niet tot Mij te komen; want derzulken is het Koninkrijk der hemelen*.

Antwoord.

- (a) 't Kan niet bewezen worden, dat deze kinderzens zo klein waren, dat ze nog 't gebruik des verstands niet hadden, dat zeker getoond moest worden, zal men hiervoor een bewijs uit deze plaats nemen; 't tegendeel is waarschijnlijk, kinderen van twee of drie jaren kunnen wel geloven.
- (b) Hunner is het koninkrijk der hemelen, door de voldoening van Christus, hun van God toegerekend, maar niet door het geloof; doch niet alle kinderen hebben recht tot de zaligheid, maar de uitverkorene.

Tegenwerping 3. Psalm 8:3, *Uit de mond der kinderzens en der zuigelingen hebt Gij U sterkte gegrondvest*.

Antwoord. Niet dat de kinderzens en zuigelingen spraken (zo ja, dan vervalt de tegenwerping) maar zij verheerlijken God objectief, voorwerpelijk, dat is, zij geven aan de volwassenen stof om God in Zijn werken te verheerlijken, gelijk de hemelen, 't uitspansel, dag en nacht het doen, Psalm 19:2, 9.

Tegenwerping 4. Men heeft voorbeelden van kleine kinderen, die het geloof hadden, zoals Jeremia, Jer. 1:5.

Antwoord.

- (a) De tekst spreekt van de voorkennis Gods naar de verkiezing, en van heiliging der afzondering in de raad Gods tot het profetisch ambt.
- (b) 't Is ook wat anders geheiligd te zijn door de Geest Gods, 't welk God machtig is te doen; en 't is wat anders dadelijk te geloven.

Tegenwerping 5. De natuur kan geheiligd zijn, zonder dadelijke werkzaamheid tot heiligheid, en alzo zonder geloof. 't Voorbeeld van Timótheüs, 2 Tim. 3:15. *Dat gij van kinds af de heilige Schriften geweten hebt, die u wijs kunnen maken tot zaligheid, door het geloof, hetwelk Christus Jezus is*.

Antwoord. De tekst spreekt van Timótheüs niet vóór het gebruik des verstands, maar nu bekwaam om onderwezen te worden in het Woord door zijne grootmoeder Loïs, en zijne moeder Eunice. Derhalve is hier geen bewijs voor het gebruik des verstands.

Vraag: 't Voorbeeld van Johannes de Doper, Lukas 1:41?

Antwoord.

- (a) Daar staat niet dat hij geloofde, maar op de groetenis van Maria aan zijn moeder Elisabeth opsprong.
- (b) Wat de almachtigheid Gods in hem gewrocht heeft, en wat hem deed opspringen, weten wij niet. Van het extraordinaire, [buitengewone] mag men geen gevolg maken tot het ordinaire [gewone].

(c) Johannes was noch besneden, noch gedoopt; zo had hij het door de kracht van de doop niet ontvangen, 't geen hem deed opspringen; 't welk men beoogt.

1. Hier is nog een andere vraag: *Of alle uitverkorenen van hun begin, van hun ontvangenis af, een zaad des geloofs in zich hebben, ofschoon zij dadelijk het geloof nog niet oefenen?*

Antwoord. Neen. Want,

1. De schrift spreekt nergens van een zaad des geloofs, van geloof in zijn zaad. 't Is dan al te vrijmoedig, dat te zeggen, en daarop een gehele zaak te bouwen. De Schrift spreekt wel van een zaad der wedergeboorte, 't welk is het Woords Gods, 1 Petrus 1:23; doch dat is niet in de kinderen, maar 't is op des Heeren tijd een middel van hun bekering. En wat zou het zaad des geloofs zijn, een begin van geloof? Dan hadden zij het dadelijk.
2. De mensen, ook de uitverkorenen, zijn vóór hun wedergeboorte dood, kinderen des toorns, zonder Christus, zonder beloften, zonder God, en alzo zonder geloof, Ef. 2:2, 4, 12. De Vader, de Heere Jezus, de Heilige Geest hadden wel opzicht op hen, zo ras zij waren, als Vader, Zaligmaker, Heiligmaker; maar in zich zelf waren ze in dezelfde staat als alle anderen.
3. Niemand ontvangt het geloof, dan uit het gehoor, Rom. 10:17, Gal. 3: 2. Daardoor wordt de mens van ongelovig, gelovig; de mens kon niet gezegd worden het geloof te ontvangen, gelovig te worden, het geloof te verkrijgen door de prediking des geloofs, indien hij het tevoren in zijn begin al had, en alzo al gelovig was.

XI. Tegenwerping 1. Hiertegen brengt men in:

De uitverkorene kinderen zijn in het verbond, zo moeten ze dan ook in het begin het geloof hebben: want men kan in het verbond niet zijn zonder geloof.

Antwoord.

- (a) Alle uitverkorene kinderen waren niet in het verbond; duizenden worden bekeerd, wier ouders heidenen waren. Of hebben alleen de kinderen der bondgenoten het zaad des geloofs, en niet de andere uitverkoren kinderen? Waar uit blijkt zulk een onderscheid in de uitverkoren kinderen?
- (b) In het verbond te zijn der kinderen, stelt niet iets in de kinderen, of men moest daaruit ook besluiten, dat ze dadelijk het geloof hadden, dat ze dadelijk wedergeboren waren; en zo dat er niet uit volgt, ook dit niet.

Tegenwerping 2. *Hun komt de hemel toe*, Matth. 19:14.

Antwoord. Zie § IX.

Tegenwerping 3. Jeremia, Johannes de Doper, Timótheüs, enz.

Antwoord. Zie § IX.

Tegenwerping 4. *De natuurlijke gerechtigheid zou voortgeplant zijn geworden, indien Adam niet gezondigd had, waarom dan ook niet de bovennatuurlijke wedergeboorte in hun zaad door de bondgenoten?*

Antwoord.

- (a) Wij weten dat God het wel kan doen, maar wij weten ook dat van *kunnen* tot *zijn* geen gevolg is.
- (b) Waarom niet, kan geen zaak bevestigen. God antwoordt niet van al Zijn daden, en wij zijn niet bekwaam om redenen van Gods werk en handelingen te geven, daarom kan men geen ding stellen of ontkennen, omdat men reden geven kan of

niet, maar men heeft maar naar het Woord te gaan en te zien, wat daar geopenbaard is of niet.

- (c) De ervaring leert dat in alle uitverkoren kinderen der Godzalige bondgenoten het zaad des geloofs niet is, dewijl zij wel tot op het laatste van hun leven de goddelooste zijn, dat met het zaad des geloofs te hebben, niet bestaan kan; want zaad des geloofs te hebben is waarlijk het geloof, ofschoon in het begin te hebben. En ook zijn vele kinderen der heidenen uitverkoren, die hebben dan het zaad des geloofs niet; dan moest God de kinderen der heidenen op een mildere wijze bekeren, dan de uitverkorene kinderen der bondgenoten; deze doen het door uitspruiten van het zaad, dat in hen is, de anderen door hen het geloof te geven, zonder zaad te hebben.

Tegenwerping 5. Maar Hebreëen 11:6?

Antwoord. Zie § IX.

Tegenwerping 6. *Zij hebben de Geest des geloofs; want anders kwamen ze Christus niet toe*, Rom. 8:9.

Ziet het antwoord, hfdst. XXXI, § XV.

Dus blijft het vast dat de uitverkorenen geen zaad des geloofs van hun ontvangenis af in zich hebben. De tekst spreekt van volwassenen.

XII. De uitverkorenen dan, zijnde het onderwerp van het geloof, zo hebben wij nader te onderzoeken, in welk gedeelte des mensen het geloof zijn zitplaats heeft. 't Geloof heeft zijn zitplaats niet in het lichaam, hoewel 't geloof daardoor zijn werking uit, in belijdenis en betrachtning van goede werken; maar de eigenlijke zitplaats is *de ziel*. Rom. 10:10. *Met het hart gelooft men*.

De ziel heeft hare faculteiten of mogendheden, waardoor zij werkt, namelijk: *verstand, wil en genegenheden*; deze kan men ieder met het verstand aftrekken en op zichzelf beschouwen, en zo zijn ze in zich zelf onderscheiden; het verstand is noch wil, noch genegenheid; de wil noch verstand, noch genegenheid; de genegenheid ook geen van die beide. Zij zijn in hare werkingen onderscheiden; 't verstand heeft bevatting, oordeel, zo beschouwend als toepassend, en consciëntie; de wil omhelst de zaken als beminnelijk, met liefde, of heeft afkeer van een zaak, als hatelijk; de genegenheden zijn begeerten of trek naar vervulling der ziel, die zich zelf niet vervullen kan, noch zich zelf met zich zelf vermaken en verzadigen, maar die hare vervulling van iets, dat buiten haar is, moet hebben. Doch al kan men ieder met het verstand aftrekken, en op zich zelf beschouwen, gelijk men ook doen moet, indien men verstandig bewust wil zijn van zijn daden en deszelfs natuur, zo zijn ze nochtans zo niet onderscheiden, als de mens werkt. De mogendheden in de uitwerking des mensen te ver te onderscheiden, zal alsoo veel verlegenheid en verwarring baren, als die in zich zelf te vermengen; dit nu passende op het geloof, zo is de gelovende ziel bezig met verstaan, willen en begeren; alle mogendheden zijn werkzaam in de mens, als hij gelooft.

XIII. Hier komt deze vraag te beantwoorden: *Of tot het geloof kennis der zaken, die men gelooft, van node is, dan of een blote en blinde toestemming genoeg is; zo dat het geloof best beschreven zou worden door onwetendheid?* De papisten ontkennen het eerste, en zeggen het tweede.

Wij antwoorden: toestemming is niet genoeg, kennis is volstrekt tot het geloof van node. Maar wij spreken niet van een volmaakte kennis der zaken, die men geloven zal waardoor men de zaken klaar en onderscheiden, door en weer door, ten opzichte van haar hoe, wijze of hoedanigheid van haar zijn, bevatten ziet; want dan zou men zeer vele zaken, daar men toch niet aan twijfelen kan noch mag, niet moeten geloven. Bijvoorbeeld, Gods wezen, Zijn eeuwigheid, oneindigheid, de vereniging der twee naturen in Christus; ja, welke van de geopenbaarde verborgenheden zou men dan geloven?

Maar wij spreken van een kennis, die de geopenbaarde zaken zo ver kent, dat men een bevattig, een gepast en waar begrip van de zaken heeft, 't zij met meer of minder licht.

Als wij zeggen, dat tot het geloof *kennis* behoort, dan zeggen wij niet dat kennis het geloof is; ook niet, dat men een zaak gelooft, omdat men ze kent en ziet; ook niet, dat kennis en geloof een en dezelfde zaak is; maar wij zeggen dat kennis, én van de zaken, én van de openbaring der zaken in het Woord vooraf vereist wordt, zal men ze geloven. Dat tot het geloof kennis vereist wordt, blijkt uit deze redenen:

XIV. 1. Uit uitdrukkelijke schriftplaatsen. Jesaja 53:11, *Door Zijn kennis zal Mijn Knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardig maken.* 't Hebreeuwse woord *bedangto*, in of door Zijn kennis. 't Kan uit kracht van het woord zien, óf op de kennis, die Christus heeft, óf op de kennis, die de mens van Christus heeft; maar de omstandigheid van de tekst toont, *dat het ziet op de kennis, die men van Christus heeft*; want Christus maakt door Zijn kennis niemand rechtvaardig, maar door Zijn lijden en gehoorzaamheid, 2 Kor. 5:21, Rom. 5:10,17-19. En de mens aan zijn kant wordt gerechtvaardigd door het geloof, Rom. 5:1. Dat dáár het geloof wordt toegeschreven, wordt hier toegeschreven aan de kennis; niet dat kennis en geloof een en dezelfde zaak is, of dat enkele kennis zonder toestemmen en vertrouwen de mens rechtvaardig maakt, want velen hebben kennis, en hebben evenwel het ware geloof niet. Maar aan de rechtvaardigmaking wordt hier de *kennis* toegeschreven, omdat geloof hier in zijn gehele oefening en omtrek verstaan wordt, waarvan de kennis het begin en de vooraf vereiste zaak is. Zo wordt de zaligheid ook beloofd aan de vruchten des geloofs, belijdenis, armen van geest, treurigen, zachtmoedigen, godzaligheid, enz. Deze kunnen op zich zelf Gode niet aangenaam zijn, maar alleen als vruchten uit het geloof voortkomende. Dus wordt tot het geloof kennis vereist.

Doet hierbij Joh. 17:3, *Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, de enigen waarachtigen God, en Jezus Christus, dien Gij gezonden hebt.*

Christus spreekt hier niet van het aanschouwen Gods in de hemel, 't welk tegen het geloof gesteld wordt, 2 Kor. 5:7, maar van hetgeen hier op aarde geschiedt, en de weg is tot de hemel en de onmiddellijke beschouwing. Nu, op aarde heeft het geloof plaats, daarop wordt het eeuwige leven beloofd, en niet op blote kennis; dus spreekt de tekst van het geloof in zijn gehele oefening, hebbende bij zich kennis in het begin en in de voortgang; waarom ook die twee, *kennis en geloof*, bij elkander gevoegd worden, Joh. 6:40. *Dat een iegelijk, die de Zoon aanschouwt, en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe.*

2. Dat tot het geloof kennis vereist wordt, blijkt ook uit het middel, waardoor het geloof gewrocht wordt, 't welk is het gehoor van het Woord:

Rom. 10:17. *zo is dan het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods.*

Joh. 6:45... . *Een iegelijk dan, die het van den Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot Mij.*

Nu is 't zeker, dat het Woord niemand nuttig kan zijn; en men kan uit het gehoor van het Woord het geloof niet verkrijgen, tenzij men het verstaat; 2 Kor. 4:2 ... *door openbaring van de waarheid ons zelf aangenaam makende bij alle gewetens der mensen.*

3. Dewijl ieder gelovige verplicht is Christus te belijden, Matth. 10:32, en rekenschap van zijn geloof te geven, 1 Petrus 3: 15, zo is volstrekt nodig, dat men kennis heeft van de zaken, die men gelooft. Wat men niet kent kan men niet belijden, daar kan men geen rekenschap van geven.

XV. Tegenwerping 1. Hiertegen brengt men in, Hebr. 11: 1, *Het geloof nu is een vaste grond der dingen die men hoopt, en een bewijs der zaken die men niet ziet.* Zo sluit dan het geloof de kennis uit.

Antwoord. De apostel zegt niet dat het geloof zonder kennis en blind is; maar integendeel, dat het geloof bewijst. zeker demonstreert, 't welk de kracht van het grondwoord; *Elengos* is. Nu, zonder kennis van zaken kan men niets demonstreren en bewijzen. De dingen die men niet ziet, zijn dingen die het oog des lichaams niet beschouwen kan, en de dingen, die het natuurlijke verstand niet uitvinden noch openbaren kan, hoedanig zijn de verborgenheden van Christus; maar God openbaart die dingen aan de Zijnen door Zijn Woord en Geest, en het geloof neemt ze aan als ontwijfelbare waarheden; zo dat deze schriftplaats zelfs klaar bevestigt, dat in het geloof kennis en licht is.

Tegenwerping 2. 2 Kor. 10: 5, *Dewijl wij de overleggingen ter neerwerpen, en alle hoogte, die zich verheft tegen de kennis van God, en alle gedachte gevangen leiden tot de gehoorzaamheid van Christus.* Moet en alle overleggingen ternedergeworpen, en alle gedachten gevangen genomen worden, zo wordt alle kennis uit het geloof uitgesloten.

Antwoord. De apostel spreekt van overleggingen en gedachten, die zich verheffen tegen de kennis Gods, en de gehoorzaamheid van Christus hoedanige zijn die uit het verdorven natuurlijk verstand, 't welk vijandschap is tegen God, voortkomen, Rom. 8:7. Deze gaat de apostel tegen, en overwint ze door de Goddelijke geopenbaarde waarheden, en brengt de mens alzo tot de ware kennis van God, en tot de gehoorzaamheid van Christus, dat is, geloof, als blijkt uit Joh. 3:3b, waar geloof en ongehoorzaamheid tegen elkander gesteld worden.

XVI. Gezien hebbende, dat het geloof kennis vereist, zo voegen wij daarbij, dat bij de kennis noodzakelijk ook *toestemming* moet zijn. dat is, een voor waarachtig houden, niet alleen alles wat God in Zijn Woord gesproken heeft, maar bijzonder alles wat God van Zijnen Zoon, en de zaligheid door Hem te bekomen, heeft geopenbaard. Want zal men vertrouwen, rusten en steunen op iets, zo moet men eerst wel verzekerd zijn, dat de grond waar en vast is.

Ziet dit Hebr. 11: 1, waar de apostel het geloof noemt, een vaste grond, een zeker zijn, geen waarheid gesteld tegen versiering, en een fundament van een welverzekerde zaak, zeker en waarachtig, zo vast alsof men ze met zijn ogen zag, en met zijn handen tastte, 1 Joh. 1: 9. Waarom de apostel het geloof toeschrijft *pleerophorian*, een volle verzekerdheid, Hebr. 10:22. De noodzakelijkheid der toestemming blijkt ook:

Joh. 3:33. *Die Zijn getuigenis aangenomen heeft, die heeft verzegeld, dat God waarachtig is.*

1 Joh. 5:9. 10. *Indien wij de getuigenis der mensen aannemen, de getuigenis van God is meerder; want dit is de getuigenis van God, welke Hij van, Zijnen Zoon getuigd heeft. Die in de Zoon van God gelooft, heeft de getuigenis in zichzelf; die God niet gelooft, heeft hem tot een leugenaar gemaakt; (dat is, acht Hem voor een leugenaar) dewijl hij niet geloofd heeft de getuigenis, die God getuigd heeft van Zijn Zoon.*

Zie ook 1Tim. 1:15. *Dit is een getrouw woord, en alle aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om de zondaren zalig te maken.*

XVII. Zo hebben wij getoond, dat tot het geloof *kennis en toestemming* vereist wordt. Hieruit rijst een vraag: *of de eigenlijke natuur van het zaligmakend geloof haar zitplaats heeft in het verstand of in de wil?* Dat is: of het geloof eigenlijk bestaat in kennis en toestemming, welke beide tot het verstand behoren, dan of het ware zaligmakende geloof bestaat in vertrouwen op God door Jezus Christus, om gerechtvaardigd, geheiligd en verheerlijkt te worden, 't welk tot de wil behoort.

Wij zeggen: het bestaat in vertrouwen, en dat het tot de wil behoort. Deze vraag zal klaarder verstaan worden, als wij handelen over de vorm des geloofs. Daarom ziet beneden, § XX.

XVIII. Gezien hebbende het subject, het onderwerp, de zitplaats van het geloof, gaan wij voort tot het *object*, het voorwerp, waaromtrent het geloof bezig is. 't Voorwerp des geloofs is:

1. Het Woord Gods, zo in 't algemeen, alles wat God in Zijn Woord geopenbaard heeft, zo in het Oude als Nieuwe Testament, als bijzonder, wat God geopenbaard en beloofd heeft in het Evangelie, vervattende al de beloften van verzoening, vergeving der zonden, vrede, heiligheid en zaligheid, die aanbiedende, en de gelovigen belovende, in beide de Testamenten voorgesteld

Markus 15. *Gelooft het Evangelie.*

Rom. 10: 17. *Het geloof is uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods.*

Gal. 3:2. *... hebt gij de Geest ontvangen uit de werken der wet of uit de prediking des geloofs?* Rom. 1:16, Joh. 3:16.

Dewijl het Woord Gods *de waarheid is*, Joh. 17:17, *en God de God der waarheid*, Jes. 65:16, kan God een mens niet anders voorstellen dan waarheid, en Hem gebieden niet anders te geloven dan waarheid. Als dan iets in het Woord voorgesteld wordt, in 't welk het bevel, de belofte, of de bedreiging met de uitkomsten niet overeenkomt, zo moet een voorwaarde daaronder verstaan worden. En zo blijven ze waarheid, en zo worden ze geloofd.

2. Het geloof blijft bij het Woord niet staan, maar gaat door het Woord voort tot Christus, de Borg en de Middelaar:

Joh. 3: 36. *Die in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven.*

Joh. 14: 1. *Gelooft ook in Mij.*

Joh. 3:16. *... opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.*

3. Ook blijft het geloof bij Christus als Middelaar niet staan, maar gaat door Christus tot God de Vader.

Hebr. 7:25. *Waarom Hij ook volkomenlijk kan zaligmaken, degenen, die door Hem tot God gaan.*

Joh. 5:24... *. Die mijn Woord hoort, en gelooft Hem, die Mij gezonden heeft, die heeft het eeuwige leven.*

Rom. 4: 5. *Doch degene, die niet werkt, maar gelooft in Hem, die de goddeloze rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot rechtvaardigheid.*

Daar is onderscheid tussen: *God te geloven*, en *in God te geloven*. God te geloven, ziet op de waarheid van Gods beloften, waardoor de mens niet alleen vrijmoedigheid neemt om tot God door Christus te komen, en in Hem te geloven; maar ook nu gelovende in God, zich versterkt, én in zijn vertrouwen, én in de verwachting van bijzondere zaken.

Maar *in God*, *in Christus* te geloven, ziet op God, op Christus Zelf, niet alleen als belovende en waarachtig, maar ook als almachtig, getrouw, wijs en goedig. zo dat de mens op Hem zijn vertrouwen stelt, ziel en lichaam Hem toevertrouwt om gerechtvaardigd, geheiligd en verheerlijkt te worden.

XIX. Van het voorwerp gaan wij over tot *de vorm, of 't eigen wezen en de natuur des geloofs*. De vorm van een zaak is dat, waardoor een zaak is dat ze is; de vorm geeft een zaak het wezen, het aanzijn; en onderscheidt die zaak van alle andere. Van een zaak kan maar één vorm zijn; indien twee vormen, dan ook twee zaken. Zo heeft het geloof ook een vorm, iets dat het geloof het geloof doet zijn.

Hier hebben wij aan te merken, waarin de eigenlijke natuur des geloofs *niet* bestaat, en dan waarin de natuur des geloofs wél bestaat.

A. 1. 't Geloof bestaat niet in de liefde, gelijk Papisten en Remonstranten willen. De liefde is de vorm niet van 't geloof. Want:

(1) het geloof en de liefde zijn twee onderscheidene deugden: 1 Kor. 13: 13. *En nu blijft geloof, hoop en liefde, deze drie; doch de meeste van die is de liefde.* Dat is nu duidelijk, dat de een deugd niet kan zijn de vorm van een andere deugd.

(2) De liefde is een vrucht van het geloof: Gal. 5:6. *Want in Christus Jezus heeft noch besnijdenis enige kracht, noch voorhuid, maar het geloof door de liefde werkende.*

Dat is niet dat het geloof zijn kracht ontvangt ván de liefde, maar dat het geloof kracht heeft tot werking van de liefde, en van alle deugdzaamheid door de liefde. Zie de kracht van het woord *energeistai*, Rom. 7:5, Kol. 1:29. Het gevolg kan geen vorm zijn.

2. 't Geloof bestaat niet in de gehoorzaamheid en onderhouding der geboden Gods, zoals de genoemden willen. Want 't geloof wordt uitdrukkelijk van de werken onderscheiden, 1 Kor. 13:13. 1 Tim. 1:5. *Maar het einde des gebods is liefde uit een rein hart, en uit een goed geweten, en uit een ongeveinsd geloof.*

Ja, in 't stuk van de rechtvaardigmaking worden de werken en het geloof recht tegen elkander gesteld. Rom. 3:28. *Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet.*

Zo ook: Jak. 3:18. Maar zal iemand zeggen: gij hebt het geloof, en ik heb de werken.

B. 't Ware geloof is de fontein van de goede werken, en de goede werken zijn vruchten van het geloof en kenteken van hetzelfde, zodat het een bewijs is, dat, waar de goede werken niet volgen, het ware geloof daar niet is: Jak. 2:26. *Want gelijk het lichaam zonder geest dood is, alzo is ook het geloof zonder de werken dood.* Men kent daaruit

dan het lichaam dood is, dat er gene ademhaling meer is; zo kent men, dat het geloof dood is, dat is, het ware geloof niet is, omdat het geen werkingen heeft.

Al zeggen wij dat de liefde en de onderhouding der geboden de vorm, de eigenlijke natuur des geloofs niet zijn, zo zeggen wij niet dat het geloof kan zijn zonder liefde, neen, ganselijk niet. Wanneer de mens tot het geloof gebracht wordt, krijgt hij niet alleen verlichte ogen des verstands en kent hij enigszins de Middelaar en de goederen des Verbonds, maar hij wordt er ook op verliefd, hij is blijde dat er een zaligheid is, dat er vergeving der zonde is, dat er een Geest is om te heiligen; hij is blij dat er een Christus is, en dat Christus hem aangeboden wordt. Dus heeft hij liefde tot die waarheid, 2 Thess. 2:10. En als hij nu Christus heeft aangenomen, en door het geloof met Hem verenigd wordt, zo ontvonkt zijn liefde tot God, tot Christus, om Hem in alle gewilligheid gehoorzaam te zijn:

1 Joh. 4:19 Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefgehad heeft.

3. De vorm, 't ware wezen des geloofs bestaat niet in het (uitwendig) vertrouwen dat Christus mijn Zaligmaker is. Want:

- (1) Christus is niet voor alle mensen gestorven, zo moet dan ieder voor zich vaste gronden hebben, uit welke hij zou kunnen besluiten, dat Christus voor hem gestorven en zijn Zaligmaker is.
- (2) God heeft wel allen, die het Woord horen, geboden te geloven, maar niet allen geboden te geloven, dat Christus zijn Zaligmaker is, daartoe is niet één tekst in de Bijbel te vinden, zo dat het enkele inbeeldingen zijn te geloven, dat iedereen geloven moet dat Christus zijn Zaligmaker is; hij zou leugen geloven, en zou met zulk een inbeelding ter helle varen.
- (3) Geloven dat Christus mijn Zaligmaker is, is verzekering, welke een vrucht is des geloofs, die meerder of minder kan zijn, ja geheel weg zijn, blijvende het ware geloof, en hij een waar gelovige.
- (4) Vele tijdgelovigen houden zich vast verzekerd zonder de minste twijfeling, dat Christus hun Zaligmaker is, en voor hen is gestorven, nochtans hebben ze het ware geloof niet, en zullen zich bedrogen vinden; dies is dan 't ware geloof niet een vertrouwen dat Christus voor mij gestorven is.

4. De vorm des geloofs bestaat niet in *te willen* Jezus tot zijn Zaligmaker hebben.

- *Willen*, kan men aanmerken als *een inblijvende wil*; men ziet de waarheid, de noodzakelijkheid, de beminnelijkheid van Jezus tot zijn Zaligmaker te hebben, dies wilde men wel dat men Hem had; deze inblijvende wil ziet de zaak op zichzelf aan, maar niet in haar omstandigheden, dat men dan verlaten moest zijn aartsgezind leven, in waarheid Christus zoeken en dikwijls met smart, dat men in waarheid met Christus in het Verbond moest treden, met Hem alleen vergenoegd zijn, de wereld tot vijand te hebben, tegen haar getuigenis te geven, te strijden, en alle armoede, naaktheid, vervolgingen, bespottingen gewillig op zich te nemen om Christus' wil; maar dat dient hen niet, daarom laten ze Christus daar en volgen, hun begeerlijkheden, zo dat hun willen niets anders is dan een Bileams-wens: *Mijne ziel sterve de dood der oprechten, en mijn uiterste zij gelijk het zijn* Num. 23:10.
- *Willen*, kan men ook als uitgaande naar Christus aanmerken, waardoor men aan de Heere Jezus verklaart, en vertoont zijn oprechte begeerte tot Hem en Zijn goederen met verlaten van alles, waardoor zijn hart zich niet veroordelende, hij vrijmoedigheid heeft om tot Christus te gaan, en Hem door het geloof aan te nemen tot zijn Zaligmaker Openb. 22: 17. *En die dorst heeft, kome; en die wil neme het water des levens om niet.*

Zodat het willen de daad des geloofs niet voorgaat in de natuur der zaak, hoewel daar *de waarachtige uitgaande wil* is, het ware geloof ook is.

5. De vorm des geloofs bestaat niet in de toestemming van de waarheid des Evangelies. Laat iemand zeer opgehelderde opvattingen hebben van al de verborgenheden des geloofs, zo ten opzichte van de waarheid, als haar beminnelijkheid; laat hij met volle verzekerdheid de waarheden als waarheden en beminnelikheden toestemmen en voor waarachtig houden, nog is het 't ware zaligmakende geloof niet.

't Is waar, de gelovigen hebben ook de kennis en de toestemming, maar zij kunnen daarin niet rusten; zij weten en ondervinden dat ze daardoor geen deel en eigendom krijgen aan Christus, daarom gaan zij verder en nemen Christus aan, en zetten zich op Hem, vertrouwen zich Hem naar ziel en lichaam toe, opdat Hij ze rechtvaardige, enz. Zodat, indien iemand niet méér heeft dan kennis en toestemmen, hij heeft zich verzekerd te houden, dat hij maar een historisch geloof of tijdgeloof heeft.

En vindt iemand ook de ware daad van vertrouwen op Christus, en hij acht die als een vrucht van het toestemmen, 't welk hij de eigenlijke daad des geloofs acht, die heeft wel het ware geloof, maar hij dwaalt daarin, alsof de kennis de eigenlijke natuur des geloofs was, gelijk wij dit in de volgende vraag zullen tonen.

In deze vijf bovengestelde zaken bestaat de eigenlijke natuur of vorm des geloofs niet.

XX. Nu komt in bedenking, waarin de eigene, formele, wezenlijke daad des geloofs wél bestaat. Hierover is deze vraag: *Of de eigene daad des geloofs bestaat in toestemming aan de Goddelijke, Evangelische waarheden en beloften, dan of ze bestaat in het vertrouwen des harten op Christus, om door Hem gerechtvaardigd, geheiligd en tot de zaligheid geleid te worden?*

Eer wij antwoorden, zeggen wij:

1. Dat wij door het vertrouwen niet verstaan de verzekering, het vertrouwen dat ieder voor zich heeft, dat hij deel aan Christus en al zijn beloften heeft, of de vrede en de stilte der ziel; want dat is een vrucht des geloofs, die in de een meer en in de ander minder is; maar wij verstaan door vertrouwen *de uitgaande daad des harten, waardoor men zich overgevend aan Christus en Hem aannemende, ziel en lichaam Hem toevertrouwt, opdat Hij ze zaligmake*. Gelijk een crediteur zijn geld aan iemand overgevend, het hem toevertrouwt; gelijk iemand zich zet op de schouderen van een sterk man, om hem door een water te dragen, zich zelf hem toevertrouwt en zo op hem vertrouwt, leunt, steunt, zich laat dragen tot zulk een plaats.
2. Wij zeggen, dat tot zulk een vertrouwen noodzakelijk vooraf vereist wordt een kennis van de Evangelische waarheden, en een toestemming aan dezelve als waarachtig; en dat het geloof daarna ook gedurig werkt op en door de belofte.

Dit vooruit gezegd hebbende, zo antwoorden wij op de vraag: Dat het ware zaligmakende geloof niet bestaat in de toestemming van de Evangelische beloften, maar *dat het bestaat in het vertrouwen des harten om door Hem tot de zaligheid gebracht te worden, op de grond van Zijn vrijwillige aanbieding, en op de beloften aan die gedaan, die op Hem vertrouwen*. Dus zeggen wij meteen, dat het geloof zijn zitplaats niet heeft in het verstand, maar in de wil; want is het niet de toestemming van de waarheid der beloften, zo is het ook niet in 't verstand; en is het een vertrouwen, zo is het in de wil.

XXI. De waarheid van 't gezegde blijkt uit de volgende reden:

1. Uit de benaming zelf. Dat wij *geloven* noemen, noemt de Schrift *vertrouwen, betrouwen, toebetrouwen, zich vertrouwen*. Ook dan als er gans geen beloften te pas komen, gelijk boven § 2, 3, 5, duidelijk en onweersprekelijk is getoond. Nu weten wij, als wij van Goddelijke, en alleen in het Woord geopenbaarde dingen handelende, spreken, dat wij dan in onze taal niet moeten hangen blijven, dat velen doet dwalen, maar dat wij moeten verstaan en spreken naar de eigenschap en aard der Hebreeuwse en Griekse talen, in welke het Woord beschreven is; omdat in onze taal het woord geloven is: beloften en verhaalde zaken, op 't zeggen van een ander, aannemen. Men moet dus in onze taal niet hangen blijven, maar op de kracht der grondtalen zien, en zo worden de woorden *heëmin, pisteuoo, chasa, batach, samach*, niet alleen geloven, maar vertrouwen, toebetrouwen, zich betrouwen, steunen op iemand, vertaald, ook zonder opzicht op 't zeggen of beloven van een ander; doch in dit vertrouwen komen die te pas, niet als de natuur des vertrouwens, maar om door dezelf zich op Christus te verlaten, en zich Hem toe te vertrouwen.

XXII. 2. De Schrift schrijft geloven aan het hart toe:

Rom. 10: 10. *Met het hart gelooft men ter rechtvaardigheid.*

Hand. 8:37 ... *indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd. En hij, antwoordende, zeide: Ik geloof dat Jezus Christus de Zoon van God is.*

't Hart, de wil is werkzaam in zich Hem toe te vertrouwen, en in Hem te geloven.

Zegt men: *'t hart betekent ook wel het verstand.*

Antwoord. Zeer zelden, en dan nog, niet uitdrukkelijk bepaald alleen tot het verstand, maar doorgaans betekent het de wil, of de ziel in alle werkingen samengenomen. zo blijven wij in de gemene betekenis en verstaan er de wil door, te meer, omdat geloven een daad van de wil betekent.

XXIII. 3. Indien de eigenlijke daad des geloofs bestond in de toestemming der waarheid van de beloften,

(a) dan kon men zaligmakend geloven, zonder Christus aan te nemen, en op Hem te vertrouwen; blijft vrij in het kennen, erkennen, toestemmen dat Christus de Zaligmaker is, zo lang gij wilt; wat vereniging, wat gemeenschap hebt gij dan met Christus? Het aannemen van Christus, het steunen, het vertrouwen op Hem, zouden dan maar vruchten en gevolgen zijn van het geloof, nu, het gevolg volmaakt het wezen niet, dat voor het gevolg al volmaakt is.

(b) Dan versilde het zaligmakend geloof in de natuur niet van het historisch geloof, maar 't was in de natuur hetzelfde; want het historisch geloof bestaat ook in het toestemmen van de waarheid der beloften, en dat is ook in de duivelen, en 't tijdgeloof ook in de onbekeerden, gelijk dat overvloedig uit de Schrift blijkt, en bij allen bekend is.

Zegt men, het onderscheid is, *dat de kennis en toestemming in de een geestelijk is, en in de ander niet.*

Ik antwoord:

1. 't Is waar dat der onbekeerden en der bekeerden kennis van een andere natuur is niet in de voorbereiding, nochtans is en blijft de zaak, hoe verscheiden opgevat, dezelfde; beider kennis gaat nevens de waarheid der historie, en als die waarheid toegestemd wordt, zo is 't in de een zowel het historisch geloof als in de ander.

2. De Schrift stelt het onderscheid tussen het zaligmakende geloof nooit in de geestelijkheid der kennis en der toestemming van de historische waarheden.
3. Hierbij is het zeker, dat als iemand niet bekeerd is, niet in Christus zijn vertrouwen zet, 't welk het zaligmakend geloof is, dat de kennis van zodanig geloof niet geestelijk is. En men zou uit het geloof zelf nooit kunnen kennen, dat men waarlijk geloofde, maar alleen uit de vruchten, dat geheel mis is.

XXIV. 4. 't Zaligmakende geloof gelooft in God, in Christus; 't blijft bij 't woord niet staan, deze natuur is niet volmaakt in en door het toestemmen der waarheden, maar gaat door het Woord tot de Persoon Christus en vertrouwt in Hem

Joh. 17:20. ... *degenen, die door hun woord in Mij geloven zullen.*

Daar krijgt het geloof zijn punt, zijn natuur, zijn volmaaktheid; daarom wordt het zaligmakende geloof doorgaans in de Schrift uitgedrukt door *in God, in Christus te geloven*

Hand. 16: 31. ... Geloof in den Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden.

In Christus te geloven is het geloof zelf, en niet een vrucht van het geloof, dat het zijn moest, als het geloof alleen in kennis en toestemmen bestond.

Uitvlucht. Hiertegen mocht iemand zeggen, *dat het toestemmen der waarheid in de onbekeerden ook wel door geloven in Christus wordt uitgedrukt*, Joh. 8:30, 31; 12:42, Exod. 14:31, en dat men derhalve uit de wijze van spreken, in Christus geloven, niet besluiten kan, dat het zaligmakend geloof in vertrouwen bestaat.

Antwoord.

- (a) Wij nemen onze sluitreden niet enkel uit de wijze van spreken, op zichzelf genomen, maar uit de wijze van spreken, gevoegd bij de zaak en de omstandigheden van de tekst. Ziet maar de aangehaalde tekst, Joh. 17:20. Daar wordt wel duidelijk onderscheid gemaakt tussen het Woord Gods, en de Persoon Christus; tussen het aannemen van het getuigenis, en tussen het geloven in de Persoon Christus; 't geloof in Christus door het Woord, door het geloof voorheen als waarheid aangenomen, is dan niet het aannemen van zijn getuigenis, maar het vertrouwen der ziel op Hem.
- (b) Als enkel aannemen van Christus getuigenis uitgedrukt wordt, door in Hem te geloven, dat toch zeer zelden geschiedt, dat wordt dan zo danig verwoord en omschreven, dat men klaar zien kan, dat er niet van het zaligmakend geloof gesproken wordt, maar van het aannemen van Christus' getuigenis der onbekeerden, niet hebbende het zaligmakend geloof, van hoedanig Joh. 12:42 gesproken wordt, gelijk ook zeer waarschijnlijk Joh. 8:30, 31.
- (c) Die van tegenovergestelde gedachten is, zal niet kunnen, noch durven zegen dat overal in God, in Christus te geloven, niet anders te" zegen is dan God te geloven, te geloven dat God, dat Christus de waarheid spreekt; dus moeten ze zelf overtuigd zijn, dat in Christus te geloven, is in Christus zijn vertrouwen te stellen.
- (d) Wat de plaats, Exod. 14:31, aangaat, 't is bij allen kennelijk, dat de hebreeuwse letter *beth* vóór een woord zowel *aan* betekent als *in*; en dat men het verstaan en vertalen moet naar de zaak, bij welke het gevoegd wordt; daarom zetten onze overzetters het zeer wel over: Zij geloofden in (*beth*) de Heere en aan (*beth*) Mozes Zijn knecht.

XXV. 5. 't Geloof zelf verenigt de ziel met Christus, geeft eigendom aan de beloften als aan haar gedaan, bevredigt de consciëntie, geeft vrijmoedigheid om tot God te

gaan, en Hem als Vader aan te roepen, Ef. 2:17, Joh. 3:36, Rom. 5:1, Ef. 3:12. Maar dat doet de toestemming van de waarheid der beloften niet, maar het vertrouwen op Christus. Blijft in de toestemming zo lang en zo klaar als gij wilt, niet één belofte is voor u, 't verenigt het hart niet met Christus, 't bevredigt de ziel niet, 't geeft geen vrijmoedigheid te roepen: *Abba, Vader*; dienvolgens is de toestemming het zaligmakend geloof niet.

Men zal zeggen: *de toestemming heeft tot een werk het aannemen van Christus en het vertrouwen op Hem, en zo verkrijgt men 't geen boven gezegd is, en het komt alles, uit de toestemming voort.*

Ik antwoord:

(a) Zo staat dit dan vast, dat het toestemmen als toestemmen het door zichzelf niet doet, maar dat de vruchten van de toestemming het doen, en dat het toestemmen eerst het aannemen en vertrouwen moet werken; dus is toestemmen de vorm, de natuur des geloofs niet. Daarbij, de Schrift zegt *dat het geloof zelf het doet*, en niet zijn vruchten.

(b) Op dezelfde wijze kan men zeggen, dat de kennis van de verborgenheden van het Evangelie die bovengestelde zaken, namelijk: vereniging met Christus, deel aan de beloften, vrede en vrijmoedigheid, ook werkt, want de kennis is het eerste begin van alles; maar dewijl dat ongerijmd is, zo ook, dat de toestemming het werkt. Dus blijft vast, dat niet het toestemmen, maar *het vertrouwen* het zaligmakend geloof is.

XXVI. 6. 't Tegendeel van het zaligmakend geloof is: niet het verwerpen van de Evangelische waarheden, maar het niet vertrouwen, zich op Christus niet te verlaten, op Christus niet te steunen, te wankelen.

Joh. 3: 36. *Die in de Zoon gelooft ... die den Zoon ongehoorzaam is.*

Joh. 14: 1. *Uw hart worde niet ontroerd ... gelooft ook in Mij.*

Matth. 14:31. *... Gij kleingelovige, waarom hebt gij gewankeld?*

Lukas 8:25. *Waar is uw geloof?*

Daar wordt geloven gesteld tegen het trillen en beven van vreze. Zo is dan het ware geloof niet toestemmen, maar vertrouwen.

Uit deze allen blijkt dan klaar, dat de eigenlijke daad des geloofs niet bestaat in het toestemmen van de Evangelische waarheden en beloften, maar *in het vertrouwen op Jezus, in zich Hem toe te vertrouwen.*

XXVII. Nu zullen wij zien wat hiertegen ingebracht zou kunnen worden.

Tegenwerping 1. *De gehele wereld verstaat door geloven niet anders dan aannemen van iemands getuigenis, dat voor waarachtig te houden.*

Antwoord.

(a) De gehele wereld spreekt dan naar de aard van de Nederlandse taal, en niet naar de Hebreeuwse en Griekse talen, in welke alleen de verborgenheden des geloofs worden geopenbaard; waarom men zich dan ook voegen moet naar de aard dier talen, in welke het geloven vertrouwen is, gelijk boven is getoond.

(b) De gehele wereld verstaat dan door geloof *het historisch geloof*, 't welk wij met haar doen, maar niet het zaligmakende geloof, 't welk wel de naam gemeen heeft, maar in de gehele natuur der zaak verschilt. Als twee verscheiden zaken met dezelfde naam genoemd worden, zoals menigmaal gebeurt, dan zal zelfs een onverstandige weten, dat men daaruit niet moet besluiten, dat hetgeen wat aan de

een eigen is, ook eigen is aan de andere. Bijvoorbeeld: licht betekent het tegendeel van zwaar alsook van duister; de naam is gemeen, maar de zaken hebben geen gemeenschap met elkaar. Die dan verstandig wil handelen, moet door de klank van het woord geloof geen vooroordeel opvatten, en zichzelf misleiden.

XXVIII. Tegenwerping 2. *Het aannemend vertrouwen is een vrucht van het geloof, dat is, toestemming van de Evangelische verborgenheden en beloften van waarheden; dus bestaat het geloof niet in vertrouwen maar in toestemming.*

Antwoord.

- (a) Dit is een wederkeren tot het begin, 't is het verschil zelf.
- (b) Wij staan toe, dat er geen vertrouwen kan plaats hebben, zonder dat er alvorens is een toestemming en voor waarachtig houding van de zaak, maar daaruit volgt niet dat de toestemming het zaligmakend geloof is.
- (c) Indien het zaligmakend geloof bestaat niet in vertrouwen, omdat de toestemming vooraf vereist wordt, zo was de toestemming het zaligmakend geloof ook niet, omdat de toestemming volgt op vooraf vereiste kennis, dies zou door 't zelfde gevolg 't geloof bestaan in de kennis der Evangelische verborgenheden.

XXIX. Tegenwerping 3. Dat is het ware geloof, aan 't welk het eeuwige leven beloofd wordt. Nu, aan het toestemmen van de Evangelische waarheden, wordt het eeuwige leven beloofd, zoals blijkt:

Joh. 3:12, 15, 32, 33. *Indien ik ulieden de aardse dingen gezegd heb, en gij niet gelooft, hoe zult gij geloven, indien Ik ulieden de hemelse zou zeggen? Opdat een, iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve maar het eeuwige leven hebbe. En hetgeen Hij gezien en gehoord heeft dat getuigt Hij; en zijn getuigenis neemt niemand aan. Die zijn getuigenis aangenomen heeft, die heeft verzegeld dat God waarachtig is.*

Joh. 15:25-27. . *Ik ben de opstanding en het leven; die in Mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven; en een iegelijk, die leeft, en in Mij gelooft, zal niet sterven in der eeuwigheid. Geloofst gij dat? Zij zeide tot Hem: ja, Heere ik heb geloofd, dat Gij zijt de Christus, de Zoon Gods, die in de wereld komen zou. Derhalve, enz.*

Antwoord. Met één woord Joh. 3:12,15, 32, 33. Vs. 12 spreekt van het historisch geloof; vs. 15 wordt niet samengevoegd met vs. 12, alsof vs. 15 't zelfde geloof was dat vs. 12 gezegd was, alsof 't eeuwige leven beloofd was op 't geloof, vs. 12 vermeld, maar 't wordt beloofd op die in Hém gelooft.

Vs. 32, 33 worden ook niet verenigd met vs. 12. Het verzegelen, dat God waarachtig is door het aannemen van Zijn getuigenis, doen de historisch gelovigen en tijdgelovigen zowel als ware gelovigen. Joh. 11:25-27 wordt Martha. het eeuwige leven niet beloofd, omdat ze geloofde, dat die in Christus gelooft, leven zal. Dat geloven zeer velen, die nooit zalig zullen worden. Martha wordt zelfs hier geen zaligheid beloofd, hier wordt haar alleen gevraagd, of zij Christus' woorden geloofde waar te zijn.

Aanhouding. Het eeuwige leven wordt beloofd aan de toestemming van de waarheid, zo is dan de toestemming het zaligmakend geloof. Ziet dit:

Joh. 5:24. ... *Die Mijn Woord hoort, en gelooft Hem, die Mij gezonden heeft, die heeft het eeuwige leven.*

2 Thess. 2: 13. ... *die van de Heere bemind zijt, dat u God van den beginne verkoren heeft tot zaligheid, in heiligmaking des Geestes, en geloof der waarheid.*

Antwoord.

(a) Als de Schrift spreekt van het zaligmakend geloof, dan drukt ze niet altijd uit de formele daad des geloofs, maar noemt het wel, of van 't geen het zaligmakend geloof voorgaat, of ook volgt, en neemt het in zijnen gehele omtrek, en belooft daarop de zaligheid. Dit zegt: Jes. 53 ; 11 ... *door Zijn kennis zal Mijn Knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardig maken.*

Joh. 17: 3. *Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen ... en Jezus Christus.*

Dus wordt de zaligheid beloofd aan de vruchten des geloofs, Matth. 5:3-16. Zie dit ook Hand. 16:31. *Geloof in de Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden.*

Zodat Gode te geloven, is zó te geloven als God bevolen heeft, dat men geloven zal. En als het geloof genoemd wordt: *geloof der waarheid*, dan wordt niet de formele daad bepaald, maar 't toont, dat het geloof waarheid tot een grond heeft; dat wij ganselijk toestemmen.

(b) Deze en diergelijke manieren van spreken sluiten het vertrouwen niet uit, maar sluiten het in; want anders zouden de tijdgelovigen het ware zaligmakende geloof hebben, ja veel sterker soms dan de ware gelovigen, die dikwijls hierin duister zijn, en veel bestrijdingen gevoelen.

XXX. Tegenwerping 4. 't Geloof wordt uitdrukkelijk van vertrouwen onderscheiden: Ef. 3:12. *In Denwelke wij hebben de vrijmoedigheid en de toegang met vertrouwen door het geloof aan Hem.* Dus bestaat het geloof niet in vertrouwen.

Antwoord.

(a) Vertrouwen wordt tweezins in Gods Woord genomen,

- óf voor toevertrouwen, zich op iemand vertrouwen, 't welk het geloof zelf is, gelijk het woord *pistis* alzo meermalen wordt overgezet; ziet boven, alwaar getoond is, dat het geloof in dat vertrouwen bestaat;
- óf vertrouwen betekent de rust, vrede, stilte, vrijmoedigheid, onbevreesdheid, onbeschroomdheid en verzekerd zijn, welke uit het toevertrouwen, als uit deze oorzaak, vloeit. Zie hiervan 2 Kor. 2:3, Gal. 5:10, Filip. 1:6, 2 Kor. 3:4 Van zulk een vertrouwen, dat is vrijheid, verzekering, rust, spreekt de tekst.

(b) Als men zich Jezus toevertrouwt, dan krijgt men deel aan Hem en aan al Zijn verdiensten; dan heeft men deel aan alle beloften, en men is een erfgenaam der beloften; de gelovige is dan in staat met de beloften te werken, en werkt er ook door, en krijgt daaruit sterkte, vrede en vrijmoedigheid om *pepoittheesei*, met volle verzekerdheid, overreding, overtuiging tot God te naderen, en Hem als Vader aan te roepen.

XXXI. Tegenwerping 5. Dat is het ware zaligmakend geloof, waardoor de mens gerechtvaardigd wordt. Nu, de mens wordt gerechtvaardigd, enkel door de toestemming van Gods beloften, als waarachtig. Ergo, (dus) enz. Dit blijkt in de rechtvaardigmaking van Abraham. Gen. 15:6 belooft God aan Abraham de vermenigvuldiging van zijn zaad. Daarop staat: vs. 7, En hij beloofde in de Heere, en Hij rekende het hem tot gerechtigheid. Voegt hierbij, Rom. 4:3, Jak. 2:23, waar dezelfde woorden verhaald worden.

Antwoord.

- (a) Dit is zeker, dat Abraham al tevoren gerechtvaardigd en een gelovige was. zodat hier niet gesproken wordt van de *daad des geloofs*, waardoor Abraham eerst gelovig werd, maar van *een werk* 't welk hij, als een gelovige zijnde, deed.
- (b) Abrahams geloof bestond niet in een toestemming van Gods beloften als waarachtig, maar in een vertrouwen. De tekst zegt, geloofde in de Heere. Dit is klaar te zien, Rom. 4:113, *Welke tegen hoop op hoop geloofd heeft*. Vs. 19, *En niet verzwakt zijnde in het geloof*. Vs. 20, *Is gesterkt geweest in het geloof*. Vs. 21, *Ten volle verzekerd zijnde, dat hetgeen beloofd was, Hij ook machtig was te doen*. Dit geeft te kennen een geruststellen en verlaten des harten op de beloften, schoon alles tegen was.
- Hij was *pleerophoreethis*, dat is, *ten volle verzekerd*, vertrouwde in een zeer uitnemende trap, hij was er ten eenmaal gerust op, dat is, meer dan beloften voor waar aan te nemen, dat is er op vertrouwen; daarbij, deze zijn volle verzekerdheid zag niet alleen op de beloften, maar ook op Gods almacht. Zodat zijn geloof was een vertrouwen in God als waarachtig, als almachtig, als getrouw; en dit vertrouwen in God was zo sterk, dat het een volle verzekerdheid en rust in zijn hart baarde; dat geloof werd hem toegerekend tot rechtvaardigheid. Vs. 22, *Daarom is het hem ook tot rechtvaardigheid gerekend*. Hieruit blijkt, dat hetgeen men tegenwerpt, wel krachtig zichzelf weerlegt, en klaar toont, dat geloof in vertrouwen bestaat.
- (c) Merkt hierbij ook aan, 't geen in 't vorige reeds gezegd is, namelijk, dat soms 't geloof van een daad genoemd wordt, en in zijnen gehelen omtrek moet verstaan worden. Alsmede, dat het geloof niet altijd naar de formele daad wordt genoemd.
- (d) Ook hebben wij tevoren getoond, dat een gelovige nu gelovig zijnde, gedurig met en door de beloften werkten zich versterkt. Deze zelfde antwoorden passen ook op Jak. 2: 23.

XXXII. Tegenwerping 6. 't Geloof, waarop de mens tot de sacramenten, die zegelen der rechtvaardigheid des geloofs zijn, gerechtigd is, dat is het ware zaligmakend geloof. Nu, men is tot de sacramenten gerechtigd, enkel door de toestemming der beloften, als waarheid. Vandaar. Dit blijkt, Hand. 8:36-38. *De kamerling zeide: Zie daar water; wat verhindert mij gedoopt te worden? En Filippus zeide: indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd. En hij antwoordende, zeide: Ik geloof dat Jezus Christus de Zoon van God is. Vs. 38, En hij doopte hem.*

Antwoord.

- (a) Een leraar doopt niemand op de verzekering dat hij waarlijk bekeerd of gelovig is; maar op een goede wandel en belijdenis. Filippus had hem op zijn consciëntie gelegd, of hij van ganser harte geloofde; met zijn belijdenis, dat Jezus Christus de Zoon van God is, antwoordde hij: ja, dat hij van ganser harte geloofde. Zodat hier de minste blijk niet is, dat het toestemmen aan de Goddelijke waarheden, de eigenlijke formele daad des geloofs is.
- (b) Ofschoon het geloof van een noodzakelijk bestanddeel genoemd wordt, wordt het ook dan dikwijls in zijn gehele omtrek verstaan, zoals tevoren is getoond. Ik geloof dat Jezus Christus de Zoon Gods is, sluit in zich, alles wat tot het geloof vereist wordt, sluit het vertrouwen niet uit, maar sluit het in. Anderszins, dan waren alle tijdgelovigen gerechtigd tot de sacramenten, want die doen ook dezelfde belijdenis, en geloven diezelfde waarheden. Met dit antwoord worden ook weerlegd al de plaatsen, in welke 't geloof maar een noodzakelijk vereiste daad

genoemd word, ofschoon de wezenlijke daad des geloofs niet wordt uitgedrukt, zoals Rom. 10:6-10.

XXXIII. Zo hebben wij getoond, dat de eigenlijke formele daad des geloofs niet bestaat in een toestemming van de Evangelische waarheden, maar in een vertrouwen des harten op Christus, om door Hem gerechtvaardigd, geheiligd en tot de zaligheid gebracht te worden; dewijl dit vertrouwen niet alleen is en werkt, maar verscheidene andere daden bij zich heeft, zo zal het dienstig zijn, dat wij 't geloof in zijn gehele omtrek vertonen.

1. Voordat iemand gelooft, komt door de prediking des Woord in de mens een overtuiging van zijn ellendige staat in zichzelf, een onvrede en verlegenheid over zijn staat, zo ten opzichte van zondigheid als strafwaardigheid, met meer of minder heftigheid, 't zij wettisch of Evangelisch. Hij vindt zich van God gescheiden, in welks gunst en vereniging hij ziet zijn zaligheid te bestaan, hij ziet geen raad bij zichzelf, noch bij enig schepsel, hoe hij Gods rechtvaardigheid zal voldoen, en de volmaakte rechtvaardigheid zal bekomen. Hij hoort Jezus Christus noemen de Borg te zijn, en begint Hem in Zijn natuur, ambten, vernedering, verhoging te kennen, en hij krijgt een begeerte om Hem tot zijn Borg te hebben.

2. Hij krijgt kennis van de aanbieding van Christus zo in 't algemeen als in 't bijzonder, dat Christus ook hem wordt aangeboden, dewijl hij het Evangelie hoort, en het ieder wordt aangeboden, en niemand wordt uitgesloten; maar dat een iegelijk die wil, komen mag, met belofte dat die komt, niet uitgeworpen zal worden. Hij gelooft dat alles als een onfeilbare waarheid, en is blijde, dat er zulk een weg tot zaligheid van God is uitgevonden, en dat die weg hem bekendgemaakt wordt: hij keurt die met zijn gehele hart goed, en wil door die, en door geen andere weg zalig worden, gelijk er ook geen andere is. En hij zegt met Petrus: *Heere! tot wien zullen wij heengaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens. En wij hebben geloofd en bekend, dat Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods*, Joh. 6:68, 69.

3. Hij wordt hongerig en dorstig, dat is, zeer begerig om deel te krijgen aan Christus en alle Zijn verdiensten, om door Hem met God verzoend te worden, in vrede, liefde, ootmoed en gehoorzaamheid met Hem te wandelen. Hij heeft smart over het gemis, hij kan 't er niet zonder uithouden, hij heeft zonder dat geen vrede. 't Is: *Ach, had ik Christus! Had ik verzoening! Had ik Geest en leven!* Zo is Christus hem dierbaar, 1 Petrus 2:7. *En hij verkrijgt moed door de belofte: Matth. 5:6, Zalig zijn die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid; want zij zullen verzadigd worden.*

4. Hij wendt zich naar Christus toe, hij neemt toevlucht tot Hem, hoewel van verre met de tollenaar, Lukas 18:13. Hij durft soms niet, soms is hij duister, soms moedeloos door 't gezicht van zijn zonden, nochtans keert zijn hart zich stilletjes daarheen, soms kan hij niet één woord spreken, soms, *ik wilde Hem zo gaarne hebben*. Daar staat hij en weet geen raad, hij ziet uit, hij wacht, hij verlangt, en dikwijls met stille tranen in de ogen, naar licht, naar genade, naar Geest, naar kracht. Dus zal hij uitzien naar de Heere, en wachten op de God zijns heils, Micha 7:7. Dus verbeidt hij de Heere, Hab. 2:3. Dit is het dat er staat, Jes. 45:22, *Wendt u naar Mij toe, en wordt behouden, alle gij einden der aarde!* En Psalm 36:8, *Hoe dierbaar is Uw goedertierenheid, o God! dies de mensenkinderen onder de schaduw Uwer vleugelen toevlucht nemen.*

5. Hij neemt al worstelende vrijmoedigheid om Hem aan te nemen, hij kent zich ontbloot, hij ziet Jezus als bekwaam, als volkomen genoegzaam, als gewillig, als waarachtig, als zich aanbiedende, als belovende niemand, die komt, te zullen uitwerpen, hij neemt Hem aan, hij willigt Zijn aanbieding en nodiging in, hij geeft Hem de hand, hart en alles, met een volkomenheid des harten; en denkt wel: *is de Heere Jezus zo gewillig om hem aan te nemen, als hij om Hem te hebben, hij zou zeker zalig worden.* Ja, hij hervat: Jezus is gewillig, ja gewilliger dan ik, want Hij Zelf komt mij voor, presenteert en nodigt, Hij zelf trekt mij; en zó worstelende geeft hij zich over. Zie dit Joh. 1: 12. *Maar zo velen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden.*

Kol. 2:6, *Gelijk gij dan Christus Jezus, de Heere, hebt aangenomen, wandelt alzo in Hem.*

2 Kron. 30: 8. ... *geeft dn Heere de hand.*

6. Hij vertrouwt zijn lichaam, zijn ziel, zijn zaligheid aan Christus toe; hij laat het op Hem aankomen, hij laat zich dragen van Christus, hij leunt, hij steunt op Hem, en of hij nog geen vrede, geen verzekering heeft, en of hij geslingerd wordt door vrees, en bestrijdingen zich opdoen, evenwel zet hij zich op Hem, hij verlaat zich op Hem, hij is bezig met de daad van vertrouwen, het zich Hem toe te vertrouwen, te oefenen, Zie dit:

Jes. 28: 16 *wie gelooft, die zal niet haasten.*

Jes. 10: 20 *zij zullen steunen op de Heere, de Heiligen Israëls, oprechtelijk.*

Jes. 48:2. *Ja, van de heilige stad worden zij genoemd, en zij steunen op de God Israëls.*

Jes. 50: 10 ... *dat hij betrouwe op de naam des Heeren, en steune op zijn God.*

Psalm 2: 12. ... *Welgelukzalig zijn allen, die op Hem betrouwen.*

7. Hieruit volgt de verzekering, het vertrouwen dat Christus zijn Zaligmaker is; al oefenende het geloof, al biddende, al worstelende maakt hij de sluitreden op, schouwende dan op de daden des geloofs, waarvan de ziel bewust wordt, dan op de volheid van Jezus, dan op de beloften en haar zekerheid; dus besluit hij: *Jezus is mijne en ik ben Zijne*, Hoogl. 2:16.

Waarop de Heilige Geest soms zeer krachtig het zegel zet, Ef. 4:30. Hieruit volgt stilte, vrede, blijdschap, vergenoeging, waarvan wij terstond in de vruchten des geloofs zullen spreken. Doch deze vruchten van verzekering, vrede, enz. vindt de ziel niet altijd, die worden dikwijls belet, dan door zwakheid des geloofs, dan door bestrijdingen.

8. Hieruit vloeit heiligheid:

Hand. 15:9. ... *gereinigd hebbende hun harten door het geloof.*

Gal. 5:6. ... *het geloof door de liefde werkende.*

Ziet Jak. 2: 17.

Deze daden hebben wij de een na de andere voorgesteld, niet dat ze altijd zo in iemand, die het geloof oefent, zijn en op elkaar volgen; want zij vermengen zich door elkander; dan is de ziel meer werkzaam op het ene, dan op het andere, en men kan ze allen niet te gelijk voorstellen; maar om ze duidelijk te vertonen, en klaar te doen verstaan, zo moet men ieder op zichzelf voorstellen.

XXXIV. *Nu komen wij tot de oorzaak des geloofs.*

De mens is in zich zelf blind, hij kan niet verstaan wat de zaken in haar natuur zijn, die hij geloven zou. Hij heeft een boos hart, en laat zich aan die dingen niet gelegen zijn, hij kent God in zijn waarachtigheid niet, daarom heeft hij een ongelovig hart.

Zal de mens geloven, het moet hem gegeven worden:

Filip. 1:29. *Want u is uit genade gegeven in de zaak van Christus, niet alleen in Hem te geloven, maar ook voor Hem te lijden.*

Ef. 2:8. *Want uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof; en dat niet uit u, het is Gods gave.*

De Heilige Geest geeft zelf het historisch geloof, de overtuiging dat het Woord Gods waarheid is, dat Christus de Zaligmaker is.

1 Joh. 5:6. ... *de Geest is het die getuigt, dat de Geest de waarheid is.*

1 Kor. 12:3. ... *niemand kan zeggen Jezus de Heere te zijn, dan door den Heiligen Geest.* Daarom wordt Hij genoemd *de Geest des Geloofs*, 2 Kor. 4:13.

Ja 't begin is niet alleen van de Heere, maar ook het blijven in het geloof:

Lukas 22: 32. *Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude.*

1 Petrus 1:5. *Die in de kracht Gods bewaard wordt door het geloof tot de zaligheid.*

Zoo is ook de wasdom des geloofs van de Heere, daarom baden de discipelen: *Vermeerder ons het Geloof*, Lukas 17:5. *Dit alles moet zelf door een almachtige kracht Gods gewrocht worden*

Ef. 1:19. *Welke de uitnemende grootheid zijner kracht zij aan ons, die geloven.*

Zodat God niet alleen openbaart de verborgenheden, en de mens aanraadt en opwekt om te geloven, en dat de mens dan in eigene kracht kiest of verwerpt; maar God Zelf formeert het hart, en door een onmiddellijke werking doet Hij de mens geloven, niet dwingende tegen dank, maar buigende, *werkende het willen en het werken*, Filip. 2:13.

XXXV. De almachtige kracht Gods had geen middel nodig om iemand het geloof te geven, maar 't is Zijn wijsheid; daar liggen meer verborgenheden in dan wij weten, dat God alles door middelen doet, en 't is Zijn goedheid, dat Hij het geloof werkt door middel van Zijn Woord, 't zij geschreven, gedrukt, gepredikt van gezonden leraren of van particulieren gesproken, of zelf gelezen. Dewijl tot het geloof kennis van een geopenbaarde zaak, als een vooraf vereiste zaak noodzakelijk moet zijn, en een toestemming, en een voor waarheid houding, zo is nodig dat de zaak, die men kennen en toestemmen zou, aan ons geopenbaard worde. En als men nu door de kennis en toestemming gebracht is tot zich op Christus te verlaten, zich aan Christus toe te vertrouwen, Hem te betrouwen, zo is noodzakelijk, dat de gelovige ziel beloften heeft, waardoor ze, nu gelovig zijnde, werkt tot rechtvaardigmaking, tot heiligmaking en vertroosting.

Dewijl, zeg ik, deze dingen zo zijn, zo blijkt de zonderlinge goedheid Gods, dat Hij niet een voorbijgaand Woord tot ons spreekt, maar dat Hij zijn openbaringen ons heeft laten beschrijven, zo dat het bestendig is, alsof wij God gedurig horen spreken. Dit woord is het middel, waardoor God het geloof werkt en versterkt. Ziet dit:

Rom. 1:16 ... *het (Evangelie) is een kracht Gods tot zaligheid, een iegelijk die gelooft.*

Rom. 10: 14, 17. *Hoe zullen. zij dan Hem aanroepen, in welken zij niet geloofd hebben? En hoe zullen zij in Hem geloven, van welken zij niet gehoord hebben? En hoe zullen zij horen, zonder die hun predikt? Zo is dan het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods.*

XXXVI. Nu hebben wij 't doeleinde des geloofs te beschouwen. In 't geloof geeft men God de eer van alle zijn volmaaktheden, welke schijnen in 't aangezicht van Jezus Christus:

2 Kor. 3:18. *En wij allen, met ongedekten aangezichten de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende.*

2 Kor. 4: 6. ... *Die in onze harten geschenen heeft. om te geven verlichting der kennis en heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus.*

In 't geloof geeft men God de eer.

(a) Van Zijn rechtvaardigheid, die zo zuiver is, dat geen zonde ongestraft kan blijven:

Rom. 3: 26. *Tot een betoning van Zijn rechtvaardigheid.*

(b) Van Zijn mensenliefde.

Joh. 3: 16. *Want also lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, enz.*

(c) Van Zijn genade.

Ef. 1:6. *Tot prijs der heerlijkheid Zijner genade, door welke Hij ons begenadigd heeft in den Geliefde.*

(d) Van zijn wijsheid om zulk een middel uit te vinden, waardoor tegelijk de rechtvaardigheid Gods voldaan, en de mens behouden wordt

1 Kor. 1:24... *prediken wij Christus, de kracht Gods en de wijsheid Gods.* Ef. 3:10.

(e) Van Zijn almachtigheid.

Rom. 4: 20, 21. ... *maar is gesterkt geweest in het geloof, gevende God de eer; en ten volle verzekerd zijnde, dat hetgeen beloofd was, Hij ook machtig was te doen.*

(f) Van Zijn waarheid.

Joh. 3:33: *Die Zijn getuigenis aangenomen heeft, die heeft verzegeld, dat God waarachtig is.* 1 Joh 5:9-11.

(g) Van Zijn getrouwheid.

Rom. 4: 16. *Daarom is zij uit het geloof, opdat zij naar genade zij; ten einde de belofte vast zij al den zaden.*

(h) Van Zijn algenoegzaamheid.

Kol. 1:19 *Want het is des Vaders welbehagen geweest, dat in Hem al de volheid wonen zou.*

Joh. 1:16. *En uit Zijn volheid hebben wij allen ontvangen, ook genade voor genade.*

Hebr. 7:25

Zó wordt God verheerlijkt van de gelovigen, die in Christus geloven; die dan lust heeft Gode eer en heerlijkheid te geven, die gelove in Zijn Zoon!

Het einde des geloofs aan de zijde van de mens is hier rechtvaardigmaking, vrede, aanneming tot kinderen, heiligmaking (van welke wij terstond zullen spreken in de vruchten) en hierna de eeuwige zaligheid.

1 Petrus 1:9 *Verkrijgende het einde uws geloofs, namelijk de zaligheid der zielen.*

Die aan alle deze dingen lust heeft, die oefene het geloof.

XXXVII. De bijgevoegde hoedanigheden des geloofs zijn verscheiden, en in verscheiden trappen, zo ten opzichte van verscheiden gelovigen, van welke sommigen zijn kinderen, anderen jongelingen, anderen mannen in Christus, als ten opzichte van dezelfde personen, in verscheiden tijden, soms sterker en werkzamer, soms zwakker.

De hoedanigheden zijn:

- (a) heiligheid: Judas Vs. 20... *bouwt gij uzelf op uw allerheiligst geloof.*
- (b) Ongeveinsdheid, 2 Tim 1: 5. *Als ik mij in gedachtenis breng het ongeveinsd geloof dat in u is.*
- (c) Werkzaamheid, Gal. 5: 6... *het geloof door de liefde werkende.*
- (d) Duurzaamheid, Lukas 22:32. *Maar Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude.* 1 Petrus 1:5. *Die in de kracht Gods bewaard wordt door het geloof.*
- (e) Zaligmakende, Rom. 1:16 ... *het (Evangelie) is een kracht Gods tot zaligheid, een iegelijk die gelooft.*

XXXVIII. De effecten of vruchten van het ware en zaligmakend geloof zijn zeer heerlijk en beminnelijk, namelijk:

1. De rechtvaardigmaking, zo ten opzichte van schuld en straf, als ten opzichte van het recht tot het eeuwige leven Rom. 3:21. 22, 28. *Maar nu is de rechtvaardigheid Gods geopenbaard geworden zonder de wet, hebbende getuigenis van de wet en de profeten: namelijk de rechtvaardigheid Gods door het geloof van Jezus Christus, tot allen en over allen, die geloven. ... Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt.*

2. Vrede met God.

Rom. 5: 1. *Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God, door onzen Heere Jezus Christus.*

3. Vrijmoedigheid in de toenadering tot God.

Rom. 5:2. *Door Welken wij ook de toeleiding hebben door het geloof tot deze genade* Ef. 3:12, *In dewelke wij hebben de vrijmoedigheid, en de toegang met vertrouwen, door het geloof aan Hem.*

4. De vereniging met Christus, en door Hem met God.

1 Kor. 6 17. *Maar die den Heere aanhangt, is één geest met Hem.*

Ef. 3: 17. *Opdat Christus door het geloof in uw harten wone.*

Joh. 17: 21 ... *dat zij in Ons één zijn.*

5. De aanneming tot kinderen.

Joh. 1:12. *Zovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijnen Naam geloven.*

Gal 3:26. *Want gij zijt allen kinderen Gods, door het geloof in Christus Jezus.*

6. De reiniging des harten.

Hand. 15:9 ... *gereinigd hebbende hun harten door het geloof.*

7. Overwinnen van de duivel.

1 Petrus 5:9 *Denwelken wederstaat, vast zijnde in het geloof.*

8. De overwinning van de wereld.

1 Joh. 5:4. *Want al wat uit God geboren is, overwint de wereld; en dit is de overwinning, die de wereld overwint, namelijk ons geloof.*

9. De liefde.

Gal. 5: 6 ... *het geloof door de liefde werkende.*

10. Allerlei goede werken.

Jak 2:18. ... *Toon Mij uw geloof uit uw werken, en ik zal u uit Mijn werken mijn geloof tonen.*

In één woord: 't Geloof is dat, waardoor de ziel leeft, 't komt haar in alle dingen, zo lichamelijke als geestelijke, te pas, en 't moet altijd geoefend worden, zal men wel en vrolijk zijn loop uitlopen.

XXXIX. *Nu komen wij tot de overeenkomst en het verschil.*

't Geloof heeft enige overeenkomst met het historisch, en het tijdgeloof. Beiden hebben ze hetzelfde Woord Gods tot een voorwerp. Tot beide wordt kennis van de Goddelijke waarheden vereist. Tot beide behoort de toestemming aan het Woord, als waarheid. Maar er is een groot onderscheid tussen het zaligmakend geloof en het tijdgeloof, in hetwelk het historisch geloof is ingesloten.

1. In het verstand. Het tijdgeloof beschouwt en kent de waarheden naar in de letter, als bij een vals licht, maar ziet de waarheden niet in haar eigen natuur; daarentegen hebben de ware gelovigen *verlichte ogen des verstands*, Ef. 1:18. *Zij hebben den zin van Christus*, 1 Kor. 2:16. *Zij zijn door Hem geleerd, gelijk de waarheid in Jezus is.*

2. De tijdgelovigen hebben geen goed hart, maar het is en blijft een steenrots, welke niet bekwaam is om vruchten te dragen, Lukas 3: 13. Dit hart wordt gesteld tegen een eerlijk en goed hart. Van nature heeft de mens een stenen hart, dit wordt in de wedergeboorte weggenomen, en God geeft een vlezen hart in de plaats, Ezech. 36:26. In de tijdgelovigen blijft dat stenen hart, het wordt niet veranderd, alles wat ze zijn en doen, dat is zonder ware bekering natuurlijk; hun hart wordt niet gereinigd door de gehoorzaamheid der waarheid, 1 Petrus 1:22. Maar de ware gelovigen hebben een nieuw hart, een vlezen hart, *een gereinigd hart door het geloof*, Hand. 15:9. De een is in de grond der zaak dood, de ander levend.

3. De tijdgelovigen hebben geen vereniging met Christus door het geloof, zij geloven niet in Christus, zetten hun hart niet op Hem, vertrouwen hun ziel Jezus niet toe om gerechtvaardigd en geheiligd te worden, zij zijn daarover niet verlegen, zij hebben er geen lust toe, zij beogen dat niet. 't Is hun genoeg, dat zij maar zonder strijd, zonder onderzoek van hun hart, zich in 't algemeen maar inbeelden kunnen, dat ze zalig zullen worden, zonder te beogen en te liever, de dingen, waarin de zaligheid bestaat, zij houden zich verzekerd, zij zullen wel in de hemel komen. Dus zijn ze gelijk aan de dwaze maagden, die geen olie in de lampen hebben, en te laat komende, willen ingelaten worden, Matth. 25. En vinden zich dan bedrogen in hun inbeelding, zich latende voorstaan, dat ze immers behoorden ingelaten te worden, zeggende: *Wij hebben in Uw tegenwoordigheid gegeten en gedronken, Lukas 13:26. En hebben wij niet in Uw Naam geprofeteerd, en in Uw Naam duivelen uitgeworpen, en in Uw Naam vele krachten gedaan?* Matth. 7:22.

Maar de ware gelovigen, nu de goederen des Verbonds met het bovennatuurlijk licht beschouwende, en het getuigenis van de waarachtige God als onfeilbaar waarachtig aannemende, en met grote begeerte aangedaan zijnde om deel te hebben aan de goederen, en wetende dat niemand die deelachtig kan worden, dan door de Heere Jezus Christus, en verzekerd zijnde, dat Christus Zich daartoe aanbiedt, hen roept en nodigt om tot Hem te komen, zo nemen ze Hem daartoe aan, Joh. 1:12; geven zich aan Christus over, 2 Kor. 8:5; vertrouwen zich op Christus, Psalm 2:12; verlaten zich op Hem, steunen op hem, vertrouwen zich Hem toe, Psalm 9:11 ; 79:6, Jer. 17:7.

4. De tijdgelovigen hebben blijdschap zonder wortel: Lukas 8:13 ... *het woord met vreugde ontvangen; en dezen hebben geen wortel.*

Gelijk 't oog des lichaams zich vermaakt in 't licht, zo vermaakt zich 't verstand in zaken te kennen; naar dat de zaken verborgen waren en heerlijk zijn, daarnaar is 't vermaak groter. Als nu de tijdgelovigen de verborgenheden des Evangelies horen en verstaan, zo zijn het hun mooie dingen, zij hebben lust die te beschouwen; vergeving der zonde te hebben, in de vriendschap en gunst van God te zijn, Christus te hebben tot een Zaligmaker, onder de Godzaligen en inde kerk te zijn, en hierna in de hemel te komen, dat zijn hun heerlijke zaken; verstand van 't Woord te hebben, daarvan te kunnen spreken, daardoor in achting te komen, en van de Godzaligen bemind te zijn, dat is hun zeer beminnelijk, zij vermaken zich zo zoetelijk daarin, en dewijl zij zich inbeelden, dat zij aan al die zaken deel hebben, verblijden zij zich. Maar zij hebben geen wortel: dewijl zij een natuurlijk, een stenen hart hebben, zo kan het Woord niet diep daarin gaan, en wortelen in hun hart schieten, daarom is al hun doen volop werk.

Maar de ware gelovigen hebben diepte van aarde, 't hart wordt door het Woord omgeploegd door vele bekommelingen, droefheden, strijden, en dus valt het Woord in het vlezen week en buigzaam hart, en zo schiet het eerst wortel in Christus, Kol. 2:7, daarna wast het in Hem op; daaruit komt dan voort blijdschap in verscheiden trappen, welke blijdschap is in den Heere, en in de genieting van Hem, en werkt een teer hart tot gehoorzaamheid.

5. Hoe verschillend is ook een tijdgelovig en een waar gelovige in het dragen van vruchten: Matth. 13:23. Die nu in de goede aarde bezaaid is, deze is degene, die het Woord hoort en verstaat, die ook vruchten draagt en voorbrengt, de een honderd, de andere zestig, en de andere dertigvoud.

Maar de tijdgelovigen, dewijl zij geen wortel hebben en verdorren, zo brengen ze geen vruchten voort, en al hun schijnvruchten zijn maar in de natuur kwade vruchten, van een kwade boom.

Doordat aan dit onderscheid wél te kennen zeer veel gelegen is tot overtuiging van de onbekeerden en tot vertroosting van de bekeerden, zullen wij van dit onderscheid breder spreken in het volgende hoofdstuk.

XL. Nu komen wij tot het laatste, 't welk is 't rechte tegendeel, dat tegen het ware geloof overstaat. Deze zijn óf buiten, óf binnen de kerk.

- Buiten de kerk staan tegen het ware geloof over, allen, die de ware leer van het geloof verwerpen, zoals de Heidenen, van allerlei soorten, de Turken, de Joden, de Socinianen, velerlei soorten van Mennisten.

De Papisten, Luthers en Remonstranten, ofschoon zij in veel geloofspunten grovelijk dwalen, zo kunnen onder hen nog wel tijdgelovigen, ja ook wel ware gelovigen zijn, dewijl Christus daar, hoewel niet zuiver, gepredikt wordt.

- Binnen de kerk zijn ongelovigen, als geheel onwetende, of die pas de Naam van Christus kunnen noemen, maar Hem niet kennen, noch in Zijn natuur, ambten, staten van vernedering en van verhoging, noch in de noodzakelijkheid, noch hoe en waartoe men Hem gebruiken zou. Deze lopen daar zorgeloos henen, en hebben geen of weinig indruk van de hemel noch hel, en zo men hen daarvan spreekt, en hun vraagt, hoe zij denken zalig te worden, het antwoord is gereed: God is barmhartig, zij hopen op Zijn genade, zij zullen bidden, en hun best doen, en zij moeten niet twifelen aan hun zaligheid, dat zou doodzonde zijn. Dus gaat de grote menigte naar de hel, en aan hun verderf maken zich schuldig die leraren en ouderlingen, die hen zo gerust in hun onwetendheid laten voortgaan, en tot de heilige tafel laten toetreden.

XLI. Zo hebben wij 't geloof van alle kanten en in alle opzichten vertoond. Uit al het gezegde is lichtelijk de beschrijving van het geloof op te maken, namelijk: *het geloof is een vertrouwen des harten op Christus. En door Hem op God, om gerechtvaardigd, geheiligd en verheerlijkt te worden, steunende op Zijn vrijwillige aanbieding en beloften, dat Hij dat doen zal aan allen, die Hem daartoe aannemen en zich daartoe op Hem verlaten.*

XLII. Komt nu, wie u bent, houd een weinig stil, en laat ik u eens bewegen tot het geloof. Ik zal verscheiden soorten lezers en hoorders hebben, die ik eerst zal ontdekken aan zichzelf en dan trachten over te brengen tot Christus.

(a) Sommige mensen hebben geen kennis, noch van zichzelf, noch van Christus, noch van het geestelijke leven, noch van hemel, noch van hel, en dien indruk, die zij van nature hebben van God en de eeuwigheid, die verdoven zij door daar niet aan te denken. Zo leven ze omtrent het geestelijke, alsof zij onredelijke dieren waren; de predikatiën, of zij horen ze niet, of zij luisteren niet toe, en houden zich onder het prediken op met andere gedachten, of zo zij toeluisteren, zij verstaan het niet, alleen verstaan zij het bestraffen van grove zonden, en het aanprijzen van bekende en algemene deugden; maar het geloof in Christus, en het leven des geloofs is en blijft in hen verborgen. Dus gaan ze in hun onwetendheid verloren. *Het is geen volk van enig verstand, en daarom zal Hij, die het gemaakt heeft, Zich zelf niet ontfermen, en die het geformeerd heeft, zal aan hetzelfde geen genade bewijzen*, Jes. 27:19. Weet voorzeker, dat u niet in staat bent om te geloven, zonder 't welk u niet zalig kunt worden, maar voor eeuwig moet verdoemd worden; *want hoe zullen zij in Hem geloven, van Welken zij niet gehoord hebben?* Rom. 10:14. Daarom, tracht van dit ogenblik aan tot kennis te komen, en in staat te komen, dat mijn opwekking u tot het geloof bewege.

(b) Sommigen, 't zij dat ze in dezelfde staat van onwetendheid zijn, 't zij dat ze letterkennis hebben, zijn zó gezet op de dingen van de wereld, op rijkdommen, hoogheden, op de begeerlijkheden des vlees, dat ze hun gedachten op geestelijke zaken niet kunnen vestigen, of, als zij het al eens doen, ze verwerpen het, en 't is alsof zij zeiden: ik wil niet, en dus keren ze zich al willens en wetens van Christus af, laten Hem varen, en keren weder tot hun begeerlijkheden. Op deze past Joh. 5:40, *Gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij het leven mocht hebben*. Overweegt toch dikwijls de tekst, Spreuk. 1: 24, *Dewijl Ik geroepen heb, en gijlieden geweigerd hebt*. Vs. 28, *Dan zullen zij tot Mij roepen, maar Ik zal niet antwoorden; zij zullen Mij vroeg zoeken, maar zullen Mij niet vinden*. Vs. 29, *Daarom dat zij de wetenschap gehaat hebben, en de vreze des Heeren niet hebben verkoren*.

Sommigen zullen bij zichzelf zeggen: Ik weet het wel, en evenwel lust het mij niet mijn weg te verlaten en met Christus verenigd te worden, en kan 't dan anders niet zijn, ... geduld!

Maar mens, u zult dan zo niet spreken, als u het gevoelen zult! Daarom, laat u door de schrik des Heeren bewegen tot het geloof.

(c) Sommigen zijn zó bezet met arbeid, moeite en verdriet, dat ze van de vroege morgen tot de late avond moeten sloven, de man om de kost te winnen, de vrouw met al haar kinderen te verzorgen, dat er geen tijd overschiet om haar gedachten bedaard over deze dingen te laten gaan, en zo ze al eens overtuiging krijgen, al die bezigheden smoren die goede bewegingen.

't Jammert mij over deze; maar evenwel als u gezet was op 't geestelijke, u zou nog wel tijd kunnen vinden; maar 't is een teken dat u het aardse hoger acht dan het eeuwige. Wees verzekerd, dat het u bij God niet verontschuldigen zal; daarom ook u, laat u bewegen tot het geloof, zonder 't welk u ook niet zult zalig worden.

(d) Sommigen beelden zich in dat ze al geloven, want zij hebben een klaar begrip van het geloof; zij zijn gedoopt, zij gaan ten avondmaal, zij gaan naarstig ter kerk, zij lezen Gods Woord, zij doen hun gebeden, zij geven aalmoezen, zij leven zó, dat er niets op te zeggen valt, en zondigen zij, zij hebben er berouw over, enz. Maar, arme mens! Dat is het geloof niet, gelijk uit het vorige blijkt, op die weg zult u zeker verloren gaan. Maar u zegt: nee, 't heeft er geen nood van, laat dat op mij maar aankomen. Maar ik zeg u: zie toe, en verleidt u niet, en verhardt u niet tegen het Woord aan, maar laat u bewegen tot het geloof; die weg gaat ten verderve.

(e) Sommigen zijn niet ver van het koninkrijk der hemelen, maar gaan evenwel niet over, en blijven die ze zijn, in jaren lang komt er geen verandering. Zij hebben een gezicht van hun ellende, de eeuwigheid komt hun soms zwaar op 't hart. Zij kennen Christus, zij wensen wel Hem te hebben, zij wilden ook wel anders leven, maar daar komt evenwel niet van. Dan blijven ze in zich zelf door ongeloof, zij zijn te grote zondaren, Christus zou hen niet willen hebben, dan zijn ze niet genoeg verbrijzeld naar hun bevassing, dan weten ze niet of zij willen, dan verderven ze het wederom door zondigen; maar de ware oorzaak is ernsteloosheid, zij zijn lui, ook hebben ze een gedeeld hart, en zijn onbestendig. Wordt toch ernstig; laat u bewegen tot het geloof, blijft toch zo niet tussenbeide staan, want zo zou u verloren gaan.

(f) Sommigen zijn aan de geestelijke zaken gewoon door veel horen en veel spreken, zodat de zaken alle kracht van indruk verloren hebben. Hier vandaan komt het, dat geleerde lieden, die in de geestelijke zaken bezig moeten zijn, zeer zelden bekeerd worden, zij behandelen die zaken als een smid zijn ijzer.

Ook die spreken wij aan, keert naar binnen, wordt kinderen, ziet uzelf niet over 't hoofd, onderzoekt uw eigen hart, en beproeft uzelf, of die zaken, die u anderen voorstelt, waarlijk in u zijn, of u erop verliefd zijt, en wekt uw ernst op, om anderen tot zaligheid leidende, zelf niet verloren te gaan.

XLIII. Komt allen, die ik genoemd heb, en ook die, welke ik hier niet voorgesteld heb; komt doodslagers, komt overspelers, hoereerders en ontuchtigen; komt onrechtvaardigen, dieven; komt dronkaards, brassers, dobbelaars, dansers; komt overgegeven booswichten; komt leugenaars, achterklappers, meinedigen; komt allen

wie u zijt, en hoedanig u ook zijt, komt tot Jezus, gelooft in Hem, en u zult zalig worden.

Denkt iemand; *dat is de weg te ruim gesteld.*

Ik zeg niet dat zij zalig zijn, en zullen worden, maar dat Christus ook zulke roept, en dat dezulken ook wel deel aan Christus krijgen, 1 Kor. 6:19. Niemand geve de moed verloren; want zulk een volheid van genade is in Christus. Maar dát wordt voorondersteld, namelijk dat dezulken het zondigen moe zijn, dat ze smartelijk aangedaan zijn over hun vorige gruwelen, en dat ze met al hun hart begerig zijn naar verzoening met God, en naar een heilig leven, zonder welke gestalte niemand zal willen komen.

Komt dan allen, en laat u bewegen tot het geloof. Want:

XLIV. 1. Uw staat is de ellendigste, die men kan bedenken, ja ellendiger dan men begrijpen kan; zonder God, God tot een vertoornd Rechter, eeuwig buiten de hemel, hier alles, en dat men zozeer bemint en zoekt, tot zijn vijand, hierna eeuwig in de poel des vuurs verdoemd te zijn, bedenkt toch, kan er wel wat verschrikkelijker zijn? En of gij er nu geen gevoel over hebt, u bent evenwel nu zodanig, en 't zal u eeuwig overkomen. Indien u nog ongevoelig blijft en zó voortgaat, dan is er geen raad voor u om de eeuwige verdoemenis te ontvlieden, en wij moeten u met bedroefde ogen naar de hel zien gaan. Maar indien u, die nu op 't kantje van de hel ligt, eens wakker werd, en uw gevaar met bedaardheid overwoog; indien vreze kwam over die toekomstige stem: *Gaat weg, gij vervloekten;* indien u lust kreeg naar de zaligheid, naar verzoening, naar Geest en heilig leven, dan kan ik u zeggen: *er is nog raad dezen aangaande*, u zou nog kunnen behouden worden; er is nog middel, maar ook maar een enig middel, en dat middel is de Heere Jezus Christus. 't Is de onnaspeurlijke goedheid Gods, dat God nog zulk een middel gegeven heeft, en 't is uw geluk, dat u van dat middel mocht horen, ja, dat u komen mocht.

Welaan dan, zoekt de Heere, terwijl Hij te vinden is; zoekt dezen Jezus te kennen, en zoekt in ernst en begeerte naar verlossing en zaligheid Hem tot uw Borg; geeft u in ootmoedigheid aan Hem over, en verlaat u op Hem, vertrouwt uzelf Hem toe tot zulk een einde, gelooft zo in Hem, en u zult zalig worden.

Buiten Christus is niet dan onrust, 't is overal vijand, die de ziel schudt en slingert, als een schip in een hevige storm; nergens is rust of steunsel; het uitgelaten duifje uit de ark vond geen rust voor het hol van zijn voet, want 't was overal water; alzo is een ziel buiten Christus. Noch rijkdom, noch vrienden, noch eigenwijsheid of kracht, kunnen de ziel rust geven; 't zijn allen gebroken rietstaven, die niet alleen geen steunsel lijden, maar de Leuner daarenboven doen vallen, en Hem kwetsen; ziet dan daarnaar niet meer om, laat het alles varen.

XLV. 2. In Christus is een volheid van alles, om al uw gebrek en al uwe begeerten te vervullen. Kol. 1:19. *Het is des Vaders welbehagen geweest, dat in Hem al de volheid wonen zou.* In Hem is een volkomen volheid:

(a) tot wegneming van al uw zonden. 1 Joh. 1:7 ... *het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonde.*

(b) Om ons met God te verzoenen. Rom. 5: 10. *Want indien wij, vijanden zijnde, met God verzoend zijn door de dood zijns Zoons ....*

Hebr. 9:12 .... *een eeuwige verlossing teweeg gebracht hebbende.*

- (c) Om te bevrijden van de eeuwige toorn Gods en de verdoemenis.
 1 Thess. 1:10 ... *Die ons verlost van de toekomstige toorn.*
 Rom. 8:1. *zo is er dan nu geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn.*
- (d) In Hem is een volheid van Geest. Joh. 3:34.... *want God geeft Hem de Geest niet met mate.*
- (e) Van licht. Lukas 2:32. *Een Licht tot verlichting der Heidenen.*
- (f) Van leven. Kol. 3: 4. *Wanneer nu Christus geopenbaard zal zijn, die ons leven is.*
- (g) Van vrede, Ef. 2: 14. *Want Hij is onze vrede.*
- (h) Van volkomen zaligheid. Joh. 10: 28... *Ik geef hun het eeuwige leven.* Psalm 68: 21. *Die God is ons een God van volkomen zaligheid.*
- (i) Dit alles is in Hem alleen, buiten Hem is niets van dat alles te zoeken of te vinden.
 Joh. 14: 6... *Niemand komt tot de Vader, dan door Mij.*
 Hand. 4: 12. *En de zaligheid is in geen anderen.*
 Dit alles is in Christus, en daarbij alles, wat gij nog bedenken en begeren kunt. Waarom zout gij dan in uzelf blijven, daar toch niet dan het verderf is? Waarom zou u dan omzien naar mensen en dingen, die op de aarde zijn, daarin toch geen heil is, en die u ten dage des kwaads verlaten zullen. Ik bid u, keert u toch van alles af, en begeeft u tot dezen Zaligmaker, om uit Zijn volheid te ontvangen genade voor genade.
- (k) Hierbij, Christus is almachtig om u al die goederen deelachtig te maken, Hem is gegeven alle macht, om het hardste hart te vermurwen, het boeste hart te buigen, het zondigste hart te heiligen, het ongelovigste hart te doen geloven, om degenen, die tot Hem komen, te bewaren in het geloof; geen schepsel kan zich roeren of bewegen zonder Zijn wil, de duivel kan zonder Zijn bewilliging in de zwijnen niet varen. Ezau moet wel kussen, als hij komt om te doden; een toornige Laban moet niet dan vriendelijk spreken; de raven moeten brood en vlees brengen; 't meel en de olie mindert niet, ja. de olie vermeerdert totdat de armen genoeg hebben; de doden worden opgewekt, de blinden krijgen 't gezicht, de doven het gehoor, de stommen de spraak, de kreupelen een vaardigen gang. In één woord: *geen ding is Hem te wonderlijk.* Geloof deze waarheid levend, en geloof in de Almachtige.
- (l) De Heere Jezus is onuitsprekelijk goedig. Al is Hij de hoge en verhevene, die in de eeuwigheid woont, Hij geeft nochtans acht op allen, die zich naar Hem begeven, en is teer medelijdend jegens ellendigen; Hij is goed der ziele, die Hem zoekt, Hij heeft lust tot weldadigheid, zijn vermaak is om treurigen te troosten, radelozen raad te geven, onkundigen te leren en te leiden, zwakken te versterken, bestredenen te verlossen uit de hand der machtigen, afgedwaalde weerom terecht te brengen, en dat alles met onbedenkelijke vriendelijkheid en lankmoedigheid. Macht en goedheid samengevoegd, geven volkomen steunsel om te vertrouwen zonder vreze.
- (m) De Heere Jezus is getrouw, Hij laat het werk Zijner handen niet varen, Hij voleindigt het goede werk, dat Hij in iemand begonnen heeft; Hij werpt de vallenden niet weg, maar ondersteunt hun handen; Hij laat de dwalende niet heenlopen, maar brengt ze wederom terecht; Hij is de goede Herder, de getrouwe Hogepriester;

derhalve mag men zich Hem toevertrouwen, en in Hem, als in een veilige schuilplaats, in vrede vernachten, zeggend: *De Heere zal het voor mij voleinden.*

XLVI. 3. Die volkomen volheid van zaligheid biedt Christus u aan. Dat is een grote zaak, die alle verwondering te boven gaat. zo doet de Heere niet aan alle mensen, zeer weinige natiën hebben dit geluk; dit wordt voor de gehele wereld bijna verborgen gehouden, maar u wordt het geopenbaard, u in 't bijzonder, die onder de bediening des Evangelies leeft, die het Woord boort prediken, die het Woord leest. En tot u allen, die dit leest of hoort lezen, zeg ik als een gezonden dienaar van Christus in Zijn Naam: *Komt, want alle dingen zijn nu gereed, Lukas 14:17. Die dorst heeft, kome; en die wil, neme het water des levens om niet, Openb. 22:97. Zo zijn wij dan gezanten van Christus' wege alsof God door ons bade; wij bidden van Christus' wege: laat u met God verzoenen, 2 Kor. 5:20.*

Kom nu, de allergrootste der zondaren, of wie hij mocht zijn, en in wat zonde hij tot nu toe geleefd heeft, en vraag mij: *Roept Christus ook mij? Mag ik komen? Zou Christus mij ook wel willen aannemen en zalig maken?*

Ik antwoord u in Christus' Naam: Ja, Hij roept u, en belooft u, als u komt en in Hem gelooft, dat Hij u zalig maken zal. En tot uw meerdere overtuiging, lees 't geen wij dienaangaande hebben gezegd. Hfdst. XXX, § 12.

Nu bent u overtuigd, immers u behoord overtuigd te zijn, dat de Heere Jezus genade en zaligheid aanbiedt, en u roept. Ik zeg niet onbekeerden, godloze, aardsgezinden, dat Christus uw Zaligmaker is, dat u zalig zult worden; maar in tegendeel, ik zeg u aan, dat Hij u, indien u zo verder gaat en zo sterft, eeuwig verdoemen zal. Maar ik zeg u ook, *dat Hij u roept, dat Hij u tot Zich op 't allervriendelijkst nodigt, en dat gij u daarom over uw groot geluk hebt te verblijden, en dat gij daarom te ernstiger moet zijn om uit uzelf en uit uw godloos leven te gaan, u naar de Heere Jezus te wenden, Hem door het geloof aan te nemen, u aan Hem over te geven, en u aan Hem toe te vertrouwen, opdat Hij u bekere, verzoene met God, door Zijn Geest u heilige, en alzo zalig make.* En dán, zeg ik, dat Hij u zal aannemen, en u geven de begeerte uwer ziel.

Daarom, is uw hart enigszins geraakt, vertoef niet, stel niet uit, ga tot Hem met de verloren zoon, en zie met Lots huisvrouw niet meer terug naar de wereld.

XLVII. 4. Gelijk Christus u allen roept, zo belooft Hij ook aan allen, dat Hij niemand, hij zij ook wie hij zij, die tot Hem tot zulk een einde komt, zal wegzenden, en Zijn genade weigeren, maar dat Hij ze allen zal aannemen. Hoort en gelooft Zijn uitdrukkelijk woord:

Joh. 6: 37. ... die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen. Joh. 3:36. Die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven. Doorzoekt de gehele Bijbel, en zie of Hij wel iemand, die waarlijk tot Hem kwam, om verzoend, geheiligd en gezaligd door Hem te worden, genade heeft geweigerd, en hem heeft heengezonden; dan zal Hij u ook niet verstoten, komt dan maar.

XLVIII. 5. Hij roept en nodigt u niet alleen met belofte van zaligheid, maar Hij gebiedt het ook. God, die gezag over u heeft om u te gebieden, die zegt: *Hoort Hem, Matth. 17:5. Christus zegt tot u: Bekeert u en gelooft het Evangelie, Markus 1:15. Zo spreekt de apostel in Zijn Naam: Dit is zijn gebod, dat wij geloven in de naam van Zijn Zoon Jezus Christus.*

Joh. 3:23. Zo staat het dan in uw keus niet, *u moet!* Als u komt en gelooft, u gehoorzaamt; als u 't niet doet, u bent de Zoon ongehoorzaam. En wee een mens, die de stem van Christus ongehoorzaam is!

XLIX. 6. ALS U niet komt en in Christus gelooft, doet U de allergruwelijkste zonde, die begaan kan worden, buiten de zonde in de Heilige Geest, en uitdrukkelijke lastering Gods. Want:

(a) u acht de waarachtige God als een leugenaar:

1 Joh 5:10 ... *die God niet gelooft, heeft Hem tot een leugenaar gemaakt, dewijl hij niet geloofd heeft de getuigenis, die God getuigd heeft van Zijn Zoon.*

Niemand is zo dwaas of hij begeert zijn welzijn, het leven, dit zoekt hij, al is 't in aardse dingen. Nu, God getuigt dat het leven, dat de zaligheid in Zijn Zoon is; de Zoon dan evenwel daar te laten, en uw rust, blijdschap en vermaak in wat anders te zoeken, is zoveel te zeggen, als: 't is nietwaar 't leven is in de Zoon, in Christus niet, maar 't is in de begeerlijkheid der ogen, in de begeerlijkheid des vleses in de grootsheid des levens. Ziet daar een uitdrukkelijke beschuldiging van God, als een leugenaar.

(b) U versmaadt Christus in Zijn vriendelijke nodiging en aanbieding van alle zaligheden; een, die komt om ons te helpen, te versmiden, dat is zelfs tegen de menselijkheid; kwaad te zijn omdat hij goed is, dat gaat tegen alle burgerlijkheid. Denkt eens, hoe onverdraaglijk het voor Christus is van een zondaar versmaad te worden, en dan, als Hij in vriendelijkheid komt om te helpen!

(e) U veracht alle de ware en de hemelse goederen, al uw heil hier en voor eeuwig; goederen, die alleen rijk, eerlijk, heerlijk, vermakelijk, verzadigende, eeuwigdurende zijn, met de voet te stoten, dat is het werk van een onzinnige en allerbooste, die men bedenken kan. Nu kunt u niet anders dan overtuigd zijn van te moeten komen en in Christus te geloven; doet gij 't niet, wees overtuigd van allergruwelijkste zonde. Weet dan, dat u ook de allergrootste straffen zult dragen en de allerschrikkelijkste hel voor eeuwig zult hebben.

Hoort dan uw vonnis ontboetvaardigen, ongelovigen! Joh. 3:36, *Die de Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.* 2 Thess. 1: 8, *Met vlammend vuur wraak doende over degenen, die God niet kennen, en over degenen, die het Evangelie van onzen Heere Jezus Christus niet gehoorzaam zijn, dat is, in Hem niet te geloven.*

L. 7. 't Is een zonderlinge eer voor de Heere Jezus, dat men zo goed een vertrouwen op Hem heeft, dat Hij een ellendige aanneemt, dat Hij een, die van de vijanden vervolgd wordt en tot Hem vliedt, veilig beschermt, dat Hij een hongerige verzadigt, dat Hij een zwakke draagt. Zo deed Abraham Rom. 4:20 *(Abraham) is gesterkt geweest in het geloof, gevende God de eer.*

Neemt nu al deze beweegredenen te samen, overlegt ze met aandacht, houdt u stil, laat de kracht van die op uw hart werken, of het de Heere behage u over te brengen uit de macht des satans en der duisternis in Zijn koninkrijk; ja in Hem Zelf, om in gemeenschap hier en tot in eeuwigheid met Hem te leven. Wat kan men meer bijbrengen om een mens te overreden? Wat verhindert u, bewogenen, nu tot Christus te komen?

LI. Is 't onwetendheid? Doet alle naarstigheid om Hem te leren kennen, u hebt middelen bij de hand, gebruikt ze.

Is 't onwilligheid? Wel gaat dan heen, 't is uw eigen schuld, dat u verloren gaat, overdenkt deze tekst en past ze op u toe, meer zal ik aan u niet doen, Psalm 109:17. *Dewijl hij de vloek heeft liefgehad, dat die hem overkomt, en geen lust gehad heeft tot de zegen, zo zij die verre van hem. Vs. 18, En hij zij bekleed met de vloek als met zijn kleed, en dat die ga tot in het binnenste van hem, als het water en als olie in zijn beenderen.*

Is 't vreeze? Durft gij niet? Bezieet u wel, of 't al waarheid is, en of durf niet, is wil niet en luiheid. Dat is zoveel, alsof iemand, die in 't water lag in gevaar van verdrinken, een uitgestrekte hand niet dorst aannemen, omdat de persoon te aanzienlijk was. Komt, beproeft u, wat het is dat u vreesachtig maakt.

Is 't omdat u te zondig bent? Kan ook iemand te vuil zijn om gereinigd te worden? Weet dat God in de verlossing des mensen voorheeft Zijn genade zo groot te bewijzen, dat engelen en mensen daarover verwonderd zullen staan tot in eeuwigheid, en die verwondering zat iets zijn van hun zaligheid. Hoe groter zondaar nu iemand is, en hij komt in verslagenheid tot Christus, en geeft zich aan Hem over om gereinigd te worden, en hij verlaat en vertrouwt zich op Hem, hoe meer hij God eer geeft van Zijn oneindige genade, en Christus van de volkomenheid zijner verdiensten. Hebt dan lust aan de verheerlijking Gods; hetgeen God beoogt in een zondaar zalig te maken, laat dat u bewegen om zalig gemaakt te willen worden. Overdenkt met opmerking deze plaatsen: Ef. 1:6, *Tot prijs der heerlijkheid Zijner genade, door welke Hij ons begenadigd heeft in de Geliefde.* Rom. 11:32, *Want God heeft hen allen onder de ongehoorzaamheid bosloten, opdat Hij hun allen zou barmhartig zijn.* Rom. 5:20, *Waar de zonde meerder geworden is, daar is de genade veel meer overvloedig geweest.* Ziet u wel, dat u om de veelheid en grootheid der zonde niet moet wegblijven, maar bewegen moet worden om te komen?

1 Tim. 1:15. *Dit is een getrouw woord, en aller aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben.*

Durft u niet, omdat u niet genoeg verbrijzeld bent en u inbeeldt, dat men zo en zo klein, zo verpletterd, zo gevoelig overreed moet zijn, dat men Christus klaar kennen, dat men zo hongerig en dorstig moet zijn, eer men tot Christus komen mag; dan antwoord ik: werp die inbeelding weg, want dat is niet naar het Woord. Verbrijzeling, willen, kennen, hongeren en dorsten, zijn geen vooraf vereiste voorwaarden, op welke iemand komen of niet komen mag, maar die zijn alleen nodig, omdat men zonder die niet zal willen noch kunnen. Als u dan zóver bewogen bent, dat gij u wel zou willen overgeven tot de bovengezegde doel, namelijk, om gerechtvaardigd, geheiligd, gezaligd te worden, treedt maar toe in vrijmoedigheid, neemt Hem aan, en geeft u aan Hem over. Als men op zijn doodsbed ligt, en de ernst levend wordt, zo zal men niet vragen, mag ik wel? Maar men zal maar toelopen, en zeggen: *ik moet Hem hebben, of ik ga verloren.*

Vraagt u: *mag men dan ten eerste, met dat men overtuigd is, en begerig is naar Christus, terstond naar Christus gaan?*

Ik antwoord: *ja ten eerste; want zonder Hem zult u niet beter, of bekwamer worden, om in Hem te geloven, maar u zult in gevaar zijn, dat uw overtuiging overgaat.*

LII. Ware gelovigen, die nu het beginsel des geloofs in u hebt, tot uw opwekking heb ik nog een woord of twee te zeggen. 't Smart mij, dat deze zo weinig voortgang maken in het geloof, zo weinig zich op Christus vertrouwen, en vertrouwende, zo weinig werken met de beloften, en zich zo weinig bezig houden met Gods volmaaktheden in Christus te beschouwen.

Velen zijn traag van hart om te geloven, zij laten de oefeningen des geloofs dikwijls na, de tussenpozingen komen dikwijls en duren lang, wel niet geheel, want het geloof houdt niet op.

Soms geschiedt dit, doordat de begeerlijkheden des vlees hen overstromen en wegvoeren, soms door luiheid en lusteloosheid, soms door moedeloosheid, vrezende dat ze toch geen deel aan Christus zullen krijgen, soms door heftige bestrijdingen des satans, soms door onkunde van de natuur des geloofs, menende dat die bestaat in de verzekering van een kind Gods te zijn, en in het gevoelig genieten van de goedgunstigheden Gods; deze, als ze wederom terecht komen, peuten gedurig aan hun staat, en sommigen zijn wrévelig, en zijn gedurig bezig met redenen te zoeken, dat zij geen genade hebben, alsof zij een grote overwinning bevochten zouden hebben, dat ze zich uit de genade en buiten Christus gesloten hadden.

Maar weet allen, dat gij u zeer bezondigt, en uzelf in de weg bent om uw loop in blijdschap en heiligheid uit te lopen; dit is de oorzaak van uw droefgeestigheid die u uzelf aandoet, dit is de oorzaak dat u zo verward in de schepselen blijft, dit is de oorzaak dat u God niet verheerlijkt, noch bij uzelf, noch bij anderen.

LIII. Welaan dan, gelovigen, al lang genoeg gesukkeld, u hebt nu tot uw nadeel al geleerd, dat het niet vordert.

(a.) Tracht naar toename in het geloof; tot dat doel, leest en herleest 't geen wij boven van de natuur des geloofs gezegd hebben, om een heldere opvatting van de natuur van het geloof te hebben, dat ze bestaat in het zetten van zijn hart op Jezus, zichzelf en zijn zaligheid Jezus in de handen te geven en Hem toe te vertrouwen; zich op Hem te verlaten, op Hem te steunen en te leunen, zich van Hem te laten dragen, en Hem voor alles te laten zorgen, teneinde Hij de ziel rechtvaardige, heilige en zalige, dewijl Hij almachtig, getrouw, waarachtig en wijs is.

Wat is er betamelijker, wat is er veiliger, wat is er meer Christus verheerlijkende dan dat? Overdenkt 't geen wij van het einde des geloofs gezegd hebben; daar ziet u, hoe God, hoe Christus verheerlijkt wordt, en men gelovende Hem de eer geeft van Zijn rechtvaardigheid, mensenzelfde, genade, wijsheid, almacht, waarheid, getrouwheid, kracht van voldoening en algenoegzaamheid.

Overdenkt ook 't geen wij § XXIX gezegd hebben van de vruchten des geloofs, dat het geloof in zijn oefening de ziel rechtvaardigt, vrede en blijdschap aanbrengt; vrijmoedigheid geeft om tot God te naderen, de ziel in een gedurige vereniging met God doet leven, in de staat van kindschap brengt en houdt 't hart reinigt, de wereld en de duivel overwint, en allerlei goede werken en dankbaarheid voortbrengt.

Men kan deze dingen niet aandachtig beschouwen, of de ziel, in welke de beginselen des geloofs zijn, krijgt vleugelen, om onder de schaduw van Christus vleugelen toevlucht te nemen, en aldaar te vertrouwen.

Welaan dan, vertrouwt Hem alles toe, en wees voortaan niet bezorgd, noch vreesachtig over de toekomstige tijd, en over de uitslag van bijzondere zaken, want Hij zorgt voor u, Hij zal 't wel maken, 't is in de band van een almachtige, getrouwe, goede en wijze

Jezus. 't Is Hem bijzonder aangenaam, dat men 't Hem zo toevertrouwt, en 't alles op Hem laat aankomen, en daarop gerust is.

(b) Gelovende in Christus, maakt dan gedurig gebruik van de beloften, van welke gij een erfgenaam geworden zijt, die allen in Christus ja en amen zijn; in wat gevallen gij komt, naar ziel of naar lichaam, zoekt naar een belofte, die op zulk een geval past, erkent ze als onfeilbare waarheid; en dan u toepassende als aan u gedaan, versterkt er uw hart mede, verblijdt er u over, en wacht in verzekerdheid naar de vervulling daarvan; dan zult u God de eer geven, en moedig door alle zwaarigheden heengaan.

(c) Gaat door het geloof tot God, om gedurig te leven in Zijn gemeenschap, en in de beschouwing van Zijn volmaaktheden, in welker gezicht de eeuwige zaligheid bestaat; doch niet zo, dat u door het geloof, nu eigendom aan Christus verkregen hebbende, Hem daar laat, en dat als een gepasseerde zaak acht; niet zó, dat men nu voort onmiddellijk met God zou verkeren, en alleen werken op de heiligmaking, en u zou inbeelden, alsof dat een hoger staat van een christen zou zijn. Neen, geenszins. 't Is waar, de ziel behoeft niet altijd wederom van voren aan te beginnen met Christus te handelen, maar zij moet Christus nog gedurig gebruiken, niet alleen als zij gezondigd heeft, om door Hem wederom de vrede en de verzoening te hebben, maar ook in de beschouwing van de volmaaktheden Gods; dat is de groei, dat is de hoge trap van volmaaktheid, hoe meer men de volmaaktheden Gods ziet in Christus, en in het werk der verlossing van een zondaar door Christus. Dit leert de apostel:

2 Kor. 3:18. *En wij allen, met ongedekten aangezicht de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest.*

2 Kor. 4:6. *... om te geven verlichting der kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus.*

Zo gelovende, en door dat geloof levende, gaat men voort van kracht tot kracht, totdat men ingaat in de heerlijkheid, waar men niet meer zal leven door geloof, maar door aanschouwen; waar het geloof en de hoop teniet zullen gedaan worden, en de volmaakte liefde zal blijven. AMEN.

HOOFDSTUK 33

KENTEKENEN VAN HET ZALIGMAKEND GELOOF

I. *Het geloof* is de ziel van het Christendom. Die hier dwaalt, die dwaalt tot zijn eeuwig verderf; velen gaan met een inbeelding hieromtrent gerust verloren; anderen verslijten hun dagen in droefheid, vrezende dat ze geen recht geloof hebben, terwijl ze reden en grond hebben hun weg met blijdschap te reizen, omdat ze ware gelovigen zijn. Daarom is nodig het onderscheid tussen het ware en tijdgeloof duidelijk voor te stellen; *waartoe de Heere mij genade en bekwaamheid geve!*

In het vorige hoofdstuk hebben wij het in 't kort gedaan, zoveel als tot verklaring van de natuur des geloofs nodig was; maar het ontdekken van een iegelijk aan zichzelf eist een verdere opening en toepassing, waarom wij daar beloofden in dit hoofdstuk uitvoeriger daarover te spreken.

II. Men moet zich niet inbeelden, dat het ware geloof en het tijdgeloof elkaar zo nabij komen, dat ze zeer bezwaarlijk van elkaar te onderkennen zijn, en voor 't merendeel maar in tijd en duurzaamheid verschillen; want zij zijn in de gehele natuur van elkaar onderscheiden, er is zo'n onderscheid tussen die beide, als tussen dood en leven, als tussen licht en duisternis. Maar de moeilijkheid om die te onderkennen is in de mens, en in de toepassing op zichzelf. Een waar gelovige is nog lichter te overtuigen, dat hij het ware geloof heeft, omdat hij licht heeft en 't een en 't andere enigszins kan zien, dan een tijdgelovige van het tegendeel, omdat hij het ware wezen van het zaligmakend geloof in zijn eigen gedaante noch kent noch ziet, hoewel hij er over redeneren kan uit Gods Woord, en horen en lezen van de Godzaligen, die daarvan spreken, of geschreven hebben.

III. Wij zullen ons hier wat breedvoeriger uitlaten en tonen:

1. De noodzakelijkheid van de beproeving.
2. Verscheidene soorten van mensen ten opzichte van de beproeving.
3. Enige verkeerde gronden, waarop sommigen zich geruststellende, eeuwig verloren gaan.
4. De eigenlijke natuur van het ware geloof:
  - (a) In het begin,
  - (b) in wezen,
  - (c) en in 't gevolg.

IV. U, wie gij zijt, die dit leest of hoort lezen, ik vraag u, en antwoord de alwetende God, wat zegt gij van uzelf? Bent u een waar gelovige of niet? Kom, doorzoek u nauw, beproeft uzelf, want:

1. U bent in dit tegenwoordig ogenblik óf een kind Gods, óf een kind des duivels; u bent niet beide, u bent ook niet geen van beide, er is geen derde staat. Legt dit op uw hart, zo heerlijk of zo veracht, zo zalig of rampzalig u bent. Is dit nu niet de moeite waard, dat ge uzelf beproeft wat u bent? Zal men in zo'n grote zaak zorgeloos zijn? Dat is immers het werk van de dwaze maagden. Denkt aan hun einde.

V. 2. Niet alle mensen, niet allen, die gedoopt zijn, niet allen die ter kerk en ten avondmaal gaan, ja de minsten, vérré de minsten van die, zijn ware gelovigen, en gaan naar de zaligheid. Ziet het aantal eens over, als u op een markt de mensen als mieren door elkaar ziet wemelen, als u een volgepropte vergadering in de kerk ziet, denkt dan eens: immers was Simon de tovenaer ook al gedoopt, Hand. 8:13. Immers zat de gast zonder bruiloftskleed al mede aan, Matth. 22: 11. Immers waren de helft van de maagden dwaze, Matth. 25: 2. Immers zijn er maar weinig uitverkoren, Matth. 20:16. Immers vinden maar weinig de nauwe weg, en gaan in door de enge poort, daar er velen op de brede weg, en door de wijde poort tot het verderf lopen, Matth. 7:13, 14. Komt dan alzo tot u, en zult gij uzelf niet afvragen: en ik, onder welke hoop ben ik? *Ben ik het, Heere?* Matth. 26:22. *Ben ik het, Rabbi?* vers 25.

VI. 3. Na te laten het wederkeren tot zichzelf, en het niet beproeven van zichzelf is ten hoogste schadelijk; want het houdt de mens in de slaap van zorgeloosheid, 't doet hem de tijd verliezen, 't maakt hem de middelen ter zaligheid onnut en krachteloos, 't verstokt zijn hart tegen alle bedreigingen en oordelen Gods, 't houdt hem in de wereld en in de zonde; ja het is de sleutel, waardoor hij de hemel voor zich toesluit, en de hel voor zich opendoet.

VII. 4. Zichzelf te beproeven is zeer nuttig; men wordt daardoor gewaar de gruwelen, die in 't hart zijn, men leert de wrekende rechtvaardigheid Gods kennen, men wordt bekommerd, verschrikt, verlegen, men vliedt tot Jezus om rechtvaardigmaking en heiligmaking, daar komt ernst in 't hart. En wordt men genade, licht, leven, geloof gewaar, 't is niet te zeggen, wat een blijdschap dat in 't hart verwekt, wat een sterkte het geeft. Men krijgt telkens nieuwe moed, men krijgt vrijmoediger toegang, men leert de wegen Gods met de zielen kennen, 't verblijdt het hart, en 't heiligt de mens in al zijn daden. 1 Joh. 3:3. *Een iegelijk die deze hope op Hem heeft, die reinigt zichzelf, gelijk Hij rein is.* Deze beproeving uit luiheid, moedeloosheid, of wanhoop nalatende, beneemt hen alle troost en vreugde, belet hun wasdom, en onthoudt Gode zijn eer. Welaan dan, onderzoekt u veel, en antwoordt veel op die vraag: *Hebt gij Mij lief, Simon?* Joh. 20:17.

VIII. 5. 't Is ook Gods uitdrukkelijk bevel; die dat nalaat en niet bewilligt in Zijn raad, is God ongehoorzaam: hoe zou het die dan goed gaan?

Klaagl. 3: 40. *Laat ons onze wegen onderzoeken, en doorzoeken.*

Zef. 2: 1. *Doorzoek u zelf nauw, ja doorzoek nauw, gij volk, dat met geen lust bevangen wordt!*

1 Kor. 11: 28. *De mens beproeve zichzelf.*

En 2 Kor. 13: 5. *Onderzoekt uzelf.... Of kent gij uzelf niet, dat Jezus Christus in u is, tenzij dat gij enigszins verwerpelijk zijt.* Volgt de raad en het bevel Gods, en gij zult er u goed bij bevinden.

IX. 6. Men kan tot kennis van zijn staat komen, of men in het verbond der Genade met God is, en of men gelovig is of niet. De inbeelding van onmogelijkheid verflauwt de ernst, daarom zeg ik, 't is doenlijk, men kan het weten. De bruid wist dat Jezus de hare was:

Hoogt. 2: 16. *Mijn liefste is mijn, en ik ben Zijne.*

Job 19:25. *Want ik weet: mijn Verlosser leeft.*

Jesaja 60: 16. *En gij zult weten, dat Ik de Heere ben, uw Heiland, en uw Verlosser, de machtige Jakobs.*

Rom. 8: 38. *Ik ben verzekerd, enz.*

1 Kor. 2: 12. *Doch wij hebben niet ontvangen den geest der wereld, maar de Geest, die uit God is, opdat wij zouden weten de dingen, die ons van God geschonken zijn.*

Gal. 2:20. *Ik ben met Christus gekruist; en ik leef.* Zie, zo kan men verzekerd zijn. Welaan dan, tracht ernaar, om ook tot de verzekering te komen. En zo kan ook een natuurlijk mens overtuigd worden dat hij nog onherboren is.

X. 7. Doch al kan men daartoe wel komen door de genade des Heiligen Geestes, zo komen toch allen daar niet toe, gelijk er bij duizenden naar de hel gaan, die zich inbeelden dat ze in de hemel zullen komen; zo komen er nog wel velen in de hemel, die vreesden, dat zij daar niet komen zouden. En die al eens sterk zijn, die worden wel ras weer zwak en komen in de duisternis:

Psalm 30: 7, 8. *Ik zeide wel in mijn voorspoed: Ik zal niet wankelen in eeuwigheid. Want Heere! Gij had mijn berg door Uw goedgunstigheid vastgezet; maar toen Gij Uw aangezicht verborg, werd ik verschrikt.*

In sommige ware bondgenoten is nog veel duisternis, zodat ze geen klare bevatting hebben wat eigenlijk genoegzaam licht en leven is, en al weten ze dat buiten zich, en zouden het aan een ander duidelijk en wel kunnen zeggen, zo hebben ze geen genoegzaam licht om die genaden in zichzelf te zien; en daarbij is nog zoveel van de oude mens in hen overgebleven, en daarop staan ze zo te starogen, dat ze twijfelen, of dat wel met genade bestaan kan, en zo leven ze tussen hoop en vrees. En zo zijn ze arm, daar ze nochtans veel goed hebben. Anderen hebben goede inbeeldingen van zichzelf, maar zij bedriegen zichzelf jammerlijk. *Daar is een geslacht dat rein in zijn ogen is, en van zijn drek niet gewassen is,* Spr. 30: 12. Ziet dan, hoe nodig is 't dat men in zijn hart ga, en zich beproeve wie en hoe men is.

XI. Om hierin behulpzaam te zijn, zal ik enige gestalten voorstellen, en gij, onderzoekt u, tot welke soort u behoort.

1. Men vindt mensen, die noch kennis, noch begeerte, noch gezette gedachten, noch samenspraken hebben van God, van hemel, van hel, van ziel, van verbond, van Middelaar, van geloof, van bekering; hun gedachten gaan niet hoger dan de aarde, en niet dieper dan het zichtbare; van onzichtbare dingen weten ze niets te zeggen. Is de ziel onsterfelijk en is er een hemel en hel, dat zullen ze na hun dood ondervinden, zij zullen afwachten waar God hen zal heenzenden, zij laten dat aan God, dat is voor hen niet te doorzoeken; die 't geluk krijgt van de hemel, die zal er dan best aan zijn, zij moeten op de goede hoop aan. O, gij dwaas!

XII. 2. Anderen weten wel dat ze goddeloos, aards, onherboren zijn, zeggen wel ronduit, *dat ze, zo doende, niet zalig kunnen worden,* en evenwel is er noch gevoel, noch droefheid, noch ernst om het zondig leven te laten, en zich te bekeren, zij zijn betoverd en van de duivel bezeten. Zij willen op hun hart en staat niet wederkeren; zij weten wel dat het onklaar opkomen zou, zij zouden dan benauwd en bevreesd worden, en dat dient hen niet, zij mogen over geen droefheid, zij mogen dat gerel van de predikanten, die hen, of van de predikstoel, of in het particulier ontdekken, niet horen; zij willen die pot toegedekt hebben. Zij haten die hen bestraffen. 't Is zoals er staat:

Jesaja 30:9-11. *Het is een wederspannig volk; het zijn leugenachtige kinderen; kinderen, die des Heeren wet niet horen willen. Die daar zeggen tot de zieners: Ziet niet; en tot de schouwers: Schouwt ons niet wat recht is; spreekt tot ons zachte dingen;*

schouwt ons bedriegerijen. Wijkt af van de weg, maakt u van de baan; laat de Heilige Israëls van ons ophouden! Dezen zijn bij zichzelf al veroordeeld, en uit hun hart en mond zullen ze geoordeeld worden.

XIII. 3. Anderen zijn wel zo godloos niet, zij zijn goedaardig en zacht van karakter, en uiterlijk godsdienstig, en evenwel zien ze, dat ze niet geestelijk leven, dat ze de Geest niet hebben, noch omgang met God, noch geloof, maar dat hun leven is in de zichtbare dingen; zij zijn wel overtuigd dat ze buiten de genade zijn, maar 't klemt hun hart niet zeer, daar is geen ernst, geen verlegenheid, en zo er al eens een beweging komt om waarlijk over te gaan, zo belet een beminde zonde het, en zij verlaten die aandrang met een zucht, kiezende het aardse, gelijk de jongeling, Matth. 19: 22, *Hij ging bedroefd weg.*

XIV. 4. Anderen komen nog een stapje nader, zij zijn door de kennis van de Heere Jezus de besmetting der wereld ontvloten, 2 Petrus 2: 20. Zij begeven zich onder het gezelschap van Godzaligen, zij doen al vele dingen, gelijk Herodes, Markus 6: 20. Maar zij komen niet tot het eigenlijke besluit in wat staat zij zijn, dat laten ze in 't midden, zij weten het niet. Ja zij klagen veel over hun geestelijke armoede bij andere vromen, en spreken van grote vreze, dat ze niet wedergeboren zijn; doch 't is stilletjes, om alzo de achting, de liefde en het medelijden van Godzaligen te hebben. Want als iemand eens getrouw met hen handelt, en hun verklaart, dat zij schijnen, ja nog in de natuurstaat zijn, en niet in de staat der wedergeboorte, dan zijn ze gebelgd en zij veranderen van taal, en verdedigen zich, en de uitkomst leert dikwijls, dat ze anderen bedrogen en zichzelf van de ernst hebben afgehouden. Doch van dit slag zijn er ook wel, die zeer bekommerd en bevreesd, en benauwd al hun leven in deze overtuiging heengaan, en evenwel blijven die ze zijn, zonder geest en leven.

XV. 5. Anderen zijn er, die grote inbeelding des harten hebben; zij denken dat ze bij God wél staan, zij zullen wel zalig worden, daar twijfelen zij niet eens aan, en al waren alle leraars het samen eens, zij zouden toch hen van dat geloof en van die verzekering niet afbrengen; maar toch wat grond hebben deze mensen? Sommigen hebben gans geen grond; anderen steunen op valse gronden. Anderen hebben wel waarachtige gronden, maar zij eigenen dezelve zich ten onrechte toe, en zo bedriegen ze zich. Deze willen wij nu gaan ontdekken, en meteen zullen wij de ware bondgenoten tonen, dat het met hén anders gelegen is dan met die.

XVI. 6. Anderen verzekeren zich zonder grond; deze zijn doorgaans onwetende mensen, die God, noch de Middelaar, noch Geest, noch geestelijk leven kennen. Zij erkennen dat de hel verschrikkelijk is, daar hebben ze geen lust toe. *We hebben ze hier*, zeggen ze, *wel ernstig overdacht, dat was zo droevig.* En omdat hun dat zo droevig toeschijnt, beelden ze zich in, dat zij geen nood hebben daar te komen, en omdat ze in hun ingebeelde of liever zogenaamde hemel na hun dood wel wilden zijn, zo menen ze, dat zij er wel in zullen komen, daar zijn ze gerust op en leven als in de aarde. Dezen liggen op het kantje van de hel te slapen, en worden dikwijls niet wakker, eer ze hun ogen in de hel opendoen, als 't te laat is, gelijk Lukas 16: 23.

't Is wel waar, dat vele kleinwetende Godzaligen wel verzekerd zijn door de Geest Gods in hun harten, en nochtans geen reden van hun verzekering kunnen geven; doch zij hebben redenen, al kunnen zij die niet voorstellen, daarom kunnen zij ze wel zien

en gevoelen als anderen die voorstellen; immers zij weten, dat zij in hun verzekering omgang met God hebben in Christus. Deze zullen wij in 't laatste nader ontdekken.

XVII. 7. Anderen verzekeren zich op valse gronden, leven in de natuur en zichtbare dingen, en stellen hun geweten gerust, of beletten, dat ze niet onrustig worden door velerlei eigen gestelde en gesmede kentekenen. Onder andere zijn deze wel de voornaamste.

(a) Tegenwerping: God is genadig en barmhartig, hoe zou het Hem van 't harte mogen, dat Hij zijn schepselen zo zeer zou straffen, bijzonder als ze Hem om genade bidden; die bidt, die ontvangt; die klopt, dien zal opengedaan worden.

Antwoord. Weet dat God Israël goed is dengenen, die rein van hart zijn, Psalm 73:1. *Maar het aangezicht des Heeren is tegen degenen die kwaad doen*, Psalm 3:17. *Het gebed der goddeloze is God een gruwel*. En Joh. 9:31, *God hoort de zondaars niet*. Jesaja 1:15, *Wanneer gij het gebed vermenigvuldigt, hoor Ik niet*.

De dwaze maagden klopten, en riepen ook al, maar werden niet ingelaten, Matth. 25; en Spr. 1:28, *Dan zullen zij tot Mij roepen, maar Ik zal niet antwoorden*. Gods genade bestaat niet in zonden ongestraft te laten, maar in een Borg te geven, en iemand geloof en bekering te geven.

(b) Tegenwerping: Christus is voor ons allen gestorven; hebben wij dan zonden, in Hem hebben wij wederom de verzoening.

Antwoord. Dat is niet waar; *Christus geeft Zijn schapen het eeuwige leven*, maar daar zijn er die van Zijn schapen niet zijn, Joh. 10:26, 27.

Hebr. 5: 9. *Is Hij allen die Hem gehoorzaam zijn, een Oorzaak der eeuwige zaligheid geworden*.

Hoe zullen dan de bokken aan Zijn linkerhand verdoemd worden?

(c) Tegenwerping: ik leef zo godloos niet, ik ben gedoopt, ik ga ten avondmaal, ik ga vlijtig ter kerk, ik ben oprecht in mijn handel en wandel, ik vloek niet, ik verbras niet, ik pronk niet, ik lees Gods Woord, ik doe mijn gebeden, wat wil men meer van mij hebben? Kan men dus niet zalig worden, wie kan dan zalig worden? Dan zouden er wel velen buiten de hemel staan.

Antwoord. Doet er vrij bij: *Ik vast tweemaal per week; ik geef de tienden van alles wat ik bezit. O God! ik dank U, dat ik niet ben gelijk andere mensen*, Lukas 18:12, 11.

Ik zeg u, dat er bij duizenden van zulk soort van mensen in de hel liggen, en dat er nog zulke bij duizenden inkomen zullen, en dat gij, die op deze grond bouwt, daar ook heengaat; daarom, keert weder, eer het te laat is. *Tenzij uw gerechtigheid overvloediger zij dan der Schriftgeleerden en der Farizeeën, gij zult in het koninkrijk der hemelen geenszins ingaan*, Matth. 5:20. *Wie de gehele wet zal houden, en in één zal struikelen, die is schuldig geworden aan allen*, Jak.2: 10. *Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen*, Gal. 3:10.

(d) Tegenwerping: God zegent mij zeer overvloedig, dat acht ik een teken, dat Hij mij liefheeft.

Antwoord. Job 21:7, *Waarom levende goddelozen, worden oud, ja worden geweldig in vermogen?* Psalm 73:18, *Immers zet Gij ze op gladde plaatsen*. Spr. 1:32, *De voorspoed der zotten zal ze verderven*. Had de rijke man het goede niet ontvangen in zijn leven? En echter was de hel zijn einde, Lukas 16:25.

(e) Tegenwerping: God kastijdt mij, ik heb veel verdriet en tegenspoed in mijn leven, en zo denk ik: *die God kastijdt, dien heeft Hij lief*; ik moet hier zoveel lijden, dat ik hierna niet behoef te lijden.

Antwoord. God kastijdt Zijn kinderen, opdat zij Zijner heiligheid zouden deelachtig worden; maar Hij straft de godlozen in Zijn toorn. Jesaja 57:21, *De goddeloze, zegt mijn God, hebben geen vrede*. De ellenden zijn de godlozen menigmaal de beginselen van de eeuwige verdoemenis. Verre is 't dan vandaar, dat men uit het uiterlijke verdriet Gods liefde zou besluiten.

Zo ziet gij dan, dat al deze zaken geen gronden zijn, waarop iemand zijn geluksstaat zou vaststellen, en zich de zaligheid inbeelden; bent u op deze gronden gerust gij hebt u bedrogen. *Daarom ontwaakt, gij die slaapt, en staat op uit de doden*.

XVIII. 8. Anderen bedriegen zich, doordien ze goede en vaste kentekenen stellen, maar die ten onrechte zich toe-eigenen, doordat die zaken in hen niet zijn. De kentekenen, die ze doorgaans zich stellen, zijn deze: droefheid over de zonde en angst der wedergeboorte, geloof in de Heere Jezus en daaropvolgende blijdschap des Geestes, en bekering en heiligmaking des levens.

Vooraf kunnen wij van dezen zeggen,

1. Dat zij zich niet ernstig onderzoeken, zich niet met bedaardheid in de tegenwoordigheid Gods brengen, met bekommering of ze zich ook bedriegen, biddende met David: Psalm 139: 23, 24, *Doorgrond mij o, God! en ken mijn hart; beproef mij en ken mijn gedachten. En zie of bij mij een schadelijke weg zij; en leid mij op den eeuwigen weg*. Maar de vaststelling van hun staat vliegt hun vlug door de hersenen, zij durven zichzelf niet verdenken, maar zij hebben zonder onderzoek op het flikkeren van iets, dat maar naar goed gelijk, goede gedachten van zichzelf, en zij spreken nog veel ruimer, dan 't in hun hart ligt, want zij zijn gewend op de zaken buiten zich te zien, en daarnaar met drift te spreken, zonder terugslag op het hart; daar de oprechten doorgaans vele bekommeringen hebben.

2. Evenals de vaststelling van hun geluksstaat, zo zijn ook de gronden, waarop zij bouwen, het is overdreven, zij verheffen zich. De droefheid, geloof, heiligmaking is niet in 't hart, maar zweeft zo wat in 't verstand, en vertoont zich zo maar uiterlijk, of is maar een natuurlijk werk; dieper gaat de zaak niet, dieper gaat hun beproeving, hun zorg, hun verlangen niet. Zij houden zich op met denken en spreken van de zaken in zichzelf, van geloof, hoop, liefde, wat hun natuur is, in hoedanige toestand de kerk is, met klagen over andere geesteloosheid, misgrijpen, enz. In deze dingen zijn ze doorgaans de eerste en de vurigste, al dat *buiten hen* blijft, is 't voorwerp van hun overleg, 't mag ook wel geestelijk zijn, daar willen ze wel ernstig van spreken, dat vermaakt hen. Maar de ware gelovigen betrachtting is om die zaken in hun hart te zien en te gevoelen, zij willen God, op Hem is hun oog en hun hart, de geestelijke zaken brengen hen tot God, en als ze dat niet doen, dan kunnen zij er zich niet in vergenoegen, zij kunnen er niet in staan blijven.

3. Zoals de tijdgelovigen zichzelf niet ernstig beproeven, willen zij ook van anderen niet ontdekt worden. Indiende kentekenen op de predikstoel worden voorgesteld, dan zijn ze schotvrij, zij letten er niet op, of alleen om te leren, om dat dan aan anderen te kunnen voorstellen, en alzo verstandig, geestelijk en ervaren geacht te worden; en zo zij er al op letten, zo hebben ze 't hart op eens ander, denkende, dat raakt die, die mag

dat ter harte nemen; maar zij zijn al zover. Dat maakt hen dan vaster, en deze vaststelling maakt hen zorgelozer. Maar als iemand ernstig met hen handelt, en begint hen aan te tasten, en zo te ontdekken, dat zij niet verborgen kunnen blijven, dan zijn ze ongemakkelijk, verdedigen zich met lichaam en ziel, zij verminderen de achting en liefde van dezulken, en konden ze op een bredere weg de naam van Godzalig behouden, ja daardoor meer in 't oog lopen als verstandig, zullen ze die andere en juiste weg al zeer licht verlaten; want deze mensen hebben zeer de liefde en achting van anderen in 't oog.

Maar de ware Godzaligen zijn zeer gaarne ontdekt, de ontdekking van hun misslagen en van de ongestalten van hun ziel is hun een groot geluk, en zij zijn er blijde over bij zichzelf, ofschoon zij in het eerste hun natuur soms tegen de ontdekker wel gevoelen opkomen. *De rechtvaardige sla mij, het zal weldadigheid zijn; en Hij bestraffe mij, het zal olie des hoofds zijn*, Psalm 141: 5.

En worden ze door de ontdekking gewaar, dat God genade in hen gelegd heeft, dat verblijdt hen niet alleen, maar 't trekt hen zoetjes op tot God, zij gevoelen een opleving in geloof en liefde, en een ernstig voornemen om Godzaliger te leven. *Die deze hoop op Hem heeft, die reinige zich*, 1 Joh. 3:1.

Dit in 't gemeen vooruit gezegd hebbende, laat ons nu komen tot iedere grond in 't bijzonder, om alzo de tijd- en ware gelovigen klaarder aan zichzelf te ontdekken.

XIX. De eerste zaak is, de droefheid over zonde. *Zó* is der tijdgelovigen opvatting: de Schrift zegt; *zalig zijn de treurenden*, Matth. 5: 3; God woont bij de verbrijzelden, en zal de treurenden vertroosting geven, Jesaja 57: 45. Nu, ik ben treurig, ik ben ontsteld als ik zonde gedaan heb; ik heb grote strijden en verschrikking gehad; daarom acht ik dat ik dan een kind Gods, in het Verbond der genade en een gelovige ben.

Ik antwoord, dat alle droefheid in de mens niet vloeit uit geestelijk licht en leven, en daarom dat alle droefheid de rechte droefheid niet is, op welke de zaligheid en vertroosting beloofd is. Paulus spreekt *van een droefheid naar God en van een droefheid naar de wereld*, 2 Kor. 7:10. Beschouwt Saul eens:

- 1 Sam. 24: 17, 18, 20. *Zo zeide Saul: Is dit uw stem, mijn zoon David? Toen hief Saul zijn stem op en weende. En hij zeide tot David: Gij zijt rechtvaardiger dan ik; want gij hebt mij goed vergolden en ik heb u kwaad vergolden. De Heere vergelde u het goede.* 1 Sam. 26: 21, *Toen zeide Saul: ik heb gezondigd; keer weder mijn zoon David! want ik zal u geen kwaad meer doen.* Ziedaar, hij beschuldigde zichzelf, hij belijdt zijn misdaad, hij weent, hij wenst die hem bestrafte een zegen van de Heere, en evenwel was het Saul.
- Stelt u Achab ook eens voor: 1 Kon 21: 27. *Het geschiedde nu als Achab deze woorden hoorde, dat hij zijn klederen scheurde, en een zak om zijn vlees leide, en vastte; hij lag ook neder in de zak, en ging langzaam.* Zie, zo toonde hij de allergrootste droefheid, en scheen van droefheid te bezwijken, en vastte.
- En zocht Ezau de plaats des berouws niet met tranen, toen hij hoorde, dat de zegen weg was? Dat is, hij zocht zijn vader door tranen te bewegen, dat hij de zegen herriep, en hem zegende, Hebr. 12:17.
- En had Judas zelfs geen berouw? Matth. 27: 3.
Denkt gij: *die deden dat maar uitwendig, in schijn, maar ik meen het.*
Nee, 't ging hun wel terdege ter harte.
Denkt u: *ik krijg er troost en gerustheid in mijn ziel op, als ik eens geschreid en gebeden heb.*

Saul schreide ook, de natuurlijke mens, die onder de bediening des Evangelies leeft, hij zij zo godloos als hij is, zal zijn verlegenheid en schrik der consciëntie ook wel schreien en bidden, en op schreien wel enige verlichting gevoelen; want het schreien ontlast de beklemdheid des harten door een natuurlijke oorzaak. De Papisten zijn wonder wel gerust, als ze te biechten zijn geweest, menende dat ze dan volkomen vrijspraak hebben bekomen; zo ook, als de mens in zijn droefheid zichzelf heeft vernederd, de zonden heeft beleden, dan meent hij dat ze zijn vergeven, denkende dat God zijn gebed en zijn tranen gehoord en verhoord heeft, of dat bij door andere schijnredenen zichzelf heeft gerust gesteld, zo is hij ook al vrij geruster, en hij hopt: 't zal nu wel gaan. Uit deze allen moet gij immers overtuigd zijn, dat gij uit droefheid, uit schreien niet besluiten kunt dat uw staat goed is.

't Komt op de oorzaak van de droefheid, 't komt op de wijze van droefheid, en op de gestalte der ziel in de droefheid aan.

XX. De oorzaken der droefheid in de onherborenen zijn deze:

- Sommigen zijn droevig door zwaarmoedigheid, en zijn van nature droefgeestig; dezen, waarover ze denken, daar malen ze op, en als ze het dan op geestelijke zaken nemen, zo zijn ze bedroefd, zwaarmoedig over zaligheid; of over zonden. Dezen zijn daaruit te kennen, dat ze geen redenen plaats geven, en dat ze niet strijden om uit die droefheid verlost te worden; ze blijven altijd dezelfde, tenzij de zware damp der hersenen voor een wijle verdrijft, en dan zijn ze zonder reden aan de andere kant te verre overgeslagen, zijn uitgelaten vol praat, blij zonder grond. Doch deze verzekeren zichzelf van hun zaligheid; maar zijn meest in vreze.
- Sommigen zijn droevig door de schrik van de verdoemenis, de consciëntie wordt levendig, toont het zondig leven, de rechtvaardigheid Gods, en de gruwelijkheid van de verdoemenis; deze schrik laat hen niet slapen, doet hen klagen, en wel schreien en schreeuwen. In die tijd verzekeren dezen zich niet, maar als de bui overgegaan is, dan nemen sommigen dat tot een grond en reden, dat ze in de angst der wedergeboorte zijn geweest, dat ze bekeerd zijn, dat ze de strijd hebben gewonnen, en daarop zijn ze gerust. Maar dezen zeggen wij, dat als er niet meer en geen ware bekering en geloof op gevolgd is, dat het maar een Felix bevreesdheid en beven is geweest, Hand. 24:25. Dat het 't sidderen van de duivel is geweest, Jak. 2:19; zodat gij u zou bedriegen, als dat het steunsel van uw geluksstaat was.
- Sommigen zijn bewogen, en schreien alleen, omdat ze zien dat de predikant zulke beweeglijke gebaren en redenen van aandringen gebruikt, en omdat ze zien, dat anderen bewogen zijn, daarom wordt hun hart mede beklemd, en raken óók wel aan het wenen, gelijk ten tijde van Nehemia: Neh. 8: 10. *Want al het volk weende, als zij de woorden der wet hoorden.*
- Sommigen zijn droevig, omdat ze door het begaan van de zonde zich schandelijk hebben gemaakt bij de mensen, of dat dit hun schade heeft toegebracht, zodat ze in armoede of kommer geraken, of dat ze de straf van de overheid vreezen; dit smart hun aan 't hart, en daarbij komen dan door die gelegenheid wel zwaarmoedige gedachten over de zaligheid.
- Sommigen zijn droevig over de zonden, omdat ze te groot, te grof waren; 't was tegen het licht der natuur, tegen de levendige consciëntie tegen de goede opvoeding, 't kwelt hen; en werd een ander erin betrokken, 't smart hen over de ellende, die de ander daardoor bekomen heeft. Zoals iemand die zijn vader vermoord had, altijd een wroeging zou houden, zo is 't ook in mindere zaken. Uit deze droefheid te besluiten, dat men in de staat der genade is, is ook mis, want

zelfs de heidenen hebben zulke droefheden en prikkelingen der consciëntie Rom. 2: 14, 15.

Beschouw uzelf eens, die op schrik en droefheid uw genadestaat vaststelt, of het ook meer dan over deze nu gezegde zaak is? Ik raad u te ontwaken, want gij bedriegt u, gelijk nu is getoond.

XXI. Om u nog meer te overtuigen, en meteen de treurigen Sions hun genade bekend te maken, beschouw nu de oorzaken en eigenschappen der droefheid, die alleen in de kinderen Gods zijn. Dit zeg ik vooraf, dat deze bovengestelde zaken en droefheden daarover ook wel in de ware Godzaligen zijn, maar zij hebben nog al vrij andere zaken en gestalten daarbij. Als:

XXII. 1. De rechte droefheid is over zonde als zonde, dat is, zij zien verder dan op de daad, zij brengen zich in de tegenwoordigheid Gods, en voor Zijn aangezicht treuren zij; zij zien dat ze gezondigd hebben tegen de goedheid, tegen de heiligheid Gods, tegen de verbintenis, die het schepsel heeft aan de Schepper, zij zien dat het was tegen de vreze, tegen de liefde, tegen de gehoorzaamheid, die zij Gode schuldig waren. Hoewel ze dit niet altijd in hun droefheid zo onderscheiden zien, ligt het evenwel zo in 't hart; dit smart hun, dit maakt hen week, en of ze soms niet vast geloven kunnen, dat ze nog opgenomen Zijn tot kinderen, zo is er evenwel een stille trek naar God, en 't kwelt hun dat ze tegen God gezondigd hebben, en zij keuren de rechtvaardigheid Gods goed, indien het Hem belieft te straffen, ja hebben als het vonnis van zware kastijding in hun hart. Ziet Psalm 51: 6. *Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in Uw ogen ; opdat Gij rechtvaardig zijt in Uw spreken, en rein zijt in Uw richten.*

XXIII. 2. De rechte droefheid gaat niet alleen over de zondige daden en over de grotere zonden, maar die gaat ook over de kleinere zonden, over 't nalaten van 't goede, over 't gebrek van heilige wijze en oogmerk in 't uitvoeren van de deugd, over de onordelijke, ijdele en zondige gedachten, in welke te denken zelfs de wil niet toestemt, ja gaat door tot de zondige natuur, tot de boosheid, onbestendigheid en alzo onmacht om het in 't toekomende beter te maken, zodat men bij gelegenheid van de begane zonden zich geheel zondig bevindt van binnen en van buiten, en daarover verlegen staat, treurt, en zegt: *Ik ben in ongerechtigheid geboren, en in zonde heeft mij mijne moeder ontvangen,* Psalm 51:7.

Ik weet, dat in mij, dat is in mijn vlees, geen goed woont. Ik ellendig mens! Rom. 7: 18, 24.

XXIV. 3. De rechte droefheid is over gemis van de gemeenschap met God en in verlangen daarnaar; de zonden zijn de oorzaak ook wel van hun droefheid, maar de droefheid blijft daar niet bij, en ook al is 't dat ze geen merkelijke zonde gewaar wordt, zo is de ziel dikwijls treurig, en zo men haar vraagt: *Vrouw, wat weent gij?* Joh. 10:15. 't Hart zou 't antwoord gereed hebben: Omdat mijn Heere weg is, omdat ik zo vreemd van God ben, omdat de Heere Zich voor mij verbergt, ik kan zo niet leven, ik ben zo duister, zo zondig. Och, dat ik was als in de vorige dagen! Waarom zou de Heere Zijn aangezicht zo van mij verbergen, daar de Heere wel ziet, dat ik er om kwijn. Och, dat mijn hart bestendig in Hem bleef, dat ik ijveriger en gedurig was in 't gebed, dat ik in tere vreze leefde?

Wanneer zult Gij tot mij komen? Psalm 101:2.

*Om dezer dingen wille ween ik; mijn oog, mijn oog vliet af van water, omdat de Trooster, die mijn ziel zou verkwikken, verre van mij is, Klaagl.1:16.
Mijn ziel dorst naar God, naar de levenden God, Psalm 42: 3.*

XXV. 4. De rechte droefheid zoekt de droefheid te vermeerderen en te vergeestelijken. Der tijdgelovigen droefheid is ras gedaan, die is maar over deze en geen daden, in deze en geen verschrikkingen, zij zoeken ze te ontlopen, of door afleidingen, of door goede woorden te verzetten, of de tijd slijt ze; maar de ware gelovigen klagen dikwijls, en treuren over de hardigheid en ongevoeligheid des harten. Mochten ze eens recht verbrijzeld zijn, de gruwelijkheid der zonde gevoelen, de toorn Gods daarover zien, en alzo gans vermorzeld en vergruisd worden, dat is hun wens; als zij dat niet gewaar worden, dan zijn ze droevig en klagen: *Heere! waarom doet Gij ons van Uwe wegen dwalen? Waarom verstokt Gij ons hart, dat wij U niet vreezen?* Jesaja 63:17. Doch zij zijn niet tevreden met de droefheid zelve maar te hebben, maar zij begeren zeer de vergeestelijking derzelve, namelijk, zich met hun vuile klederen te bevinden voor het aangezicht des Heeren, Zach. 3:3, en alzo voor des Heeren aangezicht beschaamd te worden, zodat ze hun ogen niet durven opslaan, of nabij naderen, maar van verre staan met de tollenaar, Lukas 18:13, en zeggen: Ezra 9:6, *Mijn God! ik ben beschaamd en schaamrood, om mijn aangezicht tot U op te heffen, mijn God! Want onze ongerechtigheden zijn vermenigvuldigd tot boven ons hoofd, en onze schuld is groot geworden tot aan de hemel.*

- Zij wensen voor het aangezicht des Heeren weg te zinken in hun onwaardigheid met de verloren zoon, Lukas 15:19.
- Zij wensen een Evangelische droefheid, dat is: een wegsmelten in tranen van liefde, en daaruit ontstane droefheid over zonden.
- Zij wensen God te rechtvaardigen, en zich alzo onder de kastijdende hand des Heeren te onderwerpen met stilzwijgen, zeggende: *Ik zal des Heeren gramschap dragen want ik heb tegen Hem gezondigd*, Micha 7:9.
- Zij wensen als een kind te treuren en te vertrouwen op genade, en niet als een slaaf. Zij willen, zij kunnen niet eerder ophouden van treuren, totdat ze enige hoop van verzoening met God, en enige bevrediging der consciëntie in Christus gewaar zijn geworden.

XXVI. 5. De rechte droefheid werkt bekering: 2 Kor. 7 : 10 *De droefheid naar God werkt een onberouwlijke bekering tot zaligheid.*

Niet dat ze de zonde terstond te boven gekomen zijn, en nooit weer in dezelve zouden komen te vallen, maar door de droefheid krijgen ze een meerdere haat tegen de zonde, zij nemen ongeveinsde voornemens in de tegenwoordigheid Gods tegen de zonde, zij hervatten telkens de strijd tegen dezelve, zij krijgen een heilige gestalte der ziel.

Indien deze zaken niet in u waarlijk zijn, zo wees verzekerd dat uw droefheid niet recht is; een zodanige is in de angst der wedergeboorte niet geweest; neem dezelve niet tot een kenteken van uw overgebrachte genadestaat, maar wees verzekerd, dat u nog in de natuur zijt. Maar zijn deze dingen waarlijk in u, ziet dan ook wel toe, dat u de genade niet ontkent of klein acht, maar ziet er uit, dat God u het leven geschonken heeft, al hebt gij de bovengestelde zaken niet in zo grote trap, dat u ze wel gehad hebt, of als anderen dezelve wel hebben, of als u ze wel wensen zou; want waar deze ware droefheid is, zullen de twee volgende kentekenen ook wel zijn.

XXVII. Het tweede kenteken van een waar gelovige en bondgenoot, een tijdgelovige en valse bondgenoot, wordt genomen *van 't geloof zelve*. 't Geloof is een zeker kenteken van een waar bondgenoot en erfgenaam der zaligheid; doch zij hebben allen het ware zaligmakende geloof niet, die zich dat inbeelden. Om ieder in dit opzicht te ontdekken, zullen wij eerst de gestalte van een tijdgelovige, en dan de gestalte van een waar gelovige voorstellen.

Ik spreek nu tot diegenen, die zich verzekerd houden, dat ze het ware geloof hebben, en niet tot die, welke in twijfelingen en bekommernissen zijn, en ik vraag u: is 't al waarheid? Bedriegt gij u ook? Legt het in uw hart dat men zich hier jammerlijk bedriegen kan; want het is niet al het rechte geloof, dat de naam van geloof draagt. *Wij lezen dat Agrippa de profeten geloofde, en evenwel was hij een heiden*, Hand. 26:27. *De duivelen zelf geloven*. Jak. 2:19. Simon de tovenaer geloofde ook, en evenwel had hij noch lot noch deel aan de zaligheid, Hand. 8:17, 21, 23. Die op de steenrots bezaaid worden, geloven: doch 't is maar voor een tijd, Lukas 8:13. Zo ziet u, hoe gevaarlijk het zou zijn, als men zich gerust zou stellen op iets, dat de naam draagt van geloof; en dat men daarom zich wel nauw heeft te doorzoeken, of men een waar of vals en schijn geloof heeft.

XXVIII. 1. Die maar een schijn-, historisch- of tijdgeloof hebben, die hebben de een minder, de ander meer kennis van God, van Christus, van de Schrift, van geestelijke zaken; doch met die kennis beschouwen zij maar de zaken; zoals zij in zichzelf zijn, buiten hun hart; die zaken zijn in hun hart niet, die hebben geen gedaante, geen beeld in hun hart ingedrukt; dat in het Woord waarheid is, is in hun hart geen waarheid; om die dingen, die ze beschouwen buiten zich, in hun hart te hebben, en naar dat beeld in gedaante veranderd te zijn, 2 Kor. 3:18, daarover gaan hun gedachten, en bekommelingen, en verlangen, en arbeid niet. Zij zien de zaken aan in die gedaante en natuur, gelijk iemand een kostelijk paleis en hof van een prins beschouwt, en zich in dat beschouwen vergeet en verlustigt, en geen gedachten, noch bekommelingen, noch verlangen, noch arbeid heeft om er eigendom aan te krijgen. Of het eigen is, en of het zijn eigen niet is, dat is 't voorwerp van het malen der gedachten op die tijd niet.

XXIX. 2. Die maar een schijn geloof hebben, zijn de een minder, de ander meer verzekerd van de geestelijke waarheden, dat er een God is, dat Christus de Zaligmaker is, dat er een zaligheid door Hem te bekomen, en een verdoemenis zonder Hem te verwachten is, met bewustheid, dat zij het geloven. Van deze en diergelijke waarheden zijn sommigen enigszins verzekerd, doch praten evenwel ruim en roemende; anderen zijn daar zó van verzekerd, dat zij er op zouden moeten sterven, dat het waarheden waren; door veel deze waarheden te beschouwen, en er veel van te spreken, gewonnen zij er toe, en beelden zich in, dat zij er deel aan hebben, dewijl zij zo levendig van de zaken verzekerd zijn; maar zij slaan hun hart wederom over, daar is geen ernstige en bedaarde onderhandeling met God, met Christus, om Hem aan te nemen, Hem in 't hart te doen wonen, en zich waarlijk zonder enige achterhouding aan Hem over te geven, 't hart blijft een stenen hart, Matth. 13 : 20. Maar door het geloven van de waarheden van buiten hen, en door de verzekerdheid, dat ze dat geloven, stellen ze vast en beelden zich in, dat de waarheden in hen zijn, en dat zij ware gelovigen zijn.

XXX. 3. Een tijdgelovige gevoelt wel een getuigenis in zijn hart, dat hij een gelovige is, en heeft wel blijdschap en vrolijkheid; maar 't is zijn eigen geest, of een andere boze geest, die hem getuigt dat bij gelooft, hij maakt zelf zijn blijdschap, of de voortreffelijkheid der beschouwde geestelijke zaken verblijdt hem.

Hij komt zelden tot zichzelf, werkt alleen naar buiten, en zo hij tot zichzelf komt omdat hij de waarheden ziet en gelooft, zo durft hij zich niet te verdenken, hij doorzoekt zich niet. Hij zou menen, dat hij zondigen zou, indien hij aan zijn staat twijfelde, hij ziet met één opslag, dat het wel met hem is, dat hij gelooft, hij ziet op de zaken, en op dezelve beminnelijkheid, die gelooft hij, en zou hij die niet begeren en aannemen! Denkt hij, Hij ziet op de beloften; maar slaat de hoedanigheden degenen, aan wie de beloften gedaan zijn, over.

Zo getuigt zijn eigen geest, dat hij een kind Gods is, hier speelt de duivel soms listig onder, en weet zo op de fantasie te werken, dat het hem toeschijnt, alsof hij de hemelse vreugde in zijn hart gevoelde, daar het toch maar een kitteling is. Zonder grond en reden, zonder gemeenschap aan God, zonder kleinheid des harten, en liefde Gods, en op 't hoogste maar in het beschouwen van de geestelijke verborgenheden en goederen der kinderen Gods bestaat, gelijk zo de Koningin van het Zuiden over het beschouwen van Salomo's wijsheid en heerlijkheid, daar ze toch geen deel aan had, bezweek. Hij gaat bemoedigd, zonder strijd en worstelingen om aan te nemen, vast te houden, bij te blijven, daarhenen; want hij is verzekerd, hoewel de consciëntie hem af en toe de waarheid eens zeggen wilde, doch die doet hij zwijgen, hij wil daar niet van horen.

XXXI. Zo is dan het tijdgelooft maar een wakende droom, een inbeelding, een starogen op de waarheid en beminnelijkheid der zaken, een verblijden in de beloften, die toch aan hen niet gedaan waren, zonder het hart te onderzoeken, en waarachtige en ernstige onderhandelingen met God en Christus te hebben, 't is een flikkering in het verstand, een verbeelding in de fantasie, en overdrijving en verstandswerk, zonder een waarachtig hart, zonder dat die waarheden wortelen in hun hart geschoten hebben. Niet, dat ze alles wat ze zien, denken en doen, in geveinsdheid doen, en wel beter weten; nee, zij menen, dat het waarheid in hen is, dat zeker hun staat wel is, zij bedriegen zich, zij dromen en menen dat ze waken, doch zij zijn niet wel wakker te krijgen. Van deze gestalte der tijdgelovigen lezen wij;

Matth. 13:20, 21. *Die in steenachtige plaatsen bezaaid is, deze is degene, die het Woord hoort, en dat terstond met vreugde ontvangt; doch hij heeft geen wortel in zichzelf.*

Hebr. 6: 4-6. *Want het is onmogelijk, degenen, die eens verlicht geweest zijn, en de hemelse gaven gesmaakt hebben, en des Heiligen Geestes deelachtig geworden zijn, en gesmaakt hebben het goede Woord Gods, en de krachten der toekomstige eeuw, en afvallig worden, enz.*

XXXII. Laat ons de gestalte der ware gelovigen hier eens tegenover leggen, opdat zo beiden, zo ware- als tijdgelovigen ten volle ontdekt mogen worden, de een van de waarheid der genade, de anderen van hun inbeelding. In de ware gelovigen openbaren zich deze zaken.

1. De ware gelovigen nemen de Heere Jezus aan, en dat met hun hart, en dat dikwijls. Zij nemen Jezus aan, zij vergapen zich niet aan de zaken en goederen, zij blijven in dezelve beschouwing niet hangen; maar zij gaan naar de fontein zelve, zij hebben onderhandelingen met God, met Christus Zelf. Naar Hem wenden ze zich, naar Hem zien ze uit, naar Hem verlangen ze Hem nemen ze aan, op Hem verlaten ze zich, aan Hem geven ze zich over, met Hem willen ze verenigd zijn, en in gevoeligheid, konden ze maar, verenigd blijven, en oefenen zo die daden des geloofs, die wij in 't vorige hfdst. beschreven hebben, 't zij zwakker, 't zij sterker, hun werking is nevens God en Christus; zo spreekt doorgaans de Heilige Schrift:

Joh. 1: 12. *Zovelen Hem aangenomen hebben.* Joh. 14: 1 *Gijlieden gelooft in God, gelooft in Mij.*

Zij nemen de Heere Jezus aan met hun hart, hun werk is geen buitenwerk, geen hersenwerk, zij beginnen van binnen, 't hart heeft droefheid, 't hart verlangt, 't hart neemt aan, 't hart geeft over, zij zien het gebrek des harten, zij beproeven hoe 't hart aangedaan is, en uit die gestalte werken ze; in 't hart zoeken ze de Heere Jezus te hebben, al wat zonder hart is, gevoelen ze licht, en het bedroeft hen zeer, en 't kan hen niet vermaken. Met het hart gelooft men ter rechtvaardigheid, Rom. 10:10. *Opdat Christus door het geloof in uw harten wone*, Ef. 3:17.

Zij nemen de Heere Jezus dikwijls aan, ja wel duizend, en wel duizendmaal; altijd dunkt hun, zij hebben het niet uitdrukkelijk genoeg, niet klaar genoeg, niet algemeen genoeg, niet zuiver genoeg gedaan; ook is dat aannemen hun dagelijks voedsel; en daarom doen ze het al weer en al weer, niet altijd om in het Verbond te komen, maar om zich al nader en nauwer met Christus te verenigen; hun dagelijkse struikelingen leren hun dat wel doen; zij zien dat ze zonder Hem tot God niet komen kunnen; de begeerten tot rust en vrede van het gemoed drijven hen gedurig naar Hem toe, die alleen hun vrede is; en boven dat alles, de liefde, de liefde trekt hen daar telkens heen. Ook zijn ze aan vele verduisteringen, verlatingen, strijden, zwakgelovigheden onderworpen, en terwijl er geen herstel is buiten Christus, zo kleven ze Hem gedurig achter aan, en vernieuwen telkens de daden des geloofs. Gelijk de mens leeft door de gedurige aanneming van Christus, die zijn leven is, en gelijk een mens bezwijkt, die de adem niet kan scheppen, zo bezwijken zij ook als ze Christus door het geloof in hun hart, of hun hart in Christus niet kunnen brengen. Deze gedurige herhaling van geloven en aannemen ziet men doorgaans in de Psalmen en het Hooglied. Ziedaar hebt u een klaar onderscheid tussen een tijdgelovige, die zijn hart overslaat, in de beschouwing der zaken hangen blijft, en een ingebeelde overgang heeft, en in zijn uiterlijk doen maar voortgaat; en tussen een waargelovige, die met het hart werkt, onderhandelingen met Jezus heeft, en in die gedurige aanneming zijn kracht en leven vindt.

XXXIII. 2. De ware gelovigen zien en erkennen een grote dierbaarheid in Christus voor zich. Zij zien niet alleen een uitnemendheid in de goederen, die men door Christus bekomt; namelijk, verlost te zijn van alle kwaad, en alle zaligheid deelachtig te worden; zij zien niet alleen een kostelijkheid in alle dochteren Sions, en een heerlijk geluk degenen, die aan Jezus deel hebben, zeggende: *Welgelukzalig is het volk, diens God de Heere is; het volk, dat hij Zich ten erve verkoren heeft*, Psalm 33:12. Dit kunnen de tijdgelovigen ook zien, hoewel met een andere achting dan de ware gelovigen; maar Christus is hun dierbaar, en dat voor hen om Hem dadelijk te genieten. 1 Petrus 2: 7, *U dan, die gelooft, is Hij dierbaar.*

Zij zien zulk een noodzakelijkheid met een toepassing op zich, in Hem te hebben tot een Borg en Middelaar; zij zien zulk een wijsheid, goedheid, rechtvaardigheid en waarheid Gods, dat God hen door Christus zalig zou maken, dat ze geen andere weg willen, maar dezen met al hun hart omhelzen. Christus is hun zo hoog, zo heerlijk, zo beminnelijk; Hem te genieten is hun zo zoet en lieflijk, dat alles bij Hem verdwijnt. Weten ze niet of ze deel aan Hem hebben, o hoe dierbaar is Hij hun! Mochten ze Hem hebben, wilde Hij de hun zijn, dan zou hun ziel leven. De dierbaarheid van Jezus trekt oog, hart en handen naar Hem toe. Genieten ze Hem, zij weten wat een kostelijke schat ze gevonden hebben; hun zorg is, dat ze Hem toch niet verliezen, zij houden Hem vast, zij laten Hem niet gaan. De kostelijkheid en dierbaarheid van Jezus 't voorwerp van hun samenspraken, en vinden ze iemand, wien Jezus ook dierbaar is,

dien beminnen ze met al hun hart, en die is zelfs om die dierbare achting van Jezus hun dierbaar.

XXXIV. 3. De ware gelovigen nemen Jezus en geheel, en alleen aan, en geven zich zonder enige voorwaarde of beding aan Hem over, om van Hem tot God gebracht te worden, door zo'n weg, als 't Hem believen zal.

De tijdgelovigen, gelijk ze geen eigenlijke en hartelijke onderhandelingen met Jezus hebben, zo willen ze ook de gehele Jezus niet, zij willen wel, dat Hij hun Hogepriester zij, om hen met God te verzoenen, voor hen te bidden, en hen zalig te maken; maar zij hebben geen trek naar Hem als Profeet, om van Hem inwendig aan hun hart geleerd te worden, tot beschaming van de ontdekte vuiligheden des harten, tot versmading van al wat in de wereld en in het zichtbare beminnelijk is, tot beschouwing van God van nabij, tot zielsverandering naar het beeld Gods, hoewel ze wel lust hebben om uiterlijke kennis in 't Woord te hebben, en om de kennis zelve; want alle kennis is begeerlijk; en ook om dan de ere van een verlichte en verstandige te hebben; want een tijdgelovige is een mens vol eigenliefde en eigen beoging.

Zij hebben ook geen trek om Hem te hebben als hun Koning, om van Hem in hun gedachten, oogmerken en daden naar zijn wil geregeerd te worden: zij zeggen 't wel, zij zouden dat ook in hun gebeden, die toch maar spreken in de lucht zijn, wel uiten, maar hun hart is er niet over aangedaan; zij willen wel dat Hij Koning zij over de troep, daar zij zich bij voegen, dat Hij toonde dat Hij 't met hen houdt, dat Hij die bewaart, aanzien en heerlijkheid geeft, opdat alzo in dien luister zij schijnen heerlijkheid te hebben. En dus geven ze zich, met hun hart, tot alles aan Hem niet over.

Maar de ware gelovigen nemen Hem hartelijk aan tot hun Profeet, Hogepriester en Koning, zij weten niet, hoe ze Hem liefst begeren; hoewel nu het een ambt, en dan het andere voor hun geval meest in 't oog komt; maar zij kunnen ze niet scheiden, zij zien dat ze alle drie nodig hebben om zalig te zijn, en dat het een van het andere niet gescheiden kan worden.

- Zij bidden. *Leer mij*, Psalm 25: 5.
- *Ontdek mijne ogen*, Psalm 119:18.
- Zij wensen, in Hem gevonden te worden, niet hebbende hun rechtvaardigheid, die uit de wet is, maar die door het geloof van Christus is, Filip. 3:9.
- Zij wensen dat het bloed van Jezus Christus hen reinige van alle zonde, 1 Joh. 1: 7.
- Dat Hij voor hen bidde, Rom. 8:34.
- Zij wensen, dat Hij over hun hart Koning zij, alles versla en verdrijve wat tegen Hem wederspanning is, en alles Hem onderwerpe. Zij nemen Hem aan gelijk Hij hun geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking, en verlossing, 1 Kor. 1: 30.
- Zij nemen Hem alleen aan tot hun enig, en alleen algenoegzaam Deel, zij staan van alle tegenoverliggende zaken af, en dat gewillig en vrolijk, zonder enige voorbehoud; Christus alleen in plaats van al; zij weten, Hij is hun alleen genoegzaam, al smaken zij het in tegenwoordigheid niet, het aankleven aan iets anders is hun droefheid, en om daarvan ontslagen te worden, lopen ze naar Jezus. Zij kunnen met Asaf zeggen, ten opzichte van hun oprechte en hartelijke genegenheden: *Wien heb ik nevens U in de Hemel? Nevens U lust mij ook niets op der aarde*, Psalm 73:25.
- En met Paulus, Fil. 3: 8. *Ja gewisselijk, ik acht ook alle dingen schade te zijn, om de uitnemendheid der kennis van Jezus Christus, mijnen Heere, om wiens wil ik*

alle dingen schade gerekend heb, en acht die drek te zijn, opdat ik Christus moge gewinnen.

Zij geven zich ook wederom zonder enig beding aan Jezus over, om zoet en zuur, droefheid en blijdschap, licht en duister, met Hem en om zijn zaak, uit te staan; Hij leidde er hen maar in, en make hen bekwaam, en versterke hen. Zij geven zich geheel aan zijn leiding over, niet alleen om op Thabor, maar ook op Golgotha van Hem gebracht te worden; Hij ontnem hun maar alles, wat in de wereld vermakelijk is, Hij zende hun maar toe alles wat bitter is, als Hij maar niet verre is, als zij maar in eenzaamheid en stilheid bij Hem mogen zijn; en, zo Hem dat ook behagen zal, dat zij zijn gevoelige gemeenschap zullen missen, en is ook dat tot Zijn eer, wel, zij onderwerpen zich, al is 't met tranen in de ogen, al wilde Hij hen voorbij, ja, door de hel ten hemel leiden. Zie, zo neemt een waar gelovige Jezus aan, en zo geeft hij zich wederom aan Hem over.

XXXV. 4. De ware gelovigen zijn niet tevreden, de Heere Jezus tot zo'n einde, en op zulke wijze als nu gezegd is, aangenomen te hebben; maar hun hart blijft bij Jezus, en zij kunnen in hun schik niet zijn, totdat ze dadelijke gemeenschap met God in Christus hebben en genieten, nadat ze verre of nabij zijn, daarnaar zijn ze blijde of droevig.

Een tijdgelovige blijft hangen in de zaken, als hij die maar uitvindt, beschouwt, daarvan spreken mag, onder de Godzaligen geacht en bemind wordt, en het met zijn partij, bij welke hij zich gevoegd heeft, voor de wind gaat, dan is hij in zijn schik, dan is hij de voorste, een dubbel man.

Maar een recht gelovige heeft het met God te doen. De Heere is hun Schat, en daarom is hun hart daar ook; zij worden al ras gewaar, of de Heere nabij of verre is; verbergt de Heere Zich, de ziel is de vreugde kwijt, zij treurt, zij kwijnt, zij is onrustig, zij is ontroerd, zij is overstelpt, gelijk wij in de heiligen zien.

- Hoogl. 5: 4. *Mijn Liefste trok Zijn hand van het gat der deur, en mijn ingewand werd ontroerd om Zijnentwil.*
- Psalm 42: 6. *Wat buigt gij u neder, en wat zijt gij onrustig in mij?*
- Psalm 77: 8-10. *Zal dan de Heere in eeuwigheden verstoten, en voortaan niet meer goedgunstig zijn? Houdt zijn goedertierenheid in eeuwigheid op? Heeft de toezegging een einde van geslacht tot geslacht? Heeft God vergeten genadig te zijn? Heeft Hij zijn barmhartigheden door toorn toegesloten?*
- Psalm 102: 3, 5, 7, 8, 10. *Verberg Uw aangezicht niet voor mij. Mijn hart is geslagen, en verdord als gras. Ik ben een roerdomp der woestijn gelijk geworden. Ik waak, en ben geworden als een eenzame mus op het dak. Ik eet as als brood, en vermeng mijn drank met tranen.*
- 't Gaat hun als Mozes, toen de Heere zijn tegenwoordigheid weigerde, hij kon niet tevreden zijn, en als God daarop hem aansprak, zeggende: *Zou Mijn aangezicht moeten medegaan om u gerust te stellen?* Waarop Mozes antwoordde: *Indien Uw aangezicht niet meegaan zal, doet ons van hier niet optrekken*, Exod. 33:14, 15.
- Is de Heere verre, zij verlangen naar Zijn tegenwoordigheid, en van verlangen bezwijken ze wel, en worden dof: Hoogl. 1: 2. *Hij kusse mij met de kussen Zijns monds.* Psalm 119: 81, 82. *Mijn ziel is bezweken van verlangen naar uw heil; op uw Woord heb ik gehoopt. Mijn ogen zijn bezweken van verlangen naar uw toezegging, terwijl ik zeide: wanneer zult Gij mij vertroosten?*
- Is de Heere verre, zij kunnen het nochtans niet opgeven, al worden ze eens moedeloos, evenwel zij hervatten de strijd, zij kunnen het zoeken niet nalaten, al zou het maar zijn met het wenden van hun ogen naar boven met Hiskia: Jesaja 38: 14 *Gelijk een kraan of zwaluw, alzo piepte ik; ik kirde als een duif; mijn ogen*

verhieven zich omhoog. En met de profeet Psalm 121:1. *Ik hef mijn ogen op tot U, die in de hemelen zit.* Zo deed de bruid Hoogl. 3: t, 2. *Ik zocht des nachts Hem, dien mijne ziel liefheeft; ik zocht Hem, maar ik vond Hem niet; ik zeide: Ik zal nu opstaan.... ik zal Hem zoeken. dien mijne ziel liefheeft; ik zocht Hem, maar ik vond Hem niet.*

- En wordt de Heere dan eens van hen gevonden, doet de Heere de duistere wolken verdrijven, toont Hij hun Zijn liefde, spreekt Hij hun vriendelijk toe, en naar het hart, noemt Hij ze bij hun naam, dan is alle droefheid vergeten, alleen bezwaart het hun, dat ze zo ongelovig, zo moedeloos, zo wederstrevend zijn geweest; dan vermaken zij zich gelijk de bruid: Hoogl. 2: 3, 4. ... *Ik heb groten lust in Zijn schaduw, en zit er onder; en Zijn vrucht is mijn gehemelte zoet. Hij voert mij in het wijnhuis, en de liefde is Zijn banier over mij.*
- Dan genoegten ze zich en rusten in een zoete stilte, dan is 't: De Heere is mijn Deel, zegt mijn ziel; daarom zal ik op Hem hopen, Klaagl. 3: 24. *Dan zeggen ze: Maar mij aangaande, het is mij goed nabij God te wezen; ik zet mijn betrouwen op de Heere, Heere, om alle Uw werken te vertellen,* Psalm 73:28. Dan zijn ze geheel tevreden, hoe de Heere hen in 't toekomstige leidt, zij geven zich met een stil vertrouwen aan Hem over, zeggende: *Gij zult mij leiden door Uwen raad; en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen,* Psalm 73:24.
- Zo verblijden ze zich dan in de Heere, en de blijdschap des Heeren is hun sterkte, Neh. 8:11. En of ze wel tot de gevoelige gemeenschap niet worden opgenomen, als 't geloof evenwel sterk is, zo verblijden ze zich 1 Petrus 1: 8. *Dewelken gij niet gezien hebt, en nochtans liefhebt; in dewelke gij nu, hoewel Hem niet ziende, maar gelovende, u verheugt met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde.*

Deze vreugde is zeer verre onderscheiden van de flikkeringen der tijdgelovigen, die wij boven hebben ontdekt; want de ware vreugde is:

(a) in God, in de vereniging van de ziel met Hem, in de tegenwoordigheid des Heeren als haren verzoenden God. Lukas 1: 47. *Mijn geest verheugt zich in God, mijn Zaligmaker.* Filip. 4: 4. *Verblijdt u in den Heere ten allen tijde.*

(b) De ware vreugde maakt de ziel in de tegenwoordigheid des Heeren klein: Lukas 1: 48. *Omdat Hij de nederigheid Zijner dienstmaagd heeft aangezien.* Dit zeide Maria terstond op de uiting van haar blijdschap.

(c) De ware blijdschap verbindt de ziel nader aan God in de liefde. Toen David in vrolijkheid zeide: *De Heere is mijn Steenrots, en mijn Burcht, en mijn Uithelper; mijn God, mijn Rots, op welke ik betrouw.* Toen zeide hij: *Ik zal U hartelijk liefhebben, Heere, mijn Sterkte!* Psalm 13:2, 3. *Ik heb lief, want de Heere hoort mijn stem en mijn smekingen,* Psalm 116: 1.

(d) De ware vreugde maakt de ziel heiliger, trekt de ziel af van al, dat God niet is, maakt ze vrijwillig en levendig om de wil Gods te doen: Psalm 119 : 32. *Ik zal den weg Uwer geboden lopen, als Gij mijn hart verwijdt zult hebben.*

Van welke heiligheid wij nu in het derde kenteken zullen spreken.

XXXVI. 3^e kenteken. *'t Geloof kan niet zijn zonder heiligheid;* want het reinigt het hart, het is werkzaam door de liefde, en levendig door goede werken; zodat hij

waarlijk niet gelooft, die geen heiligheid heeft. Zodat dan alle mensen, die nog in de natuur zijn, die godloos leven in hopvaardigheid, hoogmoed, brasserij, dronkenschap, ontuchtigheid, onrechtvaardigheid, liegen en bedriegen, haat en nijd, deze en diergelijke alle waarlijk geen geloof hebben. Zij mogen roepen, zo zij willen, wij zeggen hen aan: *Indien gij naar het vlees leeft, zo zult gij sterven*, Rom. 8: 13. Hoort Paulus tegen de zodanigen spreken: Filip. 3 : 18, 19. *Want velen wandelen anders; van dewelke ik u dikwijls gezegd heb, en nu ook wenende zeg, dat zij vijanden van het kruis van Christus zijn. Welker einde is het verderf, welker God is de buik, en welker heerlijkheid is in hun schande, welke aardse dingen bedenken.*

Tegen dezen spreken wij nu niet meer.

Maar de tijdgelovigen, die zich van die grove zonden wachten, bedriegen zich met heiligheid; zij menen dat ze wedergeboren en geheiligd zijn, en daarop stellen ze hun genade-staat vast, daar hun heiligheid toch geen heiligheid is. En de ware geheiligden, zien hun zonden, zijn zeer bekommerd, of ze al recht geloven, en al bondgenoten zijn, dewijl zij vreezen dat zij niet geheiligd zijn.

Om dezen dan te ontdekken aan beide zijden, zo zullen wij eerst de valse heiligheid voorstellen, en dan de ware.

XXXVII. 1. De tijdgelovigen kunnen uitwendig zo leven, dat er niets op te zeggen valt, zij kunnen zich onthouden van de openbare godlozen, en van zonden, in welke de wereldse mensen leven, zodat er tussen de wereld en hen een zeer klaar en groot onderscheid uitwendig is, en men zeggen zou : dat is geen werelds mens. 2 Petrus 2: 20. *Want indien zij, nadat zij, door de kennis van de Heere en Zaligmaker Jezus Christus, de besmettingen der wereld ontvloten zijn, en in dezelve wederom ingewikkeld zijnde, van dezelve overwonnen worden, zo is hun het laatste erger geworden dan het eerste.* Ja een heidense Abimelech zal wel staan, waar een David valt. ziet Gen. 20: 3. 2 Sam. 11: 10.

XXXVIII. 2. Zij kunnen niet alleen de ondeugden laten, maar uitstekende zijn in het betrachten van allerlei deugden, namelijk: naarstig en devoot in de godsdienst; precies in de Sabbat; veel van geestelijke dingen spreken met ijver en levendigheid; bidden en dat wel met tranen door de drift en weekheid van het gemoed, bijzonder als ze voorbidden in een gezelschap: zich voegen bij de Godzaligen, gelijk Ananias en Safira, en Judas; veel van krachtige leraars houden, gelijk Herodes, die nalopen, gelijk Simon de tovenaer stemmig zijn in kleding gewillig om anderen te dienen, lijdzaam in ellende, verdraagzaam in ongelijk, vrij en goedgeefs, matig in spijsze en drank, in betoning van liefde tot de goeden. In één woord, zij kunnen alle zonden laten, die een Godzalige laat. en alle deugden doen, die een Godzalige doet; dit blijkt in de Farizeeën: Filip. 3: 6. *Naar de rechtvaardigheid, die in de wet is, zijnde onberispelijk.* Dit blijkt in de beschrijving van het leven der Heidenen; dit blijkt in de Sociniaanse heidenen en de Kwakers. (Godsdienstige groepering)

XXXIX. 3. Dit kunnen de tijdgelovigen niet alleen uiterlijk doen; maar zij kunnen ook naar binnen keren, en letten op de gedachten en bewegingen der ziel, dat die niet ten onrechte lopen, maar deugdzaam en eerlijk zijn, zodat hun doen niet geschiedt uit geveinsdheid, maar met het hart, en dat het hart zo van binnen gesteld is, als zij zich uiterlijk vertonen. Paulus verklaart, dat hij van zijn voorouderen, 't welk de tijd vóór zijn bekering mede insluit, *God diende met een reine consciëntie* 2 Tim. 1:3. De Kwakers zijn daar een bewijs van; de heidenen geven daar getuigenis van in hun

geschriften. Een heiden ging alle avonden eenzaam zijn dag overdenken, en zeide: *welk kwaad hebt gij heden genezen? Welke zonden hebt gij tegengestaan? Waarin zijt gij nu beter dan voorheen?*

- Een ander zegt: die steeds op de beweging van hun eigen hart geen acht geven, 't kan niet wezen dat het hen goed gaat.
- Een ander zegt: Weet gij niet dat een deugdzaam man niets doet in de schijn, maar om het goede zelf? Wat voordeel heeft hij dan van zijn doen? Kunt gij wel beter voordeel voor een deugdzaam man bedenken, dan zijn goede en eerlijke daden zelf?
- Een ander zegt: God is dicht bij u, Hij is met u, Hij is in u; ik denk dat de Heilige Geest in ons is, die op onze goede en kwade dagen acht geeft; deze handelt ons zo, gelijk Hij van ons gehandeld wordt. Leef zo voor de mensen, alsof het God zag.

XL. 4. Dit alles kunnen tijdgelovigen doen uit liefde tot de deugd, en om Gode een dienst te doen. 't Versje is vanouds bekend: *Oderunt peccare, etc.*

*De goeden haten te zondigen uit liefde tot de deugd,
Maar de kwaden uit vrees voor de straf.*

Paulus zegt van zichzelf vóór zijn bekering, Hand.26: 9, *Ik meende waarlijk bij mijzelf, dat ik tegen de Naam van Jezus van Nazareth vele wederpartijdige dingen moest doen.* Joh. 16: 2, *Ja, de ure komt dat een iegelijk, die u zal doden, zal menen Gode een dienst te doen.* En is dat de mening niet van de afgodendienaars in hun werk?

Uit deze allen zien wij, dat een natuurlijk mens zeer ver komen kan in laten van zonden en doen van deugden zodat een mens zich uit dit nu voorgestelde leven niet verzekeren kan, dat hij gelooft, een bondgenoot is, een wedergeborene is.

XLI. Doch dit moeten wij weten, of iemand zóver wel kon komen door de natuur en uiterlijke verlichting, dat er nochtans zeer weinigen tot zo'n staat gekomen zijn of komen; doch al was er maar één voorbeeld, ja al was de mogelijkheid daar zonder voorbeeld, zo vervalt het bewijs, om zich daardoor bekeerd te achten. 't Is doorgaans maar eigen eer, en om van de mensen gezien te worden, of 't zijn andere oogmerken, die niet goed zijn. En bijzonder achten wij, dat de tijdgelovigen doorgaans zover niet komen. God zendt een oordeel over hen, omdat ze de waarheid, die ze kennen, niet gehoorzaam zijn; zij zijn eerzuchtige mensen, zij zoeken eer, achting, liefde, medelijden, de een door een grootmoedige, de andere door een nederige weg, naardat hij zijn bekwaamheden ziet.

Eerst zou hun consciëntie hun wel zeggen, dat hun doen niet goed was, maar zij bevinden dat deze zaken, die ze voorhebben, recht zijn, of zij hebben ze zo lang aan de een kant aangezien, dat ze menen dat ze recht zijn, hiermede paaien ze hun consciëntie, en zij, zonder acht te slaan op hun eersten grond en oogmerk, zeggen: *Ziet mijn ijver voor den Heere*, 2 Kon. 10: 16. Ook is het nauwe leven hun doorgaans niet aangenaam, en als ze door een ruime weg het oogmerk kunnen bekomen, dan kanten zij zich om, verlaten die inwendige en nauwe weg, en begeven zich tot de ruime, bijzonder als er meer glorie en eer van komt, en meer vermaak en minder beklemdheid. Ja, als Godzaligheid een schande wordt, als de Godzaligen veracht en vervolgd worden, en als zij beginnen bij de Godzaligen verdacht te worden, dan verlaten ze hen, en worden wel mede de verdrukkers, ja de hevigste. 't Spreekwoord is: *ieder afvallige is een hater van zijn vorige orde.* Hiervan zegt de Heere: Matth. 13:21, *Als verdrukking of vervolging komt, om des Woords wil, zo wordt hij terstond geërgerd.*

XL11. Hier zal nu de gedachte van de lezer misschien zijn: *komen heidenen, komen Kwakers en tijdgelovigen zo verre, en gaan ze evenwel verloren, wie kan dan zalig worden? Wat zou men meer van iemand kunnen verwachten? En wat hebben de ware gelovigen toch boven die?*

Ik antwoord:

Indien men op dat uiterlijke zou zien, zo zouden er vele Godzaligen in veel zaken overwonnen worden door anderen; maar daar is in de Godzaligen wat anders, dat het allerminste in hen, het allergrootste van de tijdgelovigen onvergelykelyk overtreft. En vraagt u: *wat is dat?* 't Is geest en leven. *Is niet een levende hond beter dan een dode leeuw?* Is niet een mismaakt levend mens beter dan een, al ware het van dicht goud gegoten of uitgehouwen, schoon mens? Is niet de beweging des levens in de allerminste trap, beter dan het gewoel en geraas van een uurwerk? Immers ja. Wel zo is 't hier gelegen. De tijdgelovigen hebben noch geest toch leven, maar de ware gelovigen hebben die beide. Daarom deugt het werk der tijdgelovigen niet, en der ware gelovigen al. Geest en leven moet er zijn, of 't is alles ijdel:

Rom. 8: 13. ... *indien gij door de Geest de werkingen des lichaams doot, zo zult gij leven.*

Gal. 5: 25. *Indien wij door de Geest leven, zo laat ons ook door de Geest wandelen.*

Hier is 't onderscheid: de tijdgelovigen werken alleen, of door de rede, door de billijkheid, door de beminnelijkheid van zaken, of door het karakter, of door de opvoeding, of door vreze van straf, of om van mensen gezien te worden en om op een grovere of fijnere wijze, eer, liefde, achting, verwondering, goederen te verkrijgen; maar zij werken niet door Geest en leven; doch de Godzaligen werken door de Geest, en uit het inwendig begin des geestelijken levens.

XLIII. Om dit nu klaar te zien, zo let op deze volgende zaken:

1e kenteken. *De heiligmaking der ware gelovigen geschiedt door het geloof;* Hebr. 11: 6. *Zonder geloof is het onmogelyk Gode te behagen.* Aldus werkt het geloof:

(a) 't Geloof neemt Jezus aan tot rechtvaardigmaking en heiligmaking, waardoor de ziel verenigd wordt met de Heere Jezus, *zij wordt één Geest met Hem,* 1 Kor. 6:17. En *Jezus woont door het geloof in 't hart,* Ef. 3:17, Jezus en de ziel dan zo verenigd zijnde, zo vloeit er leven van het hoofd Christus in hen zijn leden; uit kracht van de vereniging, en door dien invloed des levens, zo werkt de ziel overeenkomstig de natuur des levens, van Christus. Hiervan spreekt Paulus: Gal. 2: 20. *Ik ben met Christus gekruist; en ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij; en hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons van God, die mij liefgehad heeft, en Zichzelf voor mij overgegeven heeft.*

Deze vereniging en invloed gevoelt de ziel niet altijd; maar de gelovige zal bevinden, dat hij in zijn doen dikwijls 't hart verheft, en naar invloed uitziet, begerende van Hem kracht en geestelijkheid in 't werk, en dat toont, dat hij werkt door Christus, die hem kracht geeft, en als hij deze gestalte der ziel, 't zij hebbelyk, 't zij dadelijk, niet gewaar wordt, heeft hij geen genoegen in zijn werk, al was het anders nog zo goed uitgericht.

(b) Door het geloof gelooft, geniet, of hoopt de ware gelovige de verzoening met God, en de aanneming tot een kind, en hij merkt God aan, of zoekt Hem aan te merken, als een verzoend Vader in Christus, en zo werkt hij, of zoekt te werken als een kind en bondgenoot. En naardat hij met een kinderlijk hart werken kan, daarnaar verblijdt hij zich; al ziet hij in andere opzichten gebrekkelykheid in het werk.

Zie: Ef. 5: 1. *Zijt dan navolgers Gods, als geliefde kinderen.*

1 Petrus 1:14, 15. *Als gehoorzame kinderen, wordt niet gelijkvormig aan de begeerlijkheden, die tevoren in uw onwetendheid waren. Maar gelijk Hij, die u geroepen heeft, heilig is, zo wordt ook gij zelve heilig in al uw wandel.*

(c) De ware gelovige gelooft, en merkt in God, en in de gemeenschap met God, zulk een heiligheid, heerlijkheid en beminnelijkheid, dat alles wat er is buiten God, gering is, en dat het zondigen vuil, verachtelijk en hatelijk is; en door die begeerte en hoop, of geloof van de zaligheid te bekomen, en gedurig daarin te leven, veracht hij dat verachtelijke, en haat dat hatelijke; *en zo overwint het geloof de wereld*, 1 Joh. 5: 4. *En zo wordt het hart gereinigd door het geloof*, Hand. 15: 9b.

Deze drie zaken openbaren zich in de ware gelovigen, hoewel in verscheidene mate en in de ene tijd meer dan in de andere. Dit is geestelijk leven in zijn begin aangemerkt, en uit deze grond vloeit de kracht van de doding der zonden, en betrachtting der deugden. Beproeft u, of deze gestalten de grond zijn van uw werkingen of niet.

Zo niet, dan kunt u van deze gestalten niets zeggen, en zijn die waarlijk niet in u, zo deugt al uw werk niet; al wordt gij als een groot heilige geacht; maar, vindt gij in uw werk, 't zij nalaten en overwinnen van een zonde, of betrachten van deugd, deze gestalte in waarheid, al is 't in kleine mate, zo is er leven, en de daden komen uit leven voort, hoe zwak ze ook zijn, en hoe groot een kracht van verdorvenheid er ook nog mocht zijn.

XLIV. 2° kenteken. *De betrachtting van ware heiligmaking geschiedt met een hart, dat zich God vertegenwoordigt*, God niet in de gemene betrekking als God, maar als onze God, als God in Christus, 't zij dat men zulks gevoelt, gelooft, hoopt of werkt om Hem als zodanig te mogen hebben; met zodanige werkingen der ziel vertegenwoordigt hij God in zijn doen en laten. Dit eist God: Gen. 7:1, *Wandelt voor Mijn aangezicht*. Zo deed Henoch. Gen. 5:24, *Henoch wandelde met God*. *Nehemia bad tot God terwijl hij met de koning sprak*, Neh. 2: 4, 5. *Ik stel de Heere gedurig voor mij, staat er*, Psalm 16: 8.

XLV. 3° kenteken. *De ware heiligmaking komt voort uit liefde Gods*; al is 't dat een waar gelovige die zoete en vrolijke beweging der liefde niet altijd, en velen nooit, zeer gevoelig hebben, zo ligt de liefde evenwel in de grond des harten, en openbaart zich in de smart over het gemis, in het verlangen naar de tegenwoordigheid, en in het zoeken, en in het hoogachten van God, willende Hem stellen tot het einde van zijn werking, in het blijde te zijn, als God erkend, verheven, gevreesd, gediend wordt, in de genegenheid om Hem ook zo te verheerlijken; uit die grond komt voort het laten van de zonde, dewijl ze is tegen Gods opperheid en ontzaglijkheid, enz.

Uit die grond komt voort het oefenen van de deugd. Eilieve toch, zeg mij, kunt gij u vergenoegen als u 't werk maar doet? Immers nee. Is 't u tot verkwikking al hebt u het niet gedaan met een toegenegen hart tot God? Immers nee. Maar doet u het met een hart, dat wenst en zoekt het voor God te doen, omdat Hij waardig is van u gediend te worden, tracht gij het te doen met een toegenegen hart tot God, met een hart, dat zich zoetelijk met God zoekt te verenigen, al kan men 't zo niet krijgen, en zou die gestalte u verblijden in het werk? Zie dat is liefde, met zo'n hart tracht een Godzalige alles te laten en te doen. Joh. 14:23. ... *Zo iemand Mij liefheeft, die zal Mijn Woord bewaren*. 1 Joh. 5:3. *Dit is de liefde Gods, dat wij Zijn geboden bewaren*.

Al wat men doet, en 't is uit liefde niet, zo deugt het niet, 1 Kor. 13:1, 2.

XLVI. 4^e kenteken. *De ware heiligmaking komt voort uit vreze Gods; dewijl een waar Godzalige zich door het geloof met God in Christus verenigt, en God Zich als zodanig vertegenwoordigt, en liefde tot God krijgt, zo kan 't niet anders zijn, of hij krijgt ook ontzag voor de hoogheid en heiligheid Gods, zodat hij niet durft nalaten 't geen God hem gebiedt, en niet durft te doen 't geen God hem verbiedt. Dit kinderlijk ontzag rijst telkens in hen op, als er gelegenheid is, indien de vreze Gods hen afhoudt, van 't geen zij anders gedaan zouden hebben, en indien de vreze Gods hen dringt tot hetgeen zij anders gelaten zouden hebben, en indien de vreze Gods veel voor hun ogen is in 't betrachten van dit en dat, en hen zorgvuldig maakt om het wel te doen, dat brengt hun vermaak aan.*

Maar is de vreze Gods niet in hun hart geweest, zo worden ze bedroefd, al hebben ze een zaak anderszins wel uitgewrocht. Omdat de vreze Gods de kinderen Gods beheerst, daarom dragen ze de naam van Godvrezend.

- Lukas 2:25. De mens Simeon, was *rechtvaardig en Godvrezende*.
- De vreze Gods belette Jozef te zondigen, Gen. 39:9. Als hij zijn broederen van trouw wilde verzekeren, zeide hij tot hen: *Ik vreze God*. Gen. 42:18.
- De vreze Gods bewoog de hofmeester Obadja de profeten des Heeren te bewaren, 1 Kon. 18: 3, 4.
- De vreze Gods had Job gedurig voor zijn ogen: Job 31: 23. *Het verderf Gods was bij mij een schrik; en ik vermocht niet vanwege zijn hoogheid.*

XLVII. 5^e kenteken. *De ware heiligmaking geschiedt in gehoorzaamheid aan God.* Gods wil is hun wet, Gods wil is de beweegreden, die hen gaande maakt; Gods wil is hun wil, zij laten dit, zij doen dat, omdat het de wil Gods is. Zij zien de hoogheid Gods met genoegen, zij verheffen Hem bovenal; zij stellen zich onder die hoogheid, en erkennen met genoegen hun onderworpenheid, en die verplichting, die op hen nevens God is; hierbij komt die band der liefde in het Verbond der genade, zodat ze God niet aanmerken als een vreemde, maar als hun God, en zo komen ze tot het bestrijden van de zonden, en tot betrachtning der deugdzaamheid. Dit zien wij:

Psalm 40: 9. *Ik heb lust, o mijn God, om uw welbehagen te doen! En Uwe wet is in het midden mijns ingewands.*

Rom. 7 : 22. *Want ik heb een vermaak in de wet Gods, naar de inwendigen mens.*

XLVIII. Neemt nu deze vijf zaken tezamen en merkt dat ze van elkaar niet gescheiden kunnen worden, hoe de laatste vier haren grond hebben in de eerste, dat waar de een waarlijk is, dat daar de anderen ook zijn; hier hebt gij nu het wezenlijke onderscheid tussen de deugdzaamheid der tijdgelovigen, en der ware gelovigen, tussen de ware en valse heiligheid.

Beproeft u nu hieraan: zijn deze gestalten, bewegingen en opzichten in uw hart niet, vloeit hieruit niet het laten van het kwade, en het doen van het goede, zo zijt gij niet wedergeboren, uwe heiligmaking is de rechte niet, 't is maar schijn.

Ach, dat God u een gezicht gawe om hiervan waarlijk overtuigd te worden tot bekering, om uw deugdzaamheid niet meer tot een grond van uwe verzekering te nemen.

Maar ziet u, dat deze vijf zaken, al is 't in nog zo kleine mate, in u zijn, dat uw ziel vergenoegen of ongenoegen in uw werk heeft, nadat zich deze zaken in uw doen of laten vertoond hebben, dat u deze zaken in 't oog hebt, en werkzaam bent om uit deze grond te werken, verblijdt u, en maakt uw roeping en verkiezing vast uit uw goede werken; u hebt wel terecht altijd reden van over uw beste werken beschaamd en

vernederd te worden; maar ontkent daarom de genade Gods niet, die u gegeven is, dewijl het een beginsel is van leven, dat groeien en nooit sterven zal.

XLIX. Zo hebben wij u de natuur van een tijdgelovige, en van een waar gelovige voorgesteld, zo duidelijk als de Heere ons genade heeft gelieven te geven. Doch, al was het zo klaar voorgesteld, als het voorgesteld zou kunnen worden, zouden daardoor nochtans zonder bijzondere werkingen des Heiligen Geestes, niet allen, noch tijdgelovigen, noch ware gelovigen overtuigd worden. De eersten, wegens veroordeel, blindheid en boosheid; de laatste, wegens ongestalte, bedwelmdheid en vreze. Doch, de Heere is machtig om het aan het hart te brengen, en er de een door te overtuigen tot verschrikking en bekering, en de andere tot vertroosting en heiligmaking.

Een onherborene en tijdgelovige zou deze kentekenen kunnen lezen en die goedkeuren, en zeggen, dat hij zo gesteld was, als een waar gelovige hier beschreven wordt, door gebrek aan bedachtzaam onderzoek van zijn hart. Een ander tijdgelovige zal misschien, deze kentekenen lezende, overtuigd worden, dat hem al zijn steunsels ontnomen worden, en daardoor ongemakkelijk worden in het lezen, en in boosheid en gemelijkheid het boek uit de hand werpen. Een ander zal misschien door een bijzondere genade des Heeren, door de openbaring van zijn ellendige staat gevoelig worden en daardoor tot Christus gebracht worden. *Och, dat de Heere zulks deed!*

Een ware gelovige zou, deze kentekenen lezende, meerder ontsteld kunnen worden, doordat hij alles in zich zo niet zou kunnen bevinden. 't Zij dat hij de genade in waarheid niet kan onderscheiden van dezelve in een groter trap, die hij acht dat er zal moeten zijn, eer hij wil geloven dat hij er deel aan heeft; 't zij dat hij zich alleen vergelijkt met de een zijde, namelijk, een tijdgelovige ziende hoeveel dat hij nog met hem gemeen heeft, - omdat onze oude Adam nog zijn portuur en werkingen heeft, - en dat hij niet zoekt of hij niet wat meer heeft dan hem die de natuur der gelovigen deelachtig is; 't zij dat hij in een verbijsterde, ongelovige, wanhopige, moedeloze of tegensprekende toestand is, waarin de mens niet bekwaam is om zich te beproeven maar zich alleen bezig heeft te houden, met Jezus door het geloof aan te nemen, en te wachten totdat de Heere zijn ziel meerder stilte, licht en Geest geeft, om te weten de dingen, die hem van God geschonken zijn.

Doch anderen hoop ik dat hun genade zullen zien, versterkt worden in het geloof, verblijd worden in Gods goedheid en verlevendigd worden in heiligmaking.

L. Misschien zullen sommigen, ziende dat er genade in hen is, wel enige hoop scheppen; maar evenwel niet volkomen hun staat durven vaststellen, vrezend dat ze zich zullen bedriegen, waartoe zij enige bekommerende gedachten hebben. Namelijk:

1 't Is een grote zaak een waar gelovige te zijn, ik durf mij zo grote zaken niet inbeelden, en als ik op die bewijzen, die ik niet durf ontkennen, mijn staat vaststelde, en 't was dan zo niet, dan had ik mij te verschrikkelijker bedrogen.

Ik antwoord:

(a) Of de zaak voor u te groot is te ontvangen, daarom is ze voor God niet te groot die te geven. Zij is voor andere gelovigen ook te groot en evenwel hebben zij ze ontvangen. God wil Zijn oneindige goedheid bewijzen en bekendmaken, daarom zoekt Hij het verlorene, en neemt het verachte op.

- (b) Daar is een vast kenteken, waaruit men zien kan, of men zich in het beproeven bedriegt of niet; namelijk, indien men ná beproeving, zijn staat vast stellende, in zichzelf blijft, gerust en zorgeloos wordt, en op deze ingebeelde genade voortgaat in de aarde dingen te leven, dat is een teken, dat men zich bedrogen heeft; maar indien men, zijn genade gezien hebbende, zijn staat vaststelt, en men wordt daardoor levendiger in de betrachtting van geloof, van naderen tot God, van liefde, van vreze van gehoorzaamheid, dat is een teken, dat men zich niet bedrogen heeft; want 't werkt ware genade. Dit is de vrucht van de rechte hoop. *Die deze hoop op Heere heeft, die reinigt zich*, 1 Joh. 3: 3.

En genomen, laat mij eens naar uwe vrees spreken, gij had de genade ten onrechte toegeëigend, en u was daardoor gebracht tot waar geloof en bekering, had u dan geen gelukkige dwaling gehad? Dát is geen bedrog, maar dat ons van Christus tot rechtvaardigmaking en heiligmaking afhoudt. Indien dan nu die hoop u levendiger maakt in het geestelijke leven, laat dan een vreze zonder reden u niet ontrusten.

L1. 2. *Ik vrees, dat ik het maar met mijn verstand beschouw, en acht dat het waarheid is, omdat ik de zaken en de gestalte der ziel ken.*

Ik antwoord:

- (a) De mens is een redelijk schepsel, God werkt in hem overeenkomstig zijn natuur. God geeft de mens alle bewegingen van droefheid en blijdschap, door middel van het verstand, daarom moet het geen bekommering baren, dat die zaken klaar in uw verstand zijn; maar indien ze in het verstand blijven, en niet voortgaan tot de wil, vrees dan.
- (b) Bezie of uw wil niet geraakt is, treurt u, schreit u, bidt u, verlangt u, reikhalst u, neemt u aan, geeft gij u over, keert gij u van het een, en tot het andere? Zo ziet u wel dat de zaken u niet in 't verstand blijven, maar uw hart raken; indien u nu gezien hebt, dat die daden recht zijn, zo heeft deze opwelling u niet te ontstellen.

LII. 3. Ik ben zo ernsteloos, 't is alles zo flauw in mij, de droefheid werkt niet krachtig door, dat ik het gevoelen kan, mijn geloof is als een lamme hand, die men op een zaak legt, maar nochtans niet naar zich trekken kan; mijn heiligmaking is zo slaperig, er is geen vuur bij. En daarbij komt ook, dat ik geen verzekering in mij bevind, noch blijdschap over 't geen ik in mij bevind.

Ik antwoord:

- (a) Sommige Christenen hangen te veel aan de gevoelige opwellingen en hartstochten, die wel te wensen, en niet te verwerpen zijn. Maar ze hebben te weten, dat men uit de sterkheid of flauwheid der hartstochten, de flauwte of sterkte van het geestelijk leven niet moet oordelen. Sommigen zijn wegens hun natuurlijk karakter weinig van hartstochten in al hun doen, en gematigd in blijdschap en droefheid; maar werken daarom niet minder met verstand en wil, en daarnaar werken ze ook doorgaans in het geestelijke. Als dan de Heere iemand op zulk een wijze wil leiden, die moet daarom niet menen, dat hij minder leven heeft, maar moet op die verstandige wijze, met al zijn hart werkende, voortgaan in de mogendheden des HEEREN Heeren; de misslag is in zijn oordeel, en niet in de zaak. Indien dit van velen goed opgemerkt werd, en zij zich daarnaar schikten, zij zouden groter voortgang hebben.

- (b) Maar, indien u waarlijk in een flauwe, doodse staat bent, dan beklag ik u, en moet u zeggen, dat u, zo lang u zó blijft, niet vele vertroosting en verzoeking te verwachten hebt.
- (c) Maar daaruit moet u uw genadeslag noch veroordelen, noch in twijfel trekken; want u ziet leven, en klaagt maar over de trap ervan. 't Geloof kan wel zonder verzekering en troost zijn, die zijn vruchten van een sterk geloof, maar behoren niet tot dit wezen. Worstelt maar om er uit te geraken, ziet toe, geeft u niet toe tot luiheid, die de oorzaak is waarom velen zo flauw blijven, de Heere wil Zich laten vinden van die Hem zoeken. Wilt ook niet door een andere weg geleid worden, dan de Heere wil, spartelt niet tegen, wees niet stijfzinnig, maar buigzaam als leem onder de hand des Heeren. vertroost anderen, wekt anderen op in eenvoudigheid met een vertegenwoordigd hart. *De Geest des Heeren make u levend!*

LIII. 4. *Ik sta zeer verlegen met gebrek in heiligmaking, ik vind een geheel lichaam van zonden in mij, in grote zonden val ik wel, ik ben zeer ongestadig, ik bid met al mijn hart om kracht, en 't schijnt, dat ik in 't gebed veel sterkte gewaar word; maar ik keer mij dikwijls zo ras niet om, ik krijg dikwijls de gelegenheid niet, of ik val daar weer heen; hoe kan dit met genade bestaan? Ik vrees dikwijls of het wel oprechtheid in mij is.*

Ik antwoord:

- (a) Er zijn kinderen, jongelingen, mannen in Christus; er zijn tijden van genadige bezoeking en van verlatenheid; zodat men uit de trap niet moet oordelen, maar uit de waarheid der zaak.
- (b) God laat doorgaans iets bijzonders over zijn kinderen, om hen klein te houden, en hun te leren dat ze uit genade zalig worden door Christus, zonder, ja tegen hun verdiensten. God laat sommigen wel meer worstelen met zonden, omdat Hij door hen op een bijzondere wijze verheerlijkt wil worden in Zijn genade; en 't is een wijsheid zich dan onder die bedeling tevreden te houden, behoudende een haat en strijd tegen de zonde, en lust tot heiligheid.
- (c) Indien het waarheid in u is, zo zal de weerzin in zonde, het ongenoegen en de onlust over zonden, een verlangen naar Godzaligheid, altijd in de grond des harten niet alleen blijven, maar telkens, als men tot zichzelf komt, weer boven komen; men zal die gestalten de Heere voordragen, en durven verzoeken, dat God hierin geve naar het hart, verzekerd zijnde, dat als de Heere u naar uw hart gaf, gij ontslagen zou worden van de zonde, en in geestelijk leven en heiligmaking meer zult toenemen. U zult bevinden dat er bedaarder en ongeveinsde hartelijke voornemens zullen zijn tegen zonde, dat er strijd zal zijn, niet alleen tegen zondige daden, maar ook tegen de verborgenste gedachten. U zult bevinden dat de Heere u dikwijls, ja dikwijls kracht tegen de zonde zal geven, en dat gij niet altijd zult onderliggen, tenzij het een tijd van bijzondere verlatenheid zij. Uit deze allen zult u zien de oprechtheid uws harten, al struikelt u dagelijks in velen. En zo mag het gebrek in uwe heiligmaking geen reden zijn, waarom u ontsteld, en van de blijdschap des harten over uw gelukkige staat beroofd zou worden, indien u waarlijk die gestalte, ten opzichte der heiligmaking, boven voorgesteld, in u bevindt.

HOOFDSTUK 34

Van de Rechtvaardigmaking

Gesproken hebbende van de roeping, wedergeboorte, en het geloof, begeven wij ons tot de rechtvaardigmaking, welke is de ziel van het christendom, de springader van allen waren troost en heiligmaking. Die hier dwaalt, die dwaalt tot zijn eeuwig verderf. Daarom legt de duivel gedurig daarop toe, om de waarheid van dit hoofdstuk te ontkennen, te verdraaien, te verduisteren, en als hij dat niet kan uitwerken, om het ongeoeffend te laten. Als er nieuwe dwalingen op de baan komen, al schijnen ze in 't eerste de Rechtvaardigmaking ganselijk niet te raken, zo lopen ze toch in 't laatste doorgaans daarop uit. Dies moet men te ernstiger zijn om dit stuk wel te verstaan, te verdedigen en te overpeinzen.

In de verhandeling dezès zullen wij spreken:

1. Eerst van de naam, en daarna
2. Wat rechtvaardigheid, wat rechtvaardig, en wat rechtvaardigmaking te zeggen is.
3. Daarna zullen wij de zaak voorstellen, en daarin:
  - a. De beschrijving.
  - b. De vorm.
  - c. De oorzaak, de bewegende oorzaak, waarom al, en waarom niet.
  - d. Het middel.
  - e. De tijd.

II. Belangende de naam.

1. Rechtvaardigheid is een overeenkomst met het recht; er zijn burgerlijke, er zijn Goddelijke rechten of wetten; dies is er een *burgerlijke* rechtvaardigheid, die voor de mensen bestaan kan, van welke wij hier niet spreken, en ene *Goddelijke* rechtvaardigheid, van welke wij hier zullen handelen; deze is òf der Wet òf des Evangelies.

- a. *De rechtvaardigheid der Wet* is een volkomen overeenkomst des mensen in zijn gestalte, daden, oogmerken en manier van doen met de Wet, die God de mens gesteld heeft: Rom. 10: 5. *Want Mozes beschrijft de rechtvaardigheid, die uit de Wet is, zeggende: De mens, die deze dingen doet, zal door dezelve leven.*
- b. *De rechtvaardigheid des Evangelies*, is een volkomen overeenkomst met de wet Gods, die door rechtvaardige toerekening Gods" des mensen eigen wordt, omdat, de Borg Jezus Christus door het dragen van de straf en door het volbrengen van de wet in hunne plaats, hun die gerechtigheid verworven heeft, en die zij op de aanbieding door het geloof aannemen. Deze kan zowel in het rechtvaardig oordeel Gods bestaan, als de rechtvaardigheid der wet Rom. 3: 21, 22. *Maar nu is de rechtvaardigheid Gods geopenbaard geworden zonder de wet, hebbende getuigenis van de wet en de profeten. Namelijk, de rechtvaardigheid Gods door het geloof van Jezus Christus, tot allen, en over allen, die geloven.*

Deze wordt doorgaans genoemd *de rechtvaardigheid des geloofs*, omdat ze daardoor op de aanbieding aangenomen wordt, Rom. 4: 11 Rom. 10: 6. Deze beiden zijn daarin één, dat ze beiden zijn ene volkomen overeenkomst met de wet; maar daarin zijn ze onderscheiden, dat de eerste de volmaaktheid eist van de mens zelf, en dat de andere is

door de Borg, en wordt des mensen door toerekening en aanneming; beiden worden ze samengevoegd, Filip. 3: 9 ... *niet hebbende mijn rechtvaardigheid, die uit de wet is, naar die door het geloof van Christus is, namelijk de rechtvaardigheid, die uit God is door het geloof.*

III. 2. Rechtvaardig is een persoon, die de volmaakte overeenkomst met de wet heeft, 't zij in zich zelf, 't zij in de Borg. Door *de rechtvaardigheid der wet* kan niemand na de val rechtvaardig voor God zijn.

Rom. 3 : 19, 20, 23.... *opdat alle mond gestopt worde, en de gehele wereld voor God verdoemelijk zij. Daarom zal uit de werken der wet geen vlees gerechtvaardigd worden voor Hem, ... Want zij hebben allen gezondigd, en derven de heerlijkheid Gods.*

Ofschoon niemand in zijn persoon voor God rechtvaardig kan zijn, zo kan hij nochtans wel vrij zijn van een zaak, die hem van mensen ten laste gelegd wordt, in welk opzicht hij zeggen kan: *Richt mij, Heere naar mijn gerechtigheid, en naar mijn oprechtheid, die bij mij is.*

Psalm 7: 9. Zal iemand dan voor God rechtvaardig zijn, zo moet hij het zijn door de rechtvaardigheid des Evangelies, gelijk de gelovigen zijn, 2 Kor. 5 : 21.. . . *opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.*

IV. Rechtvaardigmaken. Wat dit woord betekent, hebben wij uit de grondteksten te halen. Hebreeuws: hitsdiek, Grieks: dikaioun, Latijn: justificare, 't welk in onze taal overgezet wordt, *rechtvaardigmaken.*

Uit kracht van het Latijnse en Nederlandse woord, zou het kunnen betekenen, iemand te veranderen, van zondig deugdzaam te maken; gelijk sanctificare, heilgemaakt, glorificare, heerlijkmaken. Maar de grondwoorden betekenen nooit *iemand rechtvaardigheid in te storten*, van goddeloos deugdzaam te maken; maar het betekent een werk des gerichts; daarom wordt het dikwijls *rechtvaardigen* overgezet. Het was goed geweest, dat ze het overal zo vertaald hadden, om de grondtekst te beter uit te drukken, en alle dubbelzinnigheid te mijden.

V. Rechtvaardigen wordt somtijds de mens toegeschreven, somtijds God. De mens rechtvaardigt:

- (a) God, als ze Hem zoodanig kennen, erkennen, roemen en prijzen: Psalm 51:6 ... *opdat Gij rechtvaardig zijt in uw spreken.* Lukas 7:29. *Al het volk ... rechtvaardigde God.*
- (b) Zichzelf, als zij zichzelf rechtvaardig achten en verklaren, en zo van de mensen geacht en erkend willen zijn, 't zij zonder vergelijking: Lukas 16: 15, *Gij zijt het, die uzelf rechtvaardigt voor de mensen.* 't Zij in vergelijking met anderen, als iemand, ofschoon goddeloos, zich zo draagt, dat hij bij anderen, die nog uitmuntende goddelozer zijn, deugdzaam schijnt en geacht wordt, Jer. 3: 11 *De afgekeerde Israël heeft haar ziel gerechtvaardigd, meer dan de trouweloze Juda.*
- (c) Andere mensen, als men een middel is om andere mensen tot Christus en tot het geloof in Hem, waardoor hij gerechtvaardigd wordt, te brengen, Dan. 12: 3. *De leraars nu zullen blinken als de glans des uitspannels,, en die er velen rechtvaardigen, gelijk de sterren.*

VI. Het rechtvaardigen, wordt Gode toegeschreven, als Hij als Rechter de mensen vrijspreekt of verdoemt. Hierover is de vraag:

Of het woord rechtvaardigen, als het Gode wordt toegeschreven, wel ooit betekent bekeren, heiligmaken, heiligheid instorten?

De Papisten zeggen: ja; wij: nee.

Zij staan wel toe, dat rechtvaardigen soms *vrijspreken* betekent, en tegenover verdoemen staat; maar niet in dit stuk van de rechtvaardigmaking. Zij zeggen, dat rechtvaardigmaken betekent een mens dadelijk veranderen, van goddeloos deugdzaam maken, rechtvaardigheid instorten. Zij onderscheiden ze in de eerste en tweede rechtvaardigmaking; de eerste is bij hen de overbrenging uit den staat, zoals hij in Adam gevallen is, uit den staat der zonde tot de wedergeboorte; de tweede is bij hen de voortgang in Godzaligheid, welke is de heiligmaking. Maar wij zeggen: dat het woord rechtvaardigen nergens zulks betekent; maar altijd een werk des rechters, dat tegenover verdoemen staat, 't welk is vrijspreken, rechtvaardig verklaren. Dit blijkt:

VII. 1. Uit de eigenlijke betekenis van het woord, welke is vrijspreken; welks tegendeel is verdoemen. Zie dit onder anderen:

Deut. 25: 1. *Wanneer er tussen lieden twist zal zijn, en zij tot het gerecht zullen toetreden, dat zij hen richten, zo zullen zij den rechtvaardige rechtvaardig spreken, en den onrechtvaardige verdoemen.*

Spr. 17: 15. *Wie den goddeloze rechtvaardigt, en den rechtvaardige verdoemt, zijn den Heere een gruwel, ja die beiden..*

Hier ziet men onweersprekelijk, dat verdoemen en rechtvaardigen tegenover elkaar staan, en een werk van rechters is in 't gericht, en niet betekenen veranderen, Godzalig maken. In de eigen tegenstelling wordt het woord rechtvaardigen van God, de Rechter van hemel en aarde, gezegd, Rom. 8 : 33, 34. *Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het, die rechtvaardig maakt. Wie is het die verdoemt?*

Op beschuldiging past vrijspreken, en niet heiligmaken; tegen verdoemen insgelijks staat vrijspreken, en niet veranderen.

2. Doe hierbij Rom. 3: 19-28, en het gehele vierde hoofdstuk. Hier toont de apostel niet, of door de wet, dan of door het geloof de mens bekeerd en heiligheid ingestort wordt; maar hoe de mens bestaan zal in het rechtvaardig oordeel Gods, hoe hij van de schuld zal vrijgesproken worden, en hoe hij recht tot het eeuwige leven zal verkrijgen; want hij spreekt van den mens, die onder schuld en verdoemenis ligt, vers 19. Hij spreekt van degenen, die niet werken, maar geloven, hoofdstuk 4: 5. Hij toont, dat de mens van de verdoemenis niet verlost kan worden door de wet, vers 20, maar dat zulks geschiedt door de verlossing, die in Christus is, en door het geloof wordt aangenomen, vers 24, 25, 28, welke op de mens komt door de toerekening, omdat Christus die als Borg volbracht heeft, hoofdstuk 4: 6, 7, 8. Men krijgt nu geen deel aan vergeving en recht tot het eeuwige leven door heiligmaking, maar door vrijspreking, door rechtvaardigheid toerekenen, en alzo rechtvaardig verklaren. Zo is dan rechtvaardigen niet heiligen; maar *rechtvaardig verklaren, vrijspreken*.

Doe hierbij de plaatsen, die spreken van niet toerekenen, bedekken, Psalm 32: 1, 2. Niet gedenken, Jesaja 43: 25. Vergeven, Jer. 31: 34. Welke wijze van spreken zo in 't algemeen gebruik als in de Schrift, nooit heiligheid instorten betekenen, maar altijd schuld en straf wegnemen.

VIII. 3. 't Blijkt ook uit al de plaatsen, in welke de rechtvaardigmaking en de heiligmaking wel duidelijk onderscheiden worden.

Zie onder andere 1 Kor. 6 : 11, *Maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in de Naam van de Heere Jezus, en door de Geest onzes Gods.*

Hier kan de exceptie van de eerste en tweede rechtvaardigmaking geen plaats hebben; want behalve dat het een versierde onderscheiding is buiten en tegen Gods Woord, zo spreekt de apostel van drie zaken. Van afwassen, rechtvaardigen, heiligen, zodat rechtvaardigen wat anders is dan afwassen, dan geheiligd te worden. Voeg hierbij:

1 Kor. 1: 30. *Maar uit Hem zijt gij in Christus Jezus, die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking.*

4. Doe hierbij, dat indien rechtvaardigen *heiligheid instorten* was, dat dan ieder mens volmaakt was, 't welk tegen de Schrift is.

5. Indien *zonde niet toerekenen*, betekent: *gerechtigheid instorten*, dan was zonde wél toerekenen, zonden instorten; 't welk ongerijmd is, want ook Christus werden onze zonden toegerekend.

IX. Om te bewijzen, dat rechtvaardigen ook heiligmaken, rechtvaardigheid instorten betekent, brengt men in:

1. Jesaja 53: 11, *Door Zijne kennis zal mijn Knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardig maken.* Hier betekent rechtvaardig maken, heiligheid instorten; want de kennis van Christus is het middel van heiligmaking.

Antwoord.

1. De kennis van Christus is een middel, niet alleen tot heiligmaking, maar ook tot rechtvaardigmaking door het geloof, Rom. 10: 14-17. Daarom wordt kennis en geloof bij elkaar gevoegd: Joh. 6: 40. *Dat een iegelijk die den Zoon aanschouwt, en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe.* 't Geloof, de bekende Jezus aannemende, zo is de mens in Hem rechtvaardig, en alzo tot God komende, wordt bij gerechtvaardigd: Rom. 5: 1, *Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God.* Zou men hieruit een schijnbewijs halen, zo moest dan dat zeker zijn, dat de kennis alleen een middel is tot heiligmaking, en niet tot rechtvaardigmaking.
2. Christus komt hier voor, als voldoende door Zijn lijden en sterven, gelijk blijkt, niet alleen uit het gehele hoofdstuk maar ook uit hetzelfde vers. De profeet geeft reden, waarom Christus velen rechtvaardigt door de kennis van Hem; want zegt hij, *Hij zal hun ongerechtigheden dragen.* Door het dragen van der uitverkorenen ongerechtigheid bevrijdt Christus hen van schuld en straf, en zo wordt Hij hun tot rechtvaardigheid, 1 Kor. 1: 30. Christus komt hier zozeer niet voor als rechter, hoewel hij de Rechter is; maar als verdienende oorzaak van de rechtvaardigmaking, als onze gerechtigheid, door welke wij gerechtvaardigd worden. Dat geeft de grondtekst te kennen, welke naar de gewoonste en eigenste wijze van spreken overgezet kan worden: *Hij zal aan velen rechtvaardigen*, dat is, velen tot rechtvaardigen zijn, velen rechtvaardigheid aanbrengen, waardoor zij gerechtvaardigd worden. Uit welke allen klaar blijkt, dat rechtvaardigen hier niet betekent heiligmaken.

X. Tegenwerping 2. Daniël 12: 3, *Die er velen rechtvaardigen, zullen blinken gelijk de sterren.* 't Is kennelijk, dat de leraars geen rechters zijn, en dat het hun niet toekomt de mens vrij te spreken, en een erfgenaam des eeuwigen levens te verklaren; maar dat zij middelen zijn tot de heiligmaking des mensen.

Antwoord.

- (a) Waar zullen ze dan blijven met de vrijspraken van hun priesters?
- (b) De plaats raakt het verschil niet; want de vraag is over het woord, als het God wordt toegeschreven nevens een doemwaardig, zondaar, en deze tekst spreekt van 't werk des een mens tot een ander.
- (c) Ook betekent het woord rechtvaardigen hier geen *heiligheid instorten*, dat is alzo weinig in de macht van een mens, als hem te rechtvaardigen; en gelijk hij een middel kan zijn tot heiligmaking, zo kan hij het ook zijn tot rechtvaardigmaking, als men de mens Christus bekendmaakt, en hem opwekt om Christus door het geloof aan te nemen. Dewijl men een middel kan zijn, zowel van het een als tot het ander, zo is de tegenwerping van zelve krachteloos; dies moest er ander bewijs zijn, maar dat ontbreekt. De tekst spreekt van een middel te zijn, dat een ander in Christus gelooft, en alzo gerechtvaardigd wordt. Het gevolg wordt aan de middelloorzaak toegeschreven; in gelijken zin worden leraren gezegd, anderen te behouden, 1 Tim. 4: 16.. . *dat doende, zult gij uzelf behouden, en die u horen.*

XI. Tegenwerping. 3. Openb. 22: 11, *Die onrecht doet, dat hij nog onrecht doe; en die vuil is, dat hij nog vuil worde; en die rechtvaardig is, dat bij nog gerechtvaardigd worde; en die heilig is, dat hij nog geheiligd wonde.*

Gerechtvaardigd te zijn betekent hier niet vrijspreken, maar heiligheid instorten; want

- (a) Rechtvaardigmaking geschiedt eens volkomen, daar ze hier gezegd wordt herhaald te worden en toe te nemen.
- (b) Het tegendeel toont het ook; want het staat tegen onrecht doen.

Antwoord.

1. Wij ontkennen, dat rechtvaardigen hier *heiligheid instorten* betekent, 't bewijs is krachteloos; want:

- (a) De dadelijke rechtvaardigmaking geschiedt dagelijks, gelijk beneden getoond wordt.
- (b) Het wordt tegen onrecht doen overgezet, als bij zichzelf veroordeeld te zijn, adikoon en dikaios; zo ook dikaiiotheetoo en adikee satoo, worden tegen elkaar gesteld, als men toestaat, dat hier een tegenstelling is. De tegenstelling is door hetzelfde woord. zodat in de overzetting hetzelfde woord ook kan behouden worden: Die onrechtvaardig of ongerechtvaardigd is, dat hij nog onrechtvaardig of ongerechtvaardigd zij; die rechtvaardig of gerechtvaardigd is, dat hij nog gerechtvaardigd worde. De zin is, die bij zichzelf veroordeeld is, en door zijn godloze daden door anderen als godloos veroordeeld is, die worde bij zichzelf en bij anderen nog meer veroordeeld, of die veroordeelt zich nog meer. En die bij zichzelf gerechtvaardigd is door het geloof, en door zijn heilige wandel zich bij anderen alzo vertoont, en van anderen rechtvaardig erkend en verklaard wordt, die vare voort om hoe langer en klaarder in zijn consciëntie, en van anderen gerechtvaardigd te worden.

2. Dat het woord gerechtvaardigd te worden hier geen *heiligheid instorten*, heilig worden betekent, blijkt uit het bijgevoegde, die heilig is, dat hij nog geheiligd worde; deze samenvoeging toont duidelijk, dat gerechtvaardigd te worden wat anders is, dan geheiligd te worden, en dat rechtvaardigen niet is heiligmaken, maar vrijspreken van schuld en straf, gelijk heiligmaken is veranderen, vrijmaken van de smet.

XII. Van de betekenis van het woord gesproken hebbende, komen wij tot de verhandeling van de zaak, welke, opdat ze met één opslag gezien worde, zo zullen wij de korte beschrijving in de eerste plaats voorstellen.

Rechtvaardigen is een genadewerk van God, als rechtvaardig Rechter, de uitverkorenen om de gerechtigheid van Christus de Borg, hun van God toegerekend, en van hen door het geloof aangenomen, vrijspreekende van schuld en straf, en hen verklarende erfgenamen des eeuwigen levens.

Als wij het noemen een genadewerk, zo zien wij op de mens; 't is enkele vrije genade, dat God hen uitverkoren heeft, dat Hij een Borg heeft willen toelaten, dat Hij de Borg zelf heeft verordineerd en gegeven, dat Hij hen roept tot Jezus, hun het geloof in Hem geeft, dat Hij hen zonder hun verdiensten vrijspreekt, en in het recht tot de zaligheid inwijst; dus is het enkel vrije genade; maar ten opzichte van het werk, zo is het alles de zuiverste rechtvaardigheid, en God rechtvaardigt niet als een barmhartig Vader, zonden overziende, maar als een rechtvaardig Rechter, die een rechtvaardig oordeel, Rom. 2: 5. Rechtvaardig verdoemt Hij de goddelozen, rechtvaardig rechtvaardigt Hij de gelovigen. 't Is Gods werk, zeg ik. Zie dit:

Rom. 8: 33 ... *God is het, die rechtvaardig maakt.*

Jesaja 43:25 ... *Ik, Ik ben het, die uwe overtredingen uitdelgt.*

't Wordt de Vader toegeëigend:

2 Kor. 5: 19. *Want God was in Christus de wereld met Zichzelven verzoenende, hunne zonden hun niet toerekenende.*

De Zoon wordt het toegeschreven:

Matth. 9 : 6. *Doch opdat gij mocht weten, dat de Zoon des mensen macht heeft op de aarde de zonden te vergeven.*

De Heilige Geest rechtvaardigt, als Hij aan hen bekendmaakt, 't geen God hun geschonken heeft, 2 Kor. 2: 12. *Als Hij getuigt met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn,* Rom. 8: 16. Zo is het dan een gruwel aller gruwelen, dat de paus zich aanmatig macht te hebben om de zonden te vergeven, zich valselijk beschermende met de bedienende macht, die God zijnen dienaars gegeven heeft, om uit zijn naam de boetvaardige gelovigen aan te zeggen, dat God hun de zonden vergeeft, Matth. 16: 19 Matth. 18: 18 Joh. 20: 23. Hoe ellendig zullen die arme mensen zich bedrogen vinden, die op, zijn vergeving zich gerust gesteld hebben!

XV. In de vierde plaats hebben wij te zien het fundament, de grond, de reden, de verdienende, de bewegende oorzaak van de rechtvaardigmaking. Dewijl God als Rechter rechtvaardigt, en Hij een rechtvaardig Rechter is, zo moet hij volkomen gerechtigheid hebben, die van Hem gerechtvaardigd kan worden. De mens zelf is zondig; in het beste vlees woont geen goed, de beste kan niet zeggen: ik heb mijn hart gezuiverd en ben rein van overtreding; hij struikelt dagelijks in velen, en kan daarom op duizend niet één antwoorden; dies moet hij bidden: *Ga niet in 't gericht met uwen knecht, want geen mens, die leeft, kan voor uw aangezicht rechtvaardig zijn.*

Derhalve kan des mensen eigen gerechtigheid de grond en reden van zijn rechtvaardigmaking niet zijn; maar, zal de mens gerechtvaardigd worden, zo moet hij deel hebben aan de gerechtigheid van Jezus Christus. Christus heeft, als Borg, betaald voor de zonden der uitverkorenen, en de eeuwige zaligheid voor hen verdiend door zijne stelling onder de wet, en 't gehoorzamen van dezelve. Die gerechtigheid rekent God hen toe, uit kracht van de borgtocht, en zij nemen dezelve aan door het geloof, op de aanbieding door het Evangelie; dus is Christus' gerechtigheid de hunne, en met die

gerechtigheid versierd, komen ze tot God, en zo worden ze door een volmaakte rechtvaardigheid gerechtvaardigd. Dit is 't geen Paulus zegt:

Rom. 3: 23, 24. *Want zij hebben allen gezondigd, en derven de heerlijkheid Gods. En worden om niet gerechtvaardigd uit Zijne genade, door de verlossing, die in Christus Jezus is.*

XVI. De vervreemden van de waarheid en Godzaligheid maken dat toerekenen uit voor inbeelding en versiering, en kunnen niet bevatten, hoe eens anders gerechtigheid kan zijn tot wegneming van eens anders zonden, en kan komen op rekening van iemand anders, alsof hij in eigen persoon voor alle zonden had betaald en alle gerechtigheid der Goddelijke wet in eigen persoon volbracht had.

Om hierin klaarheid te hebben, heeft men aan te merken, dat iemand iets op tweeërlei wijze kan toegerekend worden, of wat hij zelf gedaan heeft, of 't geen een ander in zijn plaats gedaan heeft.

(a) Als men iemand zijn eigene daden toerekent, dan is het toerekenen een verklaren dat hij wel of kwalijk gedaan heeft. Dus werd Pinehas ijverdaad hem toegerekend tot gerechtigheid, Psalm 106: 31. Niettegenstaande men het uiterlijke aanzien in enige opzichten, zou hebben kunnen berispen, zo verklaarde God dat hij gerechtigheid geoeffend had, dat hij rechtvaardig en wel gedaan had. Dus werden de zonden de goddelozen toegerekend, dat is, God houdt ze en verklaart ze schuldig:

Lev. 1: 4 ... *het bloed zal dezelve man toegerekend worden, hij heeft bloed vergoten.*

En zo is niet toerekenen vergeven, ten goede houden, niet gedenken, niet straffen:

2 Sam. 19: 19 ... *Mijn heer rekene mij niet toe de misdaad.*

(b) Als men iemand iets toerekent, dat een ander gedaan heeft, zo erkent en verklaart men, dat wat iemand zelf in persoon niet gedaan heeft, alsof hij het zelf gedaan had, of omdat hij het door een ander gedaan heeft; zo werd de dood van Uria aan David toegerekend, daar toch de kinderen Ammons hem hadden gedood, omdat David hem bedriegelijk had doen blootstellen en als in hunne handen had overgegeven; of omdat iemand als borg zich voor een ander instelt, en betaalt:

Filemon vers 18, 19. *Indien hij u iets verongelijkt heeft, of schuldig is, reken dat mij toe; ik zal het betalen,*

Brengt dit nu tot deze zaak. Merkt op:

1. Dat het met Gods rechtvaardigheid bestaan kan met de zondaar door een Borg te handelen. Ziet hoofdstuk 16.
2. Dat Christus Borg is voor de uitverkorenen, en eigenlijk, waarlijk, in plaats van hen de straf voor hun zonden heeft voldaan door zijn lijden en sterven, en in hun plaats als Borg de wet heeft volbracht, ziet hoofdstuk XXII.

(c) De gerechtigheid wordt op rekening van de uitverkorenen gesteld, 't wordt van God gerekend, alsof zij dat hadden volbracht, omdat Christus als Borg het in hunne plaats heeft verricht. Ziet dit mede boven op zijn plaats. Zo vinden wij het woord toerekenen, Rom. 4: 6. *Gelijk ook David de mens zalig spreekt, welken God de rechtvaardigheid toerekent zonder werken.*

XVII. Wij zeggen dan: *dat Christus verdiensten de gelovigen toegerekend, de reden, de grond, de oorzaak zijn, waarom en waardoor God de mens vrijspreekt, en een erfgenaam des eeuwigen levens verklaart.* Deze waarheid blijkt aldus:

1. Uit uitdrukkelijke teksten. Zoals:

(a) Rom.5: 19, *Gelijk door de ongehoorzaamheid van dien énen mens velen tot zondaars gesteld zijn geworden, alzo zullen ook door de gehoorzaamheid van énen velen tot rechtvaardigen gesteld worden.*

Hier is een tegenstelling van Adam en Christus; de ongehoorzaamheid van de één en de gehoorzaamheid van de Ander; van de gevolgen en effecten, namelijk: het stellen tot zondaren en het stellen tot rechtvaardigen. Nu, *het stellen* dat iemand doet, is niet het werk van een ander, en 't kan niet komen op rekening van een ander dan door toerekening. De zondige daad van Adam komt op de nakomelingen door toerekening; want de eigenlijke daad van 't eten van de boom hebben de nakomelingen in persoon niet gedaan; zo komt ook de gerechtigheid van Christus op de Zijnen; want daardoor worden zij tot rechtvaardigen gesteld. En die kan aan de zijde Gods niet komen op hen, dan door toerekening, welke toerekening geschiedt door zuivere rechtvaardigheid, omdat Christus als Borg met des Vaders toestemming alles in hun plaats heeft volbracht.

XVIII. Uitvlucht. Christus is de Oorzaak, dat velen tot rechtvaardigen worden gesteld, dat is, bekeerd en geheiligd worde; in dit opzicht, en zover komt Zijn gehoorzaamheid ten nutte van de gelovigen, omdat Hij dat verdiend heeft, of ook een Voorbeeld tot navolging is; maar niet als de formele en eigenlijke oorzaak van de rechtvaardigmaking, alsof Christus' gerechtigheid door toerekening kwam op rekening van de gelovigen, en dat zij alzo daardoor ontslagen werden van de schuld en straf, en erfgenamen des levens verklaard werden.

Antwoord.

(a) Dat is zeggen zonder bewijs, en zo ras verworpen als gezegd.

(b) Hier is geen gewag van instorting van heiligheid, of ook van voorbeeld en navolging; maar hier is toerekening, 't welk blijkt uit de tegenstelling; de daad van Adam wordt door toerekening de daad der nakomelingen, alsof zij die zelf gedaan hadden; zo wordt dan de gerechtigheid van Christus door toerekening de gerechtigheid van de Zijnen, alsof zij die zelf gedaan hadden. Dit gehele hoofdstuk spreekt van de gerechtigheid van Christus, als de Zijnen toegerekend. Vers 1, *Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God, door onzen Heere Jezus Christus.* 't Geloof is een aannemen van Christus gerechtigheid, een toevertrouwen onzer ziel aan Hem, om door Zijn gerechtigheid gerechtvaardigd te worden; door Christus' dood komt de verzoening op de Zijnen, vers 10, 11, 't welk niet anders geschieden kan dan door toerekening. Door de misdaad van één worden anderen tot zondaars en verdoeming gesteld, en door de rechtvaardigheid van Eén komt de genade over andere mensen tot rechtvaardigmaking des levens, vers 11. Dus wordt dan de gerechtigheid van Christus door toerekening de gerechtigheid der uitverkorenen, waardoor zij gerechtvaardigd worden, vrede hebben met God, vijanden zijnde verzoend worden, en zondig zijnde in zichzelf, in Christus tot rechtvaardigen gesteld worden.

XIX. (c) Ditzelfde blijkt ook, 2 Kor. 5: 21, *Dien, Die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor onsgemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.* Zo zijn de gelovigen rechtvaardigheid in Hem, gelijk Hij zonde is geworden voor hen. Hier is een overneming en overbrenging van de een op de ander; dat zonde worden van Hem maakt dat zij rechtvaardigheid zijn in Hem. Nu, Christus is niet zonde geworden, door inkleving van zonde in Hem; maar door toerekening van de zonden

der uitverkorenen op Hem, als Borg; zo zijn zij dan ook de rechtvaardigheid Gods, niet door inklevende heiligheid, maar door toerekening. Zij zijn rechtvaardigheid, niet in zichzelf, maar in Hem.

(d) Ditzelfde is ook, Kol. 2: 10, *Gij zijt in Hem volmaakt.*

Hoe ver iemand ook komt in heiligmaking, hij is en blijft onvolmaakt, hij struikelt nog dagelijks in velen, hij kan niet zeggen: *Ik heb mijn hart gezuiverd, ik ben rein van overtreding.* Nochtans zijn ze volmaakt, niet in zichzelf, maar in Hem. Deze volmaaktheid nu kunnen ze niet hebben dan door toerekening, waardoor God de verdiensten van Christus op hun rekening stelt, uit kracht van de volvoerde Borgtocht, en aan hun zijde door het geloof die aannemende, uit kracht van de aanbieding en de beloften.

Neemt nu deze drie teksten bij elkaar, en u zult zien dat dit besluit onweersprekelijk daaruit volgt. Indien de gelovigen door Christus' gehoorzaamheid tot rechtvaardigen gesteld worden, en zij door het maken van Christus tot zonde, de rechtvaardigheid Gods in Hem zijn, en zij in Hem volmaakt zijn, 't welk niet anders dan door toerekening kan geschieden, zo is Christus gerechtigheid de hunne; en zij van de rechtvaardige Rechter gerechtvaardigd wordende, zo worden ze gerechtvaardigd, niet door hun eigen, maar door Christus' gerechtigheid.

(e) Dit blijkt ook uit Jer. 23:6, *Dit zal Zijn Naam zijn, waarmede men Hem noemen zal, DE HEERE, ONZE GERECHTIGHEID.* En uit 1 Kor. 1: 30, *Uit Hem zijt gij in Christus Jezus, Die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking, en verlossing.*

Zie hier gerechtigheid, rechtvaardigheid, en deze niet in de mens noch uit de mens, maar in Christus, en die nochtans der gelovigen eigen is. 't Kan nu hun eigen niet worden dan door toerekening, gelijk de apostel dat woord gebruikt: Rom. 4: 6. *Gelijk ook David de mens zalig spreekt welken God de rechtvaardigheid toerekent zonder werken.* Zo is dan Christus gerechtigheid de oorzaak van des mensen rechtvaardigmaking.

XX. 1. Bewijs. 't Blijkt uit zulke plaatsen, in welke de mens gezegd wordt gerechtvaardigd te worden door de voldoening van Christus, zonder de werken, Rom. 3: 24. *En worden om niet gerechtvaardigd uit Zijne genade, door de verlossing, die in Christus Jezus is.* Vers 28, *Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet.*

Rechtvaardigen is niet heiligheid instorten, en in heiligheid toenemen; maar 't is rechtvaardig verklaren vrijspreken van schuld en straf, en inwijzen in 't recht tot het eeuwige leven, gelijk boven breder is getoond. Hier wordt bijgevoegd de grond, de reden, de oorzaak van hun rechtvaardigmaking, welke verklaard wordt des mensen werken niet te zijn; maar te zijn de verlossing van Christus, die door het geloof aangenomen wordt. Gerechtvaardigd te worden door eens anders gerechtigheid, kan nu niet anders geschieden dan door toerekening.

XXI. 2. Bewijs. 't Blijkt ook uit de rechtvaardigmaking Abrahams. Rom. 4: 2-5, *Indien Abraham uit de werken gerechtvaardigd is, zo heeft hij roem, maar niet bij God. Want wat zegt de Schrift? En Abraham geloofde God, en het is hem gerekend tot rechtvaardigheid. Nu degene die werkt, wordt het loon niet toegerekend naar genade, maar naar schuld. Doch degene, die niet werkt, maar gelooft in Hem, Die den goddeloze rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot rechtvaardigheid,* Vers 18-24.

Abraham is gerechtvaardigd; hij is gerechtvaardigd, niet uit zijn werken, al zijn doen wordt uitgesloten. In zijn rechtvaardigmaking wordt alle roem hem ontnomen. En waardoor is de roem hem ontnomen? Omdat hij door eens Anders gerechtigheid gerechtvaardigd is geworden, welke hij door het geloof aannam, welke daarom de rechtvaardigheid des geloofs genoemd wordt, vers 11, 13. God beloofde hem, dat hij een vader van vele volken zou worden, en dat uit hem door Izak de Zaligmaker zou geboren worden. Abraham geloofde die belofte ook, zelfs toen hij Izak offerde. Hij nam de belofte aan, en niet alleen het woord, maar door het woord de beloofde zaak, de beloofde Zaligmaker. *Zovelen Hem aangenomen hebben ... namelijk, die in Zijn Naam geloven*, Joh. 1: 12. En door het geloof als een middel verenigd zijnde met de zaak, met de Zaligmaker, zo rekende God hem die aangenomen gerechtigheid van Christus, de Borg toe; dat geloof, als een middel de gerechtigheid van Christus aannemende, en zich verenigende met Christus, en zich in Hem overbrengende, werd hem tot rechtvaardigmaking toegerekend. *Niet de daad des geloofs*, maar de gerechtigheid van Christus, waaraan hij deel kreeg door het geloof.

't Woord toerekenen, 't welk meermalen in dit hoofdstuk gebruikt wordt, betekent *iemands gerechtigheid, iemands werk op eens anders rekening te stellen, en die daardoor te rechtvaardigen*. Zo is Abraham gerechtvaardigd, en zó worden alle gelovigen gerechtvaardigd, vers 11.

XXII. Hiertegen mocht men inbrengen:

1. Dat God niemand kan rechtvaardigen, die niet rechtvaardig is in zichzelf. Niemand kan door eens anders rechtvaardigheid rechtvaardig zijn; daarom kan de gerechtigheid van Christus niet zijn de oorzaak, de grond, waarom een mens van God gerechtvaardigd wordt.

Antwoord.

- (a) 't Is onwaarheid, dat een mens door eens anderen gerechtigheid niet kan rechtvaardig zijn.
- (b) Als een borg de schuld van een ander heeft overgenomen, betaald, en alles wat er te doen was volbracht, dan is de schuldenaar niet meer een schuldenaar, maar vrij.
- (c) Wij hebben boven bewezen, dat een mens door Christus gehoorzaamheid tot een rechtvaardige gesteld wordt, dat hij in Christus rechtvaardigheid Gods is, dat hij in Hem volmaakt is, dat Christus is de Heere onze Gerechtigheid, dat Hij de Borg is; dus kan een mens door eens anderen gerechtigheid, namelijk, van een Borg, rechtvaardig zijn, die door toerekening op hem komt, Rom. 4: 3-11, 22.
- (d) 't Is waar, God rechtvaardig Rechter zijnde, kan niemand rechtvaardigen, die niet rechtvaardig is; daarom kan de mens in zich zelf door zijne gerechtigheid niet gerechtvaardigd worden, terwijl hij en al zijn doen onvolmaakt en zondig is; maar in Christus is hij rechtvaardig.

XXIII. Tegenwerping 2. De gelovigen zijn rechtvaardig door de inklevende gerechtigheid. Zie: 1 Joh. 3:7 ... *die de rechtvaardigheid doet, die is rechtvaardig*. Derhalve is men niet rechtvaardig door de toerekenende gerechtigheid van Christus, en dienvolgens wordt men niet gerechtvaardigd bij God door de toerekenende gerechtigheid.

Antwoord.

- (a) Rechtvaardig wil zeggen, heilig te zijn, en 't is waarheid, dat hij heilig is, die de rechtvaardigheid doet; doch niemand op aarde is volmaakt heilig en rechtvaardig.

Dezelfde apostel zegt, 1 Joh. 1: 8. *Indien wij zeggen, dat wij geen zonde hebben, zo verleiden wij ons zelf, en de waarheid is in, ons niet.* Dus kan de mens uit zijn rechtvaardigheid door God niet gerechtvaardigd worden, maar er moet een andere gerechtigheid zijn, die in Gods rechtvaardig oordeel bestaan kan.

- (b) De apostel spreekt niet van de rechtvaardigmaking, waarover hier 't verschil is, maar van de heiligmaking, die altijd met de rechtvaardigmaking samengaat, en nochtans de rechtvaardigmaking niet is; daarom komt deze tekst niet te pas.

XXIV. Tegenwerping. 3. De mens krijgt alles door Christus wederom, 't geen hij in Adam verloren heeft. Nu, wij hebben in Adam niet verloren *een toegerekende gerechtigheid*, dies krijgen wij ze dan ook niet wederom door Christus.

Antwoord.

- (a) Wij hebben in Adam volmaakte gerechtigheid verloren, en volmaakte gerechtigheid krijgen wij wederom door Christus; ingang en toerekenen zijn de manieren maar waardoor wij ze verkrijgen, en niet de zaak zelve. Het toerekenen van Christus' gerechtigheid is niet tegen de wet, maar heeft getuigenis van de wet en de profeten, Rom. 3: 21.
- (b) 't Wordt ontkend, dat wij alles door Christus wederom verkrijgen, 't geen wij in Adam verloren hebben. Wij krijgen méér door Christus, dan wij in Adam verloren hebben, namelijk de vergeving der zonden, eden onveranderlijke staat, en God te verheerlijken in Zijn genade en barmhartigheid.

XXV. Tegenwerping. 4. Indien wij door de gerechtigheid van Christus rechtvaardigen zijn, zo zijn wij niet minder rechtvaardig dan Christus zelf; want al Zijn heiligheid ook de heiligheid der Goddelijke natuur is onze heiligheid, 't welk ongerijmd is; daarom kan men niet rechtvaardig zijn door de toerekenende gerechtigheid van Christus.

Antwoord. Wij ontkennen het gevolg: want de mens wordt toegerekend die gerechtigheid, die Christus als Borg volbracht heeft, en die is genoegzaam; de heiligheid Gods is onmededeelbaar, die kan zelfs de mens nóch toegerekend, nóch deelachtig gemaakt worden; het is ook niet nodig.

XXVI. Tegenwerping. 5. Wij worden uit genade gerechtvaardigd. Rom. 3: 24, *En worden om niet gerechtvaardigd, uit Zijn genade, door de verlossing, die in Christus Jezus is.* Derhalve niet door de toegerekende gerechtigheid van Christus.

Antwoord.

- (a) Als wij gezegd worden *om niet gerechtvaardigd te worden*, dat sluit al des menschen gerechtigheid uit.
- (b) Als wij gezegd worden *uit genade* gerechtvaardigd te worden, dat zegt, dat God aan de mens niet verplicht was, maar dat Hij uit vrije goedheid en barmhartigheid bewogen is de mens een Borg te geven, en hem door des Borgs gerechtigheid, hem toegerekend, rechtvaardigt; zodat genade niet de reden en grond van rechtvaardigmaking is, maar die fontein, waaruit het spruit, dat wij door de Borg gerechtvaardigd worden. Daarom wordt bij genade de verlossing, die in Christus Jezus is, als de verdienende oorzaak gevoegd, niet zo alsof Christus voldoening niet genoeg was, en dat er dan nog een genadige schatting en acceptatie bij moest komen; *want Christus heeft met één offerande in eeuwigheid volmaakt al degenen, die geheiligd worden*, Hebr. 10: 14.

Ook niet zo, alsof genade en 's mensen werken samengevoegd werden door een genadige acceptatie, want genade en werken worden tegen elkander gesteld, het ene sluit het andere uit, Rom. 11: 6. Maar genade is de goedgunstigheid Gods, Hem bewegende een Borg toe te laten, de Borg Zelf te geven; om dezen en genen, in tegenstelling van anderen, door deze Borg zalig te maken. Dus blijft het dan in kracht, en Christus' gerechtigheid alleen is de verdienende oorzaak van onze rechtvaardigmaking.

XXVII. In de vijfde plaats hebben wij aan te merken het middel, waardoor die mens gerechtvaardigd wordt, 't welk is het geloof. Rom. 3: 28, *Wij besluiten dan dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt.* Gods rechtvaardigheid is volkomen voldaan, en de eis der wet volbracht zijnde door Christus de Heere onze Gerechtigheid, zo kon God hen rechtvaardig in de zaligheid brengen. Alle mensenwerk komt daar niet te pas. Ja, als God het zo behaagd had, Zijn rechtvaardigheid kon toelaten de mens zonder geloof en bekering zalig te maken, omdat zij alles in Christus hebben en hun geloof niet één kwadrantpenning tot de rechtvaardigmaking toebrengt. Nochtans is het Gods wijsheid en goedheid, de zodanige voor welke Christus alles volbracht heeft, door de weg van geloof en bekering, en niet anders, te leiden tot bezitting van de goederen, welke Christus voor hen verworven heeft.

De natuur des geloofs bestaat in zich Christus toe te betrouwen, om gerechtvaardigd, geheiligd en verheerlijkt te worden, op de grond van aanbidding en beloften. De mens, Jezus hebbende aangenomen, en zich aan Hem hebbende toevertrouwd, werkt dan verder met de beloften tot rechtvaardigmaking en heiligmaking.

In de rechtvaardigmaking werkt het geloof aldus: Het geloof neemt vooreerst aan de gerechtigheid van de Borg Jezus Christus, op grond dat ze hem van Christus was aangeboden, met vele opwekkingen, om in het aannemen vrijmoedigheid te gebruiken; de mens dus dan volmaakte gerechtigheid in Christus hebbende bekomen, Hem hebbende aangedaan, Gal. 3: 26, 27, *en met de klederen des heils en den mantel der gerechtigheid bekleed zijnde*, Jesaja 61: 10, zo keert de gelovige zich daarop met de aangenomen en geëigende gerechtigheid tot God, en vertoont die gerechtigheid aan Hem, en begeert daarnaar geoordeeld en gerechtvaardigd te worden, en vraagt met een goede consciëntie God, door de opstanding van Jezus Christus, 1 Petrus 3:21, *of door Christus' lijden zijne zonden niet zijn betaald?* Of door Zijn gehoorzaamheid hij geen recht tot het eeuwige leven heeft? Meteen keert zich de gelovige tot de beloften, die gedaan zijn aan degenen, die Christus en Zijn gerechtigheid aannemen namelijk, die hebben vergeving der zonden en het eeuwige leven: Hand. 10: 43. *Dezen geven getuigenis al de profeten, dat een iegelijk, die in Hem gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door Zijnen Naam.* Joh. 3: 36. *Die in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven.*

Deze en diergelijke beloften brengt de gelovige tot God en met dezelve werkende en pleitende, zo merkt hij die beloften aan als een stem Gods tot hem sprekende, (want 't is Gods Woord) zich die beloften toeëigenende, als aan hem gedaan, en dus hem vrijsprekende van schuld en straf, en hem verklarende een erfgenaam des eeuwigen levens; en gelijk de Heilige Geest in die tijd en in die werkzaamheden het geloof werkt, zo bekrachtigt Hij die waarheden ook op de ziel. Welke zij gelovende, zo hoort zij zich van God rechtvaardigen; ja de Heilige Geest gaat wel verder en verzegelt de ziel en doet ze wel smaken, niet alleen dat ze gerechtvaardigd is, maar ook wat het is,

welke zaligheden daarin opgesloten zijn, gerechtvaardigd te zijn, en geeft ze wel vrede en blijdschap.

XXVIII. In de zesde plaats hebben wij te overwegen *de tijd, wanneer God de mens rechtvaardigt*.

- Daarvan zeggen wij, dat God van eeuwigheid heeft voorgenomen de Zijnen door Christus verdiensten te rechtvaardigen, maar dat is de rechtvaardigmaking zelve niet, waarvan de Schrift spreekt.
- Christus heeft indertijd dadelijk voor alle zonden voldaan, en hun de zaligheid verworven, en is daarop gerechtvaardigd in den Geest; dus ziet God Zijn kinderen aan in Hem; maar dat is ook de rechtvaardigmaking niet.
- God rechtvaardigt de mens door het geloof; die rechtvaardigmaking is de sententie Gods tot de mens. Deze sententie wordt niet éénmaal uitgesproken op de eerste daad des geloofs, maar geschiedt dikwijls, zo menigmaal de mens de daad des geloofs in Christus tot rechtvaardigmaking oefent; welke niet is een verzekering, dat ze ééns en voor altijd gerechtvaardigd waren, maar een dadelijk en dagelijks vergeven.

XXIX. Dus hebben wij het eerste, namelijk, de verklaring van de natuur der rechtvaardigmaking, afgehandeld. Nu begeben wij ons tot het tweede, welke is de bescherming van deze waarheid tegen de tegenpartijen; dit zullen wij doen door 't voorstellen en verhandelen van de verschilpunten.

Hier gaat het als met de vossen van Simson, die met de hoofden van elkaar, maar met de staarten aan elkaar waren; hoe verscheiden de partijen ook zijn, en van elkaar aflopen in gevoelen, zo spannen ze toch gelijkelijk aan om de waarheid van de rechtvaardigmaking te bestrijden. Herodes en Pilatus zijn het hier eens tegen Christus. De Socinianen ontkennen alle verdiensten van Christus, en de rechtvaardigmaking des mensen om de gerechtigheid van Christus, en zeggen, dat de mens door zijn eigen gerechtigheid gerechtvaardigd wordt, wel niet door de innerlijke waardigheid der werken, alsof die rechtvaardig verdienden gerechtvaardigd te worden, maar door acceptatie, dat is, *genadige schatting*, een gedeelte voor vol en 't geheel aannemende, en dat de mens eerst in zijn dood gerechtvaardigd wordt, wanneer hij van alle kwaad bevrijd wordt en het eeuwige leven verkrijgt. Deze dwaling is in 't brede weerlegd, hfdst 17 en 27.

XXX. De Papisten kennen eigenlijk geen *rechtvaardigmaking*, maar verstaan daardoor instorting van heiligheid en de voortgang in de heiligmaking, 't welk wij boven hebben weerlegd, maar zij spreken evenwel van vergeving der zonden, alsmede van verdiensten der werken, waardoor ze van de tijdelijke straffen verlost worden en de zaligheid bekomen.

De vraag is: Of de mens door God, de rechtvaardige Rechter, in Zijn rechtvaardig oordeel kan gerechtvaardigd, dat is, vrijgesproken worden van schuld en straf, en een erfgenaam van het eeuwige leven, verklaard kan worden door inklevende gerechtigheid, door zijn lijden en zijn goede werken?

De Papisten zeggen: ja, wij: nee.

Zij stellen de rechtvaardigmaking in de vergeving der zonden en in de vernieuwing des levens.

- (a) *Van de vergeving der zonden* zeggen zij, dat Christus door zijn lijden en sterven genoegzaam voldaan heeft voor alle mensen, en krachtadig voor alle zonden en

straffen, zo tijdelijke als eeuwige, die vóór de doop geschied zijn, en door de kracht van de doop ganselijk worden weggenomen; dat Christus krachtdadig voor de schuld en eeuwige straf, niet tijdelijk, voldaan heeft voor de dadelijke zonden der boetvaardigen en volstandigen; maar dat zij zelf voor de tijdelijke straffen der zonden, die na de doop geschied zijn, moeten voldoen door verbrijzeling des harten, belijdenis des monds en voldoening der werken, en zo zij te kort komen in dit leven, dat ze dan moeten voldoen ná dit leven in het vagevuur, en ook te hulpe kunnen gekomen worden door de verdiensten der overtollige werken der heiligen. Zodat zij voor de tijdelijke straffen zelf moeten voldoen, en door hun goede werken de hemel moeten verdienen, en zo uit de werken gerechtvaardigd worden.

- (b) *De vernieuwing des levens*, zeggen ze, heeft Christus verworven voor allen, die uit hun eigen krachten en vrije wil meewerken en zich bekeren, en spreken het *anathema* uit over degenen, welke zeggen dat de mens alleen door de gerechtigheid van Christus gerechtvaardigd wordt. De rechtvaardigmaking onderscheiden ze in rechtvaardigmaking uit de wet en door het Evangelie; hun rechtvaardigmaking noemen ze *Evangelisch*, omdat ze Christus stellen als de oorzaak van vergeving der zonden en van de vernieuwing des levens en der heiligmaking, en zeggen, dat Christus verdiend heeft dat zij verdienen kunnen, en dus voegen zij de verdiensten van Christus en hun eigene werken samen als oorzaken van de rechtvaardigmaking.

XXXI. Wij zeggen daartegen:

- (a) dat Christus niet voor alle mensen, maar alleen voor de uitverkorenen voldaan heeft, niet alleen voor de zonden, die vóór de doop geschied zijn, maar ook voor alle, die daarna tot aan het einde des levens gedaan worden. Dat Christus voldaan heeft én voor schuld én voor alle straffen, zo tijdelijke als eeuwige, en dat geen straf overblijven kan, als de schuld voldaan is. Dat de mens door zijn lijden, noch door zijn goede werken iets het allerminste verdienen kan. Dat er geen vagevuur is, noch overtollige werken, en de deugden van andere mensen niet kunnen komen op de rekening van anderen. Wij zeggen,
- (b) Dat niemand gerechtvaardigd wordt, of hij wordt ook geheiligd; wij zeggen niet: als wij maar vertrouwen op de gerechtigheid en verdiensten van Christus, dat men dan niet bezorgd behoeft te zijn over de heiligmaking, men leve dan zo als men wil, dat men dan evenwel zalig zal worden dat is de leer der Hervormde (Gereformeerde) Kerk niet. Zij verfoeit zulke taal en zulk een leven, en verklaart dat die zo handelen, en ten einde toe daarin blijven, dat ze nooit zalig zullen worden, dat hun geloof nooit het rechte geloof is geweest, en dat ze nooit deel hebben gehad aan de gerechtigheid van Christus. *Dit is een getrouw woord, en deze dingen wil ik, dat gij ernstelijk bevestigt, opdat degenen, die aan God geloven, zorg dragen om goede werken voor te staan; deze dingen zijn het, die goed en nuttig zijn den mensen*, Titus 3: 8.
- (c) Doch wij zeggen dat de goede werken, hoe nodig en nuttig zij zijn om God te verheerlijken, onze naaste te stichten, zelf verzekerd te worden van de oprechtheid des geloofs, het Evangelie te versieren, en als een weg tot de zaligheid, nochtans niet in aanmerking komen in de rechtvaardigmaking; zodat de goede werken noch alleen, noch als een deel, maar alleen de gerechtigheid van Christus de uitverkorenen van God toegerekend, en van hen door het geloof aangenomen, zijn de verdienende oorzaak van hun rechtvaardigmaking. Dat de mens niet uit de werken gerechtvaardigd wordt, blijkt aldus:

XXXII. 1. Alle werken des mensen worden wel uitdrukkelijk uit de rechtvaardigmaking uitgesloten.

Rom. 3: 20, 28. *Daarom zal uit de werken der wet geen vlees gerechtvaardigd worden voor Hem . . . .* Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet.

Rom. 4: 6. *Gelijk ook David de mens zalig spreekt, welken God de rechtvaardigheid toerekent zonder werken.*

Gal. 2: 16. *Doch wetende, dat de mens niet gerechtvaardigd wordt uit de werken der wet, maar door het geloof van Jezus Christus, zo hebben wij ook in Christus Jezus geloofd, opdat wij zouden gerechtvaardigd worden uit het geloof van Christus, en niet uit de werken der wet; daarom dan uit de werken der wet geen vlees zal gerechtvaardigd worden.*

Gal. 3: 11. *En dat niemand door de wet gerechtvaardigd wordt voor God is openbaar.* Men kan niet duidelijker en volstrechter de werken uit de rechtvaardigmaking uitsluiten, dan de apostel in deze en in andere plaatsen doet. Doe hierbij al die plaatsen, in welke alle roem in de rechtvaardigmaking de mens benomen wordt, alsof hij met zijn werken daaraan iets toebracht:

Rom. 3: 27. *Waar is dan de roem? Hij is uitgesloten. Door wat wet? der werken? Neen, maar door de wet des geloofs.*

Rom. 4: 2. *Want indien Abraham uit de werken gerechtvaardigd is, zo heeft hij roem, maar niet bij God.*

Uitvlucht 1. In de aangetogen plaatsen wordt niet gesproken van de wet der zeden, zodat dezelve werken niet worden uitgesloten, maar van de wet der ceremoniën, en dat de werken naar de wet alleen worden uitgesloten.

Antwoord.

(a) De teksten spreken van alle werken zonder onderscheid; de apostel maakt noch hier, noch elders zulk een onderscheid, zodat die onderscheiding van zelf vervalt.

(b) Hij spreekt wel uitdrukkelijk van de wet der zeden; want Rom. 3 en 4 spreekt hij van die wet van welke hij zegt, hoofdstuk 3 vers 10-18, *Er is niemand rechtvaardig, ook niet één. Er is niemand die God zoekt. Allen zijn zij afgeweken. Hun keel is een geopend graf. Welker mond is vol van vervloeking. Hun voeten zijn snel om bloed te vergieten. Er is geen vreze Gods voor hun ogen.*

Vers. 19, *Opdat alle mond gestopt worde, en de gehele wereld voor God verdoemelijk zij.* Alle deze daden hebben opzicht niet op de ceremoniële, maar op de morele wet; dies sluit de apostel uit de rechtvaardigmaking uit alle werken der zedelijke wet. In den brief aan de Galaten wordt mede wel uitdrukkelijk gesproken van de wet der zeden; want hij spreekt van die wet, van welke hij zegt, Gal. 3: 12, *De mens, die deze dingen doet, zal door dezelve leven,* dat van de wet der ceremoniën op zich zelf, en in de daden, niet gezegd kan worden; maar dit wordt van de zedelijke wet gesproken, welke tegen het Evangelie, tegen het geloof overstaat, zoals in de teksten duidelijk te zien is. Nu, de ceremoniën staan niet tegenover het Evangelie en tegen het geloof, maar zij behoren tot hetzelfde, dewijl Christus in hetzelfde ingewonden was, en door het geloof genuttigd werd. Hij spreekt van die wet, van welke hij zegt hoofdstuk 3: 10, *Want zovelen als er uit de werken der wet zijn, die zijn onder den vloek; want er is geschreven: Vervloekt is een iegelijk, enz.*

De apostel trekt aan, Deut. 27: 26, alwaar gesproken wordt van beeldendienst, van vader en moeder te verachten, landpalen te verzetten, blinden te doen dolen, 't recht te buigen, van bloedschanden, van zijn naaste in 't heimelijk te slaan, geschenken te nemen, welke alle zonden zijn tegen de wet der zeden, en niet der ceremoniën; dies sluit de apostel uit de rechtvaardigmaking uit alle werken der morele wet.

Uitvlucht 2. In de aangetogen plaatsen worden uitgesloten al de werken die voor de doop, bekering en geloof geschieden, maar niet die door het geloof in Christus gedaan worden.

Antwoord.

- (a) Dat is maar zeggen; de apostel spreekt zo niet.
- (b) De apostel sluit alle werken uit, en stelt werken en geloof tegen elkaar.
- (c) Hij spreekt tot Joden, die nu in Christus geloofden, en echter uit de werken wilden gerechtvaardigd worden, 't zij alleen, of met het geloof samengevoegd, en die de ceremoniën en de zedelijke wet één achten, en die de ceremoniële daden in hetzelfde opzicht wilden doen als de morele daden, en alzo uit de werken wilden gerechtvaardigd worden; deze daden sluit de apostel uit.
- (d) Abraham, David en Paulus waren bekeerd, en geloofden, nochtans worden hun werken van de rechtvaardigmaking uitgesloten. Van Abraham, ziet Rom. 4: 2; van David, Rom. 4: 6 van Paulus, 1 Kor. 4: 4. Zodat dan ook de werken, uit het geloof gedaan, uitgesloten worden.
- (e) Integendeel de tollenaar, Lukas 18:13, Zachéus, Lukas 19:2; de moordenaar, Lukas 23, werden gerechtvaardigd zonder hun werken, zodat ons bewijs tegen alle tegenspraak in kracht blijft, en alle werken, hoedanig ze ook zijn, van de rechtvaardigmaking worden uitgesloten, en de mens niet uit de werken gerechtvaardigd wordt.

XXXIII. Bewijs. 2. De rechtvaardigmaking geschiedt geheel, en ganselijk alleen door de gerechtigheid van Christus, van God toegerekend, en van de mens door het geloof als eigen aangenomen, zonder enige bijkomende werken des mensen, gelijk in de volgende vraag zal vertoond worden. Dus wordt de mens uit zijn eigene werken niet gerechtvaardigd, noch geheel, dan was Christus niet nodig; noch ten dele, dan was Christus gerechtigheid niet genoegzaam.

XXXIV. Bewijs. 3. De mens wordt *om niet*, uit Gods genade, gesteld tegen de werken, gerechtvaardigd. Rom. 3: 24, *En worden om niet gerechtvaardigd, uit Zijn genade, door de verlossing die in Christus Jezus is.* Vers 20 had de apostel alle werken uitgesloten; vers 21, 22 vertoont hij dat er een andere rechtvaardigmaking is dan uit de rechtvaardigheid der wet, namelijk, uit de rechtvaardigheid van Christus, door het geloof aangenomen; vers 23 verklaart hij dat de mens door de zonde verdoemelijk is, en niet in staat is, om uit zich gerechtvaardigd te kunnen worden; daarop toont hij vers 24 dat de rechtvaardigmaking *om niet* (Grieks, te geef) geschiedt, zodat geen verdiensten te pas komen, en uit de genade Gods; genade is niet iets dat in de mens is, en uit genade in hem gelegd is; maar Zijn genade, is de goedgunstigheid Gods, waardoor Hij bewogen is de mensen tegen hun verdiensten een Borg te geven, en door deszelfs verdiensten de mens te rechtvaardigen, en hem alzo te rechtvaardigen door de verlossing, die in Christus Jezus is. Dit *om niet*, dit door Zijn genade, sluit alle werk, alle verdiensten uit, zie dit: Rom. 11: 6. *En indien het door genade is, zo is het niet*

meer uit de werken, anderszins is de genade geen genade meer; en indien het is uit de werken, zo is het geen genade meer; anderszins is het werk geen werk meer.

XXXV. Bewijs 4. De mens kan uit zijn werken ganselijk niet gerechtvaardigd worden, want:

(a) De mens, ofschoon wedergeboren, is gans onvolmaakt, en zondigt dagelijks in velen, met gedachten, woorden en daden. 1 Kon. 8:46; Spr. 20:9 Jak. 3:2. Dus kan hij in zichzelf niet gerechtvaardigd worden, want, Jak. 2:10, *Wie de gehele wet zal houden, en in één zal struikelen, die is schuldig geworden aan allen.*

Daarom, hoe zou de mens rechtvaardig zijn bij God? zo hij lust heeft om met Hem te twisten, niet één uit duizend zal hij Hem antwoorden, Job : 2, 3.

Daarom moet ieder bidden: Ga niet in het gericht met uwen knecht; want niemand, die leeft, zal voor Uw aangezicht rechtvaardig zijn, Ps.143: 2.

(b) Een iedere daad, zelfs de beste, is aan alle kanten gebrekkelijk 't komt voort uit een onvolmaakt hart, is gebrekkelijk, in geloof, in vrees, in liefde, in oogmerk, zodat alle onze gerechtigheden zijn als een wegwerpelijk kleed, Jesaja 64: 5. Zo is de mens. God, daarentegen, is een rechtvaardig Rechter, wiens oordeel is naar waarheid, en die de schuldige geenszins onschuldig houdt. Derhalve kan de mens uit zijn werken niet gerechtvaardigd worden.

XXXVI. Hiertegen strijdt men met alle macht, om immers des mensen goede werken verdienstelijk te maken, en de rechtvaardigmaking uit de werken te drijven; men brengt daartoe bij deze navolgende tegenwerpingen:

Tegenwerping. 1. De Schrift zegt duidelijk, dat Abraham uit de werken is gerechtvaardigd, daarom kan men dan uit de werken gerechtvaardigd worden. Jak. 2: 44, *Wat nuttigheid is het, mijn broeders, indien iemand zegt, dat hij het geloof heeft, en heeft de werken niet? Kan dat geloof hem zalig maken? Vers 21, Abraham, onze vader, is hij niet uit de werken gerechtvaardigd, als hij Izak, zijn zoon, geofferd heeft op het altaar? Vers 22, Ziet gij wel, dat het geloof mede gewrocht heeft met zijn werken, en het geloof volmaakt is geweest uit de werken? Vers 24, Ziet gij dan nu dat een mens uit de werken gerechtvaardigd wordt, en niet alleenlijk uit het geloof? Vers 25, En desgelijks ook Rachab, de hoer, is zij niet uit de werken gerechtvaardigd geweest, als zij de gezondenen heeft ontvangen, en door een anderen weg uitgelaten?*

Antwoord. 1 . Jakobus zegt dat Abraham uit de werken is gerechtvaardigd; Paulus, Rom. 4: 2-5, zegt ronduit dat Abraham niet uit de werken gerechtvaardigd is, maar uit het geloof. 't Is dezelfde Geest der waarheid, die, én door Paulus, én door Jakobus gesproken heeft, waaruit het zeker is, dat zij niet met elkander strijden, maar hetzelfde zeggen; maar 't is de duisternis des mensen, als men de overeenkomst niet zien kan.

(a) De Papisten willen beiden verenigen met hunne, buiten Gods Woord en van ons boven weerlegde onderscheiding, van een tweeërlei rechtvaardigmaking, een eerste en tweede; de eerste noemen zij een instorting van genade en vernieuwing, welke van God is zonder de werken, en willen dat Paulus van die spreekt. De tweede noemen ze de toeneming en heiligmaking, en willen dat Jakobus van die spreekt. Doch, dewijl die onderscheiding maar een mensenvond is, als boven is getoond, zo vervalt die vereniging van zelve.

(b) Hier een vereniging te willen maken door een andere onderscheiding, namelijk, dat Paulus spreekt van de rechtvaardigmaking van *een goddeloze*, en Jakobus van een

rechtvaardigmaking van *een wedergeborene*, welke uit hun goede werken is, waardoor ze recht ten leven verkrijgen, is in den grond hetzelfde met die van de Papisten, en zal beneden weerlegd worden.

- (c) Ook is het gevaarlijk, te stellen, dat Jakobus spreekt van een rechtvaardigmaking uit de werken, wel niets verdienende, maar vloeiende uit Gods waarheid en rechtvaardigheid, welke de deugden van de Godzaligen niet anders kan verklaren dan deugden, en een Godzalige niet anders dan een oprechte, dan een Godzalige, en zijn werk in de gelovigen niet anders dan zijn werk. Ook is het tegen de taal van de Bijbel, die dat nooit rechtvaardigen noemt; ook volloet het deze tekst niet, want het beantwoordt niet Jakobus' oogmerk, 't welk is dat het ware geloof levend is door de goede werken, om de losse mensen te overtuigen, dat hun geloof het zaligmakende niet is.

Als Pinehas werk hem tot rechtvaardigheid wordt toegerekend, Psalm 106:30, dat was niet een rechtvaardigmaking des persoons, maar een verdediging van zijn daad, welke in verscheidene opzichten misduid kon worden, en een verklaring dat die door een bijzondere drift des Geestes geschied was. Matth. 12: 37. Dit zal § 37 beantwoord worden; 1 Joh. 3: 7, spreekt de apostel niet van de rechtvaardigmaking, maar dat hij rechtvaardig, heilig is, die ze doet.

Ook achten wij het de tekst niet genoeg gedaan, als men zegt, dat Paulus spreekt van de rechtvaardigmaking voor God, en Jakobus van de rechtvaardigmaking voor de mensen, of een vertoning uit de werken, dat, hij gerechtvaardigd was uit het geloof.

- c. Maar als men beide de teksten wel inziet, zo spreken ze hetzelfde, namelijk, dat de mens uit het geloof gerechtvaardigd wordt, *maar de tegenpartijen waren verscheiden*. Paulus had te doen met tot het Christendom bekeerde Joden, welke de rechtvaardigmaking uit de wet zochten, 't zij geheel, 't zij samengevoegd met het geloof; tegen dezen beweert hij, dat de rechtvaardigmaking ganselijk niet geschiedt uit de werken, maar alleen uit het geloof, verstaande daardoor onbetwistelijk een waar geloof, *waaruit de rechtvaardige leeft*, Rom. 1: 17. Jakobus had te doen met een deel losse mensen, welke de waarheid toestemden, dat de mens alleen door het geloof, zonder, de werken, gerechtvaardigd wordt; maar welke de waarheid misbruikten, alsof men dan niet behoefde Godzalig te leven en goede werken te betrachten. Dus had Jakobus hen niet te overreden, dat men alleen uit het geloof, zonder de werken der wet, gerechtvaardigd wordt, daar kwamen ze samen in overeen; dit stelt Jakobus duidelijk voor, hoofdstuk 2: 23, *En de Schrift is vervuld geworden, die daar zegt: En Abraham geloofde God, en het is hem tot rechtvaardigheid gerekend*.

Zie daar dezelfde woorden van Paulus en van Jakobus gesproken. Zo zijn ze het dan eens. Maar omdat zij met gans verscheiden tegenpartijen te doen hadden, drongen ze de zaken ook verscheiden aan. Paulus overtuigt zijn tegenpartijen, dat ze af moesten zien van de werken, niet om die niet te doen, maar om daardoor gerechtvaardigd te worden, omdat de mensen alleen door het geloof, zonder de werken, gerechtvaardigd wordt. Jakobus dringt aan op de oefening van de goede werken, die zijn tegenpartijen, als niet nodig, verwierpen en nalieten die te doen, roemende, dat zij het geloof hadden, en dat ze daardoor gerechtvaardigd en zalig zouden worden. Aan deze toont hij, dat zij het ware geloof niet hadden, noch de natuur deszelfs verstonden, maar dat hun geloof, waarop zij roemden, alleen maar was een historisch geloof, 't welk geen deel aan de zaak doet hebben, en een dood geloof was, dewijl het zonder leven en vruchten was, gelijk het geloof der duivelen, die het geloof maar sidderen doet. Hiertegen gaat hij

tonen, dat het ware geloof levendig en werkzaam is door de liefde, gehoorzaamheid aan God en goede werken, en dat geen ander dan zulk een geloof tot de zaligheid leidt, zodat men uit zijne werken moet oordelen van het geloof, of men het ware heeft, of niet.

Dit bewijst hij met het voorbeeld van Abraham, en toont, dat Abrahams geloof niet was een enkel toestemmen van de beloften, als waar en zeker, en daarmede gedaan en opgehouden, maar dat zijn belofte doordrong tot gehoorzaamheid aan God, zelfs in het offeren van zijn zoon Izak, uit welken hem de Messias beloofd was; waarom de apostel zegt: hoofdstuk 2:22: *Ziet gij wel, dat het geloof mede gewrocht heeft met zijn werken, en het geloof volgnaakt is geweest uit de werken?* Hij zegt niet, dat de werken mede wrochten met het geloof, 't welk hij gezegd zou hebben, indien hij der werken enige verdiensten toegeschreven had, en beoogd had te zeggen, dat de mens door de verdiensten der werken gerechtvaardigd moest worden; maar hij zegt, *dat het geloof mede gewrocht heeft met zijn werken*; zo krachtig was zijn geloof, dat uit Izak de Christus zou voortkomen, dat hij wederom levend zou worden, schoon hij hem offerde, en dat geloof zette hem aan om God te gehoorzamen, en dat geloof oefende hij in 't werk van offeren. En dat geloof eteleiothee is voleindigd, uitgevoerd, volvoerd, ten einde gebracht, en alzo volmaakt geweest uit de werken van het offeren. Waaruit blijkt, dat het ware geloof werkzaam is tot Godzaligheid, en ofschoon het alleen een middel is, waardoor de mens gerechtvaardigd wordt, dat het nochtans niet alleen is, maar vergezelschap met de werken, *als deszelfs gevolg*, gelijk hij dat toont, hoofdstuk 2: 24. *Ziet gij dan nu dat een mens uit de werken gerechtvaardigd wordt, en niet alleenlijk uit het geloof?* Hier voegt de apostel geloof en werken samen, en verklaart, dat de mens uit het geloof gerechtvaardigd wordt, doch niet alleenlijk, alsof het alleen was, maar ook uit de werken, die het geloof vergezelschappen, dat zooveel is, als uit een werkzaam geloof.

Deze samenvoeging van geloof en werken geschiedt niet als van twee collaterale, dat is naast elkaar gaande, tot uitvoering van een en 't zelfde werk, alsof ieder voor een gedeelte samenkwam tot de rechtvaardigmaking. Veel minder alsof beide, en ieder, de oorzaak waren van de rechtvaardigmaking; want dat is zelfs 't geloof niet, dat maar in de rechtvaardigmaking te pas komt, als een middel de gerechtigheid van Christus aannemende. En dat de werken de oorzaak der rechtvaardigmaking niet zijn, hebben wij boven met vier bewijsredenen bevestigd, en de apostel Paulus spreekt dit ronduit tegen, ook in den persoon van Abraham, en 't is ook de beoging des apostels Jakobus niet, die beoogt, dat het geloof, waardoor de mens gerechtvaardigd wordt, een levend en werkzaam geloof is; maar geloof en werken worden, vers. 24, samengevoegd, als oorzaak en gevolg, met dat oogmerk, om uit het gevolg te tonen de rechte natuur van de oorzaak: *het geloof*.

Als Jakobus dan zegt, dat Abraham, dat Rachab, dat de mens uit de werken gerechtvaardigd wordt, zo stelt hij de werken niet alleen, en op zichzelf, maar als een gevolg samengevoegd met het geloof, dezelve oorzaak, en in die samenvoeging der rechtvaardigmaking het geloof toeschrijvende, vers. 23, en de werken als vruchten van het geloof, en als een bewijs van het ware geloof stellende, zo noemt hij het gevolg, en verstaat daardoor de altijd samengaande oorzaak. 't Is zoveel als, *gerechtvaardigd te worden door een levend en vruchten voortbrengend geloof*.

XXXVII. Tegenwerping 2. Matth.12:37, *Uit uw woorden zult gij gerechtvaardigd worden, en uit uw woorden zult gij veroordeeld worden.*

Antwoord.

- (a) Deze tekst is tegen de partijen; want hier blijkt, dat rechtvaardigen een gerichtszaak is, en tegenover verdoemen staat, en alzo vrijspreken betekent.
- (b) Deze tekst spreekt niet van het werk Gods nevens de mens, maar van 't werk des mensen nevens anderen. *Uit den overvloed des harten spreekt de mond; door de woorden openbaart zich wat in het hart is; een goed mens brengt goede dingen voort uit den goeden schat zijns harten, en een boos mens boze; daarnaar oordeelt de ene mens den anderen, en verklaart hem goed of kwaad, rechtvaardigt of veroordeelt hem. Dus dient deze plaats niet voor hun gevoelen.*

XXXVIII. Tegenwerping 3. Hebr. 13:16, *Vergeet de weldadigheid en de mededeelzaamheid niet; want aan zodanige offeranden heeft God een welbehagen.* De bekende Latijnse vertaling zet het Griekse woord euaresteitai over als proinereri, verdienen; daar vandaan komt dat ze deze plaats bijbrengen voor de verdiensten der werken.

Antwoord.

Maar omdat hun taalkundigen daarover zichzelf nu zich schamen, omdat het te tastbare misslag is, is er geen antwoord nodig. Het woord betekent *behagen hebben*. Dat omhelzen wij ganselijk, dat de goede werken God behagen; maar dat ze bij God iets verdienen, dat ontkennen wij, en deze tekst dient hen niet voor bewijs.

XXXIX. Tegenwerping. 4. De gelovigen verkrijgen het eeuwige leven, omdat zij het waardig zijn, dus worden ze uit de werken gerechtvaardigd. Zie Openb. 3: 4, *Zij zullen met Mij wandelen in witte klederen, overmits zij het waardig zijn.*

Antwoord.

De waardigheid van een persoon is iets anders dan de waardigheid van een werk; hun werk is niet waardig, 't is onvolmaakt, ook het beste, als boven is getoond, en zij zijn alzo onnutte dienstknechten; maar de gelovigen zelf zijn waarlijk waardig met Christus in witte klederen te wandelen, omdat zij in Christus rechtvaardig zijn, die voor hen het recht tot het eeuwige leven verworven heeft. Zij zullen wandelen in witte klederen. *De klederen zijn wit gemaakt in het bloed des Lams*, Openb. 7:14. En zijn de rechtvaardigmaking der heiligen, Openb. 19:8. Hier vandaan kwam hun waardigheid, en niet uit hun werken.

XL. Tegenwerping. 5. De vergelding geschiedt naar de werken, dus wordt de mens uit de werken gerechtvaardigd. Ziet Matth. 16: 27, *Alsdan zal Hij een iegelijk vergelden naar zijn doen.* Rom.2:6, *Welke een iegelijk vergelden zal naar zijne werken.* 2 Kor. 5: 10; Openb. 2: 23; Openb. 20:12.

Antwoord.

Deze plaatsen wijzen aan de hoedanigheden en 't onderscheid van de personen, die goed of kwaad vergolden zal worden; maar zij spreken niet van de oorzaken, waarom het dezen wel, en anderen kwalijk zal gaan. Die goed gedaan en Godzalig geleefd hebben, zullen zalig worden, maar die goddeloos geleefd hebben, die zullen verdoemd worden. Daarom staat er niet: een iegelijk zal vergolden worden *om* zijn werken maar *naar* zijn werken; hoewel der godlozen werken de oorzaak zijn van hun verderf. Men mocht zeggen: *De goddelozen worden verdoemd om hun werken, en hun werken verdienen de verdoemenis, zo dan ook de goede werken de hemel.*

Antwoord. Dat volgt niet, omdat de tegenstelling niet volkomen is. Der goddeloze werken zijn zondig, der Godzalige werken zijn onvolkomen. En ook is er onderscheid tussen straf en beloning; al wat de dood verdient, het tegendeel daarvan verdient daarom het tegenovergestelde goed niet; die een doodslag doet, verdient de dood, maar die geen doodslag doet verdient daarom niet in 't leven te blijven; en ook tussen goddeloosheid en de verdoemenis is een evenredigheid, maar tussen de goede werken en de zaligheid is geen evenredigheid; daarom kan men uit het ene geen besluit maken tot het andere.

XLI. Tegenwerping. 6. De vergelding geschiedt om de goede werken, zo dan ook de rechtvaardigmaking. Ziet dit: Matth.25: 34, 35, *Beërft dat koninkrijk, hetwelk u bereid is van de grondlegging der wereld. Want Ik ben hongerig geweest, en bij hebt Mij te eten gegeven.* Lukas 7: 47, *Daarom zeg Ik u: hare zonden zijn haar vergeven die vele waren; want zij heeft veel liefgehad.*

Antwoord. 1.

- (a) In Matth. 25: 34, 35 staat niet dat de mens om zijn goede werken, als verdienende oorzaken de hemel ontvangt.
- (b) Het woordje *want* geeft zulks niet te kennen; want het betekent zowel een blijk, teken, bewijs, als een oorzaak. Zie dit: Matth. 16: 2 *Schoon weder, want de hemel is rood.* 1 Kor. 10: 5. *Maar in het meerder deel van hen heeft God geen welgevallen gehad; want zij zijn in de woestijn ter neergeslagen.*
- (c) Dat het woordje *want* in deze plaats niet de oorzaak, maar een blijk, een bewijs betekent, is klaar uit den tekst zelf. Hier wordt uitdrukkelijk gezegd, dat de hemel niet als een verdienend loon, maar als een erfenis gegeven wordt beërft. Dat de hemel gegeven wordt aan de gezegenden, dat is uitverkorenen, Efése 1: 3, wien zij van eeuwigheid toegelegd was; dat deze erfenis voor hen bereid was, eer zij geboren waren, ja van de grondlegging der wereld.
Dat nu een erfenis is, dat door zegening iemand is toegelegd, dat al duizenden van jaren, voor dat men was, bereid is, dat sluit alle verdiensten uit. Daarom vertoont de Heere Jezus, vers 35, wie deze gezegenden en erfgenamen zijn, en waaruit zulks blijkt; namelijk: *aan degenen, die in Christus geloofd hebben, en wier geloof werkzaam is geweest door de liefde tot Christus aan de gelovigen,* vers 40.

2. De tekst Lukas 7: 47, zegt ook niet, dat de vrouw vergeving der zonden ontvangen heeft om haar goede werken. Het woord *want* is hier ook een blijk niet een oorzaak. De vergeving der zonden wordt hier niet de liefde, maar het geloof toegeschreven, vers 50, *Uw geloof heeft u behouden.* De liefde komt hier voor als een blijk en bewijs van het geloof, welks natuur is door de liefde werkzaam te zijn, Gal. 5:6. Dit blijkt ook uit het oogmerk van de Heere Jezus, 't welk is te tonen, wie meest behoort lief te hebben, dien vele of weinige zonden vergeven zijn. Simon antwoordt: *die veel vergeven zijn.* De Heere Jezus keurt dat goed dat toont, dat de vergeving van zonden vooruitgesneld wordt daar eerst te zijn, en dat de liefde daaruit vloeit, en niet als een oorzaak voorgeat; en dat men dienvolgens uit de grootheid der liefde besluiten mag de vergeving veler zonden.

Dit past de Heere Jezus toe op de vrouw, dat haar dan vele zonden moesten vergeven zijn, want zij had veel lief. En zo werd de gedachte van de Farizeeër, die Hem genodigd had, beantwoord, en dat Christus waarlijk een profeet was, én dat hij geen reden had zich te verwonderen, dat Hij toeliet, dat de grote zondares Hem aanraakte,

dewijl haar al hare vele zonden vergeven waren; en de aanraking uit geestelijke liefde tot dankbaarheid voortkwam.

XLII. Tegenwerping. 7. De goede werken verdienen loon, en loon volgens de rechtvaardigheid Gods. Dus wordt de mens uit de werken gerechtvaardigd. Zie dit: Gen. 15: 1, *Ik ben u een schild, uw loon zeer groot.* 2 Kron. 15: 7, *Daar is loon naar uw werk.* Psalm 19: 12, *In het houden van die is grote loon.* Matth. 5: 12, *Uw loon is groot in de hemelen.* 1 Kor. 3: 14, *Zo iemands werk blijft, dat hij daarop gebouwd heeft, die zal loon ontvangen.*

Antwoord. Dat God de goede werken beloont, is zeker, en dat wij de beloning in 't oog moeten hebben, en mede daardoor bewogen moeten worden tot het doen van goede werken, blijkt niet alleen uit al de teksten waarin God de beloften van beloning doet, maar ook uit het voorbeeld van Christus; *welke voor de vreugde, die Hem was voorgesteld, het kruis heeft verdragen*, Hebr. 92: 2; *en van Mozes, welke op de vergelding des loons zag*, Hebr. 11: 26. Maar dat wij door de goede werken loon verdienen, dat ontkennen wij; want dat staat nergens in Gods Woord, én de onnutheid, als wij alles gedaan hadden, én de onvolmaaktheid der werken, én de giften spreken dat tegen. Het woord *loon* geeft geen verdiensten te kennen.

Want er is niet alleen loon naar verdiensten en schuld; maar daar is ook een loon, dat uit genade en goedgunstigheid gegeven wordt. Loon betekent een enkele gift zonder opzicht op enig werk, Psalm 127:3. Zie dit Ezech. 29: 13-20, waar God Nebukadnézar de koning van Babel, voor de uitroeiing van Tyrus, Egypte tot een loon belooft. Nu is 't zeker, dat een ongelovige en goddeloze, gelijk Nebukadnézar was, voor zijn goddeloze daden, die hij gepleegd had aan Tyrus, - want hij deed het niet om Gode een dienst te doen - geen loon verdienen kon bij God; maar 't loon wordt hem enkel uit de goedgunstigheid toegevoegd. Zie ook Rom. 4: 4, *Degene, die werkt, wordt het loon niet toegerekend naar genade, maar naar schuld.*

Zo is er dan een loon naar genade. Ziet ook Matth. 20: 8. *Geeft hun het loon, beginnende van de laatsten tot de eersten. Die maar één uur gearbeid hadden, ontvingen tot loon zo veel als die den gehelen dag gearbeid hadden.* Dat loon nu werd hun niet gegeven naar verdiensten, 't welk de anderen erkenden en daarom murmureerden, maar naar gunst, 't welk niet alleen uit de zaak zelve blijkt, maar ook uit vers 15. Is uw oog boos, omdat Ik goed ben? Alle de tegengeworpen teksten spreken van loon uit genade en niet van loon uit verdiensten; want werken kunnen niet verdienen.

Aanhouding. Het loon wordt gegeven naar de rechtvaardigheid Gods, dus is 't een verdienend loon. Ziet 2 Thess. 1: 6, 7, *Alzo het recht is bij God verdrukking te vergelden dengenen, die u verdrukken; en u, die verdrukt wordt, verkwikking met ons.* 2 Tim.4: 8, *Welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in dien dag geven zal.* Hebr. 6: 10, *God is niet onrechtvaardig, dat Hij uw werk zou vergeten, en den arbeid der liefde.*

Antwoord.

- (a) Dat zij de kroon der zaligheid krijgen door de rechtvaardigheid Gods, doch niet om hun werk; maar omdat de Borg die voor hen verdiend heeft.
- (b) 't Is ook rechtvaardigheid, dat God Zijn erfgenamen *op*, niet *om* hun werken verkwikt, dewijl Hij zulks beloofd had; beloften te houden is rechtvaardigheid.

XLIII. Tegenwerping. 8. Titus 3: 8, *Deze dingen zijn het, die goed en nuttig zijn den mensen.*

Antwoord. Er zijn verscheiden einden en opzichten van een zaak, zo zijn ook de goede werken nuttig tot verheerlijking van God, tot stichting van zijn naaste, tot zijn eigen vrede der consciëntie, tot verzekering van de waarheid des geloofs, en om door die van God verordineerden weg ten hemel in te gaan; daarom kan men uit de nuttigheid der goede werken niet besluiten de verdiensten dezelve, en de rechtvaardigmaking uit dezelve.

XLIV. Tegenwerping. 9. David begeert meermalen gericht te worden naar zijn gerechtigheid, dies kan men uit de werken gerechtvaardigd worden. Psalm 7: 9, *Richt mij, Heere! Naar mijne gerechtigheid, en naar mijne oprechtheid die bij mij is.* Psalm 17:1, *Hoor de gerechtigheid.* Psalm 18: 21, *De Heere vergold mij naar mijne gerechtigheid.*

Antwoord.

- (a) Hij zegt niet, om, maar naar mijne gerechtigheid.
- (b) Er is een gerechtigheid des persoons door zijn volmaaktheid en heiligheid in gestalte en daden; maar zo *zal niemand, die leeft, voor zijn aangezicht rechtvaardig zijn*, Psalm 143: 1. En er is een rechtvaardigheid der zaken; en zo kan iemand volkomen onschuldig zijn in een zaak, waarmede hij beschuldigd wordt; die plaatsen spreken van 't laatste en niet van 't eerste.

Dus hebben wij dit hoofdpunt van den Christelijke godsdienst bevestigd, en de beschrijving weerlegd waardoor de waarheid te klaarder blijkt.

XLV. Hierover is nog een verschil, 't welk wel wat anders schijnt, maar in den grond bijna hetzelfde is, namelijk: Of men niet een tweërlei rechtvaardigmaking kon stellen, de één van een uitverkorene als goddeloos, de andere van een uitverkorene als Godzalig?

De rechtvaardigmaking *van een goddeloze* stelt men in de vergeving der zonden door het lijden van Christus, welke de mens deelachtig wordt door het geloof in Hem. De rechtvaardigmaking *van een Godzalige*, zegt men te geschieden uit de betrachting der goede werken, wel niet naar de wet der natuur, of naar de ceremoniële wet, maar naar de wet en de geboden van Christus, waardoor de mens recht tot het eeuwige leven verkrijgt, en verklaard wordt een erfgenaam van hetzelfde te zijn.

Wij ontkennen deze stelling vlak uit, onze ontkenning bewijzen wij aldus:

XLVI. 1. Uit de bovengestelde bewijzen tegen de Papisten, dat de rechtvaardigmaking niet geschiedt uit de werken.

2. Christus als Borg Zich stellende onder de wet, en die volkomen volbrengende, heeft de Zijnen daardoor volkomen recht verkregen ten eeuwige leven, gelijk bewezen is. Dies verkrijgt de mens door zijne werken het recht tot hetzelfde niet, anders was Christus geen volkomen Zaligmaker; maar had Hem te danken voor het minste, namelijk, voor de vrijmaking van schuld en straf, maar niet voor de zaligheid, daarvoor had men zichzelf te danken.

Zegt men: "Christus komt alle roem toe, ook voor onze zaligheid, dewijl de inklevende gerechtigheid en de goede werken van Christus voortkomen en door Christus kracht geschieden."

Antwoord.

- (a) Wat is dit anders dan de Roomse stelling: Christus heeft verdiend, dat wij verdienen kunnen. 't Is waar, Christus komt de eer toe én van verlossing van schuld en straf, én ook van verkrijging van recht tot het eeuwige leven, én ook van onze heiligmaking; maar niet om door de inklevende heiligheid iemand te rechtvaardigen, dat is nóch het oogmerk, waartoe God ons heiligt, nóch het oogmerk van een Godzalige, noch het einde des werks; omdat het met vele zondigheden bezoedeld is.
- (b) Als men zegt dat men door zijn goede werken recht ten eeuwigen leven krijgt, en in de rechtvaardigmaking uit de werken dat recht toegewezen wordt, dat zou dan evenwel van de mens zijn, en daarvoor had hij dan zichzelf te danken, die de goede werken gedaan had; 't welk is tegen de Schrift en belijdenis der Gereformeerde Kerk.

3. De rechtvaardigmaking is een gerichtswerk van God als rechtvaardig Rechter en bestaat in deze beide zaken, te weten: vrij verklaren van schuld en straf, en het recht toewijzen ten eeuwigen leven.

- (a) zo is Christus gerechtigheid alleen niet de oorzaak van des mensen rechtvaardigmaking; maar Christus lijden en des mensen werken worden samengevoegd, en de rechtvaardigmaking geschiedt door die beide. Zo is dan Christus geen volkomen Zaligmaker.
- (b) 't Is onmogelijk, dat des mensen werken enigszins zouden te pas kunnen komen in de rechtvaardigmaking, omdat alles daar rechtvaardigheid is, en alles volmaakt moet zijn, en des mensen werken onvolmaakt zijn.

Zegt men:

- (1) God neemt ze voor genoegzaam aan.

Antwoord. Dat is noch waarheid, noch rechtvaardigheid, en daarom verre van den rechtvaardigen God.

- (2) Christus bedekt de onvolmaaktheden.

Antwoord. Waardoor? Niet door zijn lijden, want dat maakt vrij van schuld en straf. zo door Zijne heiligheid, zo moet dan Christus dadelijke gehoorzaamheid daarbij komen: en hoe komt die daarbij. Als een deel, vervullende alleen dat de mens te kort komt? zo is Hij geen volkomen Zaligmaker, en niet alleen de oorzaak van rechtvaardigmaking. En ook dan blijft datgene, wat de mens daarbij doet, in zichzelf altijd onvolmaakt, en zo kan het niet bestaan noch te pas komen in de rechtvaardigmaking.

4. De rechtvaardigmaking geschiedt alleen door het geloof, als een middel, de actieve en passieve gerechtigheid van Christus, als de Zijne, aannemende, Rom. 3: 20, 28. Nu, geloof sluit alle werken uit, en staat recht tegen werken over, Rom. 2 : 6, Filip. 3: 9.

Uitvlucht. De werken der zedelijke en ceremoniële wet worden uitgesloten ; maar niet de Evangelische.

Antwoord. De Schrift kent geen Evangelische geboden.¹ De volmaakte Wet der Tien geboden is de wet der liefde, en is de gelovigen gegeven tot een regel des levens, om naar dezelve door vereniging met Christus te wandelen.

---

¹ Brakel bedoelt dat er geen Evangelische geboden zijn die meewerken in het stuk van rechtvaardigmaking. Het voorschrift voor de heiligmaking kent juist alleen maar Evangelische geboden.

XLVII. Al wat men voor dit dwalend gevoelen inbrengen kan, is tevoren reeds beantwoord.

- (1) Rom. 3 en 4 spreekt de apostel van de wet der ceremoniën, en niet van de Wet der tien geboden. 't Tegendeel is getoond.
- (2) Jak. 2: 14, 22, 25. Zie het antwoord.
- (3) Matth. 12: 37.
- (4) Psalm 106: 30, 31. Ziet mede boven § 17-26.

XLVIII. Van de verdienende oorzaak der rechtvaardigmaking gaan wij over tot het middel derzelve, 't welk is het geloof.

Vraag. Hoe het geloof in de Rechtvaardigmaking aangemerkt moet worden? Of, als een werk en alzo als de verdienende oorzaak? Of als de grond en de reden, waarom God de mens rechtvaardigt? Of als een middel, aannemende de gerechtigheid van Christus?

De Papisten, Socinianen en Remonstranten, waarbij zich doorgaans de Mennisten voegen, zeggen het eerste, en hebben allen een verkeerde opvatting van het geloof, dat stellende, niet als een aanneming van Christus verdiensten, maar in de liefde en gehoorzaamheid der geboden, waarvan hoofdstuk 32 wijdlopig is gesproken.

- De Papisten zeggen, dat het geloof bestaat in de liefde, en dat het de mens in staat stelt ongerechtigheid te doen, dezelve begint en verdient, en alzo een deel is van de gerechtigheid zelve, en dat de mens alzo uit het geloof gerechtvaardigd wordt.
- De Socinianen, ontkennende alle voldoening van Christus, stellen de daad des geloofs niet als de gerechtigheid van Christus aannemende, maar als een deugd, als de oorzaak van de rechtvaardigmaking; wel niet, dat het geloof door de inwendige waardigheid kracht heeft ten eeuwigen leven, maar door een genadige schatting, een deel voor vol aannemende.
- De Remonstranten zeggen, dat Christus door Zijn lijden en sterven voldaan heeft aan de rechtvaardigheid Gods voor het gehele menselijke geslacht, en dat bij God in staat gesteld heeft, om met den mens, nopens het verkrijgen der zaligheid, te kunnen handelen naar zijn welgevallen, en dat God, in plaats van de volmaakte gehoorzaamheid der wet, het geloof gesteld heeft, niet als een middel, aannemende de gerechtigheid van Christus; maar als een daad van gehoorzaamheid, en dat de mens daaruit gerechtvaardigd wordt, en het eeuwige leven verkrijgt.

Wij ontkennen dat alles, en zeggen, dat liet geloof in de rechtvaardigmaking te pas komt, niet als een werk, maar als een middel, aannemende en eigenende de volmaakte passieve en actieve gerechtigheid van Christus. Dit blijkt aldus:

XLIX. 1. Eerste Bewijs. Indien de mens door het geloof, als een werk, gerechtvaardigd werd,

- (a) dan werd de mens uit de werken gerechtvaardigd, 't welk wij in 't brede hebben weerlegd, tegelijk met de exceptie dat het een Evangelisch werk is.
- (b) Dan zou het oordeel Gods niet naar waarheid en rechtvaardigheid zijn; want het geloof is onvolmaakt.
- (c) De gerechtigheid van Christus alleen is de oorzaak van des menschen rechtvaardigmaking, zo kan dan het geloof, als een werk aangemerkt, het niet zijn.
- (d) Als de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, dan wordt alle roem uitgesloten. Rom. 2:27, *Waar is dan de roem? Hij is uitgesloten. Door wat wet? Der werken? Neen, maar door de wet des geloofs.* Indien nu de mens door het geloof, als een werk, 't welk uit eigen vrije wil en krachten, naar hun zeggen, voortkomt, gerechtvaardigd werd, dan was de roem niet uitgesloten; want de mens had dan iets dat van zijn eigen goedheid voortkwam, 't welk hier uitdrukkelijk wordt uitgesloten met alle werken, van hoedanig een natuur ze ook zijn.
- (e) De uitdrukkelijke tegenstelling tussen werk en geloof kon geen plaats hebben, als geloof als een werk in dit geval aangemerkt werd; want dan moest ten uiterste werk tegen werk gesteld worden. Nu wordt het geloof gedurig in de Brief aan de

Romeinen en aan de Galaten tegenover werk gesteld; dus komt geloof niet in opzichte als een werk voor.

- (f) Dan kon de mens gezegd worden om het geloof gerechtvaardigd te worden: daar nochtans de Schrift nooit zegt, dat de mens om het geloof gerechtvaardigd wordt, maar altijd door en uit het geloof. Uit dit alles blijkt klaar, dat het geloof in deze zaak niet kan aangemerkt worden als een werk; maar dat het als een middel hier te pas komt, en niet is de verdienende oorzaak, grond eis reden van de rechtvaardigmaking.

L. 2. Tweede Bewijs. De Schrift zegt duidelijk, dat het geloof hier werkt als een middel, en dat de mens daardoor Christus gerechtigheid aannemende, gerechtvaardigd wordt. Rom. 3: 25, *Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet.* Efése 2: 8, *Uit genade zijdt gij zalig geworden door het geloof* Gal. 2: 16, *Opdat wij zouden gerechtvaardigd worden uit het geloof in Christus, en niet uit de werken der wet.*

Er zijn maar twee wegen, door welke de mens gerechtvaardigd zou moeten worden; of door zijn eigen werken, en alzo door het verbond der werken; of door het geloof, en alzo door het verbond der genade: deze twee kunnen niet samenkomen, het ene eist volkomen gerechtigheid in zichzelf, het andere in een Borg, welke alleen door het geloof aangenomen en geëigend wordt. Het een sluit het ander uit, Rom. 10: 5, 6. 't Is onweerlegbaar dat Paulus een gedurige tegenstelling maakt tussen het geloof en de werken der wet.

Zegt men, *niet des Evangelies?*

Wij antwoorden, daar zijn geen Evangelische werken; zo zij er waren, zo moest er ook een Evangelische wet zijn; en zo worden dan evenwel geloof en werken tegen elkander over gesteld, en blijvende in de tegenstelling, zo verwerpt de apostel de rechtvaardigmaking uit de werken, en stelt vast de rechtvaardigmaking uit het geloof. Dus kan het geloof niet aangemerkt worden als een werk; maar moet aangemerkt worden als een middel.

LI. 3. Derde Bewijs. De natuur des geloofs bestaat in 't aannemen van Christus tot rechtvaardigmaking, in toevlucht nemen, zich Hem toe te vertrouwen tot rechtvaardigmaking, heiligmaking en heerlijkmaking, op Hem te vertrouwen, op Hem te leunen. Ziet dit breedvoerig vertoond, hoofdstuk 32. Derhalve moet het geloof aangemerkt worden als een middel, en niet als een werk, de gerechtigheid van de Heere Jezus aannemende tot zijn gerechtigheid.

LII. Het voornaamste dat men hiertegen inbrengen kan, is Rom. 4: 3, *En Abraham geloofde God, en het is hem gerekend tot rechtvaardigheid.* Gen. 15:6, Gal.3:6, Jak. 2:23. Dus is het geloof zelf des mensen gerechtigheid, en het komt in de rechtvaardigmaking voor als een werk en niet als een middel, Christus' gerechtigheid aannemende.

Antwoord.

- (a) De tekst zelf spreekt dit tegen; want die sluit allen roem uit, en zo alle werk.
- (b) Hij zegt dat Abraham niet uit de werken gerechtvaardigd is, maar uit het geloof; zo kan dan het geloof niet als een werk aangemerkt worden. 't Geloof is wel een werk, 't geloof is wel het beginsel, werkende heiligheid, maar dat is het verschil niet; maar of in de rechtvaardigmaking het geloof als een deugd, als een werk, in aanmerking komt, en de stof, de grond en de reden is waarom de mens

gerechtvaardigd wordt; dat ontkent de Schrift van Abraham, en van alle mensen. Toerekenen is iets op iemands rekening stellen, 't welk zijn eigen werk niet was, en tegenover al zijn werk staat, 't welk is de gerechtigheid van Christus, door het geloof aangenomen. Rom. 4 : 4-6, Rom. 5: 19, 2 Kor. 5: 21.

Aanhouding van de tegenwerping. "De woorden zijn klaar en eenvoudig: 't geloof zelf wordt abraham toegerekend; dus kan men daardoor niet verstaan eens anders werk en verdiensten, en 't geloof als een middel eens anders gerechtigheid aannemende."

Antwoord.

't Is de stijl van Gods Woord, het effect, het gewrocht te noemen, en het middel daardoor te verstaan. Zo wordt het Evangelie genoemd *een kracht Gods tot zaligheid*, Rom. 1: 16. De kennis, *het eeuwige leven*, Joh. 17: 3 't Gebod, *het leven* Joh. 12: 50. Zo wordt ook hier 't middel genoemd, en daardoor wordt verstaan, 't geen het aannam; namelijk, *de gerechtigheid van Christus*. God beloofde Abraham de Zaligmaker, en dat die uit hem door Izak zou voortkomen: Abraham geloofde die belofte, nam die woorden niet alleen als waarheid aan, maar drong met dat geloof door tot die belofte zaak, de Zaligmaker, en zo door dat geloof verenigd zijnde met de zaak, met de Zaligmaker, rekende God hem de aangenomen gerechtigheid toe. 't Geloof kan niet begrepen worden, dan als verenigd met hetgeen het aanneemt, omdat haar aard bestaat in aannemen. Als dan het geloof Abraham toegerekend wordt, zo wordt het aangemerkt als verenigd met wat het aangenomen heeft, namelijk, de gerechtigheid van de Heere Jezus Christus, waarvan de kracht van rechtvaardigmaking kwam.

LIII. Van het middel gaan wij voort tot *de tijd* van de rechtvaardigmaking, waarover deze vraag is: Of de rechtvaardigmaking maar eens, en dat van eeuwigheid, of in de dood van Christus, of in de eerste vaststelling dat Christus zijn Zaligmaker is, geschiedt?

Eer wij op deze vraag antwoorden, zullen wij eerst ons gevoelen in enige stellingen klaar voorstellen; en dan zullen wij tonen het gevoelen van de zogenoemde Hebreëen.

Wij zeggen:

1. In de rechtvaardigmaking komt God voor als rechtvaardigende, en de mens, als gerechtvaardigd wordende; zodat rechtvaardigmaking is een uitspraak van sententie, niet alleen over de mens, maar ook tot de mens. Zodat men diezelfde daad van rechtvaardigen aanmerken kan, of aan de zijde Gods, hoe God ze doet, óf aan de zijde des mensen, boe zij ze ontvangt. Als men ze aan de zijde Gods aanmerkt, dan wordt ze genoemd *Justificatio activa*, de dadelijke rechtvaardigmaking; als men ze aanmerkt aan de zijde des mensen, dan wordt ze genoemd *Justificatio passiva*, de lijdelijke rechtvaardigmaking. 't Is een en dezelfde daad; 't onderscheid is alleen in het opzicht, hoe ze gedaan, of hoe ze ontvangen wordt; dus kan men ze niet van elkaar scheiden; waar de actieve is, daar is ook de passieve, en wederom waar de passieve is, daar is ook de actieve.

2. Vóór de schepping, eer dat de uitverkorenen waren; van eeuwigheid heeft God voorgenomen de uitverkorenen, om de verdiensten van Christus door het geloof aangenomen, in hunnen tijd te rechtvaardigen. Zie 2 Tim. 1: 9 ... *naar Zijn Eigen voornemen en genade, die ons gegeven is in Christus Jezus, voor de tijden der eeuwen*. Efêze 1: 5. *Die ons tevoren verordineerd heeft, tot aanneming tot kinderen, door Jezus Christus in Zich zelf, naar het welbehagen van Zijn wil*. Dit voornemen is de

rechtvaardigmaking niet; want voornemen verschilt van uitwerking, 't welk wij terstond zullen tonen.

3. De mens gezondigd hebbende, zo stelde de Heere Jezus, uit kracht van het verbond der verlossing Zich in als overnemende Borg, en nam de schuld als eigen van hen af op Zich, om op de bestemden tijd te voldoen, gelijk Hij ze volkomen voldaan heeft, en hun recht tot het eeuwige leven heeft verworven, 't welk volbracht hebbende, *zo is Hij gerechtvaardigd in den Geest*, 1 Tim. 3: 16. Dat is: God verklaarde Hem voldaan te hebben, dat Hij niet meer te lijden en te gehoorzamen had, tot voldoening aan Zijn gerechtigheid voor de uitverkorenen; dus zijn hun zonden tussen de Vader en de Borg voldaan, en 't recht ten leven verworven. Christus nu gerechtvaardigd zijnde, zo zijn al de uitverkorenen mede in Hem virtualiter, *in deugd (waarde) en kracht* gerechtvaardigd, eigenlijk *verzoend*; maar nog niet actualiter, *dadelijk*; want zij leefden nog niet. 't Eerste is de rechtvaardigmaking niet, waarvan de Schrift spreekt, maar 't tweede, welke niet kan geschieden, tenzij de mens gezondigd hebbende, leeft en in Christus gelooft.

4. Als de mens nu dadelijk dáár is, met zijn zonden smartelijk is bezwaard en verlegen, en door middel van het Evangelie in Christus gelooft, en alzo met Hem verenigd is, en aan Zijn gerechtigheid deel heeft, dan rechtvaardigt God hem dadelijk, en spreekt de vrijsprekende sententie tot hem uit in Zijn Woord, 't welk is de stem Gods. 't Zij dat de gelovige die uitspraak in zijn consciëntie nog niet gewaar wordt tot vrede, maar nog vreest, door de onkunde van de stemme Gods, en van de waarheid van zijn geloof, en door tegenreden, die zich aan het verstand opdoen; 't zij dat hij die uitspraak in het Woord hoort, door het geloof gelooft, en vrede vindt; 't zij dat hij door een *bijzondere werking des Geestes* daarvan verzegeld wordt, die hem meteen doet smaken en gevoelen, wat het is vergeving der zonden te hebben, met God verzoend, en een erfgenaam des eeuwigen levens te zijn, en de vruchten daarvan te genieten.

5. De rechtvaardigmaking is een dadelijke, absolute volkomen vrijspreking van schuld en straf, en inwijzing in het recht ten leven; 't is niet onder een voorwaarde, die de sententie veranderen kan, 't is niet van sommige zonden, met behoudenis van andere, maar van alle zonden, zoals de persoon daar tegenwoordig is. Zij is dezelfde in alle gelovigen zonder onderscheid van tijden, plaatsen, persoon, de een wordt niet anders, en niet volkomener gerechtvaardigd dan de andere, allen worden ze gerechtvaardigd om de voldoening van Christus, door het geloof aangenomen. Rom. 3: 30, *Nademaal Hij een enig God is, die de besnijdenis rechtvaardigen zal uit het geloof en de voorhuid door het geloof*. Hand. 10: 43, *Dezen geven getuigenis al de profeten, dat een iegelijk, die in Hem gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door Zijn Naam*. Gelijk zij ook dezelfde is in allen, zo is ze ook volkomen, zodat meer en minder hier geen plaats hebben kan, zoals wél in de heiligmaking. God rechtvaardigt de persoon, vergeeft alle zonden, stelt volkomen in 't recht van alle goederen des Verbonds, daar ontbreekt niets.

Maar omdat het geloof, het middel, sterker of zwakker is, zo is de verzekering van de rechtvaardigmaking meer of minder, maar het rechtvaardigen Gods niet; die daad is volmaakt, zo ten opzichte van de staat, dat ze verklaard worden erfgenamen des levens, verzoende kinderen Gods, als ten opzichte van de telkens begane zonden, die telkens worden weggenomen, en de vergeven zonden worden nooit wederom opgehaald tot verwekking van toorn, en om te straffen; maar God kastijdt de Zijnen

wel over alle vergeven zonden. Davids zonden waren vergeven; maar om die zonden zou het zwaard van zijn huis niet wijken. Job erfde de misdaad zijner jonkheid.

6. De gelovigen keren na de gesproken vrede wel wederom tot dwaasheid, en struikelen nog dagelijks in velen; die zonden verdienen in hare natuur telkens tijdelijke en eeuwige straffen; maar de Heere Jezus als Hogepriester, als Advocaat, staat bij de troon der genade, en vertoont gedurig de kracht van voldoening voor de telkens begane zonden, *en dus worden zij door Zijn leven behouden van den toorn*, Rom. 3: 9, 10. Zij komen door de zonden niet buiten de staat der genade, alsof de vorige rechtvaardigmaking te niet was, nee, God is en blijft met hen verzoend in Christus; God ziet ze als Zijn kinderen, gunstgenoten en erfgenamen aan: de rechtvaardigmaking, die op de eerste daad des geloofs geschiedde, en die daarna telkens wederom geschiedde, sloot telkens virtualiter *in hun deugd (waarde)*, in hun kracht, in de vergeving der zonden, die daarna begaan zouden worden, verklarende dat die ook telkens actualiter, *dadelijk* vergeven zouden worden. Maar *dadelijk* (=daadwerkelijk) kunnen ze niet vergeven worden, eer ze begaan zijn. Dat niet is, daarvan kan men niets zeggen; dat niet begaan is, kan niet vergeven worden.

Zó vatten de Godzaligen het ook op, als zij door het geloof zich gerechtvaardigd bevinden, zij geloven dat God hun in Christus alle hunne begane zonden vergeven, hen tot kinderen en erfgenamen opgenomen heeft, en houden zich als voor het toekomstige verzekerd, dat zij verzoenden en erfgenamen zullen blijven, en dat God hun telkens, als zij vallen, wederom vergeven zal. Waarvan wij in de volgende vraag uitvoeriger zullen spreken.

LIV. In deze dagen begint zich een sekte te openbaren, die zich *Hebreeën* noemen, omdat de een of ander van hen het Hebreeuwse alfabet kent; en anderen het kunnen lezen, en misschien een enkele of twee het beginnen te verstaan. Waardoor zij zich inbeelden, dat ze die taal zo wel kennen als de beste, en dat ze uit hun eigen ogen kunnen zien, en weten hoe ieder woord vertaald moet worden; hier handelen ze *meesterachtig, schoon zij niets weten, dan dat D. Leusden in zijn Woordenboek, en D. Trommius in zijn Concordantie* hen zegt; 't zijn een deel ongeregelde en losse mensen, die de genade Gods tot ontuchtigheid en godloosheid misbruiken, en der Christenen vrijheid tot een oorzaak voor het vlees nemen. Vrouwen onder hen voeren het hoogste woord, en prediken op hare wijze. Zij kunnen de kerk wel niet veel schade doen, dewijl zij het ruigte, - dat al lang behoorde uitgeworpen geweest te zijn, - aftrekken, maar zij verleiden evenwel de arme zielen met gerustheid naar de hel. Zij zijn onbestendig; soms zeggen ze dit, soms dat. Zij schijnen al op 't hoogst geweest te zijn, en worden reeds verachtelijk bij alle burgerlijke eerlijke mensen. Hun leer komt ten merendeel hierop uit:

- (a) Zij stellen, of een onbepaalde verkiezing van allen, die geloven dat Christus voor hen gestorven is, of een bepaalde van een zeker getal, welke God van eeuwigheid in Christus aanziet, en zo van eeuwigheid rechtvaardigt; zodat Hij van hun begin af niets tegen hen heeft; als deze geboren worden, zo wordt Adams zonde hen niet toegerekend, en de verdorvenheid der natuur is hun geen zonde, omdat ze al gerechtvaardigd zijn.
- (b) Zij stellen, of ene onbepaalde voldoening van Christus voor allen, die maar geloven dat Christus hun Zaligmaker is, of een bepaalde voor alle particuliere uitverkorenen; waardoor niet alleen alle hun zonden, verleden, tegenwoordige en toekomstige zonden betaald zijn, maar ook dat God hen van toen af aan volmaakt

gerechtvaardigd heeft, en hen van hun eerste begin af niet anders dan in Christus aanzien kan, zodat alles hun geen zonde meer is, schoon zij alles doen, wat men zonde noemt.

- (c) Zij stellen het geloof in het vaststellen, dat Christus hun Zaligmaker is, en voor hen is gestorven, zonder dat zulks blijkt. Uit enige kentekenen van droefheid over de begane zonden, daar ze mee lachen; van bekering die ze niet anders achten, dan te geloven dat Christus voor hen gestorven is; van heiligmaking, welke zij stellen in de inkleving van Christus gerechtigheid, als hun eigen personele gerechtigheid, zodat zij zelf zo moeten aangemerkt worden, als die de wet in zijn eigen persoon heeft voldaan, en op welken de wet nu niet meer te zeggen heeft, zodat het hun genoeg is, als zij maar geloven dat Christus voor hen gestorven is, dan zijn zij vrij van alle wet, en al wat ze doen is hun geen zonde.

Men mag daarover niet bedroefd zijn, men heeft die niet te belijden, en tot Christus, om verzoening te zoeken, te lopen, en die tot zijn rantsoen aan te nemen; men heeft niet om vergeving te bidden, omdat zulks spotten zou zijn met God, omdat ze al vergeven zijn, 't zij van eeuwigheid, 't zij in Christus dood en opstanding, 't zij van die tijd af, dat ze geloofden dat Christus voor hen gestorven is. Men heeft nu niets anders te doen dan te danken; hun opwekking tot geloof is: *zoudt gij zo ondankbaar zijn, dat gij niet geloven zou dat Christus voor u gestorven is? Geloof dat maar, dan bent u vrij van alles.*

- (d) Zij stellen dat men niet gehouden is aan den openbaren godsdienst, dat er geen zending van leraren is, dat iedereen nu een leraar moet zijn. Van de sacramenten maakt men geen werk, of, zo men ze gebruikt, dat niemand ze gebruiken moet, die twijfelt aan zijn zaligheid.

Zodat de grond van alle hun gruwelijke en vleselijke stellingen is, de misvatting en het misbruik van de rechtvaardigmaking; zodat zij op de bovengestelde vraag antwoorden, dat de rechtvaardigmaking niet dikwijls en dagelijks geschiedt; maar alleen eens en voor altijd geschied is.

LV. Dat nu vooruit gesteld hebbende, komen wij tot bewijs van de waarheid, dat de rechtvaardigmaking niet van eeuwigheid, of ten tijde van Christus' dood, of op de eerste daad des geloofs zo geschied is dat ze niet dagelijks op de begane zonden geschieden zou.

Vooreerst, wij zeggen: ***Dat de rechtvaardigmaking niet van eeuwigheid geschied is. God heeft van eeuwigheid hen wel besloten te rechtvaardigen, maar dat besluit en voornemen is de rechtvaardigmaking zelve niet.*** Dit blijkt:

1. Nooit wordt dat voornemen rechtvaardigen genoemd; 't is wat anders voornemen en besluiten, en wat anders de uitvoering van dat voornemen en besluit.

2. De uitverkorenen, vóór hunne wedergeboorte, *zijn van nature kinderen des toorns, gelijk ook de anderen*, Efëze 2:3. *Vijanden Gods*, Rom. 5: 10. Welk zij geenszins konden zijn, of gezegd worden, indien ze dadelijk al gerechtvaardigd waren.

3. De rechtvaardigmaking geschiedt na de roeping:

Rom. 8: 30. ... *die Hij geroepen heeft, deze heeft Hij ook gerechtvaardigd.*

Zij geschiedt door middel van een dadelijk geloof:

Rom. 5 : 1. *Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof.*

Rom. 3: 28. *Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt.*

Omdat het geloof van de mens gedaan wordt, *terwijl hij daar dadelijk is*, zo is dan de rechtvaardigmaking niet van eeuwigheid geschied.

4. De Schrift spreekt van vergeving der zonden in den toekomenden tijd. God zal rechtvaardigen, God zal vergeven.

Rom. 3: 30. *Nademaal Hij een enig God is, die de besnijdenis rechtvaardigen zal uit het geloof, en de voorhuid door het geloof.*

Hand. 10: 43. *Dezen geven getuigenis al de profeten, dat een iegelijk, die in Hem gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door Zijnen naam.*

2 Kron. 7: 14. . . *zo zal Ik uit den hemel horen, en hunne zonden vergeven.*

Dus is de rechtvaardigmaking niet van eeuwigheid geschied.

5. God rechtvaardigt de gelovigen, als ze zijn, en belijdenis doen van hun zonden:

Psalm 32:5. *Ik zeide: ik zal belijdenis van mijne overtredingen doen voor den Heere; en Gij vergaaf de ongerechtigheid mijner zonden.*

Lukas 18:14. *Deze ging af gerechtvaardigd in zijn huis.*

1 Joh. 1: 9. *Indien wij onze zonde, belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonden vergeve, en ons reinige van alle ongerechtigheid.*

Uit dit alles is het onweersprekelijk, dat de rechtvaardigmaking niet is geschied van eeuwigheid. Uit deze eigenste bewijsredenen blijkt ook het tweede, dat de mens niet dadelijk gerechtvaardigd is in de dood en opstanding van Christus, ofschoon toen al hun zonden volkomen zijn betaald, en Gods rechtvaardigheid genoeg gedaan.

LVI. Nu komen wij tot het tweede; hierover is de vraag:

Of de rechtvaardigmaking maar eens voor al geschiedt op de eerste daad des geloofs; dan of ze nog dagelijks geschiedt op de vernieuwde daad des geloofs na 't vallen in zonde?

Dewijl het verschil voor het merendeel ontstaat uit de misvatting van de staat des verschills, hebben wij nodig enige zaken vooraf te zeggen, en te voegen bij 't geen wij over de vorige vraag gezegd hebben, dewijl, behalve de Hebreëen, ook sommige Gereformeerden stellen, dat de rechtvaardigmaking maar eens en voor altijd geschiedt.

1. Rechtvaardigmaking is niet des mensen eigen werk. De mens gelooft, en neemt door het geloof Christus en Zijn gerechtigheid als de zijne aan, en komt zo in staat van rechtvaardigheid, en is alsdan een voorwerp van gerechtvaardigd te kunnen worden. Maar hoe krachtig hij zich de rechtvaardigheid van Christus toeigent, zo rechtvaardigt hij zichzelf dan nog niet, maar God, als Rechter, rechtvaardigt een zodanige, die in Christus rechtvaardig is, door het geloof Christus gerechtigheid aannemende.

2. Men moet onderscheid maken tussen *voornemen* om te rechtvaardigen, en tussen *dadelijk* rechtvaardigen. God heeft van eeuwigheid voorgenomen de uitverkorenen te rechtvaardigen, maar Hij rechtvaardigt ze van eeuwigheid niet; daartoe is van node, dat de uitverkorenen dadelijk daar zijn, en in staat van rechtvaardigheid daar staan, voor God, als Rechter, zoals wij in de vorige § getoond hebben.

3. Men moet onderscheid maken tussen verzoening en rechtvaardigmaking. Gods rechtvaardigheid is voldaan in Christus; de uitverkorenen, vijanden zijnde, *zijn met God verzoend door den dood Zijns Zoons*. Aan de kant van God, Gods rechtvaardigheid was al voldaan; God was al verzoend, eer dat de uitverkorenen

geboren waren, en geboren zijnde, eer zij bekeerd waren; en God, aan Zijn kant, blijft verzoend, ook dan, als de gelovigen in den diepste staat van verval komen; er is geen nieuwe verzoening en voldoening nodig. 't Is een misslag in vele eenvoudige gelovigen, dat zij God als onverzoend aanmerken, als zij in zonden gevallen zijn.

't Is wat anders, als men vreest geen deel te hebben aan Christus, en aan de verzoening door Hem, en wat anders God telkens als onverzoend aan te merken. De verzoening blijft, én aan de zijde van God, én aan de zijde der nu gelovigen, zoveel hun staat aangaat, ofschoon zij vallen, in grote duisternis, strijden, ongelovigheden en ontroeringen komen, omdat de inwoning des Heiligen Geestes, het geestelijke leven, en het geloof in de hebbelijkheid blijft; maar God rechtvaardigt de mens niet, nog niet zijnde, of nog niet zijnde bekeerd; dewijl de mens dan nog niet in staat is om een gepast voorwerp te zijn van de rechtvaardigmaking, als nog zijnde zonder Christus en als een in de grond bekeerde en gelovige in het bedrijven van de zonden bezig is. Dan, op die tijd, oefent God de daad van rechtvaardigmaking ook niet tot zodanige, omdat hij dan ook geen gepast voorwerp is om die werking te ontvangen, als niet oefenende de daad des geloofs, waardoor men gerechtvaardigd wordt. Ofschoon de verzoening er is en blijft, zo aan de kant Gods, als aan de zijde der gelovigen, zo veel hun staat belangt; omdat rechtvaardigmaking is een uitspraak der sententie.

4. Rechtvaardigen of niet rechtvaardigen stelt geen verandering in God; men moet niet menen dat God, als Hij de daad van rechtvaardigen niet oefent, telkens in een onbevredigde en toornende gestalte is, en als Hij ze oefent, wederom komt in een liefhebbende en bevredigde gestalte; geenszins, *bij den Heere is geen verandering of schaduw van omkering*; maar de verandering is in het voorwerp; de mens niet zijnde, of zijnde, en niet zijnde bekeerd, of in de grond der zaak bekeerd zijnde, maar bezig in het bedrijven van de zonde, is geen gepast voorwerp, nevens 't welk God de rechtvaardigende daad oefent. Maar als hij het geloof oefent, dan is hij een bekwaam voorwerp.

5. De rechtvaardigmaking, geen voornemen zijnde, maar een dadelijk werk, ook geen verzoening zijnde, ook niet stellende een verandering in God, maar het is een pronunciatie of uitspraak van de vrijsprekende sententie over en tot de mens, die door het geloof Christus en Zijn gerechtigheid aanneemt. Ik zeg: 't is de uitspraak tot een gelovige: *uw zonden zijn betaald, Mijn gerechtigheid is voldaan, gij zijt met Mij verzoend. Ik vergeef u uw zonden, Ik scheld ze u kwijt, Ik reken ze u niet toe. Gij zijt een erfgenaam des eeuwigen levens.*

Deze uitspraak doet God in het Woord, zo dikwijls als een gelovige zoodanige zinnen leest, hoort of herdenkt. Deze uitspraak geschiedt door de Heilige Geest tot het hart van een gelovige, als Hij of ene bijzondere Schriftuurplaats hem voorbrengt, en die tot het hart spreekt, òf het Evangelie in 't gemeen hem voorstelt en toepast.

De gelovigen tot wie deze uitspraak geschiedt, zijn niet allen in dezelfde toestand.

- Sommigen horen deze uitspraak klaar en onderscheiden, geloven dat zij gerechtvaardigd worden, en gevoelen vrede der consciëntie, en hebben een vrijmoedige toegang tot de troon der genade, roepende: *Abba, Vader!*
- Sommigen horen een uitspraak zo duidelijk niet, en genieten daardoor ook zo klaar de vruchten van die niet; sommigen zijn vol troebelen en benauwdheden over hunnen staat en vergeving hunner zonden, zodat zij niet letten op de uitspraak in het Woord, noch op gevoel, noch troost, noch vrede. Een hardhorige, staande in de vierschaar, wordt zowel vrijgesproken als een scherphorende, een zwakgelovige zowel als een sterke in 't geloof.

6. De rechtvaardigmaking is niet *actio permanens*, sed *transiens*, een blijvende daad, aanhoudende van de eerste tijd hunner wedergeboorte tot aan hun dood, maar een voorbijgaande daad, die ophoudt de uitspraak te doen; en daarom telkens herhaald wordt. De eerste uitspraak tot hen is voorbij, telkens geschiedt een nieuwe uitspraak, niet van een andere, maar *van dezelfde aard*; niet dat de eerste daad van rechtvaardigmaking gerepeteerd of herhaald wordt, of dat God een gelovige, biddende om vergeving der zonden, zou wijzen naar de eerste daad, toen God hem in 't eerste van zijn bekering en geloof rechtvaardigde, en dat het dagelijks werk zou zijn, een applicatie, een toepassing van de eerste daad der rechtvaardigmaking; want óf die is niet zo krachtig en gevoelig geweest, óf zij is uit het geheugen geraakt; maar 't is dagelijks een nieuwe uitspraak van dezelfde aard.

7. 't Verschil is niet over een beschouwing, maar het raakt de praktijk, en komt een gelovige dagelijks in zijn gebeden voor; geen klaar begrip van deze zaak te hebben, verwacht de ziel, niet wetende, hoe ze met verstand en vrijheid des Geestes zal bidden. Daarom heeft men te weten:

- (a) Dat men niet bidt dat de verzoening nog eens of dagelijks geschiede; want dat is eens geschied door de offerande van Christus.
- (b) Dat men niet bidt, dat Gods voornemen over ons verandere, want dat is onveranderlijk. De verborgen dingen laat men voor den Heere, en bestuurt zich in het bidden naar het Woord en zijn eigen staat.
- (c) Dat men niet bidt, dat Gods hart tegen ons verandere, dat Hij Zijn toornig hart tegen ons weg neme, en een goedgunstige gestalte tot ons aanneme; dat het werk is van kleinwetenden; want God was al goedgunstig en liefhebbende jegens de uitverkorenen, eer zij wedergeboren waren en geloofden.
- (d) Maar het bidden heeft opzicht op de uitwerking van Zijn goedgunstigheid, aan de zijde Gods, en op de toepassing aan onze zijde, omdat rechtvaardigmaking niets anders is dan toepassing, zo op de eerste daad des geloofs, als telkens daarna, zo dikwijls men een bekwaam voorwerp wordt; niet een toepassing van troostelijk gevoel, maar van uitspraak tot ons.

8. Dat is onbetwistbaar, dat een onbekeerde moet bidden om rechtvaardigmaking, zoals ze geschiedt op de eerste daad des geloofs; (hoewel wij geen onderscheid stellen tussen de eerste en de herhaalde daad, zoveel de aard der zaak aangaat). Waaruit dan volgt, dat allen, die niet verzekerd zijn van hun staat der wedergeboorte en des geloofs, en die vrezen nog in die staat niet te zijn, ofschoon zij inderdaad wedergeboren mochten zijn, naar de bevatting van hun staat moeten handelen, en alzo bidden om vergeving of rechtvaardigmaking, alsof ze nooit geschied was; immers ze kunnen niet anders. Dewijl nu verre de meeste Godzaligen leven zonder klare kennis en verzekering van hun staat en het vorige telkens in twijfel stellen, zo zou het verschil niet over de meeste Godzaligen zijn, maar over die weinigen, die tegenwoordig verzekerd zijn.

9. Men moet onderscheid maken tussen wedergeboorte en aanneming tot kinderen, en tussen de rechtvaardigmaking. Of wel de weldaden te gelijk geschonken worden, zo ras de mens een gepast voorwerp is, zo is de ene weldaad nochtans niet de andere, en de ziel maakt een andere bevatting van de een dan van de andere en zij drukt ze ook onderscheidenlijk uit. Een verzekerde van zijn staat bidt niet om wedergeboorte, of aanneming tot een kind, dat weet hij alsdan, alsmede dat God hem tevoren

gerechtvaardigd heeft van zijn vorige zonden; maar hij bidt om nieuwe uitspraak van de vrijspraak over de opnieuw begane zonden; dat schuld en straf, die hun nu begane zonden verdiend hebben, zowel als de zonden vóór hun bekering, weggenomen mochten worden door de verdiensten van Christus, en dat God opnieuw de vrijsprekende sententie over hen en tot hen wil doen.

10. Men moet onderscheid maken tussen de rechtvaardigmaking en tussen de verzekering van die, het troostelijk gevoel, de vrede en blijdschap. De laatste zijn vruchten van de eerste. De eerste, namelijk de rechtvaardigmaking, kan zijn zonder verzekering, troostelijk gevoel, vrede en blijdschap.

Een gelovige, 't zij in de eerste daad des geloofs, of daarna, beoogt in zijn gebed niet alleen de uitspraak tot hem, dat is, rechtvaardigmaking, houdt daarmee niet op, maar hij beoogt ook vergeving in troostelijk gevoel, vrede en blijdschap; ja hij kan niet gerust zijn zonder die te verkrijgen. Doch daaruit volgt niet, dat niemand gerechtvaardigd wordt en vergeving der zonden verkrijgt, als hij geen vrede en blijdschap vindt, en dat die alleen vergeving der zonden krijgen, die troostelijk gevoel bekomen; want ook de zwakste moet uit het Woord geloven, dat God op zijn gebed, met het oog op Christus, hem zijn zonden vergeeft, omdat Hij het beloofd heeft; zodat de aard van de rechtvaardigmaking niet bestaat in een troostelijk gevoelende toepassing, maar *in de uitspraak der sententie*; en dat deze uitspraak niet eens en vooral op de eerste daad des geloofs geschiedt, maar dat ze nog dagelijks geschiedt, 't zij dat een gelovige de troostrijke vruchten daarvan geniet, of niet.

Dit nu tot opening vooruit gesteld hebbende, komen wij tot bewijs.

LVII. 1. Het eerste bewijs nemen wij uit 1 Joh. 1: 9, *Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonde vergeve, en ons reinige van alle ongerechtigheid.* Zonden vergeven is rechtvaardigmaken, de sententie uitspreken; *wu zonden zijn door de Borg betaald, Mijn rechtvaardigheid is voldaan, Ik zal er u niet over straffen, Ik scheld ze u kwijt.* En meteen sluit vergeven in, iemand verklaren een erfgenaam des eeuwigen levens, zowel als vrijspreken. Het vergeven moet een gepast voorwerp hebben, en dat is een gelovige, die met gevoel en schaamte, en met het oog op Jezus zijn zonden belijdt. Hier spreekt de apostel niet van de eerste bekering, maar van de gelovigen, in zonden zijnde gevallen gelijk én uit het woord wij én uit het voorgaande en uit het volgende hoofdstuk 2:1 blijkt. Waaruit dan klaar blijkt, dat God aan de gelovigen dagelijks de uitspraak van de rechtvaardigende sententie doet, dat is: dagelijks rechtvaardigt.

Uitvlucht 1. *Vergeven is een troostrijke toepassing, is vrede der consciëntie te geven.*

Antwoord.

- (a) Dat is maar zeggen; ik ontken, dat vergeven is: troostelijk toepassen, vrede in de consciëntie te geven; laat een enig bewijs voortgebracht worden.
- (b) 't Is uitdrukkelijk tegen deze tekst; want als vergeven troostelijk toepassen betekende, dan moesten alle oprechte belijders, volgens Gods getrouwheid en rechtvaardigheid gevoelige vertroosting en vrede der consciëntie genieten, maar dat hebben alle oprechte belijders der zonden niet, de ervaring overvloedig getuigen zijnde. Derhalve is vergeven niet troostelijk toepassen.
- (c) Indien vergeven is troostelijk toepassen, dan hebben geen vergeving der zonden allen, die de troostrijke toepassing niet hebben; dat voorwaar een grote ontrouwheid zou zijn aan het geslacht der kinderen Gods, hen bedroevende, daar de Heere hun geen smart aangedaan had. Zo blijkt het dan, dat vergeven niet is

troostlijk toepassen, maar is de oorzaak van de vrede der consciëntie, kunnende waarlijk zijn zonder zulk een klaar gevolg.

- (d) Indien vergeven is troostlijk toepassen, dan moest het zijn een toepassing van de eerste rechtvaardigmaking op de eerste daad des geloofs, of het is een nieuwe toepassing van de verdiensten van Christus voor hen. Het eerste kan het niet zijn; want de meeste gelovigen hebben geen kennis, noch getuigenis van hun eerste rechtvaardigmaking, en ook denken ze in de troostrijke toepassing zelden of nooit daarop. Is het 't laatste, zo is het een nieuwe daad van rechtvaardigmaking, of een nieuwe herhaling, die dikwijls geschiedt, en dat is 't dat wij zeggen. Wij ontkennen niet dat vergeven toepassen is, dat is de eerste en dat is de herhaalde daad, daarin zijn ze gelijk, ja hetzelfde; maar juist niet een troostrijke toepassing, die troost is het gevolg; die kan er in sommige opzichten, tijd en trap af zijn.

Uitvlucht. 2. Indien niemand vergeving heeft, dan die de zonden belijden, dan kon men nooit vergeving der zonden hebben van die men niet beleed, gelijk er velen zijn, die men niet opgemerkt heeft, en die men heeft vergeten.

Antwoord.

- (a) Maakt onderscheid tussen verzoening en vergeving, dat is, rechtvaardigmaking, uitspraak van de sententie. De verzoening met God is er en blijft er altijd, ook in staat van groot verval; maar de uitspraak van de vergeving geschiedt, als er een gepast voorwerp is, 't welk is een oprecht belijder.
- (b) Als een gelovige na vallen in zonden, dezelve belijdt, zo sluit hij in, alle zijne zonden, en ook zelfs zijne zondige natuur, en 't geen daaruit voortgekomen is, bekend of onbekend, en zo belijdt hij ze alle.
- (c) Als God vergeeft, zo vergeeft Hij alle zonden, die begaan zijn, en rechtvaardigt den persoon, zo hij daar telkens is.

Uitvlucht 3. Als de gelovigen om vergeving bidden, dan beogen zij bewustheid, en vrede der consciëntie door het gevoel van de vergeving der zonden; derhalve wordt door vergeven de bewustheid, de troost verstaan.

Antwoord.

Dat de gelovigen dat begeren en zoeken, dat is de waarheid, dat is hun plicht; maar in het bidden onderscheiden zij de vergeving van de troost; om het eerste bidden zij absoluut, dewijl God het hun beloofd heeft; maar het tweede bidden zij onder voorwaarde, indien het God behaagt en met onderwerping, dewijl zij daarvan geen volstreckte belofte hebben, en de Heere somtijds het geeft, en somtijds niet.

LVIII. 2. Het tweede bewijs nemen wij uit zulke plaatsen, welke de gelovigen dagelijks bidden om vergeving, op welke gebeden God dagelijks vergeeft. Ziet onder vele andere:

Matth. 6: 12, *En vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren.* Voeg hierbij vers 14, *Want indien gij de mensen hun misdaden vergeeft, zo zal uw hemelse Vader ook u vergeven.*

Psalm 51: 2, Nadat hij tot Bathséba was ingegaan. Vers 4, *was mij wel van mijne ongerechtigheid.* Vers 4, *Ontzondig mij.* Vers 16, *Verlos mij van bloedschulden.* Doet hierbij 2 Sam. 12: 13, *Toen zeide David tot Nathan: Ik heb gezondigd tegen den Heere! En Nathan zeide tot David: De Heere heeft ook uw zonden weggenomen.* Ziet ook Ps. 32: 5, *Ik zal belijdenis van mijne overtredingen doen voor den Heere; en Gij vergaapt de ongerechtigheid mijner zonde.*

't Is nu getoond, dat vergeven is de uitspraak van de rechtvaardigende sententie, en niet is de vertroosting, het troostelijk gevoel van het dagelijks te oefenen, dagelijks de Heere Jezus aan te nemen tot het Rantsoen voor hun zonden, en alzo tot. hun rechtvaardigmaking. Zou het geloof alleen krachtig zijn in de eerste daad, en niet daarna? Nee, het geloof heeft altijd dezelfde kracht, zo de rechtvaardigmaking de vrucht van het geloof is in deszelfs eerste daad: dan is de rechtvaardigmaking ook de vrucht zo dikwijls het geloof geoefend wordt. Dit zien wij in het voorbeeld van Abraham. Abraham was al een gelovige, en was al lang tevoren gerechtvaardigd, eer hem, Gen. 15, beloofd werd: *zo zal uw zaad zijn*. En nochtans staat er vers 6. *En hij geloofde in den Heere; en Hij rekende het hem tot gerechtigheid*.

Hierop heeft Paulus het oog, Rom. 4. De apostel was bezig te betuigen, dat de mens niet door de werken der wet, maar door het geloof gerechtvaardigd wordt. Dit bewijst hij met het voorbeeld van Abraham, en toont, dat Abraham niet gerechtvaardigd is uit de werken, maar door het geloof, en brengt tot bewijs bij, Gen. 15:6: *Zie dit Rom. 4: 3, Want wat zegt de Schrift? En Abraham geloofde God, en het is hem gerekend tot rechtvaardigheid*.

Abraham was tevoren al gerechtvaardigd, en evenwel, toen hij daarna wederom geloofde, werd hij wederom gerechtvaardigd, en die rechtvaardigmaking neemt Paulus tot een bewijs, dat de mens niet uit de wet maar uit het geloof gerechtvaardigd wordt. *zo dan, zo menigmaal een gelovige het geloof oefent, zo menigmaal wordt hij gerechtvaardigd*.

LXI. 3. Het derde bewijs nemen wij uit Openb. 22: 11. *Die rechtvaardig is, dat hij nog gerechtvaardigd worde: en die heilig is, dat hij nog geheiligd worde*.

Terwijl een gerechtvaardigde op de eerste daad van rechtvaardigmaking niet moet staan blijven, maar trachten al voort en voort gerechtvaardigd te worden, zo geschiedt dan de rechtvaardigmaking niet eens, maar dikwijls,

Uitvlucht 1. *Nóg gerechtvaardigd te worden is meer en meer voor de mensen uit zijn vruchten te tonen, dat men gerechtvaardigd is*.

Antwoord.

Dát betekent het woord rechtvaardigen, gerechtvaardigd te worden nooit. Ook niet in Jak. 2: 21. Zie de plaatsen boven beantwoord. En zo het al ergens dat betekende, 't welk wij nochtans niet toestaan, kan het hier dat niet betekenen, omdat bij gerechtvaardigd te worden, geheiligd te worden gevoegd wordt. En heiligmaking vertoont zich in de betrachting van deugden.

Uitvlucht 2. *Hier wordt gesproken van de passieve rechtvaardigmaking, en niet van de actieve; de actieve is een werk Gods tot de mens, hem vrijsprekende, maar de passieve is de verzekering van gerechtvaardigd te zijn, en het troostrijk gevoel ervan*.

Antwoord.

Dat is een verzonnen onderscheid, welk in het Woord niet is gegrond. Waar een passieve rechtvaardigmaking is, is ook een actieve; niemand kan iets ontvangen, aan niemand kan iets gedaan worden, of er moet een werk van een ander zijn, die geve, die iets aan een ander doet. Als men dat onderscheid al gebruiken wil, zo wordt dezelfde daad aangemerkt, of voor zooveel die werker het doet, en dan is het actieve, of voor zooveel die werking van een ander, als het voorwerp, ontvangen wordt, en dan is het passieve. Maar dat de passieve rechtvaardigmaking zou betekenen de verzekering van zijn rechtvaardigmaking en het troostrijk gevoel daarvan, dat wordt ronduit ontkend, daarvoor is geen bewijs in de gehele Schrift. Vele Godzaligen sterven zonder ooit het

troostrijk gevoel gehad te hebben; zo zouden dan die niet gerechtvaardigd zijn geweest.

4. Het vierde bewijs nemen wij uit de ongerijmdheden, die uit het eenmaal rechtvaardigen vloeien, namelijk:

- (1) Dat God aan de gelovigen zonden vergeeft, die zij niet gedaan hebben, daar toch geen vergeving plaats kan hebben dan over begane misdaad; gelijk niemand gestraft kan worden, noch ook gestraft wordt over de zonden, die men nog doen zou, zo ook kan niemand gerechtvaardigd worden van zonden, die hij nog doen zal. Dat Christus, als Borg, gestraft werd over zonden, die de Godzalige nog doen zouden, heeft een geheel ander aanzien; omdat Hij, God zijnde, met God te doen had, bij welke alles tegenwoordig is, en Hij, als Borg, maar eens kon lijden, dewijl het een volkomen betaling was.
- (2) Dat men dan nooit bidden mag om rechtvaardigmaking of vergeving, terwijl naar hun zeggen, God het maar eens doet, en dan alle zonden te gelijk vergeeft.
- (3) Dat men troostrijk gevoel zou hebben over zonden, die men nog doen zal, daar men over het begaan van zonden moet treuren en smartelijk bedroefd zijn.
Dus achten wij zonneklaar getoond te hebben, dat de rechtvaardigmaking dagelijks geschiedt.

LXII. Tegenwerping. *De rechtvaardigmaking is volkomen*; God rechtvaardigt de persoon, derhalve sluit ze in de vergeving van alle zonden, zo voorleden, tegenwoordige als toekomstige, en is daarin onderscheiden van de heiligmaking, die bij trappen geschiedt. Als de rechtvaardigmaking nog dagelijks geschiedde, kwam de gelovige telkens in een onverzoende staat als hij zondigde, terwijl die telkens nieuwe vergeving nodig had.

Antwoord 1.

Dat staan wij toe, dat de rechtvaardigmaking volkomen is, God vergeeft een zonde niet ten dele, en houdt een gedeelte daarvan over onvergeven, zoals in de heiligmaking geschiedt. God vergeeft de gelovigen niet enige zonden, en houdt anderen daarvan over onvergeven, maar vergeeft alle zonden volkomen, en rechtvaardigt de persoon, zoals hij daar tegenwoordig is, en die rechtvaardigmaking sluit ook *virtualiter* in hare kracht in, dat God de volgende zonden, die zij in 't toekomstige mochten doen, ook daarna vergeven zal, en dat die hen van hun zaligheid niet beroven zullen. Maar uit de volkomenheid van de rechtvaardigmaking te besluiten, dat dan God op de eerste daad des geloofs, ook dadelijk insluit alle toekomstige zonden, die zij daarna zouden bedrijven, is krachteloos, dat gevolg wordt ontkend; 't zou doorgaan, als God maar eens voor al, de gelovigen zondaar rechtvaardigde; maar nu God dikwijls rechtvaardigt, en die rechtvaardigmaking telkens volkomen is, zoals de persoon telkens daar is, zo is het gevolg niet goed.

Het bewijs, dat, indien de toekomstige zonden in de eerste rechtvaardigmaking niet ingesloten werden, dan de gelovigen opnieuw zondigende, telkens in een onverzoende staat, en onder toorn en verdoemenis kwamen, is even krachteloos als het gevolg zelf; want men vermengt verzoening en verwerving met rechtvaardigmaking, alsof die hetzelfde waren, en alsof de mens door de rechtvaardigmaking met God verzoend werd, dat te ver mis is.

- De *verzoening* geschiedt door de verdiensten van Christus, die is en blijft altijd, die is eens geschied; een gelovige en bekeerde is ook en blijft ook altijd in de

verzoende staat, de tussenkomen zonden nemen verzoening niet weg, hij komt nooit in een onverzoende staat, nooit onder toorn, nooit onder verdoemenis, (hoewel zijn zonden, in hare natuur aangemerkt, schuldig en strafbaar maken) dewijl de Heere Jezus die volkomen voldaan heeft.

- *De rechtvaardigmaking* vooronderstelt de verzoening; zal iemand gerechtvaardigd worden, hij moet eerst in Christus rechtvaardig zijn, en zo zijnde, dan wordt hij gerechtvaardigd, dat is: God spreekt de vrijsprekende sententie tot hem uit. Onderscheidt dan die twee zaken, zo valt het bewijs, en het blijft in kracht, dat de rechtvaardigmaking, schoon dikwijls herhaald, volkomen is.

Dus achten wij de tegenwerping beantwoord, en de zaak te meerder in kracht gesteld.

LXIII. *Van de tijd der rechtvaardigmaking gaan wij over tot het bijgevoegde of gevolg van de rechtvaardigmaking, 't welk is de verzekering.*

Hierover is de vraag: *of een gelovige verzekerd kan zijn van zijne rechtvaardigmaking, en bijgevolg van zijne zaligheid?*

De Papisten en Remonstranten zeggen nee, wij ja.

- De Papisten (ziende dat hun gehele gebouw van hun kerk omvervalt, en dat niemand meer vragen zal naar de verdiensten der heiligen, naar de koopmanschap van hun indulgentiën en aflaten, van hun zielmissen, van de vrijspraak, van het versierde vagevuur, uit welke alle hun beurzen wel gestoffeerd worden en hun keukens rookera, als de verzekering van de rechtvaardigmaking vastgesteld wordt) kanten zich met alle macht hiertegen, en houden de mensen in gedurige schrik en vrees, om ze met handen vol geld tot hen om toevlucht te doen nemen. Zij zeggen dat de mens niet weten kan, of hij waarlijk is wedergeboren, of hij het ware geloof heeft, of hij waarlijk geheiligd is, en dat hij niet weet, of hij volstandig zal blijven, dan of hij wederom zal afvallen, dat dienvolgens hij niet absoluut verzekerd kan zijn van zijn zaligheid, en ook daarnaar niet moet trachten verzekerd te zijn. Zij zullen wel toestaan, dat men gissen kan en mag, dat God het wel iemand door een buitengewone weg openbaren kan; en wel geopenbaard heeft, maar dat buiten dat de verzekering maar een gissen en inbeelden is.
- De Remonstranten, niet kennende de aard van de genade en van een begenadigde, welke door de verzekering te krachtiger aangezet wordt tot heiligmaking, gelijk te zien is 2 Kor. 7: 1, Rom. 12: 2, 1 Joh. 3: 3, willen de mensen tot de goede werken aanzetten door schrik en vreze, en denken dat de verzekering zorgeloze mensen zou maken, en dewijl ze aan den anderen kant den afval der heiligen drijven, zo ontkennen zij de verzekering.

Wij echter uit Gods Woord ziende de onverbreekelijke aaneenschakeling van de verkiezing, roeping geloof, rechtvaardigmaking en heerlijkmaking, en wetende uit Gods Woord en eigen ondervinding, dat de verzekering geen zorgeloze mensen maakt, maar in de mens liefde verwekt, en hem krachtig aanzet tot ware Godzaligheid, stellen vast, dat de mens van zijn rechtvaardigmaking, en zo van zijn zaligheid verzekerd kan zijn, en gedurig naar verzekering moet trachten. Maar wij zeggen meteen, dat alle gelovigen tot de volle verzekering niet komen, en dat die nu al verzekerd zijn, daarna wel weer in twijfeling, vreze en bekommering komen, door verduisteringen, zonden, aanvechtingen, en zo door de zwakheid des geloofs. Dat de mens verzekerd kan zijn, blijkt aldus:

LXIV. 1. Uit al die plaatsen, in welke bevolen wordt, dat de mens zich moet beproeven of hij in 't geloof is, of Christus in hem is. Zie dit:

1 Kor. 11: 28. *Maar de mens beproeve zich zelf, en ete alzo van het brood. enz.*

2 Kor. 13: 5. *Onderzoekt uzelf of gij in het geloof zijt, beproeft u zelve. Of kent gij uzelf niet, dat Jezus Christus in u is? Tenzij dat gij enigszins verwerpelijc zijt.*

Men moet zich beproeven; dus, men kan tot kennis komen, of men het heeft of niet, en kan men tot verzekering komen, dat men in, het geloof is, dat Christus in hem is, zo kan men dan ook verzekerd zijn van zijn rechtvaardigmaking en verder van zijn zaligheid. Zo is de mens geschapen, dat hij weet wat hij doet, en dat hij weet, dat hij 't weet. Is 't zo in 't natuurlijke, veel meer is 't zo in 't geestelijke, dewijl de natuur verbeterd, verlicht en geheilgd is. Hij weet dat hij God tot zijn verzoend Vader, tot zijn Deel, tot zijn vermaak, tot zijn rust kiest en begeert, en dat zijn ziel dan eerst in haar schik zou zijn als hij het had, en dat hij treurt omdat hij 't mist; hij weet, dat hij uitziet naar de Heere Jezus als de Borg, dat hij Hem begeert, daarom dikwijls wel met tranen bidt, dat hij zich aan Hem aanbiedt, zich aan Hem overgeeft; hij weet dat de zonden hem smarten en bedroeven, dat hij, verliefd op de heiligmaking, daarom bidt, daarom tot Christus loopt.

Een gelovige weet dat al deze dingen in hem zijn, en hij weet, dat hij het weet. Als hij nu zeker wist, dat wat hij weet in hem te zijn, ware genade en werkingen van de Heilige Geest der wedergeboorte, geloof en heiligmaking waren, zo was hij in staat om het besluit tot verzekering op te maken. Maar hier scheelt het een gelovige, en daarom durft hij zich niet verzekeren. Doch, gelijk hij het één weet, namelijk, dat die gestalte en bewegingen in hem zijn, zo moest hij het andere uit de Heilige Schrift, door medewerking van de Heilige Geest, leren, en nu klaar van beide bewust zijnde, zo kan hij niet anders dan verzekerd zijn. Moet men zich dan beproeven, of men het heeft, zo kan men ook komen tot verzekering dat men het heeft. Zie van deze kennis, Joh. 6: 69. *En wij hebben geloofd en bekend, dat Gij zijt de Christus.* 2 Tim. 1 : 12 ... *ik weet Wien ik geloofd heb, en ik ben verzekerd.* 1 Joh. 2: 3. *Hieraan kennen wij, dat wij Hem gekend hebben.*

LXV. 2. Men moet bidden om de vruchten van de verzekering, zo dan ook om de verzekering zelve, zonder welke men de vruchten niet kan genieten Psalm 51 : 10, 14. *Doe mij vreugde en blijdschap horen ... Geef mij weder de vreugde Uws heils.* Psalm 35: 3 ... *zegt tot mijn ziel: Ik ben uw heil.*

3. Uit zulke teksten waarin uitdrukkelijk gezegd wordt dat de gelovigen wel verzekerd zijn. Zie:

Job 19 : 25, 26, 27. *Ik weet, mijn Verlosser leeft. Ik zal uit mijn vlees God aanschouwen, dewelke ik voor mij aanschouwen zal, en mijn ogen zien zullen, en niet een vreemde.*

Rom. 4: 21. *Ten volle verzekerd zijnde, dat hetgeen beloofd was, Hij ook machtig was te doen.*

Rom. 8: 38, 39. *Ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven ... ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods.*

2 Tim. 1: 12. ... *ik ben verzekerd.*

Doe hierbij Rom. 8: 16, 17. *Dezelfde Geest getuigt met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn. En indien wij kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenamen.*

1 Joh. 3: 14. *Wij weten, dat wij overgegaan zijn uit den dood in het leven, dewijl wij de broeders liefhebben.*

1 Joh. 4: 13. *Hieraan kennen wij, dat wij in Hem blijven, en Hij in ons omdat Hij ons van zijnen Geest gegeven heeft.*

Uitvlucht. Job, David, Paulus hadden de verzekering door een buitengewone openbaring van de Heilige Geest, daarom kan men uit hun verzekering geen gevolg maken tot anderen.

Antwoord.

- (a) Dat is zeggen zonder bewijs.
- (b) Alle gelovigen hebben dezelfde Geest, en dat daartoe, opdat zij zouden weten de dingen, die hun van God geschonken zijn, 1 Kor. 2:12.
- (c) Paulus spreekt, Romeinen 8 niet van zichzelf met uitsluiting van anderen, maar met uitsluiting van allen, die de Geest van Christus hebben, vers 9. *Die door den Geest Gods geleid worden*, vers 14. *Die door den Geest der aanneming tot kinderen roepen: Abba, Vader!* vers 15. Van dezen zegt hij, zichzelf insluitend, vs, 16, *dat de Geest met hunnen geest getuigt, dat zij kinderen. Gods zijn, en zo ook erfgenamen*; zodat de uitvlucht krachteloos is.
- (d) Johannes, in de aangetoonde plaatsen, spreekt ook niet van zich zelf, maar van de gelovigen, aan welke hij schreef, en verklaart, dat zij wisten, dat zij wedergeboren waren, dat zij in God, en God in hen bleef. Dus blijft het vast dat de gelovigen wel verzekerd zijn.

LXVI. 4. Dit blijkt ook klaar uit zulke teksten, in welke verhaald wordt, dat de gelovigen hebben de vruchten van verzekering, en zo de verzekering zelf, zonder welke zij die vruchten niet deelachtig kunnen zijn, namelijk,

- (a) vrede: Rom. 5: 1. *Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God.*
- (b) Roemen in de hope der heerlijkheid Gods, Rom. 5:2. Hoop is een zekere verwachting van een toekomend beloofd goed; daarin te roemen, en daardoor alle verdrukkingen met vrolijkheid uit te staan, zegt een verzekering van deel aan dezelve te hebben.
- (c) Vrolijkheid en blijdschap over gerechtvaardigd te zijn, Jesaja 61: 10. *Ik ben zeer vrolijk in den Heere; mijn ziel verheugt zich in mijn God, want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, den mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan.*
- (d) God aan te roepen met de Naam Vader: Rom. 8: 15 ... *gij hebt ontvangen den Geest der aanneming tot kinderen, door welchen wij roepen: Abba, Vader!*
- (e) Te danken voor hun deel aan de zaligheid, en overbrenging in Christus: Kol. 1:12-14. *Dankende den Vader, die ons bekwaam gemaakt heeft om deel te hebben in de erve der heiligen in het licht; Die ons getrokken heeft uit de macht der duisternis, en overgezet heeft in het koninkrijk van den Zoon Zijner liefde; in Dewelke wij de verlossing hebben door Zijn bloed, namelijk de vergeving der zonden.*

Wie zal kunnen of durven denken, dat zulke, die in zo'n staat zijn, en zulke werkingen in zich bevinden, geen ware en krachtige verzekering van hun rechtvaardigmaking en zaligheid hebben? Hier kan dan de uitvlucht: *zij gissen daarnaar, zij beelden het zich in*, geen plaats hebben.

LXVII. 5. Dit blijkt ook uit de werking des Heiligen Geestes in de uitverkorenen, daartoe strekkende om hen te verzekeren. Zoals:

1 Kor. 2:12. *Wij hebben ontvangen den Geest, die uit God is, opdat wij zouden weten de dingen, die ons van God geschonken zijn.*

De Heilige Geest is hun een bewijs, dat zij in God blijven en God in hen, 1 Joh. 4:13.

Een onderpand, 't welk nergens toe dient, dan om te verzekeren van deze zaak zeker te zullen hebben. Efêze 1: 14. *Die het onderpand is van onze erfenis, tot de verkregen verlossing*

De Heilige Geest verzegelt hen: Efêze 1: 13. *In welken gij ook, nadat gij geloofd hebt, zijt verzegeld geworden met den Heiligen Geest der belofte.* Efêze 4:30 ... *door welken gij verzegeld zijt tot den dag der verlossing.* Een zegel is tot bevestiging en verzekering van iemand, dat hij deel heeft aan de verzegelde zaak.

Doe hierbij de eed Gods daartoe gezworen, opdat de Zijnen meer verzekerd zouden zijn: Hebr. 6:17, 18 *Waarin God, willende den erfgenamen der beloftenis overvloediger bewijzen de onveranderlijkheid van Zijn raad, is met een eed daar tussengekomen; opdat wij door twee onveranderlijke dingen, in welke het onmogelijk is dat God liege, een sterke vertroosting zouden hebben.*

Zo is 't dan vast, dat men verzekerd kan zijn.

Uitvlucht. Men kan dan niet weten, of het de werking van de Heilige Geest is, dan of het onze eigen geest is; men kan zich daarin bedriegen, zodat men daaruit geen vaste verzekering kan hebben.

Antwoord.

- (a) Als de Heilige Geest daartoe werkt, opdat men verzekerd worde, kan men zeker daardoor verzekerd worden, anders was de werking van de Heiligen Geest tot zulk een einde onnut, omdat Hij zijn doel niet bekomen kon; derhalve is het uitdrukkelijk God tegenspreken.
- (b) Omdat een aardworm, een onbekeerde, blind is, en de geestelijke dingen niet kan begrijpen, maar zij hem dwaasheid zijn, 1 Kor. 2:14; omdat hij de Geest niet kent, noch ziet, Joh. 14:17; daarom kan hij niet oordelen van de werking van de Heilige Geest, en waaruit men kennen kan, of het een werking van de Heilige Geest is, en of het van onze eigen verdorven natuur voortkomt. 't Zal zulke dwaas te raden zijn, dat hij zwijg, opdat zijn dwaasheid niet openbaar worde. De Godzaligen kennen het wel, en hun bedenkingen zijn niet of het van de Heilige Geest, of van de verdorven natuur is; maar soms of het een onmiddellijke werking van de Heilige Geest is, dan of het geschiedt door hun geestelijke, wedergeboren nieuwe natuur. Doch een gelovige heeft zich daarover niet te bekommeren: Want of het onmiddellijk van de Heilige Geest is, dan of het door middel is van het geestelijk licht en leven 't is toch beide van de Geest; doch gelijk het vuur en het licht zichzelf openbaren, openbaart Zich de Heilige Geest welzo klaar, dat zij het wel weten, dat het de Heilige Geest is, die hen verzekert en verzegelt, gelijk de mens wel kent de stem van zijn gemeenzame vriend.
- (c) De Heilige Geest werkt overeenkomstig met het Woord, 't welk een onfeilbare regel is voor de gelovigen, daar vinden ze dat de Heilige Geest verzekert na treuren, bidden, worstelen in het geloof; en dat de ziel dan nabij God is, en in de gemeenschap met God verzekerd wordt; dat de verzekering niet alleen vrede met God in de ziel verwekt, maar ook liefde, gehoorzaamheid en heiligmaking, dat de aarde en alle dezelve heerlijkheden hun nietig worden, en dat al hun lust en vermaak is in de onzichtbaarheden te leven. Als dan een gelovige in de verzekering zich zodanig bevindt, zo weet hij, dat hij zich niet bedriegt, en dat het de Heilige Geest is, die hem verzekert en verzegelt.

LXVIII. Hiertegen brengt men verscheiden zaken in om dit om te stoten.

Tegenwerping 1. De beloften van vergeving zijn onzeker, twijfelachtig, onder een misschien, in Gods Woord voorgesteld; derhalve kan men daarvan niet absoluut

verzekerd zijn. Zie: Daniël 4:27 ... *of er verlenging van uwen vrede mocht wezen!* Hand. 8:22. *Bekeert u dan van deze uw boosheid en bidt God, of misschien u deze overlegging uws harten vergeven werd.*

Antwoord.

- (a) De belofte van vergeving der zonden op bekering en geloof, geschiedt absoluut en zeker; derhalve kan men zich dan daarvan verzekeren, als men bekering en geloof in zich bevindt. *Zovele beloften als er zijn, die zijn in Hem ja, en zijn in Hem, amen,* 2 Kor. 1: 20.
- (b) Dat nevens deze twee booswichten het woord of er mocht zijn, misschien, gebruikt wordt, dat ziet niet op de onzekerheid van de vergeving op geloof en bekering, maar op de onzekerheid van hun bekering, en daardoor op de vergeving. Gelijk Rom. 11: 21, *Want is het dat God de natuurlijke takken niet gespaard heeft, ziet toe, dat Hij ook mogelijk (of misschien) u niet spare!*

LXIX. Tegenwerping. 2. Men moet vrezen en beven, derhalve kan men van zijn rechtvaardigmaking en zaligheid niet verzekerd zijn. Zie Filip. 2: 12. *Werkt uws zelfs zaligheid met vreze en beven.* Hebr. 4: 1. *Laat ons dan vreezen, dat niet te eniger tijd .... iemand van u schijne achtergebleven te zijn.*

Antwoord.

Vreze en beven is niet altijd de angst en de schrik van niet zalig te zullen worden, maar betekent zeer dikwijls het ontzag en de nederige onderwerping onder God. Psalm 5: 8 ... *ik zal mij buigen naar het paleis Uwer heiligheid, in Uw vreze.*

Alsmede zorgvuldige wachthouding om niet te zondigen: Spr. 14: 27. *De vreze des Heeren is een springader des levens, om af te wijken van de strikken des doods.*

- Er is een slaafse vreze, waarvan wij afgemaand worden: Exod. 20:20. ... *Vreest niet.* Matth. 28: 4, 5. *Uit vrees van Hem zijn de wachters zeer verschrikt geworden ... Vreest gijlieden niet.*
- En er is een kinderlijke vreze, welke is het ontzag en de zorgvuldige wachthouding. *Welgelukzalig is de mens, die gedurig vreest.* De een is voor de straf, de ander is voor God uit liefde. In de aangetoonde teksten wordt gesproken van de kinderlijke vreze, niet van de slaafse of uit twijfeling spruitende.

LXX. Tegenwerping 3. Alle verzekering moet gehaald worden uit des mensen eigen hart, en dat is bedrieglijk. Jer. 17: 9. *Arglistig is het hart, meer dan enig ding, ja dodelijk is het; wie zal het kennen?* Dus kan men niet weten, of men recht bekeerd is, en recht gelooft of niet, dienvolgens, of men gerechtvaardigd is, en zalig zal worden of niet.

Antwoord.

- (a.) Op deze grond zou de mens in geen zaak van zijn doen bewust zijn, en hij moest in alles twijfelen, daar toch de mens bewust is van zijn daden en van zijn oogmerken. Daaruit, dat de mens zeker weet dat hij leeft, dat hij spreekt, dat hij dit of dat met zijn harten in waarheid gelooft; daaruit weet ook een waar gelovige zeker, dat hij geestelijk leeft, gelooft, bidt, enz.
- (b.) De tekst spreekt van het hart van een godloze, hoe dat werkt om andere mensen te bedriegen, en niet van de onbewustheid van zijn eigen werk en beoging.
- (c.) De verzekering vloeit wel uit het hart, oordelende van deszelfs geestelijke gestalte en daden, doch niet naar zijn eigen regel, maar naar de onfeilbare regel van Gods Woord, door nevensgaande werking van de Heilige Geest, medegetuigende met onze geest, Rom. 8: 16. Derhalve kan een gelovige weten wat in waarheid in hem

is, en daaruit zich zijn rechtvaardigmaking en zaligheid verzekeren, omdat het Woord zulks belooft aan dezulken, die alzo zijn en werken.

LXXI. Tegenwerping. 4. Terwijl de verzekering rust op de onfeilbare beloften Gods, naar ons zeggen, zo moest een gelovige de minste twijfeling niet hebben, noch de minste bekommring, maar hij moest altijd absoluut en onfeilbaar verzekerd zijn. Maar ook, naar ons zeggen, zijn de gelovigen niet altijd zo onfeilbaar verzekerd zonder vrees en bekommring; derhalve zijn de beloften zo absoluut niet gedaan, en de mens kan zich nooit absoluut verzekeren.

Antwoord.

Een gelovige heeft reden en grond, om zich altijd ontwijfelbaar verzekerd te houden, en hij moest het ook doen, omdat de onfeilbare beloften Gods op hem zijn maar 't is zijn zwakheid, dat hij 't niet altijd is, niet omdat hij twijfelt aan de waarheid der beloften Gods, maar omdat hij dikwijls duister is in zijn genade te kennen, en door beproevingen, of verdorvenheden, of andere tegenredenen vreest, dat hij niet in zulk een gestalte is, als die, aan welke de beloften gedaan zijn. derhalve is zijn twijfeling niet een bewijs, dat de beloften niet absoluut zijn, of dat men niet verzekerd kan zijn, maar een bewijs van zijn duisterheid en zwakheid.

LXXII. Tegenwerping. 5. Of men al verzekerd kon zijn voor de tegenwoordige tijd, zo kan men nochtans niet verzekerd zijn voor de toekomstige tijd, en alzo van zijn zaligheid; dewijl men niet weet of men volstandig zal zijn, of men niet wel wederom afvallen zal.

Antwoord.

Aan wie de Geest eenmaal gegeven is, *daar blijft Hij tot in eeuwigheid*, Joh. 14: 16. Daar is Hij *een onderpand, totdat de beloofde zaligheid gegeven is*, Efëze 1: 14. De genadegiften en de roeping Gods zijn onberouwelijk, Rom. 11: 29. *Christus geeft Zijn schapen het eeuwige leven, en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid*, Joh. 10:28. Zij worden in de kracht Gods bewaard door het geloof tot de zaligheid, 1 Petrus 1:5. Zodat de vreze voor afval geen plaats heeft, en hen niet beletten kan van verzekerd te zijn.

Zie de *volstandigheid der heiligen* in 't brede beweerd, beneden Deel II. Hoofdstuk L.

LXXIII. Dus hebben wij de waarheid van dit gewichtig punt van onze Christelijke godsdienst, namelijk der rechtvaardigmaking, verklaard, bevestigd en tegen de partijen verdedigd. Dit is niet opdat wij de waarheid maar zouden *weten*, maar opdat wij ze zouden *doen*, en betrachten, om te trachten gerechtvaardigd te worden, ons in de staat van gerechtvaardigd te houden, in die staat met de rechtvaardigmaking te werken, ons daarin te verblijden, God daarover te verheerlijken, en daardoor aangezet te worden tot heiligmaking. Omdat de mensen hieromtrent zo achteloos zijn, en de gelovigen zelfs dikwijls zo weinig ernst hebben om in deze zaak zich gedurig te oefenen, en dezelve in alle gelegenheid te gebruiken, zo zal het nodig zijn, dat wij de zielen daartoe opwekken.

Men mocht denken, *is de rechtvaardigmaking niet een werk van God buiten de mens, zodat de mens niet met al doet, en alleen maar een voorwerp is?* Geschiedt ze niet puur om niet, zonder opzicht op des mensen goedheid, willen, lopen en arbeiden? Rechtvaardigt God de mens niet om de gerechtigheid van Christus, die Hij hun zelf toerekent? Heeft God niet van eeuwigheid besloten, wien Hij rechtvaardigen zal of niet; welk besluit toch van de mens niet veranderd kan worden? Is het dan niet best stil

te zijn, en het einde te verwachten, of God mij rechtvaardigen zal of niet? Zijn alle de opwekkingen om naar de rechtvaardigmaking te trachten, niet tevergeefs?

Antwoord.

De rechtvaardigmaking is een werk Gods, niet alleen over de mens, maar ook tot de mens; God spreekt de sententie van vrijspraak tot de ziel; het eeuwig voornemen, de toerekening van Christus gerechtigheid bij zich zelf, kan de mens noch tot troost, noch tot dankbaarheid, noch tot heiligmaking zijn, zolang de mens niet dadelijk in zijn consciëntie gerechtvaardigd wordt, en de sententie over zich hoort uitspreken. Wij hebben niet te arbeiden om God of nu een besluit te doen nemen, of zijn voornemen te doen veranderen, maar om van zijn voornemen en toerekening van Christus gerechtigheid bewust te worden door de dadelijke uitspraak; men moet niet lopen en arbeiden om door zijn werken gerechtvaardigd te worden, maar om door het geloof Christus gerechtigheid aan te nemen, en zo in staat van gerechtvaardigd te kunnen worden te komen, en om de beloften, aan de gelovigen gedaan, door het geloof aan te nemen, daarmede tot God te naderen, en om alzo de dadelijke rechtvaardigende uitspraak Gods te horen, zo uit zijn Woord als door de Heiligen Geest; dat is het leven, de blijdschap en de troost der ziel; dat maakt de mens vaardig tot dankbaarheid, tot verheerlijking van God, tot heiligmaking; daartoe dienen dan de opwekkingen, en gij, die dit leest of hoort lezen, laat u tot dezelve betrachting bewegen, en overlegt met een stille en buigzame ziel deze redenen.

LXXIV. 1. God rechtvaardigt in dit leven degenen, die eeuwig zullen leven; men kan in dit leven komen tot gerechtvaardigd te worden, en tot de verzekering dat God de zonden heeft vergeven, en dat men tot een erfgenaam des eeuwigen levens gesteld is, gelijk boven is getoond. Niemand dan, hoe groot en hoe langdurig een zondaar hij ook is, heeft te wanhopen, hij mag dit grote goed zoeken, hij moet het zoeken, terwijl God het gebiedt, en aanbiedt, en zoekende zal hij er ook zeker toe komen, dewijl God het aan de zoekers beloofd heeft. Derhalve zal het dan zijn, óf een enkele boosheid, en een versmading van God, van zijn genade en van zijn eigen zaligheid; óf 't zal een dwaze werelds gezindheid zijn zodat men door betovering en liefde tot de zichtbare dingen, de genade Gods laat varen, opdat men te geruster zijn vleselijke begeerlijkheden voldoe, en alzo het schepsel kies boven de Schepper. Of het zal een walgelijke luiheid zijn, zodat men er geen werk toe doen wil; men ziet wel beminnelijkheid en gelukzaligheid in gerechtvaardigd te zijn, maar men ziet tegen het werk aan, 't is zooveel moeite niet waardig; kon men het gemakkelijk en vanzelf krijgen, ja dan wilde men het wel; maar zoveel te bidden, zo te worstelen, door zoveel beproevingen henen te dringen, dat is te veel werk, en dus ziet men er van af.

Zeg mij nu, versmaders van de genade, wereldsgezinden, luiaards! Is uw verdoemenis niet rechtvaardig? Zult u op het doodsbed en in het oordeel niet moeten zeggen ik heb niet gewild, 't is mijn eigen schuld, en nu wee, wee mij! Dat ik zo dwaas ben geweest, en door mijn eigen verzuim nu eeuwig moet verloren en verdoemd zijn?

Welaan dan, terwijl deze grote genade, deze troost, deze blijdschap voor u openstaan, en u tot dezelve én kunt, én mocht komen, laat dan geen zaak u meer beletten, neemt besluit om te zoeken gerechtvaardigd te worden, en derhalve verzekerd te zijn, dat u hier blijde mocht leven, en hierna eeuwig zalig zijn.

LXXV. 2. Overdenkt eens de droevige staat van een mens, die niet gerechtvaardigd is, en van u, zo u nog in de staat zijt. U ligt in uw zonde. De eeuwige, onverdraaglijke toorn Gods hangt u over het hoofd; in uw zonden zult u sterven en eeuwig verdoemd

zijn, indien u in dit leven niet gerechtvaardigd wordt. U zult sterven; ik zeg u de dood aan. *Het is de mens gezet eenmaal te sterven, en daarna het oordeel.* Hebr. 9: 27. *Geef bevel aan uw huis, want gij zult sterven, en niet leven,* Jesaja 38:1. Ik kan u geen tijd beloven, misschien zal het deze dag zijn. *In deze nacht zal men uw ziel van u afeisen,* Lukas 12: 20. Misschien zult u óf schielijk sterven, óf terstond buiten uw verstand zijn; of u zult zoveel te doen hebben met lichaamsspijnen en benauwdheden; óf de verschrikkingen der consciëntie wegens de eeuwige verdoemenis zullen zo heftig zijn, dat u met bedaardheid over uw zonden niet gevoelig zult kunnen zijn, niet zult kunnen toevlucht nemen tot de Heere Jezus, om Zijn gerechtigheid aan te nemen, en niet zult kunnen wederkeren op de beloften; óf de tijd der genade zal al eerder voorbij zijn, en u aan uwe verstoktheid óf inbeelding overgegeven zijn; daar gaat u dan heen naar de eeuwigheid: die dan hier in dit leven niet gerechtvaardigd is, zal het na dit leven ook niet worden.

Hoe zult u het dan maken? Hoe benauwd is zulk sterven! Wat zal u dan troosten? Waar dan heen? Nergens, dan naar de eeuwige verdoemenis. Zal dan de schrik des Heeren u niet bewegen tot het geloof, om gerechtvaardigd te worden eer u sterft?

Maar als de mens nu gerechtvaardigd wordt, in dit leven verzekering heeft van de vergeving der zonden, en van zijn eeuwige erfenis, hoe vrolijk kan zulk een mens sterven! Hoe welgemoed kan men dit leven verlaten, en met Paulus zeggen: *Ik ben verzekerd, dat noch dood, ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onzen Heere!* Rom. 8: 38, 39. En wederom: 2 Tim. 4: 7, 8, *Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden; voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid.*

Dit deed David zeggen: Psalm 23: 4. *Al ging ik ook in een dal der schaduw des doods, ik zou geen kwaad vreezen; want Gij zijt met mij.*

Dan is de dood niet verschrikkelijk, dan kan men er naar verlangen, en met Simeon zeggen: *Nu, laat Gij, Heere! Uw dienstknecht gaan in vrede, naar uw woord; want mijne ogen hebben Uwe zaligheid gezien,* Lukas 2: 29, 30. Ziet daar een ongelijk sterven, en een ongelijke eeuwigheid; wat zou men niet doen om een goede sterfdag? Om in de zaligheid in te gaan? Omdat er nu niets is, dat de ziel troosten kan in leven en sterven, dan de rechtvaardigmaking, wat moest men dan werkzaam zijn om nu gerechtvaardigd te worden?

LXXVI. 3. Indien u in een onverzoende staat leeft,

(a) u kunt niet anders dan met veel schrik uw dagen doorbrengen; behalve dat de worm der consciëntie u gedurig knaagt, en dat soms nare gedachten en verschrikkingen in uw ziel opkomen, 't zij slapende in dromen, 't zij wakende in duisternis, in de eenzaamheid, wanneer zelfs het geritsel van een blad, een ongewoon geluid verschrikt, rijzen dikwijls de haren te berge van de verschrikking. Als gij enig opmerkelijk oordeel over anderen ziet of hoort verhalen; gedurig vreest men dat de toorn Gods hem op den hals komt. Komt schielijk een ongewone pijn of suizeling, komt men in watersnood, wordt een zwaard tegen ons uitgetrokken, of komt men anders in doodsnoed, als je leden trillen en beven vanwege den schrik des harten, als Bélsazar. Zo spreekt er Elifas van, Job 15: 20-24: *Ten allen dage doet de goddeloze zichzelf weedom aan; en weinige jaren in getal zijn voor den tiran weggelegd. Het geluid der verschrikking is in zijn oren; in den vrede zelf komt de verwoester hem over. Hij gelooft niet uit de duisternis weer te keren, maar dat hij beloerd wordt ten zwaarde. Hij zwerft heen en wederom brood, waar het zijn mag; Hij weet, dat bij zijn hand gereed is de dag der duisternis. Angst en benauwdheid verschrikken hem; zij*

overweldigen hem. Zó brengt een onverzoende zijn dagen door; de consciëntie mag voor een tijd wat slapen, men mag zich wat afleiden door het zichtbare, daar hij toch in het lachen smart hebben zal; Maar de zonde ligt als een slapende hond aan de deur, valt daarna te verwoeder aan, de koning der verschrikking tast hem aan, en zendt hem ten laatste heen naar het eeuwige wee, waar wening is en knersing der tanden.

(b) Daarbij, al wat hij naar het lichaam uit Gods lankmoedigheid ontvangt, hij kan er zich niet in vergenoegen, 't hart krijgt er gene rust door, 't is hem alles tot een strik, tot zonde, tot verzwaring van den toorn Gods over hem; de vloek ligt in het beste verborgen, zoolang hij onverzoend is. 't Zucht alles tegen hem aan, Rom. 8: 22. 't Verandert hem alles in een vloek:

Mal. 2: 2. *Ik zal den vloek over u zenden, en Ik zal uw zegeningen vervloeken; ja, Ik heb ook alrede elkeen derzelve vervloekt, omdat gij het niet ter harte neemt.*

Deut. 28: 16, 17, 19. *Vervloekt zult gij zijn in de stad, en vervloekt zult gij zijn in het veld. Vervloekt zal zijn uw korf en uw baktrog. Vervloekt zult gij zijn in uw ingaan; en vervloekt zult gij zijn in uw uitgaan.*

De vloek is in uw spijs, en in uw drank; de vloek is in uw dobbelen, dansen, ijdel gezelschap; de vloek is in uw klederen, hoofdkroningen en juwelen; in één woord, in alles vervloekt; gij zijt vervloekt in uw zien, horen, spreken, wandelen, neringen hantering. Dit is de staat van een onverzoende, al baadt hij zich in de weelde. *De rijkdom van hare bezitters wordt bewaard tot hun eigen kwaad,* Pred. 5:12. *De voorspoed der zotten zal ze verderven,* Spreuken 1: 32.

Onverzoenden, merkt u zo aan, ziet zo alles aan wat u hebt en wat u doet. Kan dit u nog niet bewegen om de verzoening, om de rechtvaardigmaking te zoeken, dan weet ik er geen raad toe.

Legt hier nu eens tegenover de gerechtvaardigden, in het genieten van het lichamelijke; alles komt hun toe uit de Vaderlijke liefde, en uit de verdiensten van Christus; ja, 't lichamelijke, zo veel of zo weinig het is, 't zijn zelfs bewijzen van Gods liefde tot hen. Al wat ze ontvangen al wat ze eten of drinken, waarmede zij zich kleden, al waar ze hun voet op zetten, 't is alles hun eigen, om hen gaat de zon op, om hen schijnen de maan en sterren, om hen vertoont zich de gestalte des hemels zo schoon in de stille nachten, om hen geeft het aardrijk allerlei jeugdig groen, bomen, kruiden en bloemen op.

Al wat mensen planten in vermakelijke tuinen, in wandelplaatsen, overdekt met schaduwachtig, net gerijgd geboomte, 't is alles om hen te vermaken, door 't gezicht, gehoor, reuk en smaak. 1 Kor. 3: 21, *Alles is uwe.* Psalm 37:29, *De rechtvaardigen zullen de aarde erfelijk bezitten.* O, hoe verkwikkelijk is zelfs een korstje droog brood, als men het aanmerkt als gekocht door het bloed van Jezus Christus, en dat men er daardoor eigendom aan heeft, 't kan hun van liefde en blijdschap de tranen uit de ogen wel doen vloeien. Als ellenden, landplagen, oorlog, en wat tot verschrikkingen kan zijn, komen, dan is hun hart nog vast, vertrouwend op den Heere, en zij vertrouwen zelfs in 't midden van den dood. Dus kan een gerechtvaardigde met blijdschap zijn loop uitlopen; dat zij het niet meer doen, is niet omdat zij er geen recht en reden toe hebben; maar omdat zij hun rechtvaardigmaking niet meerder gebruiken.

Dit ongelijk leven beschouwende, en tegen elkaar overleggen, en zien dat het een vloeit uit de ongerechtvaardigde, en het andere uit de gerechtvaardigde staat, is bekwaam om te bewegen, dat men met ernst zoekt gerechtvaardigd te worden.

LXXVII. 4. Beschouwt de rechtvaardigmaking ook eens in zichzelf, en merkt wat een zoetheid, vermaak en heerlijkheid dat daarin is voor de ziel.

(a) In de rechtvaardigmaking is vergeving van alle schuld en alle straf, en dat zo volkomen, alsof men nooit zonde gedaan had: 1 Joh 1:7 ... *het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonde*. Openb. 5: 5, *Die ons heeft liefgehad, en ons van onze zonden gewassen heeft in Zijn bloed*.

Wat dat is, weet niemand, dan die de zonde als een zware last gevoeld heeft, en derzelve bitterheid heeft gesmaakt. Deze vergeving is ene eeuwigdurende vergeving; God haalt ze nooit, weer op om er over te toornen, de eens gerechtvaardigde wordt niet wederom onwaard en versmaad; maar de zonden blijven in eeuwigheid vergeven, Jer. 31:34. *Ik zal hun ongerechtigheden vergeven, en hun zonden met meer gedenken*.

(b) Zij worden niet alleen afgewassen van al hun vuiligheid; maar zij worden daarenboven uitermate versierd met de volmaakte gerechtigheid van Christus: Ezech. 16: 14. *Daartoe ging van u een naam uit onder de heidenen om uw schoonheid; want die was volmaakt door Mijne heerlijkheid, die Ik op u gelegd had*. Kol. 2: 10. *Gij zijt in Hem volmaakt*. Hoogl. 4: 1. *Zie, gij zijt schoon, Mijn vriendin! zie, gij zijt schoon*.

De gerechtvaardigden zich in deze hun schoonheid door de gerechtigheid van Christus beschouwende, verblijden zich daarover:

Jesaja 61: 10. *Ik ben zeer vrolijk in den HEERE; mijne ziel verheugt zich in mijnen God; want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, den mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan; gelijk een bruidegom zich met priesterlijk sieraad versiert, en als een bruid zich versiert met haar gereedschap*.

(c) Hierbij verkrijgen ze in de rechtvaardigmaking de aanneming tot kinderen Gods, en zij worden gesteld tot erfgenamen van het eeuwige leven. God ziet hen aan en ontmoet ze met licht, troost, liefde, voorzorg, als Zijn lieve kinderen; en zij zien God aan als hun goedertieren Vader; dus keren ze telkens tot Hem, dus roepen ze: *Abba, Vader!* Dus klagen ze Hem hun noden, dus verzoeken ze van Hem alles wat ze begeren, dus vergenoegen ze zich in Hem, en zien van alles af, omdat het hun alleen goed is bij Hem te zijn.

(d) Hieruit ontstaat in hen een zoete vrede, een heerlijke en onuitsprekelijke blijdschap, en zij leven in een zoete onderlinge liefde.

Rom. 5: 1. *Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God*.

Jesaja 38: 17.... *Gij hebt mijn ziel liefelijk omhelsd*.

Hoogl. 2: 16. *Mijn Liefste is mijne, en ik ben Zijne*.

Neemt dit nu eens alles bij elkaar:

- Een gerechtvaardigde is verlost van alle zonden, van alle toorn, van alle vloek, van alle straf, en dat voor eeuwig, zonder die weer op te halen.
- Een gerechtvaardigde is door de toegerkende gerechtigheid van Christus volmaakt in schoonheid voor God, voor de engelen, voor de gelovigen, en bij zich zelf.
- Een gerechtvaardigde is een kind van God, en een erfgenaam van het eeuwige leven, welke erfenis hem niet zal missen, maar wordt in den hemel voor hem bewaard.
- Een gerechtvaardigde heeft in zijn ziel zoete rust, vrede, blijdschap en vermaak in God, meer dan een natuurlijke kan begrijpen, meer dan een gerechtvaardigde kan

uitspreken. Als dit dan een ziel niet kan gaande maken tot het zoeken van de rechtvaardigmaking, dan zal het geen ding kunnen doen. Doch 't is Gods werk.

LXXVIII. De rechtvaardigmaking:

- (a) vervrolijkt het hart, Jesaja 38:17 ... *Gij hebt mijne ziel liefelijk omhelsd, want Gij hebt al mijne zonden achter Uwen rug geworpen.*
- (b) Doet bij vallen niet blijven liggen, maar weder opstaan en welgemoed heengaan. Jes. 33: 24. *Geen inwoner zal zeggen: ik ben ziek; want het volk dat daarin woont, zal vergeving van ongerechtigheid hebben.*
- (c) Geeft altijd een vrijmoedige toegang tot den troon der genade: Hebr. 10: 22. *Zo laat ons toegaan met een waarachtig hart, in volle verzekerdheid des geloofs, onze harten gereinigd zijnde van het kwaad geweten.*
- (d) Vervult het hart en den mond met lof van God. Psalm 103: 2, 3. *Loof den Heere, mijne ziel! En vergeet geen van Zijn weldaden. Die al uw ongerechtigheid vergeeft.*
- (e) De rechtvaardigmaking is de fontein van de heiligmaking. Deze is de gelovigen uitermate beminnelijk, ootmoedig met God te wandelen, met een heilig ontzag Hem te eren, Hem lief te hebben, Hem te vrezen, en Hem in doen en laten welbehaaglijk te zijn. En zó het beeld van God te hebben en te vertonen tot Zijn eer, tot sieraad der kerk, overtuiging van onbekeerden en opwekking van bekeerden; dat is 't geen waarop de gerechvaardigde verliefd zijn, en dat ze met al hun hart zoeken. Niet alleen omdat het een middel is om nabij God te blijven; een zaak, waarop God veel zegen geeft; maar omdat het hun leven, en het begin der zaligheid is. Een gelovige is treurig over het gebrek, en wordt, door onordelijk verlangen naar heiligmaking, wel eens moedeloos, denkende: *mijn leven kom ik niet tot zulk een staat. Och, dat mijn wegen gericht werden om des Heeren inzettingen te bewaren!* Wat raad? Wat weg zal ik inslaan om hiertoe te geraken? Ik, antwoord: de rechtvaardigmaking is het middel daartoe; gelijk die de fontein is, zo geeft ze ook de heiligmaking den rechte vorm en het ware wezen.

Daarom moet men met alle macht naar de rechtvaardigmaking trachten, en naar de verzekering ervan. Die uit een andere grond de heiligheid zoekt, is het spoor bijster, zal er nooit toe komen, en zal nooit in deze voortgang maken.

- Eerst verloochening van zichzelf, eerst zuivere liefde tot God, omdat Hij het waardig is, te zoeken, is te dwalen en schijnbaar tot zijn verderf.
- De rechtvaardigmaking éerst te willen afdoen, en die als een gedane zaak daar te laten, en zich zo lang in zonden toe te geven, en dan daarop te trachten naar heiligmaking, die dwaalt evenzeer aan de anderen kant, en hij toont dat hij de natuur van beide nooit gekend heeft. Zij worden te gelijk gezocht, het eerst of laatst zoeken is niet in tijd, maar in orde.

In de gedurige oefening van de rechtvaardigmaking wordt de ziel geheiligd, ziet dit:

Psalm 130: 4. *Maar bij U is vergeving opdat Gij gevreesd wordt.*

Hand. 15: 9. ... *gereinigd hebbende hun harten door het geloof.*

Hebr. 9: 14. *Hoeveel te meer zal het bloed van Christus, uw geweten reinigen van dode werken, om den levenden God te dienen?*

2 Petrus 1: 4. *Door welke ons de grootste en de dierbare beloften geschonken zijn, opdat gij door dezelve der Goddelijke natuur zoudt deelachtig worden.*

1 Joh. 3: 3. *Een iegelijk die deze hoop op Hem heeft, die reinigt zichzelf.*

Gelijk de rechtvaardigmaking de fontein is van de heiligmaking, en haar het ware wezen geeft, zo is de *heiligmaking* ook noodzakelijk, zodat *zonder heiligmaking niemand den Heere zien zal*, Hebr. 12: 14. Die dan zalig wil worden, die moet eerst geheiligd zijn, en zal hij geheiligd worden, zo moet het uit de rechtvaardigmaking voortkomen. Daarom ziet gij op de beminnelijkheid, of op de noodzakelijkheid der heiligmaking, door die beide moet men zich laten bewegen tot de oefening van de rechtvaardigmaking, en de verzekering ervan.

LXXIX. Nu is overig, dat wij een begerige tot de rechtvaardigmaking besturen in het zoeken ervan, door het voorstellen van de middelen, die daartoe strekken, welke wij zo zullen voorstellen, dat ze meteen zullen kunnen dienen tot proeven en kentekenen dat iemand gerechtvaardigd is.

1. Een mens, die begeert in zijn consciëntie gerechtvaardigd te zijn, tracht eerst naar een gezicht van zijn zondig hart, en van de zondige uitgangen deszelfs in gedachten, woorden, daden, doen, laten en van de manier in die allen; en naar een gezicht van zijn verdoemelijkheid; en hij voege daarbij een droefheid over zijn zondige, verdoemelijke staat. Ik zeg droefheid, niet zulke, of zulk een trap van verbrijzeling, van schrik, van wanhoop, gelijk vele onkundigen van de weg des Heeren eerst willen hebben, eer zij durven denken, dat ze gerechtvaardigd zijn. En, omdat zij dat niet hebben, zoals zij het zich voorstellen, verwerpen ze alles, en leven in een gestadige onvastheid en onrust; maar droefheid is ook de walg van zichzelf, de ganse ontblootheid, de verontwaardiging, de ledigheid, het inzinken in zijn verdoemelijkheid, hartzeer, kwijnen, het verstandig zien, dat men zo is, en het bevestigen: *ja, zó ben ik*.

Men moet ook onderscheid maken tussen een onbekeerde, die u begint te zoeken, en een bekeerde, die nu al in Christus gelooft, 't zij dat hij het weet, 't zij dat hij eraan twijfelt. Velen, in hun begin, hebben veel meer *de geest der dienstbaarheid tot vrees*, en meer slaafse vreze en schrik, waardoor ze tot Christus gedreven worden, en meer wettisch werk, hoewel niet allen op dezelfde wijze en in dezelfde trap. Maar de bekeerden hebben meer Evangelische schaamte, walg, kleinheid, verontwaardiging en wraaklust over zich zelf; doch ook zeer ongelijk. Doch dit is zeker, dat zeer zelden iemand met blijdschap tot Christus komt, zoals Zachéus; dat weinigen, alleen door de kennis van waarheid en goedkeuring van dezelve, overgaan in Christus; maar de gewone weg is verlegenheid, droefheid, vreze; enz.

Niet dat zulks is een voorwaarde, die men eerst hebben moet, eer men komen mag; maar als een hoedanigheid, zonden welke hij niet zal willen komen. Zodat allen, die tot de rechtvaardigmaking begeren te komen, die moeten vooraf trachten naar een gezicht en bevoel van ellende; zie dit in degenen, die op de Pinksterdag gelovig werden; Hand. 2: 47, *Zij werden verslagen in het hart*. De stokbewaarder werd zeer bevende. Hand. 16: 29. *De tollenaar van verre staande, wilde ook zelfs de ogen niet opheffen naar den hemel, maar sloeg op zijn borst, zeggende: O, God! Wees mij zondaar genadig*, Lukas 18: 13.

Die nooit van deze bovengestelde gestalten de een of ander geweten heeft, en die deze nooit hartelijk en bijblijvende, totdat hij tot het geloof in Christus, en de rechtvaardigmaking kwam, enigszins gehad heeft, en zich evenwel gerechtvaardigd houdt, die bedriegt zichzelf. Die door dezen weg dezelve niet zoekt, zal ze nooit bekomen; ja, zelfs die op een Evangelische wijze, of door de kennis en erkenning van de waarheid, tot geloof en rechtvaardigmaking gekomen zijn, die hadden ook zelf deze gestalte, hoewel ze door de liefde en waarheid ras verslonden werden; doch, daarna komt ze gevoelig zich openbaren.

Daarom wilt u tot de rechtvaardigmaking komen, begin van uzelf, en leer bij uzelf verlegen te worden, en komt zo gevoelig ontbloot, zondig en verdoemelijk, om *omniet gerechtvaardigd te worden door de verlossing, die in Christus Jezus is.*

LXXX. 2. *Het tweede middel is het geloof in Christus.* De mens, zo overtuigd, als gezegd is, ziet dat hij van de rechtvaardige Rechter niet anders kan dan verdoemd worden, ziet daarom om naar een Borg, die in zijn plaats aan de rechtvaardigheid Gods voldoet, en vindt Jezus Christus.

Hij erkent dat Zijn lijden en sterven is tot volkomen betaling aan Gods rechtvaardigheid, en dat zijn heiligheid is tot verwerving van de zaligheid; hij ziet en erkent de aanbidding van de gerechtigheid aan zich, hoe zondig hij ook is; hij, nu begerig zijnde, neemt toevlucht tot Hem, neemt Hem aan tot zijn rechtvaardigheid, en komt met die aangenomen gerechtigheid tot God. Hij stelt zich zó ellendig, zo verdoemelijk in zichzelf voor de Heere, toont aan Hem de gerechtigheid van Christus, en dat hij ze op de aanbidding aangenomen en geëindigd heeft. Hij stelt de Heere Zijn beloften voor aan dezulken gedaan, en al biddende, al worstelende, al aannemende, en al dringende op de beloften, wordt hem, of een Schriftuurplaats, of de Evangelische beloften in 't algemeen zó op zijn hart gedrukt, dat hij zich bevindt gerechtvaardigd; Waarbij dan ook wel de verzegelde kracht des Heiligen Geestes komt, zodat hij wel vrede en blijdschap vindt.

Die zich inbeeldt gerechtvaardigd te zijn, en evenwel deze werkingen des geloofs niet heeft, die bedriegt zich, en die ze door de oefening des geloofs niet zoekt, zal ze nooit vinden. Daarom, begeert u rechtvaardigmaking, zoekt ze door het geloof. *Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, Rom. 3: 28.*

LXXXI. 3. Die de rechtvaardigmaking begeert, *moet in het zoeken de heiligmaking ook begeren*, deze kunnen niet gescheiden worden, noch in het hebben, noch in het zoeken. Die lust heeft tot gerechtvaardigd te worden, en niet tot heiligheid, dat is een teken, dat zijn hart niet oprecht is voor de Heere; beeldt hij zich in, dat hij gerechtvaardigd is, en hij heeft nog niets van de heiligmaking, hij bedriegt zich en zoekt hij het eerste zonder het laatste, hij zal het nooit bekomen.

't Is wel waar dat de begeerten somtijds heftiger en meer uitgestrekt zijn naar het een, en somtijds meer tot het andere; doch altijd is het één ingebonden in het ander. Vele gelovigen twijfelen aan hun rechtvaardigmaking, omdat zij niet vernemen, dat ze geheiligd worden. Maar 't scheelt hun aan licht om te weten, wat heiligmaking is, zij stellen zichzelf zulk een trap van heiligheid voor, en als ze tot die trap niet komen, dan verwerpen ze de zaak zelf, die toch in alle ware gelovigen is. Deze hebben te weten, dat de heiligmaking zich in deze zaken openbaart. Namelijk:

- (a) Hoe een gelovige dichter bij God is, en meer verzekerd wordt van zijn rechtvaardigmaking, hoe de begeerten naar een zuivere gestalte des harten, naar vertoning van het beeld Gods, naar nederigheid, wijsheid, goedaardigheid en tere wandel, in alles sterker en levendiger worden. Hij kent of bemint geen heiligheid, dan die vloeit uit de verzoende vereniging met God, en daardoor uit liefde tot, en vreze voor God.
- (b) Zij vertoont zich in de haat en weerzin van het zondig hart, in de angst en vreze voor te zondigen, in de smart, als hij gezondigd heeft, in de onrust van het gemoed, totdat men wederom afgewassen is in Christus bloed.

- (c) Zij vertoont zich in veelvuldig zich te herstellen, en voor te nemen zich voor zonden te wachten; men bidt om kracht, en tracht zo af te hangen van de leiding des Heiligen Geestes.
- (d) In de afkeer van het werelds gezelschap; men kan het hart met die niet verenigen; maar de uitgangen des harten zijn naar de Godzaligen, die acht men hoog, heerlijk, die bemint men.
- (e) Zij vertoont zich in de algemeenheid; men geeft zich in de een zonde geen meer vrijheid dan in de andere, zonde is hun zonde, grote of kleine neemt bij hen de natuur van zonde niet weg, zij zijn in 't hoofdzakelijke, 't welk is het doen tegen den wil Gods, gelijk; hoewel men in de een zonde wel meer valt dan in de andere.
- (f) Zij vertoont zich in de sterke begeerte naar meer, en kan zich niet tevreden houden met dat weinigje, dat men heeft, 't welk is de honger en dorst naar gerechtigheid.
- (g) Zij vertoont zich in de dadelijke overwinning van vele zonden, in welke men tevoren leefde, ook zo verre, dat men ze zo ras kan wegwerpen als ze opkomen; ja, zelfs heeft men nu geen aanvechtingen tot vele van die. En die zonden, die meerder kracht hebben, die laat men niet vredig begaan, maar men bestrijdt ze, en in dezelve gevallen zijnde, zo staat men weer op, 't zij rasser, 't zij langzamer, en men hervat de strijd. Uit deze allen zal een kleine kunnen zien, dat hij, om het missen van de bij zichzelf voorgestelde trap van heiligmaking, zijn rechtvaardigmaking niet heeft te verwerpen. Dewijl hij rechtvaardigmaking en heiligmaking samenvoegt in 't begeren, in 't zoeken, in zijn doen, doch zo, dat hij 't laatste haalt uit het eerste, zo kan hij bewust zijn van zijn oprechte handel in deze. Maar de anderen, die óf de rechtvaardigmaking zoeken zonder heiligmaking, óf de heiligmaking zonder de rechtvaardigmaking, die zijn niet op de rechte weg, en zullen, zo voortgaande, geen van beide verkrijgen.

XII. 4. *Die de rechtvaardigmaking zoekt, en van dezelve verzekerd wil zijn, moet Gods Woord tot rechter stellen.* Velen, die al waarlijk gerechtvaardigd zijn, komen niet tot de verzekering, of zij zijn haar ras weer kwijt, omdat ze hun eigen rechter willen zijn, en *het gevoel* stellen tot een grond van verzekering. 't Is wel, zo iemand dat altijd kon hebben; maar dat is de gewone weg Gods niet, zijn kinderen altijd te verzegelen, en hun het gevoel te geven.

De Heere heeft een andere grond gesteld, welke vaster, duurzaam en altijd dezelfde is, namelijk: Zijn Woord. 't Is een goede zaak, dat men achterdochtig is over zijn hart, zich niet gaarne in zulk een gewichtige zaak zou willen bedriegen; maar hoe zal hij komen tot een vaste en bestendige verzekering? Hij brenge zich dikwijls voor de Heere, en doe als David, Psalm 139: 23, 24. *Doorgrond mij, o God, en ken mijn hart; beproef mij, en ken mijn gedachten. En zie, of bij mij een schadelijke weg zij; en leid mij op den eeuwigen weg.*

Hij kere daarop naar het Woord, en zie, wat beloften daar gedaan zijn, en aan hoedanige, en stelt met een verheffing van zijn ziel, die beloften zeker en vast, als uitgesproken van de waarachtige God. Zo komt het dan hierop aan, of de beloften aan hem gedaan zijn; dit kan hij weten, als hij de hoedanigheden in zich vindt, aan wie de beloften gedaan zijn. Hij bezie dan eerst het Woord, en hoedanigheid voor hoedanigheid, en brengt dan zijn eigen hart voor de alwetende God.

Hij doorzoekt zijn hart, hij zij zich niet genadig, maar velle een rechtvaardig oordeel over zichzelf; hij schrijft zich niet toe, 't geen zijn consciëntie zegt, dat hij niet heeft; hij loochende ook niet, 't geen zijn consciëntie zegt, dat hij heeft; hij erkent daarop, dat zulks uit zijn natuur niet voortgekomen is; maar dat het van de Geest Gods in hem

gewrocht is. Als hij dan in waarheid zulke zaken in zich vindt, en dat zijn hart met de hoedanigheden, in de Schrift vermeld, overeenkomt, God en zijn consciëntie mede getuigenis gevende van de waarheid, zo maakt hij een besluit tot de beloften, dat ze aan hem gedaan zijn, en dienvolgens, dat God hem rechtvaardigt.

Hij neemt dat Woord, aan als de stem Gods, gelijk het waarlijk is; en hij hoort alzo de vrijspraak Gods. Of men dan meer of minder licht heeft, meer of minder gevoel, meer of minder blijdschap en vrede, dat verandert de zaak niet, waarheid is en blijft waarheid; de hoedanigheden zijn daar, de uitspraak van God de Rechter, is daar. Hier moet men dan God de eer geven van Zijn waarheid, en zijn rechtvaardigmaking vaststellen, zich daarover verblijden, God daarvoor danken, en zo gemoedigd verdergaan in de weg des Heeren, in liefde, in vrees, in gehoorzaamheid, *totdat hij verkrijgt het einde des geloofs, namelijk, de zaligheid zijner ziel.*

Ik zei, dat ik de middelen zó zou voorstellen, dat ze meteen kentekenen konden zijn, of iemand gerechtvaardigd was of niet. Die dan bevindt, dat hij door deze weg van droefheid over zijn zonden, van geloof in Christus, van rechtvaardigmaking en heiligmaking samen te begeren en te zoeken, van het Woord tot een rechter te stellen, tot de rechtvaardigmaking gekomen is, die ziet de waarheid van zijn genade, en van de belofte Gods aan hem. Maar die door deze weg niet ingegaan is, en evenwel zich inbeeldt, dat hij gerechtvaardigd is, dat zijn zonden hem vergeven zijn, dat hij een erfgenaam van de eeuwige zaligheid is, die bedriegt zich vreselijk, en tot zijn eeuwig verderf, indien hij zich niet bekeert.

LXXXIII. Daarom,

1. Die van God niet gerechtvaardigd is, dat die zichzelf niet rechtvaardige, gelijk de Farizeeën, die bij zichzelf vertrouwden, dat zij rechtvaardig waren, Lukas 18:9. Want:

- (a) zijn eigen rechtvaardigmaking geldt bij God niet; niet hij, maar God is Rechter over hem. Daarom hangt al 's mensen heil aan de uitspraak Gods, en niet aan zijn eigen. 2 Kor. 10:18, *Niet, die zichzelf prijst, maar die den Heere prijst, die is beproefd.* Arme mens! Wat zal uw eigen vrijspraak baten, als God u verdoemt?
- (b) Zichzelf zonder grond op een valse grond, of op goede gronden zich valselijk aangematigd, te rechtvaardigen, belet hem de ware rechtvaardigmaking te zoeken, en doet hem gerust naar de hel gaan; *Want Christus is niet gekomen om te roepen rechtvaardigen, maar zondaars tot bekering.* Matth. 9: 13. Daarom bedriegt u niet; want hier bedriegt men zich tot zijn eigen eeuwig verderf.

't Zal niet helpen dan te zeggen: *Wij hebben in Uwe tegenwoordigheid gegeten en gedronken, en Gij hebt in onze straten geleerd; wij hebben in Uw Naam geprofeteerd, en in Uw Naam duivelen uitgeworpen, en in Uw Naam vele krachten gedaan; want Hij zal hun openlijk aanzeggen: Ik heb u nooit gekend,* Lukas 13:26, 27. Matth. 7: 22, 23.

LXXXIV. 2. Verdoemt uzelf niet, als God rechtvaardigt, *het is een gruwel voor God, den goddeloze te rechtvaardigen, en de rechtvaardige te verdoemen,* Spr. 17: 15. Het eerste doen de onbekeerden, als zij zichzelf rechtvaardigen; aan het tweede zouden zich schuldig maken de gerechtvaardigden, als zij zichzelf verdoemen. Wij willen niet dat iemand zichzelf dwinge, zich gerechtvaardigd te achten; maar wij willen, dat iemand, die bij zichzelf in de tegenwoordigheid Gods, de Heilige Geest mede getuigenis gevende, overtuigd is, die bovengenoemde gestalte en werkingen deelachtig te zijn, dat zulk een zich door het geloof ook gerechtvaardigd erkent, en zichzelf niet verdoeme, omdat hij misschien zulke trap van verlichting, zulke trap om alle

tegenredenen, één voor één onweersprekelijk niet kan beantwoorden. En dat hij zulk een trap van gevoel, van vrede, zulke trap van heiligmaking, in zich niet bevindt, daar hij ondertussen de waarheid van zijn rechtvaardigmaking ziet, en zien kan. Want:

- (a) dat is te ontkennen het werk des Heiligen Geestes, en Denzelven in het aangezicht tegenspreken.
- (b) Dat is Christus' verdiensten smaadheid aandoen: zal Hij zoveel voor u geleden hebben, en zult gij het niet erkennen, ja, het loochenen?
- (c) Dat is uzelf te kwellen, daar de Heere u geen smarten aandoet. Gij zelf zijt de oorzaak, met uw toegeven in ongelovigheid, dat uw leven verteerd wordt van droefenis, en uw jaren van zuchten; de Heere spreekt van vrede; maar nee, gij wilt het niet aannemen, of de Heere moest u eerst dus en zo maken. *Maar wie heeft zich tegen den Heere verhard, en vrede gehad?* Job 9: 4. Waarom zijt gij uzelf tot een beul; waarom doet gij uzelf moeite en verdriet aan? Geloof het Woord Gods, erkent het genadewerk Gods in u, en zó zult u bevestigd worden, en met blijdschap uw loop uitlopen.

LXXXV. 3. Dat de gerechtvaardigden zich niet toegeven in zonden, omdat Christus voor dezelve voldaan heeft;

- (a) Dat is tegen de natuur van een gerechtvaardigde en van de rechtvaardigmaking, Psalm 130: 4; 1 Joh. 3: 3.
- (b) Dat is een gruwel: 't Is *de genade onzes Gods veranderen in ontuchtigheid*, Judas vers 4.
- (c) 't Zou gelegenheid geven tot lasteringen, en de vijanden stijven in hun lastering, alsof onze leer zorgeloze en goddeloze mensen maakte, en alsof wij zeiden: *laat ons kwaad doen, opdat het goede daaruit kome*, Rom. 3: 8.
- (d) 't Is tegen het Woord Gods, 't welk de rechtvaardigmaking en heiligmaking onafscheidelijk samenvoegt, 1 Kor. 6: 11. *Daarom moeten degenen, die aan God geloven, zorg dragen om goede werken voor te staan; deze dingen zijn het, die goed en nuttig zijn den mensen*, Titus 3: 8.

LXXXVI. 4. Dat een gerechtvaardigde trachtte alle dagen opnieuw gerechtvaardigd te worden. Niet, alsof hij ooit uit de gerechtvaardigde staat verviel; maar omdat de vrijspreekende stem Gods, in Zijn Woord, en door de Geest tot het hart zo zoet is, en omdat de telkens tussenkommende zonden ook de rechtvaardigmaking van node hebben. Een gerechtvaardigde heeft altijd zonden als zonden te erkennen; de zonden blijven aangegaan tegen God, de zonden verbinden de zondaar aan de schuld van eeuwige verdoemenis, hoewel Christus daarvoor voldaan heeft, en als Voorspraak terstond de voldoening vertoont, - en het Woord een gelovige, telkens vallende en opstaande, rechtvaardigt, - zo zeg ik, behoudt de zonde nochtans haar natuur; en een gerechtvaardigde moet zijn zonde ook zo zien en gevoelen. En zich zo verdoemelijk, ten aanzien van zichzelf, erkennen, de zonden belijden, daarop Christus' verdiensten aannemen tot rechtvaardigmaking, en daardoor wederom, en ook van die en die zonde gerechtvaardigd worden.

Dit is de praktijk van de heiligen, dit wordt ons bevolen, hierop is de belofte van vergeving geschied, gelijk boven is getoond. Daarom geeft acht op uw daden, kent de beoedeling van het goede, en de zondigheid van het kwade, dat zal de ziel klein maken, dat zal de genade te meer verheffen, dat zal Jezus' verdiensten dierbaarder maken, dat zal voorzichtiger doen wandelen. En zulk een ziel, zo gedurig wederom begerende gerechtvaardigd te worden, zal in een gedurige vrede met God leven, daar

een ander, hierover heenlopende, vervreemd, ongeruster, verder van God, en slordiger in zijn levensloop zal zijn.

Psalm 107: 43, *Wie is wijs? die neme deze dingen waar, en dat ze verstandelijk letten op de goedertierenheden des Heeren.*

Hos. 14: 10, *Wie is wijs? die versta deze dingen; wie is verstandig? Die bekenne ze; want des Heeren wegen zijn recht, en de rechtvaardigen zullen daarin wandelen; maar de overtreders zullen daarin vallen.*

Spr. 10: 29. *De weg des Heeren is voor den oprechte sterkte; maar voor de werkers der ongerechtigheid versterking.*

Amen.

Hoofdstuk 35

Van de aanneming tot kinderen.

Kinderen Gods

In het vorige hoofdstuk hebben wij getoond, dat de rechtvaardigmaking niet alleen bestaat in de vrijspraak van schuld en straf, maar ook in het stellen in het recht ten eeuwigten leven, in het verklaren van een kind Gods en erfgenaam van de eeuwige zaligheid te zijn. Dat was het einde van Christus stellen onder de wet:

Gal. 4:4, 5. ... *geworden onder de wet; opdat Hij degenen, die onder de wet waren, verlossen zou, en opdat wij de aanneming tot kinderen verkrijgen zouden.*

Hiervan spreekt de apostel:

Rom. 8:15-17. ... *gij hebt ontvangen de Geest van de aanneming tot kinderen, door welke wij roepen: Abba, Vader! Dezelve Geest getuigt met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn. En indien wij kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenamen, erfgenamen van God en mede-erfgenamen van Christus.*

Zodat de rechtvaardigmaking het geestelijke kinschap insluit, van 't welk, wij nu zullen spreken.

Verscheidene in verscheiden opzichten.

1. Velen worden kinderen van God genoemd, en dat in verscheidene opzichten. Namelijk:

- (a) Christus naar Zijn Goddelijke natuur door de eeuwige generatie: Ps. 2:7. ... *Gij zijt mijn Zoon, heden Heb Ik U gegeneerd.*
- (b) De engelen, en Adam, en in hem het gehele menselijke geslacht, ten opzichte van de schepping: Job 38:7. *Toen de morgensterren te samen vrolijk zongen, en alle kinderen Gods juichten.* Luk. 3:38. ... Adam, de zoon van God. Mal. 2:10. Hebben wij niet allen één Vader? heeft niet één God ons geschapen?
- (c) De overheden, omdat God hen stelt tot afschijnsels van zijn heerschappij: Ps. 82:6. *Ik Heb wel gezegd; gij zijt goden; en gij zijt alle kinderen des Allerhoogsten.*
- (d) De gelovigen, ten opzichte van de aanneming, Rom. 8:15-17; Gal. 4:4, 5. 2 Kor. 6:18. *Ik zal u tot een Vader zijn, en gij zult Mij tot zonen en dochters zijn.*

Van deze spreken wij nu.

Gelovigen door aanneming.

II. De manier en opzicht, in welke de gelovigen kinderen van God zijn, is de aanneming tot kinderen. Daardoor wordt soms wel verstaan de openbaring van der kinderen Gods heerlijkheid na dit leven: Rom. 8:23 ... *verwachtende de aanneming tot kinderen, namelijk de verlossing onzes lichaams.* Hierop ziet Johannes, 1 Joh. 3:2. *Geliefden, nu zijn wij kinderen van God, en het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen. Maar wij weten, dat als Hij geopenbaard zal zijn, wij Hem zullen gelijk wezen.* Nu is niet in tegenstelling van het Oude Testament; want toen waren de gelovigen zowel kinderen van God, als in 't Nieuwe Testament. Maar nu heeft opzicht op toekomstige heerlijkheid, die zij deelachtig zouden worden, als Christus in het oordeel geopenbaard zou zijn. Van deze aanneming spreken wij hier niet, maar van de

aanneming tot kinderen in dit leven. En in het Oude Testament: Rom. 9:4, *Welke Israëlieten zijn, welker is de aanneming tot kinderen.* Niet door een *uitwendig verbond*, want dat was er niet; maar wegens het verbond der genade met Abraham en zijn zaad opgericht, waren velen van hen trouweloos, gelijk ook nu in het Nieuwe Testament, velen ontrouw zijn, dat kwam op ieder particuliere ontrouwe aan; en ook in het Nieuwe Testament. Nu zijn de heidenen de aanneming tot kinderen deelachtig: Gal. 4:4, 5, *Opdat wij de aanneming tot kinderen verkrijgen zouden.* Wij zijn de heidenen; 't oogmerk des apostels is te tonen het voordeel, dat de heidenen uit Christus' komst en verkondiging verkregen, namelijk, dat zij, die tevoren vreemd waren, God niet kenden, afgoden dienden, ook de aanneming tot kinderen deelachtig werden zowel als de Joden, die vóór Christus' komst, als onmondige kinderen, onder de liefelijke voogdij, bestiering en handleiding van de ceremoniën waren die zo klaar als doenlijk was, de toekomstenden, en toen alleen beloofde Zaligmaker met al Zijn lijden, en de kracht deszelfs, aanwezig en verklaarden; zowel als zij, die toen in de Zaligmaker geloofden, ook kinderen van God waren, en Hem met de liefelijke naam: Vader, aanspraken, niet behoefden van verre te staan, maar de toegang hadden tot de troon der genade; en zich niet ophielden met Kanaän, alsof dat een pand en voorbeeld van de hemel was, maar zich in de zaligheid zelf, als hun erfenis verblijdden.

III. Aangaande dit kinschap zullen wij drie zaken vertonen:

1. *De voortreffelijkheid.*
2. *Wie daar deel aan hebben.*
3. *Wat die te verrichten hebben.*

Deze zijn voortreffelijk.

De voortreffelijkheid van een kind Gods is zo groot, dat het alle begrip te boven gaat; deze wordt enigszins gekend:

1. Uit hun afkomst en staat.
2. Uit de manier.
3. Uit de voorrechten.

Wegens afkomst van God.

1. De afkomst en staat van een kind Gods, is het voortreffelijkste, dat er zijn kan in zichzelf. Een kind van een koning te zijn is groot in de wereld; velen roemen, dat ze hun afkomst van koningen en van groten in de wereld rekenen; sommige heidenen pochten, dat zij van goden afkomstig waren; maar wat is het, een kind te zijn van God zelf, die alle heerlijkheid in zichzelf heeft, die boven allen lof is, die alles gemaakt heeft, die alles toekomt, die alle schepselen, alle koningen van de aarde op een wenk moeten ten dienste staan, en op een stip moeten gehoorzamen; die alles, wat Hij wil, doet, die niet dan liefde en goedheid is, en alles wat Hij is voor Zijn kinderen is? Zij zijn van een Goddelijke afkomst. Laat koningen en prinses roemen op hun afkomst; laat edelen door een lange reeks van adellijke voorouders opklimmen tot hogere stammen; laat families, nu slecht en gering, nog moed dragen, dat hun voorouders aler edel waren, dat is ten uiterste maar aards. Gij, o kinderen van God! rekt gij uw afkomst van God zelf, niet alleen van God zelf als Schepper, 't welk gij met anderen gemeen hebt, en 't welk maar dienen kan tot beschaming, dat wij van die hoge God zijn afgefallen, en daarom Zijn vijanden zijn, en waardig van Hem gestraft te worden;

maar dat gij van Hem tot kinderen zijt aangenomen, en gesteld om voorwerpen te zijn van Zijn Vaderlijke goedheid.

En de geestelijke natuur.

Daarbij, zijn ze kinderen van God, zo zijn ze van een hoge en heerlijke, ja van een Goddelijke natuur. Kinderen van edelmoedige voorouders ontaarden dikwijls, en roemen dan tevergeefs op derzelve dappere daden en titels; maar deze blijven dat ze zijn, namelijk, van de Goddelijke natuur deelachtig, 2 Petrus 1:4. In hen is iets hoogs, zwevende boven wereld, rijkdom, eer, staat, en alles wat in de wereld is. Zij hebben een voortreffelijker geest, een prinselijke, vrijmoedige geest, Ps. 51:14. In hen is iets hemels, iets Goddelijks, zodat de aardse dingen hun te gering zijn om ze te achten, daarnaar om te zien, die te beminnen of te vrezen. 't Hoge, 't verhevene, 't hemelse hebben ze in 't oog, daar spreken ze van, dat zoeken ze; met een hemelse wijsheid beschikken ze hun doen en laten. En of de aardsgezinde mensen dat voor enkele inbeeldingen en wakende dromen achten, en het aardse alleen waarheid, wezenlijkheid, heerlijkheid, metterdaad achten, zo tonen ze daarmee, dat ze mensen zijn van deze wereld welker deel in dit leven is. De kinderen van God kennen ze zodanig, en zij zijn zotten en verachtelijken in hun ogen. Zij weten dat de zienlijke dingen tijdelijk, onvergenoegende, en in zichzelf niets te achten zijn, en dat onzienlijke dingen wezenlijk, vergenoegende, en eeuwig bestendig zijn. Hierom worden ze genoemd, *de heiligen, die op de aarde zijn, en de heerlijken*, Ps. 16:3. *De heiligen, van de hoge plaatsen*, Dan. 7:18.

Welke uitmunt door tegenstelling van hen en anderen.

2. De voortreffelijkheid van hun staat blijkt ook uit de tegenstelling van hen met anderen; indien alle mensen die voortreffelijke staat van kinderen van God te zijn deelachtig waren, 't zou schijnen, alsof de algemeenheid de verwondering en blijdschap enigszins verminderen zou; maar God brengt ze allen tot die staat niet. De gehele menigte van de mensen blijft liggen in hun zondige, vuile, verachte staat, en 't zijn maar weinigen, die tot deze heerlijkheid verheven worden; daarom munten ze te meer uit, deze zijn heerlijk boven alle schone, rijke, aanzienlijke prinses en koningen. Een Godzalig bedelaar is duizendmaal hoger en heerlijker dan de grootste monarch, die ooit in de wereld geweest is; de grootsten in de wereld hebben ontzag voor de geringste Godzalige dienstknecht, omdat zijn natuur gekend wordt, en men gevoelt dat hij boven hen zweeft; en zij kunnen ze geen kwaad doen, of zij moeten eerst tegen zichzelf strijden, en de achting, die hun hart voor hen heeft, uit zich verdrijven, en dan eerst kanten zij zich tegen hem, omdat zij niet verdragen kunnen, dat die geringe boven hen zweeft en heerst. *De rechtvaardige is voortreffelijker dan zijn naaste*, Spr. 12:26.

En door hun wedergeboorte.

3. Hun voortreffelijkheid munt te meer uit door de vergelijking van hen hoe ze tevoren waren, en wat ze nu zijn. Tevoren waren ze gelijk de anderen, uit de vader de duivel, Joh 8:44. *Een zaad des boosdoeners, verdervende kinderen*, Jes. 1:4. *Kinderen der ongehoorzaamheid, kinderen des toorns*, Ef. 2:2, 3. *Kinderen der vervloeking*, 2 Petrus 2:4. Indien zulken vernietigd werden, zodat ze bevrijd werden van de eeuwige pijn; indien zulken in afgescheidenheid van God nog enige stilte, en enige afleiding gegeven werd, gelijk men een hond een stuk broods toewerpt, dat zou een groot geluk voor dezulken zijn; ... maar Kinderen van God te worden ...! dat gaat alle begrip te boven; door de vergelijking van zijn geringheid, verhief het David eens konings

schoonzoon te worden: 1 Sam. 18:23. ... *Is dat licht in ulieder ogen, des konings schoonzoon te worden, daar ik arm en verachtzaam man ben?*

Zoveel lager de staat van een kind Gods was in zijn natuur, zoveel hoger is de staat van een kind Gods te zijn, zoveel te heerlijker is het uit die ellende opgenomen, en tot zo'n heerlijkheid verheven te zijn. Van een kind van de duivel een kind Gods te worden; van een kind des toorns een gunstgenoot Gods; van een kind van de vervloeking, een erfgenaam van alle beloften, en een bezitter van alle zegeningen te worden, van de uiterste ellende tot de hoogste gelukzaligheid verheven te worden, dat gaat alle begrip en alle verwondering te boven.

IV. Ten tweede blijkt de voortreffelijkheid van een kind Gods uit de manier, door welke hij tot die staat gekomen is.

Zij hebben het niet door hun natuurlijke geboorte, zij hebben het niet verkregen door hun wijsheid of dapperheid, zij hebben het niet gekocht met hun geld, zij hebben het niet verkregen door hun goede wil en deugdzaamheid; maar zij zijn aldus tot de staat van het kindschap gekomen.

Door wedergeboorte.

1. God heeft ze door Zijn Heilige Geest wedergeboren. Gelijk nu onder de mensen iemand een kind is desgenen, van welke hij het begin en leven heeft door voortteling, zo is ook een gelovige een kind Gods, omdat hij het geestelijke leven uit God heeft; ziet dit: Jak 1:18. *Naar Zijn wil heeft Hij ons gebaard.* Joh 1:12, 13. *Zovelen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen van God te worden... Welke niet uit den bloede... maar uit God geboren zijn.* Omdat zij dan hun geestelijk zijn en leven uit God hebben, zo zijn ze kinderen van God door de wedergeboorte.

Door aanneming.

2. Door aanneming. God besloot van eeuwigheid hen uit het menselijke geslacht in de tijd te zullen opnemen tot Zijn kinderen en erfgenamen van het eeuwige leven: Ef. 1:5. *Die ons tevoren verordineerd heeft tot aanneming tot kinderen, door Jezus Christus in Zichzelf, naar het welbehagen van Zijn wil.*

Volgens dat besluit neemt Hij de uitverkorenen, ieder op Zijn tijd, dadelijk op tot kinderen: Rom. 8:15. ... *gij hebt ontvangen de geest van de aanneming tot kinderen.* Gal. 4:5. ... *opdat wij de aanneming tot kinderen verkrijgen zouden.*

Zij lagen in hun bloed, weggeworpen om de walgelijkheid van hun ziel, geen oog had medelijden met hen; maar God hen met medelijden aanschouwende, zei tot hen, liggende in hun bloed: *Leeft! ja Hij zei tot hen in hun bloede: Leeft.* Ezech. 16:5, 6. Ziet daar enkele genade, ziet daar vrije, ziet daar onuitsprekelijke genade.

Door ondertrouw met de Zoon van God.

3. God heeft hen aan Zijn Eigen Zoon in een geestelijk huwelijk ondertrouwd, waardoor zij met Hem in één Geest verenigd zijn; ziet van deze ondertrouw: Hos. 2:18. *Ik zal u Mij ondertrouwen in eeuwigheid; ja, Ik zal u Mij ondertrouwen in gerechtigheid en in gerichte, en in goedertierenheid, en in barmhartigheden.*

- Daarom noemt de Heere Jezus hen dikwijls Zijn bruid, en zij Hem haar liefste, in Hoogl. 4:9-12. *Zuster, o bruid! Hoogl. 5:16, Zulk een is mijn Liefste, ja, zulk een is mijn Vriend.*
- Door dit huwelijk is er onderling eigendom aan elkaar: Hoogl. 2:16. *Mijn Liefste is mijne, en ik ben Zijne.*

- Gelijk nu in een lichamenlijk huwelijk die twee één vlees worden, zo worden deze ook met Christus één: 1 Kor. 6:17. *Die de Heere aanhangt, is één geest met Hem.*
- En gelijk de vader van de bruidegom, door het huwelijk ook wordt de vader van de bruid, zo wordt ook de Vader van onze Heere Jezus de Vader van de gelovigen: Ps. 45:11, 14. *Hoor, o dochter! Des konings dochter is geheel verheerlijkt.*
- Ook is Hij haar broeder; Hij noemt haar doorgaans zuster in 't Hooglied. En zij zegt: Hoogl. 8:1. *Och, dat Gij mij als een Broeder waart!*
- Daarom hebben ze dan ook één Vader, te welke opzichte de Heere Jezus tot Maria Magdalena zei: Joh 20:17, *Ga heen tot mijn broeders, en zeg hun: Ik vare op tot mijn Vader en uw Vader, en tot mijn God en uw God.*

Door vereniging.

4. Door de vereniging met de Zoon Gods, als leden van één lichaam, Ef. 1:22. Het Hoofd zijnde de Zoon Gods, zo dan ook de leden, die met het Hoofd één lichaam uitmaken.

Neemt deze vier zaken bij elkaar, en die wel inziende, zal 't een gelovige in verwondering kunnen verrukken, en doen zeggen: ik, die gelijk alle andere mensen, daar lag in mijn zonden, en onder de toorn van God, hatelijk, walgelijk en onverdraaglijk, ik van eeuwigheid van God gekend, in Zijn besluit tot een kind verordineerd, en in de tijd opgenomen uit de hel, en tot een kind, tot een kind van die grote God aangenomen! Ik verachte, mismaakte, ik met de Zoon van God ondertrouwd, en dat met genoeg van Zijn Vader, en dat in zo'n onbegrijpelijke liefde van de Zoon! Ik, die dood was in zonden en misdaden, ik levend gemaakt door de almachtige kracht des Heiligen Geestes! Ik, uit God geboren! ... Dit is onbegrijpelijk, dit gaat alle verwondering te boven.

Doch, al is het wonderlijk in mijn ogen, 't is evenwel van de Heere geschied. Daarom verblijde ik mij over die eer en heerlijkheid, over die liefde en weldadigheid, ik zal Hem wederom liefhebben en Zijn Naam verheerlijken in alle eeuwigheid.

Wegens de voorrechten namelijk, God bemint hen.

V. Ten derde blijkt de voortreffelijkheid van een kind Gods uit de voorrechten, die zo veelvuldig zijn, dat ze niet te verhalen zijn, en ieder zo heerlijk en zo vermakelijk, dat het niet is uit te spreken.

Laat ons maar deze weinige inzien:

God bemint hen

1. God bemint hen, als Zijn kinderen, met een Vaderlijke liefde. O wonderlijke liefde! God, die liefde is, stelt Zijn oneindige liefde te werk, om zulken, in zichzelf hatelijke, verachtelijke, verdoemelijke mensen, te beminnen met een liefde, die niet ontstaat uit beminnelijkheid van het voorwerp, maar uit Hem zelf, omdat Hij liefhebben, en die en die liefhebben wil. Ziet van deze liefde: Jer. 31:3... *Ja, Ik Heb u liefgehad met een eeuwige liefde, daarom Heb Ik u getrokken met goedertierenheid.* Ef. 2:4. *Maar God, die rijk is in barmhartigheid, door Zijn grote liefde waarmee Hij ons liefgehad heeft.*

Deze liefde is zo groot, zo vurig, zo onbegrijpelijk, dat de Heere Jezus Zelf met verwondering daarover uitroept, Joh 3:16, *Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft.* Liefde was het 'begin' in de eeuwige verkiezing, liefde zond Jezus tot hun Borg in de wereld, liefde trok hen uit de wereld tot Hem, en zette ze over in het koninkrijk van Zijn liefde, liefde bestraalde hen gedurig, liefde

bewaart hen, liefde brengt hen tot de heerlijkheid, en volmaakte vereniging en liefde met Hem. 't Kon niet geloofd worden, zo niet God zelf het zei; maar nu God het zegt, nu willen wij het geloven, erkennen, ons daarin verblijden en verwonderen, Hem heerlijkheid geven, en door Zijn liefde ontstoken zijnde, Hem wederom liefhebben: Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefgehad heeft, 1 Joh. 4:19.

God heeft het oog op hen, om hen te bewaren.

VI. 2. God heeft het oog op hen als een Vader, om hen te bewaren dat hun geen kwaad overkome. Ziet dit: Ps. 121:3-8. *Hij zal uw voet niet laten wankelen: uw Bewaarder... zal niet sluimeren noch slapen. De Heere is uw Bewaarder; de Heere is uw schaduw aan uw rechterhand. De zon zal u des daags niet steken, noch de maan 's nachts. De Heere zal u bewaren van alle kwaad, uw ziel zal Hij bewaren. De Heere zal uw uitgang en uw ingang bewaren, van nu aan tot in der eeuwigheid.*

Hoe veilig mag zo'n kind rusten, en vertrouwen onder de schaduw van Zijn vleugelen! Hij heeft nu niet te vrezen, niet te zorgen, de Heere zorgt voor hem, 1 Petrus 5:7. *Ik, de Heere behoeve die (wijngaard), alle ogenblik zal Ik hem bevochtigen; opdat de vijand hem niet bezoeke, zal Ik hem bewaren nacht en dag, Jes. 27:3. En ook uw haren des hoofds zijn alle geteld, Matth. 10:30.* Die een van hen aanraakt, die raakt de appel van Zijn ogen aan: ja zelfs koningen bestraft Hij, hunnenthalve. U hoe gelukkig is hij, die een kind Gods, die een voorwerp is van de bewaring des Heeren, en dat uit de Vaderlijke liefde.

En te verzorgen.

VII. 5. Gelijk Hij hen bewaart, zo verzorgt Hij hen van alles, wat ze naar ziel en lichaam van node hebben; zodat zij niet hebben te zorgen, wat ze eten en wat ze drinken, en waarmee zij zich kleden zullen; want hun Hemelse Vader weet al wat ze van node hebben, en hij, die de vogelen des hemels voedt, die de leliën des velds met meerder heerlijkheid bekleedt, dan zelfs Salomo bekleed was, zal die Zijn lieve kinderen niet verzorgen van voedsel en deksel? Zo overtuigende dringt de Heere Jezus dat aan, Matth. 6:25. Zo doet ook de apostel: Hebr. 13:5. *Uw wandel zij zonder geldgierigheid; en zijt vergenoegd met het tegenwoordige; want Hij heeft gezegd: Ik zal u niet begeven, en Ik zal u niet verlaten.*

Hij zal hen voeden met hun bescheiden deel, al zouden de raven het hun brengen. Dies hebben ze niet te wantrouwen noch te vrezen, maar mogen vrijelijk met David zeggen: Ps. 23:1, *De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken.* vers 5, 6. *Gij richt de tafel toe voor mijn aangezicht, tegenover mijn tegenstanders; Gij maakt mijn hoofd vet met olie, mijn beker is overvloeiende. Immers zullen mij het goede en de weldadigheid volgen alle de dagen mijns levens.*

Heeft medelijden met hen.

VIII. 4. God heeft ontferming en medelijden met hen in alle hun tegenheden, naar lichaam en ziel. 't Behaagt de Heere, Zijn kinderen door vele tegenspoeden en verdrukkingen te leiden naar de hemel, om hun de zonden te leren kennen in gevoel, om hen klein te houden, om hen te spenen van de wereld, om hun gebeden op te wekken, om op Hem te doen vertrouwen, om Zijn hulp en voorkomende genade met opmerking te erkennen, om het Hem in de hand te geven, en met Zijn bestiering tevreden te zijn. Ziet dit: Ps. 10:14, *Gij ziet het immers; want Gij aanschouwt de moeite en het verdriet, opdat men het in uw hand geve; op U verlaat zich de arme, Gij zijt geweest een Helper van de wees.* Gelijk de Heere aan Noach dacht, toen hij in de ark dobberde op de wateren van de zondvloed, Gen. 8:1 ; gelijk de Heere met

opmerking aanschouwde de verdrukking van Zijn volk in Egypte, Ex 3:7 ; zo ziet Hij ook met ontferming Zijn kinderen aan in hun wederwaardigheden, die hen drukken: Ps. 103:13. *Gelijk zich een vader ontfermt over de kinderen, ontfermt Zich de Heere over degenen, die Hem vrezen.* Ziet dit ook, Jer. 31:20. *Is niet Efraïm Mij een dierbare zoon? Is hij Mij niet een troetelkind? Want sinds dat Ik tot hem gesproken heb, denk Ik nog ernstig aan hem; daarom rommelt mijn ingewand over hem; Ik zal Mij zijner zeker ontfermen, spreekt de Heere.* Waarom Hij ook Zichzelf noemt Ontfermer, Jes. 54:10. Het hartelijk medelijden van een ander verkwikt nog een ellendige, al kan hij hem niet helpen, 't is evenwel, of hij mede wat draagt van zijn kruis; veel meer verkwikt het Zijn kinderen, als ze geloven en zien kunnen, dat God Zich in waarheid over hen ontfermt, en dat uit liefde tot hen, en met een volvaardigheid om hen te helpen, gelijk Hij kan doen. En Hij zou hen ook, of wel bewaren voor tegenheden, of wel terstond daar uithelpen, tenware het hun best was in het kruis wat geoefend te worden; en als Hij hen terstond al niet helpt, zo bestiert Hij het zó, dat het hun nog te hun beste en zaligheid moet dienen: Rom. 8:28. *Wij weten dat degenen, die God liefhebben, alle dingen meewerken ten goede.*

Verhoort hun gebeden.

IX. 5. Omdat zij kinderen zijn, zo hoort en verhoort God hen als hun liefhebbend Vader. In hun verlegenheid nemen ze toevlucht tot hun Vader als kinderen, in die betrekking noemen ze Hem: *Abba, Vader!* Zij klagen gemeenzaam aan Hem hun noden, en vertellen Hem met tranen in de ogen hun smart; zij roepen: *mijn Vader, 't kruis is zo zwaar, 't smart mij zo zeer, 't duurt zo lang, ik zie er geen doorkomen aan; maar Gij kunt mij helpen, Gij hebt het beloofd, Gij hebt immers medelijden met mij; wel dan, mijn Vader! help mij, ondersteun mij, red mij!* De Heere ziet zulke kinderkens in liefde aan, heeft behagen in hun kinderlijk klagen en toevlucht nemen tot Hem, en Hij zal ze zeker verhoren, en hen op Zijn tijd en wijze verlossen. Ziet dit: Luk. 11:13. *Indien dan gij, die boos zijt, weet uw kinderen goede gaven te geven, hoeveel te meer zal de hemelse Vader de Heilige Geest geven degenen, die Hem bidden?* Matth. 7:11. ... *hoeveel te meer zal uw Vader, die in de hemelen is goede gaven geven degenen, die ze van Hem bidden!*

Zijn vrij.

X. 6. Omdat zij kinderen zijn, zo zijn ze vrij. Matth. 17:6, Zo zijn dan de zonen vrij. Jeruzalem, dat boven is, dat is vrij, Gal. 4:26. Dit Jeruzalem is hun moeder, vers 26. Zo zijn zij niet kinderen van de dienstmaagd, maar van de vrije, vers 31,

- (a) Vrij zijn ze van het verbond van de werken: Rom. 7:2, Indien de man gestorven is, zo is zij vrij gemaakt van de wet des mans. Zo is ook een gelovige vrij van de eersten man, de wet: Rom. 7:6, Maar nu zijn wij vrijgemaakt van de wet, overmits wij die gestorven zijn.
- (b) Vrij zijn ze van de oude ceremoniële bediening. Gal. 5:13, Gij zijt tot vrijheid geroepen.
- (c) Vrij zijn ze van het geweld van de duivel, die heeft geen macht of heerschappij meer over hen, gelijk hij had voor hun bekering, 2 Tim. 2:26.
- (d) Vrij zijn ze van de heerschappij van de zonden: Rom. 6:14, 22. *De zonde zal over u niet heersen; want gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade. Maar nu van de zonde vrijgemaakt zijnde.*
- (e) Vrij zijn ze van de eeuwige verdoemenis: Rom. 8:1. *Zo is er dan nu geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn.* De waarheid heeft hen vrijgemaakt, Joh 8:32. De Zoon heeft hen vrijgemaakt. *Indien dan de Zoon u zal*

vrijgemaakt hebben, zo zult gij waarlijk vrij zijn, vers 36. De Heilige Geest geeft hun een vrije gestalte van het hart, zodat ze zich van alles vrij bevinden, en in die vrijheid als vrijen wandelen: 2 Kor. 3:17, Waar de Geest des Heeren is, aldaar is vrijheid. Daarom staat in de vrijheid, met welke ons Christus vrijgemaakt heeft, Gal. 5:1, Want gij zijt tot vrijheid geroepen, broeders! alleen gebruikt de vrijheid niet tot een oorzaak voor het vlees, Gal. 5:13.

Dit is een heerlijk voorrecht, dat best gekend wordt van degenen, die de bittere slavernij gesmaakt hebben. Deze heerlijkheid toont de apostel: Rom. 8:21. *Op hoop, dat ook het schepsel zelf zal vrij gemaakt worden van de dienstbaarheid van de verderfenis, tot de vrijheid van de heerlijkheid van de kinderen van God.*

Zij zijn erfgenamen.

XI. 7. Omdat zij kinderen zijn, zo zijn ze ook erfgenamen van God, dat is, van alle de goederen van het genadeverbond, lichamelijke, geestelijke, eeuwige: Rom. 8:17. *Indien wij kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenaam; erfgenamen van God en mede-erfgenamen van Christus. Wat is dat een onuitsprekelijke erfenis! Zij mogen wel zeggen, Ps. 16:5, 6. De Heere is het deel mijner erve, en mijns bekens; Gij onderhoudt mijn lot. De snoeren zijn mij in liefelijke plaatsen gevallen, ja, een schone erfenis is mij geworden. De psalmist roept hierover uit: Ps. 31:20, O hoe groot is uw goed, dat Gij weggelegd hebt voor degenen, die U vrezen; dat Gij gewrocht hebt voor degenen, die op U betrouwen, in de tegenwoordigheid van de mensenkinderen!*

Erfgenamen van de wereld.

XII. Zij zijn erfgenamen van de wereld. Wanneer God onze eerste vader Adam geschapen had, zo stelde Hij hem tot een heer over alles: Gen. 1:28. Vervul de aarde, en onderwerp haar, en heb heerschappij over de vissen der zee, en over het gevogelte des hemels, en over al het gedierte, dat op de aarde kruipt! De mens, gezondigd hebbende, is van de heerschappij beroofd: maar God, de zijnen wederom in Christus hersteld hebbende, zo geeft Hij hun wederom eigendom aan alles: Rom. 8:32. ... *hoe zal Hij ons ook met Hem niet alle dingen schenken? 1 Kor. 3:21, 22. ... alles is uw. Hetzij Paulus, hetzij Appollos, hetzij Cefas, hetzij de wereld, hetzij leven, hetzij dood, hetzij tegenwoordige, hetzij toekomstige dingen, zij zijn allen uw.*

Men mocht denken, *de Godzaligen hebben doorgaans het minste van de wereld, hoe komt hun dan alles toe? En hoe heersen zij dan over alles?*

Antwoord. Een koning heeft eigendom aan zijn keukengereedschap, al gebruikt en regeert hij 't niet. Een koningszoon is eigenaar in 't recht tot de kroon, hoewel hij nog het rijk niet bezit. Een landheer heeft eigendom aan zijn verhuurd land, hoewel hij er 't gebruik niet van heeft. Zo ook hier.

(a) De kinderen van God hebben eigendom aan alles, alles is van hun. Zij treden niet op een ander mans grond, zij eten hun eigen spijze, zij hebben geen geleende kleren, zij bewonen geen huizen van andere lieden, zij gebruiken geen beesten van andere lieden, zij zien niet bij een vreemde zon, en leven niet bij een vreemde lucht; 't is allemaal hun eigen, 't komt hun alles toe, hun Vader heeft het hun gegeven. Al achten de wereldlingen dit eigendom maar inbeelding, 't is evenwel waarheid; hebben anderen veel goed en groot gebied, zij hebben het maar als slaven, die huns meesters goed voor Zijn kinderen dragen, en als soldaat, om hun betaalheren te beschermen. De goddelozen mogen het de Godzaligen dank weten, dat ze leven, dat ze een brok voor hun lopen en draven hebben, want zo er geen

Godzaligen meer waren, zij lagen allen in de hel. Zij leven van der Godzaligen goed; God geeft hun het gebruik door zijn gewone goedheid, en de Godzaligen hebben er niet te minder om.

- (b) Alles wat de Godzaligen in bezitting en gebruik hebben, dat hebben ze in de gunst van hun Vader. Alles, wat er is, dient de goddelozen onwillig, 't zucht alles tegen hen aan, Rom. 8:20, 22. Maar alles wat de Godzaligen gebruiken, komt tot het einde, waartoe het voortgekomen was.
- (c) Alles wat er is, dat is om hen te dienen. De zon, maan en sterren om hen te lichten en te verheugen; de aarde met haar volheid, om hun voedsel en deksel te beschikken, en hen te vermaken; voor hen is vogel in de lucht, dier op 't land, vis in de wateren; de duivel uit de hel moet hen dienen, al was het om hen te heiligen, 2 Kor. 12:7, hoewel hij 't zo niet meent. Al van de godlozen woelen en arbeiden is in 't einde toch voor de Godzaligen, naar ziel en lichaam; de engelen zelf, o, wonderbare goedheid! zijn gediensstige geesten, die tot dienst uitgezonden worden om van degenen wil, die de zaligheid beërven zullen, Hebr. 1:14. *Ziet, zo zijn de kinderen van God dikwijls als niets hebbende, en nochtans alles bezittende*, 2 Kor. 6:10. De Heere Jezus heeft hen door zijn armoede rijk gemaakt, 2 Kor. 8:9.

Hoe die te gebruiken.

XIII. Ten eerste. Daarom kinderen van God, merkt u aan als zo hoog en zo rijk; doch weet dat dit de toewerp maar is, en niets is bij het geestelijke, dat gij bezit en verwacht.

- (a) Bent u heer van alles, met wat een prinselijke geest behoorde u alles aan te merken als onder u, en niet te gedogen dat iets, of geld, of spijs, of mens, of eer, of iets anders u onder zijn macht brenge, u overheerse, en uw genegenheden afleide om onderworpen te zijn.
- (b) Bent u heer en eigenaar van de wereld, waartoe dan zo zorgvuldig en zo bekommerd, vrezende nog eens gebrek te zullen hebben? Waarom dan zo woelende om geld en goed te vergaderen, daar het allemaal toch uw is, zowel het andere als het vergaderde?
- (c) Bent u heer van alles, gebruikt dan alles als eigenaar; gebruikt zó de hemel, de aarde, ziet zo alles aan, en vermaakt u in het zienlijke, in het hoorbare, in het riekende en in het smakelijke; maar ziet dan ook wel toe, dat gij u gedraagt als een goedaardig heer; wacht u van tirannie, al wat de Heere u tot gebruikt geeft, gebruikt dat zo en bestiert dat zo, uw beesten, en dienaars, en allen, die onder u staan, of voor u arbeiden.
- (d) Bent u heer van alles, ziet dan wel toe, dat gij geen onrechtvaardige middelen gebruikt om aan het uwe te komen, maar ontvangt het alles uit de hand van uw Vader, hoe veel of hoe weinig Hij telkens tot uw gebruik gelieft te geven, omdat het voor u genoeg zal zijn, gebruikende zulke middelen, als Hij u heeft voorgeschreven. Een enig kind is erfgenaam van al het goed, dat in zijns ouders huis is; maar als het tegen de wil van de ouders iets van hetzelfde wegneemt, zo vertoornt het dezelve, zo ook hier. Van alle bomen in de lusthof van de wereld moogt gij vrijelijk eten, maar wacht u voor de ene boom, die zonde genaamd wordt. Vergenoegt u met de bedeling uws Vaders, die zal u alles genoeg geven, is 't niet naar uw onwijze begeerte, 't zal naar uw gezondheid zijn; daarom zegt vrij in het geloof: *De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken*, Ps. 23:1.
- (e) Bent u heer van alles, vergeet toch uw geringe afkomst niet, opdat het spreekwoord van u niet waar zij: *Als niet komt tot iet, dan kent iet zichzelf niet.*

Weet dat gij een zondaar zijt, en waardig niets te ontvangen, en dat de Heere het u uit enkele goedheid geschenken heeft, en u alle dingen rijkelijk verleent om te genieten, 1 Tim. 6:17. En zo gij 't alles ontvangen hebt, roemt niet, alsof gij 't niet ontvangen, maar van u zelf had. Dit is de toegift.

Erfgenamen van de zaligheid.

XIV. Ten tweede. Zij zijn erfgenamen van al veel beter goed, dan hemel en aarde met al hun schepselen zijn. Zij zijn erfgenamen van alle de goederen van het genadeverbond, in hoofdstuk 16 voorgesteld; van deze zegt de apostel: 1 Kor. 2:9. *Hetgeen het oog niet heeft gezien, en het oor niet heeft gehoord, en in het hart des mensen niet is opgeklimmen, hetgeen God bereid heeft die, die Hem liefhebben.* Deze erfenis is een bestendig wezen, Spr. 2:7. Duurachtig goed, en gerechtigheid, Spr. 8:18. 't Is het koninkrijk, 't welk de Heere Jezus hun verordineerd heeft, Luk. 22:29. *'t Is een onverderfelijke, een onbevlekkelijke, en onverwelkelijke erfenis, die in de hemelen bewaard is voor u,* 1 Petrus 1:4. 't Is een heerlijke erfenis, Ef. 1:18. En welke de rijkdom zij van de heerlijkheid van zijn erfenis in de heiligen. 't Is een eeuwige erfenis: Hebr. 9:15, Opdat degenen, die geroepen zijn, de belofenis van de eeuwige erve ontvangen zouden. 't Is God zelf. Klaagl. 3:24, *De Heere is mijn deel.*

't Is onbedenklijk, 't is onuitspreklijk wat dit is, niemand kan er een begrip van maken, dan die het enigszins genoten heeft, en wat zal dat zijn, als de ziel onmiddellijk God genieten zal in verzadiging; daar kunnen wij nu niet anders van zeggen, dan: *o hoe groot!*

Neemt dit nu alles eens te samen, slaat uw ogen aan de ene zijde op uw eigen walgelijke, hatelijke en verdoemelijke staat; en aan de andere zijde op uw kindschap, en daarin op deszelfs voortreffelijkheid in zichzelf, als zijnde afkomstig van God, de Koning der koningen, en nu der Goddelijke natuur deelachtig, 't welk aan zo weinigen geschiedt; ziet en overweegt met aandacht dat u een kind van God geworden bent door aanneming, door de ondertrouw met Christus, door de wedergeboorte; ziet de heerlijke voorrechten, die u daardoor toekomen, namelijk: van God bemind te zijn, van God bewaard te worden, van alles verzorgd te worden, Gods ontferming tot zich in zijn wederwaardigheden te hebben, van God in zijn bidden verhoord te worden, en een erfgenaam van God te zijn. Ons verstand is te klein om de grootheid in te zien; 't is onmogelijk die door te zien, men moet in verwondering zeggen: *Welgelukzalig is het volk, diens God de Heere is; het volk, dat Hij Zich ten erve verkoren heeft,* Ps. 33:12. *Welgelukzalig zijt gij, o Israël! wie is u gelijk? Gij zijt een volk, verlost door de Heere,* Deut. 33:29.

Men moet trachten naar verzekering van Zijn kindschap.

XV. Dit zal zeer licht goedgekeurd worden van een gelovige, schoon zwak, of ook eerstbeginnende, 't zal zijn hart tot de zaken in verlangen doen uitgaan; maar 't zal hem ook enigszins beklemmen, omdat hij vreest, dat hij aan dezelve geen deel heeft, en dat hij misschien nooit de aanneming tot kinderen deelachtig zal worden. Daarom zal het nodig zijn, dat wij de natuur van een kind Gods, zo in zijn natuur, begin, gestalte en aandoeningen of werkingen voorstellen, dat een onbekeerde, die zich vlug inbeeldt dat hij een kind Gods is, zien kan, dat hij het niet is, en dat een kleingelovige, die vreest het niet te zijn, zien kan, dat hij het immers is.

In het vorige hoofdstuk hebben wij getoond, dat men verzekerd kan zijn van zijn rechtvaardigmaking, dat is, én van de vergeving, én van zijn recht tot de zalige erfenis, en dat men trachten moet daarvan verzekerd te zijn, dat men, ontslagen zijnde van de vreze, God in liefde en blijdschap als een kind diene en ere. Legt u tot die einde bij deze kentekens, en maakt door vergelijking van u met die, uw staat op.

' t Welk gekend wordt uit het geloof.

XVI. 1. Men verkrijgt de aanneming tot kinderen door het geloof: Joh 1:12. *Zovelen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen van God te worden.* Gal. 3:26. *Gij zijt allen kinderen van God door het geloof.*

Indien u dan bevindt, dat u op het gevoelig gezicht van uw zondige en verdoemelijke staat, en op en door hartelijke begeerte naar verzoening met God, naar de staat van kindschap, naar leven in gemeenschap met God, in vrede van het geweten, in liefde tot God, in vreze voor Hem, naar gestalte en oefening van heiligmaking, naar bestendige strijd tegen de zonde, naar in het geloof bewaard te worden, naar eeuwig zalig te worden, uw toevlucht genomen hebt, en nog gedurig met vele gebeden en verzuchtingen toevlucht neemt naar Jezus Christus, die u kent als de volkomen, en alle volheid van zaligmaken in Hem hebbende Borg, en als goedig u door het Evangelie roepende, nodigende, en Zichzelf aanbiedende om u die volheid mede te delen, en als waarachtig en almachtig; ... indien u, zeg ik, met zo'n gestalte toevlucht tot Hem neemt, Hem aanneemt, uzelf aan Hem overgeeft, en alzo uzelf aan Hem toevertrouwt en van die uw daden bewust bent, - gelijk u zeker bewust kunt zijn, als u maar merkt op 't geen u doet, - dan kunt u besluiten: Ik geloof, en omdat mijn geloof zich ook uitbreidt tot het kindschap, en het geloof met Jezus de Zoon van God verenigt, en ook zich aan Jezus ondertrouwt, en de belofte daar is, dat de gelovigen macht ontvangen om kinderen van God te worden, dan zie ik, dat ik door het geloof een kind Gods ben. Hij handelt wijselijk, die deze sluitreden uit het Woord van God, en uit de overeenkomst van zijn hart, en deszelfs uitgangen met het Woord opmaakt, ofschoon hij de heerlijkheid, de zoetheid van zodanige staat niet smaakt, of ook de verzegelde werkingen van de Heilige Geest, hem alle twijfelingen en vreze tot in de grond toe benemende, nog niet gevoelt. Een sterkgelovige zelf, moet nog veel zaken, die het hart zou opgeven, overslaan en daar niet op achten, omdat hij de waarheid van de zaken heeft en ziet.

Uit het beeld Gods.

XVII. 2. 't Kindschap wordt gekend uit het beeld Gods. Een vader genereert een zoon naar zijn beeld, een mens teelt een mens, 't kind heeft dezelfde menselijke natuur, die de ouders hebben. Alzo wederbaart ook de Heere Zijn kinderen naar zijn beeld, Col 3:10 Ef. 4:24. Hij maakt hen aan de Goddelijke natuur deelachtig, 2 Petrus 1:4. Navolgers Gods als geliefde kinderen, Ef. 5:1. Indien dan een gelovige bevindt, dat hij, die eertijds duisternis was, nu licht is in de Heere, verlichte ogen des verstands heeft, de Heere Jezus, de Heilige Geest kent, welk licht hem openbaart de zondigheid zijns harten tot zijn beschaming, de beminnelijkheid van het geestelijke leven met God, waardoor de ziel Gaande gemaakt wordt in begeerten; verfoeiende de ijdelheid en verachtelijkheid van al wat bij de natuurlijke mensen heerlijk en beminnelijk is; indien het hart verenigd is met de wil Gods, al de lust en het vermaak om die alleen te doen in gedachten, woorden en daden, en dat in liefde, vreze en gehoorzaamheid; indien de hartstochten uitgaan naar God, om gedurig in zijn gemeenschap te zijn, zich

in de Heere te vergenoegen, te verblijden en te vermaken, om ontslagen te zijn van de zonde; indien een gelovige dit in zich in waarheid bevindt, hij heeft zeker het beeld Gods, omdat de Schrift zegt dat het beeld Gods daarin bestaat; maar zolang wij aan deze zijde van de eeuwigheid zijn, zo is het beeld Gods in de mens onvolmaakt, de beste heeft er maar een klein beginsel van, en heeft nog veel van de oude mens. Hieruit ontstaat de strijd tussen vlees en geest, en derzelve begeerte, Gal. 5:17; een bidden tegen de zonde, en om heiligmaking, zodat ook zelfs uit de strijd openbaar wordt, dat iemand het beeld Gods heeft; want indien het alles vlees was, daar was geen partij, en alzo geen strijd, maar vrede in het genieten van zijn aardse begeerlijkheden. Ziet u dan het beginsel van 't beeld Gods in waarheid in u, dan mag u, dan moet u verder gaan, en daaruit besluiten, dat u een kind van God bent, en een erfgenaam van het eeuwige leven. Ik spreek van *waarheid*, niet van de trap.

Uit de natuur, bewegingen en werkingen van een kind.

XVIII. 3. Het derde kenteken van een kind Gods te zijn, zijn de werkingen, die een kind Gods eigen zijn. Om deze u te tonen, zullen wij een kind Gods vergelijken met een kind in de natuur, bijzonder in liefde tot de ouders, en broeders, en zusters.

Gelijk God hen bemint met een oneindige, eeuwige en onveranderlijke liefde, zo ontvonkt in de kinderen van God, nu met de Goddelijke liefde bestraald wordende, een wederliefde: 1 Joh. 4:19. *Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefgehad heeft.*

Deze liefde is een waarachtig en onfeilbaar merkteken van het kindschap: 1 Kor. 8:3. *Zo iemand God liefheeft, die is van Hem gekend.*

Deze liefde vertoonde zich in David gedurig in de Psalmen: Ps. 18:2. *Ik zal U hartelijk liefhebben, Heere, mijn sterkte!* Ps. 116:1. *Ik heb lief; want de Heere hoort mijn stem.*

Paulus werd door de liefde Gods krachtig aangezet: 2 Kor. 5:14. *De liefde van Christus dringt ons.* Ja, daar is in niemand geloof, of de liefde openbaart zich: Gal. 5:6. *... het geloof, door de liefde werkende.*

Hoe een kind in de natuur werkt.

Daar is tussen de ouders en de kinderen een liefde, die de Grieken *storgee* noemden, welk woord van ons niet wel, dan door omschrijving vertaald kan worden. 't Is de ingeschapen, de innerlijke toegenegenheid, die vanzelf uit het hart voortkomt en alleen tussen ouders en kinderen plaats hebben kan, en tot anderen niet kan uitgaan; een stiefmoeder kan haar stiefkinderen bijzonder liefhebben, maar zij zegt, ik kan ze 't moederlijke hart niet geven, dat is die *storgee*. Deze liefde verenigt als ouders en kinderen, en gaat in de betrekking uit in eigenheid, vele vriendelijkheid, zorg en goeddadigheid.

Natuurlijke kinderen zijn graag bij de ouders; ziet een kind de moeder uitgaan, 't schreit de moeder achterna; mist het de moeder, 't ziet rondom en zoekt, de moeder, en niet vindende, zo schreit en treurt het; ziet het de moeder wederom, 't snelt naar haar toe, valt in haar schoot, lacht en verblijdt zich. Komt het iets voor, waarvoor het schrikt, 't loopt naar de moeder, vertrouwt op haar schoot, en vreest niet. 't Zorgt niet voor kost en kleren, maar verwacht dat van de ouders. Al heeft het thuis een schraal deel, 't heeft nog liever thuis droog brood, dan allerlei lekkernijen bij vreemden zonder de tegenwoordigheid van de moeder. 't Is blij, dat de moeder het iets gebiedt te halen, en verricht haar bevel met vrolijkheid, en 't is het tot vermaak, als de moeder

daar genoeg in neemt. 't Heeft vreeze voor de ouders, en wil ze niet vertoornen; en is het stout geweest en houden ze zich wat vreemd, dat is het kind niet te dragen, 't rust niet met aanlopen, vleien, smeken, totdat het de vorige vriendelijkheid wederom verkrijgt. Zijn de kinderen groter, zij kunnen niet verdragen dat iemand een ontrend woord van de ouders spreekt, 't steekt hun in 't hart, en zij verdedigen ze met alle macht. De liefde van het kind gaat ook uit tot de broeders en zusters, daar verenigt het zich mee, daar verblijdt het zich in, maar scheidt zich gemakkelijk van de vreemden, af. Een ieder weet dat dit alles in een kind is.

Neemt dit gezegde bij elkaar, en brengt het over tot het geestelijke, en u zult in de kinderen van God dezelfde natuur vinden. Indien iemand dit niet in zich heeft, hij houde zich vrij verzekerd, dat hij geen kind Gods is! maar indien iemand in waarheid die natuur geestelijk in zich bevindt, hij heeft grond om te besluiten, dat hij een kind Gods is. Brengt dan die gestalte van een kind over tot de kinderen van God en u zult zien, dat de Schrift datzelfde van de kinderen van God zegt.

Hoe een geestelijk kind van God werkt.

XIX. (a) Een kind Gods, behalve de tedere liefde tot God, is begerig naar de gedurige tegenwoordigheid Gods. Ps. 73:28, *Maar mij aangaande, het is mij goed nabij God te wezen.* Verbergt Zich de Heere van de ziel, zij is ontsteld: Hoogl. 5:6... *mijn Liefste was geweken, Hij was doorgedaan; mijn ziel ging uit vanwege zijn spreken.* Ps. 30:8. ... toen Gij Uw aangezicht verbergdet, werd ik verschrikt. Gaat de Heere weg, zij schreit Hem achterna: 1 Sam. 7:2. ... *het gehele huis Israëls klaagde de Heere achterna.*

Zij loopt Hem na, en kleeft Hem aan: Ps. 63:9. *Mijn ziel kleeft U achteraan.* En moet ze dan zijn tegenwoordigheid missen, zij zit eenzaam en treurt, als een eenzame mus op het dak, Ps. 102:1. Klaagl. 1:16. *Om dezer dingen wille ween ik; mijn oog, mijn oog vliet af van water, omdat de trooster, die mijn ziel zou verkwikken, verre van mij is.*

In die vervreemding denken ze aan de dagen van ouden, dat maakt hun hart week, en verwekt in hen een sterk verlangen naar de vorige gemeenschap: Job 29:2-5. *Och, of ik ware gelijk in de vorige maanden, gelijk in de dagen, toen God mij bewaarde! Toen Hij zijn lamp deed schijnen over mijn hoofd, en ik bij zijn licht de duisternis doorwandelde; gelijk als ik was in de dagen van mijn jonkheid, toen Gods verborgenheid over mijn tent was; toen de Almachtige nog met mij was.* Ps. 89:5. Heere! waar zijn Uw vorige goedertierenheden? Dan roept de ziel met David uit, Ps. 42:3, *Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God; wanneer zal ik ingaan, en voor Gods aangezicht verschijnen?* Komt de Heere haar wederom voor, dan schreit ze van blijdschap, en zegt: Jes. 12:1, 2. *Ik dank U, Heere! dat Gij toornig op mij geweest zijt; maar uw toorn is afgekeerd, en Gij troost mij. Ziet, God is mijn heil, ik zal vertrouwen en niet vrezzen; want de Heere, Heere is mijn sterkte en psalm, en Hij is mij tot heil geworden.* En als de Heere al met zoetigheden en vertroosting en niet belieft voor te komen, zij willen evenwel bij Hem blijven, al zouden ze sterven van honger in het uitzien, in het wachten, in het schreien, zij willen evenwel niet van Hem aflopen, en zich met de heerlijkheden van de wereld vermaken. Dan zegt de ziel nog: *Wien heb ik nevens U in de hemel? nevens U lust mij ook niets op de aarde! Bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God de rotssteen mijns harten, en mijn deel in eeuwigheid,* Ps. 73:25, 26.

(b) Zij is een als kind ootmoedig voor 't aangezicht van haar Vader, als een worm, als een niet, en zo buigt zij zich voor Hem, en zet zich onder Hem, als een gespeend kind: Ps. 131:1, 2. *O Heere! mijn hart is niet verheven, en mijns ogen zijn niet hoog; ook heb ik niet gewandeld in dingen mij te geven en wonderlijk. Zo ik mijn ziel niet heb gezet en stil gehouden, gelijk een gespeend kind bij zijn moeder! mijn ziel is als een gespeend kind in mij.*

(c) De ziel van een kind Gods is gewillig om des Heeren wil te doen, dat is haar lust en vermaak: Ps. 110:3. *Uw volk zal zeer gewillig zijn op de dag uwer heirkraft, in heilige sieradiën.* Rom. 7:22. *Ik heb een vermaak in de wet Gods naar de inwendige mens.* 2 Kor. 5:2. *Daarom zijn wij ook zeer begerig, hetzij inwonende, hetzij uitwonende, om Hem welbehagelijk te zijn.*

Als ze van de zonden overvallen wordt, 't smart haar tot in 't binnenste van haar ziel, en zij kan niet tevreden zijn, totdat ze wederom in het bloed van Christus afgewassen is, en zij wederom vrede bij God heeft: Ps. 32:3, 4, 5. *Toen ik zweeg, werden mijn beenderen verouderd, in mijn brullen de gehele dag. Want uw hand was dag en nacht zwaar op mij; mijn sap werd veranderd in zomerdroogte. Mijn zonde maakte ik U bekend, en mijn ongerechtigheden bedekte ik niet.* Ps. 51:4, 5. *Was mij wel van mijn ongerechtigheid, en reinigt mij van mijn zonden. Want ik ken mijn overtredingen; en mijn zonde is steeds voor mij.*

En als de Heere na haar vallen haar weer aanneemt, en zijn genade en vertroosting haar doet gevoelen, dan ontsteekt haar liefde te heftiger tot God, Ps. 116:1, *Ik heb lief; want de Heere hoort mijn stem.*

(d) Uit deze allen blijkt de liefde van een kind Gods tot God, en gelijk ze God liefhebben, zo hebben ze ook de kinderen van God lief: 1 Joh. 5:1. *... een ieder die liefheeft Degene, die geboren heeft, die heeft ook lief degene, die uit Hem geboren is.*

Dit is een blijk van een kind Gods te zijn: 1 Joh. 3:14. *Wij weten dat wij overgegaan zijn uit de dood in het leven, omdat wij de broeders liefhebben.*

Zij kennen onderscheid tussen een kind Gods en een kind van de wereld, deze zijn in hun ogen veracht, maar geen eren ze, Ps. 15:4. Zij hebben ze lief, niet omdat ze van een goedaardig karakter zijn, omdat ze nederig zijnde zich onderstellen, omdat ze getrouw zijn, en dat men niet heeft te vrezen door hen bedrogen te zullen worden, omdat ze burgerlijk en godsdienstig zijn, maar omdat zij erkennen, dat ze Jezus liefhebben, en dat Jezus hen liefheeft. Daarom gaat hun hart naar hen uit, en verenigt zich met hen, om te samen uit te komen voor Jezus en zijn zaak. Hun begeerte is tot de heiligen, die op de aarde zijn, en de heerlijken, in welke al hun lust is, Ps. 16:3. *Ik ben een gezet van allen, die U vrezen, en van hen die uw bevelen onderhouden,* Ps. 119:63. Met deze willen ze verhoogd met deze willen ze vernederd worden, énerlei lot willen zij met elkaar ondergaan: Hebr. 11:25, 26. *Verkiezend liever met het volk van God kwalijk gehandeld te worden, dan voor een tijd de genieting van de zonden te hebben; achtende de versmaadheid van Christus meerdere rijkdom te zijn, dan de schatten van Egypte.*

Dus hebben wij in het kort de natuur van een kind Gods voorgesteld, opdat het een bekwame spiegel zou zijn voor bekeerden en onbekeerden, om er hun staat in te zien. Neemt nu deze drie bovengestelde kentekenen bij elkaar, en zo het u te doen is om te weten, of gij een kind Gods bent of niet, zo brengt u in de tegenwoordigheid van de alwetende God, en legt u daarbij, en hoort dan wat uw geweten zegt.

Overtuiging van die, welke geen kinderen Gods zijn.

XX. Indien nu iemand overtuigd is, dat hij noch geloof, noch beeld Gods, noch natuur van een kind Gods heeft, maar 't tegendeel van die, die zij overtuigd, dat hij geen kind Gods is, en hij blijve toch in dat gezicht wat staan, en overdenke dan verder, dat dan God zijn Vader niet is, noch de Heere Jezus zijn Zaligmaker; dat hij geen deel heeft aan enige beloften, die in de Bijbel staan, noch aan de eeuwige zaligheid. O, de Heere drukke die staat op zijn hart! Daarbij hij overdenke dat hij een kind ('t is ijselijk) van de duivel is, een kind des toorns, dat is een voorwerp van Gods toorn, dat alle bedreigingen en alle vloeken, die in het Woord staan, op hem zijn, en dat hij niet anders te verwachten heeft, als hij zo stierf, dan de eeuwige verdoemenis. Is er enig historisch geloof, is er enige aandacht op het natuurlijke geweten, zo'n staat, en overtuigd te zijn dat men in die staat is, behoorde immers te ontstellen, en de mens te doen schrikken en beven, en te doen omzien, of er geen raad was om verlost te worden. Zo het dan ernst is, wel zo is er nog raad om van een kind des duivels een kind Gods te worden, om van een erfgenaam van de verdoemenis een erfgenaam te worden van de eeuwige zaligheid. 't Is toevlucht nemen tot de Heere Jezus, Hem door het geloof aan te nemen, die krijgen macht om kinderen van God te worden, Joh 1:12. Die hebben de beloften, dat ze zalig zullen worden, Hand 16:31.

Van die, welke kinderen Gods zijn.

XXI. Aan de andere zijde, indien iemand uit de bovengestelde kentekenen overtuigd is, dat zijn hart zo is en werkt, als boven gezegd is, zo mag hij niet nalaten te besluiten, dat hij een kind Gods is. Hij mag niet nalaten dat besluit op zijn hart te drukken als waarheid, nu zijn wij kinderen van God, 1 Joh. 3:2. Hij mag niet nalaten zich in deze zijn gelukzalige staat te verblijden; zo hij 't niet doet, hij bezondigt zich tegen de Heere, niet erkennende de grote liefde Gods, waarvan ziet: 1 Joh. 3:1, *Ziet, hoe grote liefde ons de Vader gegeven heeft, namelijk dat wij kinderen van God genaamd zouden worden;* niet erkennende de onuitsprekelijke voorrechten, waaraan hij deel heeft. Van eeuwigheid tot een kind Gods verordineerd te zijn, in de tijd aangenomen, met Christus ondertrouwd, door de Heilige Geest wedergeboren te zijn, van God als Vader bemind te zijn, van Hem als Vader bewaard te worden, van alles verzorgd te worden, een voorwerp te zijn van zijn medelijden en ontfermingen, altijd verhoord te worden in alles, wat men in Christus' naam begeert, een erfgenaam van God, van de wereld, van de eeuwige zaligheid te zijn, kan er wel wat heerlijker, wat gelukzaliger zijn, en dat voor zulk een mens, zo zondig en ellendig in zichzelf? En hij onder de weinigen, die dat deelachtig worden? Is er nog iets meer, iets hoger, dat gij daarbij denken of begeren kon? En zo niet, waarom verblijdt zich uw hart niet over al die gelukzaligheden? *Dat zijn gunstgenoten van vreugde opspringen om die eer; dat zij juichen op hun legers,* Ps. 149:5. Dat is dankbaarheid, dat is Gode aangenaam, dezulken zal Hij verder ontmoeten: Ps. 37:4. *Verlustig u in de Heere, zo zal Hij u geven de begeerten uws harten.*

(a) Ziet toe, dat gij de gestalten, en de uitwerkingen van het hart, boven in de tekenen gesteld, en die gij in u bevindt, niet toeschrijft aan uw natuur, alsof die zulke gestalte en werkingen kon opgeven door de uitwendige verlichting; dat is hoogmoedigheid, dat ontnemt God zijn werk, dat Hij alleen door een almachtige kracht in u gewrocht heeft.

(b) Ziet toe, dat de grootheid van de zaak, en uw onwaardigheid u niet beletten uw staat vast te stellen, daar gij de waarheid toch ziet; dat is hoogmoedigheid, alsof gij niets wilde ontvangen, of gij moest het waardig zijn, en de gift moest met uw waardigheid overeenkomen. Weet dat God aan Zijn kinderen alles doet boven en tegen hun waardigheid, de beste is alles zowel onwaardig als de slechtste, 't is alles tot prijs der heerlijkheid van zijn genade, Ef. 1:6. Daarom, als God het aan u gedaan heeft, en doen zal, ontvangt gij het al, en wees vrij klein, maar nochtans blijde.

(c) Ziet toe, dat de overgebleven verdorvenheden u de waarheid niet doen ontkennen; omdat wij weten, dat God Zijn kinderen hier alles ten dele maar geeft, en in de besten nog vele verdorvenheden laat overblijven, zo hebben wij niet te zien of er, en hoeveel verdorvenheden nog in ons zijn, maar of er waarheid, geest en leven is; zo ja, zo maakt met Paulus, Rom. 7:17, onderscheid tussen dat geestelijke Ik, en het vleselijke; en weet dat dit nieuwe mensje zeker daar blijven zal, en dat de oude Adam dat nooit zal doden. Dat gij uit de trap van zondigheid en geestelijkheid nooit een besluit kunt maken, maar dat het besluit moet opgemaakt worden uit de waarheid. Welnu dan, stapt alle hinderpalen over, heft uw hoofd uit de gebreken op, ziet uw geluk, en verblijdt er u over. Verblijdt u in de Heere ten allen tijde; wederom zeg ik: verblijdt u, Filip. 4:4.

Moeten zich als kinderen gedragen.

XXII. Die nu overreed zijn, dat ze kinderen van God zijn, op die ligt nu de verplichting, dat ze zich ook als kinderen van God gedragen; dit is geen last, die ik hun opleg, en die door deszelfs zwaarte het geluk wat zou verminderen; neen, het is de rechtvaardigen een blijdschap recht te doen, Spr. 21:15. De natuur van een kind Gods welt vanzelf op om alles te doen, wat een kind betaamt te doen, 't is zijn lust, zijn vermaak, zijn leven, en niets bedroeft het, dan dat het zijn hemelse Vader niet meer zuiverder en geestelijker dient. Welaan dan, omdat gij kinderen van God zijt, zo gedraagt u als kinderen.

Gode zich toevertrouwen.

XXIII. 1. Vertrouwt dus alles naar ziel en lichaam uw hemelse Vader toe, zonder vreze en bekommernissen: Matth. 6:31, 32. Daarom zijt niet bezorgd; want uw hemelse Vader weet, dat gij alle deze dingen behoeft.

Vreze en bekommernis vertoont: óf een twijfelen, dat men een kind Gods is, ofschoon het hart van de waarheid overreed is, als het zich bij het Woord ziet; óf het is een wantrouwen aan Gods macht, of nauw opzicht, of goedheid; alles zo klaar tegen het Woord; of het is een onordelijke begeerte en een onverloochendheid aan zijn eigen zin, om dit of dat in zulke trap, in zulke tijd te hebben; een zonde, die in een kind, dat onderworpen aan de wil en de wijsheid des Vaders behoort te zijn, geen plaats behoorde te hebben. Strijdt dan daartegen, geeft het de Heere in de hand, en vertrouwt het Hem toe: Ps. 10:14. *Gij ziet het immers; want Gij aanschouwt de moeite en het verdriet, opdat men het in uw hand geve; op U verlaat zich de arme, Gij zijt geweest een Helper der wezen.*

Ziet gij er dan van af; laat de Heere zorgen. *Wentel uw weg op de Heere, en vertrouw op Hem, Hij zal het maken, Ps. 37:5. 1 Petrus 5:7, Werpt al uw bekommernis op Hem, want Hij zorgt voor u.* Verheerlijkt Hem zo in Zijn almachtigheid, getrouwheid, wijsheid en goedheid, en u zult bevinden, dat het wel zal zijn, en dat het einde vrede zal zijn.

Eren en vrezen.

XXIV. 2. Eert en vreest uw hemelse Vader met een kinderlijk hart. Die allernauwste en allerzoetste betrekking tussen God en hen moet vooral de hoogachting van God niet verminderen; maar men heeft zich te vergenoegen de hoge heerlijkheid van de Goddelijke majesteit gedurig te beschouwen en te erkennen, en altijd zichzelf te kennen, opdat men klein blijve, en een heilig ontzag en eerbied voor God hebbe, en dat aan God vertone: Mal. 1:6. Een zoon zal de vader eren, en een knecht zijn heer; ben Ik dan een Vader, waar is Mijn eer? En ben Ik een Heere, waar is Mijn vreze? 1 Petrus 1:17. *Indien gij tot een Vader aanroept Degene, die zonder aanneming des persoons oordeelt naar eens ieders werk, zo wandelt in vreze de tijd uwer inwoning.*

Alles van Hem verzoeken en verwachten.

XXV. 3. Verzoekt als een kind van zijn vader, alles van de Heere, waarnaar uw goede begeerten uitgaan. Daarom vervult de Heere Zijn kinderen in dit leven niet tot verzadigens toe, maar laat vele ledigheid in hen, opdat zij hun kinderlijke begeerte Hem zouden bekendmaken, en de vervulling van Hem afbidden. Klaagt aan uw Vader uw noden, wat u drukt, wat u dreigt, wat u graag had, en dat gemeenzaam als een kind aan zijn vader. Staat nu niet van verre, trillende en bevende, maar gebruikt nu als een kindeken de vrijmoedigheid, waartoe u recht hebt ontvangen; roept: *Abba, Vader!* Bidt om uw begeerten vervuld te krijgen met zoete kinderlijke smekingen, dat zal de Heere, aangenaam zijn. Hij zegt: Hoogl. 2:14, *Toon Mij uw gedaante: doe Mij uw stem horen; want uw stem is zoet, en uw gedaante is lieflijk.* Ps. 50:15, *Roep Mij aan in de dag van de benauwdheid.* Ps. 81:11, *Doe uw mond wijd open.* Welaan dan, omdat wij dan, broeders! vrijmoedigheid hebben, om in te gaan in het heiligdom door het bloed van Jezus, zo laat ons toegaan met een waarachtig hart in volle verzekerdheid van het geloof, Hebr. 10:19, 22. Houdt toch in de toenadering de gestalte van een kind, en zo roepende gelooft, dat Hij u als een Vader zal verhoren, en het nodige en nuttige geven, ziende veel op Lukas 11:11-13, *Wat vader onder u, indien de zoon om brood bidt, zal hem een steen geven? Of zo hij ook om een ei zou bidden, zal hij hem een schorpioen geven? Indien dan gij, die boos zijt, weet uw kinderen goede gaven te geven, hoeveel te meer zal uw Vader, die in de hemelen is de Heilige Geest (goede gaven, Matth. 7:11) geven degenen, die ze van Hem bidden?*

Zich onderwerpende aan de kastijdingen.

XXVI. 4. Onderwerpt u als een kind aan de kastijding des Heeren als van een Vader. De Heere handelt met Zijn kinderen op menselijke wijze; als zij misdoen, des Heeren inzettingen ontheiligen, en zijn geboden niet houden, dan bezoekt Hij hun overtredingen met de roede, en hun ongerechtigheid met plagen, met zeer velerlei wederwaardigheden, zo in hun lichaam, als in de ziel. Hiertegen op te stuiven, verdrietig te zijn en te morren, dadelijk te zeggen: *ik ben geen kind Gods, God is mijn Vader niet, God is hard tegen mij, was Hij mijn Vader, Hij zou wel medelijden met mij hebben, Hij zou mij wel verlossen van dit smartelijk en bijzonder van dit zondig kruis, dat is de natuur van een rechtgeaard kind niet; maar 't past een kind stil te zijn, zich ootmoedig te onderwerpen en te zeggen: Ik zal des Heeren gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd, Micha 7:9. Ik ben verstomd; ik zal mijn mond niet open doen; want Gij hebt het gedaan, Ps. 39:10.* 't Past u onder de roede u te vernederen, u te laten tuchtigen en als een kind in de roede te vallen, en te smeken om genade, niet als een vreemde, maar als een kind, het kindschap door het geloof vasthoudende, en zo op genade en op uitkomst te hopen, volgens de vermaning: 1 Petrus 5:6, *Vernedert u dan onder de krachtige hand van God, omdat Hij u verhoge te zijnen tijd.* Daarom wat

u doet, houdt u nooit vreemd over de hitte van de verdrukking onder u, die u geschiedt tot verzoeking, alsof u iets vreemds overkwame, 1 Petrus 4:12. Weet dat dit de gewone weg des Heeren is met Zijn kinderen. Ziet dit: Heb 12:6-9. *Die de Heere liefheeft, kastijdt Hij, en Hij geselt een iedere zoon, die Hij aanneemt. Indien gij de kastijding verdraagt, zo gedraagt Zich God jegens u als zonen; (want wat zoon is er, die de vader niet kastijdt?) Maar indien gij zonder kastijding zijt, welke allen deelachtig zijn geworden, zo zijt gij dan bastaarden, en niet zonen ... zullen wij dan niet veel meer de Vader van de geesten onderworpen zijn, en leven?*

Gehoorzamen.

XXVII. 5. Gehoorzaamt God als uw Vader, en tracht naar Hem te aarden. Hier is het onderscheid tussen de ware en natuurlijke heiligheid. Dit is de vermaning: 1 Petrus 1:14, 15. *Als gehoorzame kinderen, wordt niet gelijkvormig aan de begeerlijkheden... Maar gelijk Hij, Die u geroepen heeft, heilig is, zo wordt ook gij zelf heilig in al uw wandel.* Ef. 5:1. *Zijt dan navolgers Gods, als geliefde kinderen.*

Toont het licht, dat in u is, toont de nieuwen mens, en uw gelijkvormigheid met de Goddelijke natuur, toont dat de aardse goederen uw deel niet zijn, dat gij een ander, een beter, een vergenoegd deel hebt. Toont uw nederigheid, zachtmoedigheid, bescheidenheid, uw liefde, vreze en gehoorzaamheid naast God, uw lijdzame onderwerping onder zijn kastijdende hand, opdat de mensen, uw licht ziende, God mogen verheerlijken: Joh 15:8. *Hierin is Mijn Vader verheerlijkt, dat gij veel vrucht draagt; en gij zult Mijn discipelen zijn.*

IJvert zo met hart, met woorden en daden voor de eer van uw Vader, en Hij zal tonen dat het Hem aangenaam is, en zal u zijn Vaderlijke gunst te meer laten gevoelen: Filip. 2:15, *Opdat gij moogt onberispelijk en oprecht zijn, kinderen van God zijnde, onstraffelijk in het midden van een krom en verdraaid geslacht, onder welke gij schijnt als lichten in de wereld.*

In liefde en vrede met elkaar leven.

6. Leeft als kinderen in onderlinge liefde en vrede, opdat de mensen zien, dat in u een andere Geest is dan in hen.

Hoofdstuk 36

Van de geestelijke vrede

Uit de rechtvaardigmaking, zowel de vergeving van zonden, als het stellen in 't recht ten eeuwigen leven, vloeit vrede met God: Rom. 5:1. *Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God, door onze Heere Jezus Christus.*

Verscheiden betekenissen

1. Het woord vrede wordt zeer verscheidenlijk in Gods Woord genomen; in 't gemeen betekent het allerlei heil en voorspoed; in 't bijzonder betekent het, of de burgerlijke of de geestelijke vrede. De burgerlijke vrede is de geruste samenleving van machthebbers, steden, families, particulieren met elkaar. De gelovigen zijn verplicht aan hun kant alles bij te brengen, wat tot verhindering van ongenoegen en bevordering van de vrede dienen kan: Rom. 12:18. *Indien het mogelijk is, zoveel in u is, houdt vrede met alle mensen.*

Doch, licht en duister vuur en water, leven en dood, Christus en de duivel, gelovige kinderen van God en ongelovige kinderen van de duivel, kunnen in der eeuwigheid niet overeenkomen; daarom hebben de Godzaligen zich niet veel uitwendige vrede in de wereld in te beelden, de wereld haat hen, Joh 15:18. Daarom doet ze alles aan de Godzaligen, wat haat verwekken kan, zodat ze zich naar verdrukkingen mogen zetten. In deze opzichte zegt de Heere Jezus: Matth. 10:34, *Meent niet dat Ik gekomen ben om vrede te brengen op de aarde: Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard.* Hier zullen wij niet van die, maar van de geestelijke vrede spreken, deze heeft wederom opzicht op de gelovig en onder elkaar, of hij heeft opzicht op God en de geweten; van deze handelen wij hier.

Heeft opzicht op het verleden.

II. De vrede tussen God en het geweten ziet op de vorige of op de tegenwoordige en de toekomstige staat. Ten opzichte van de vorige staat, is het een ophouden en afleggen van de vorige vijandschap. Door de zonde was er vijandschap tussen God en de mens, Rom. 5:10. De zonde maakte scheiding tussen die beiden, en verborg het aangezicht Gods voor de mens, Jes. 59:2. God haat de zondaar en heeft er een gruwel van Ps. 5:6, 7. Zijn aangezicht is tegen hem, Ps. 34:17. Zijn toorn is vaardig om hem te verderven, Rom. 2:5, 6, 9. De mens wederom aan zijn kant heeft aan God geen lust, Job 21:14. Geen welbehagen, Job 34:9. Hij haat God, Rom. 1:30. Het bedenken zijns vleses is vijandschap tegen God, Rom. 8:7. Hij loopt tegen Hem aan met de hals, met zijn dikke hoog verheven schilden, Job 15:26. In deze vrede wordt de vorige vijandschap weggenomen; God legt ze af, nu verzoend zijnde in het bloed zijns Zoons; de gelovigen leggen ze af, nu een ander hart bekomen hebbende door de Heilige Geest. Hiervan spreekt de apostel: Kol 1:19-21. *Want het is des Vaders welbehagen dat in Hem al de volheid wonen zou; en dat Hij door Hem vrede gemaakt hebbende door het bloed zijns kruises, door Hem, zeg ik, alle dingen verzoenen zou tot Zichzelf, hetzij de dingen, die op de aarde, hetzij de dingen, die in de hemelen zijn. En Hij heeft u, die eertijds vervreemd waart, en vijanden door het verstand in de boze werken, nu ook verzoend.*

En op het tegenwoordige

III. Ten opzichte van de tegenwoordige en toekomstige staat bestaat de vrede in een eenhartige, gemeenzame, vriendelijke en lieflijke omgang van de gelovige ziel met God. Daar is een eenheid: Joh 17:21. ... *dat ook zij in Ons Één zijn.* Hoogl. 2:16. *Mijn Liefste is mijn, en ik ben Zijne.*

Daar is een gemeenzame omgang: Ps. 73:23. *Ik zal dan gedurig bij U zijn.* Micha 6:8. *Wat eist de Heere van u, dan ... ootmoedig te wandelen met uw God?*

Daar is een zoete vriendschap: Joh 15:15. ... *Ik heb u vrienden genoemd; want al wat Ik van Mijn Vader gehoord heb, dat heb Ik u bekendgemaakt.* Jak 2:23 ... *hij (Abraham) is een vriend van God genaamd geweest.*

Daar is een omgang in betoning van onderlinge liefde: Hoséa 2:22 ... *Ik zal zeggen tot Lo-Ammi: Gij zijt Mijn volk, en dat zal zeggen: o mijn God!*

De Vader heeft hen lief: Jer. 31:3. ... *Ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde; daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid.*

De gelovigen hebben God wederom lief: Ps. 18:2. ... *Ik zal u hartelijk liefhebben, Heere, mijn sterkte!*

De Heere ontmoet hen in de liefde: Jes. 38:17. ... *Gij hebt mijn ziel liefelijk omhelsd.*

En de gelovige kleeft de Heere Jezus wederom in liefde aan: Hoogl. 8:5. *Wie is zij, die ... daar liefelijk leunt op haar Liefste?*

God werkt die

IV. De oorzaak van deze vrede is God. De mens zou God nooit aangezocht hebben om vrede te maken, behalve dat het wegens de zonde onmogelijk was, dat hij zou vrede verkrijgen; maar, o wonder van alle wonderen! God zelf begint aan Zijn kant.

(a) De Vader heeft van eeuwigheid gedachten des vredes over hen gehad, en heeft in de raad des vredes de Zoon verordineerd tot een Borg, om door Hem de vrede uit te werken, heeft een vreedzaam hart, en heeft behagen in de vrede. Waarom Hij ook dikwijls *de God des vredes* genaamd wordt: Rom. 16:20. *De God des vredes zal de satan haast onder uw voeten verpletteren.*

(b) De Zoon komt in de wereld met het gejuich van de heilige engelen: *Vrede op aarde*, Luk. 2:14. Hij verzoent de uitverkorenen met God door Zijn dood. Jes. 53:5. De straf, die ons de vrede aanbrengt was op Hem. Daarom draagt Hij de naam van *Vrede-Vorst*, Jes. 9:5. *Melchizédek, Koning van Salem, dat is des vredes*, Hebr. 7:1, 2. En hij wordt genoemd: *onze Vrede*, Ef. 2:14.

(c) De Heilige Geest brengt deze vrede tot het hart van de gelovigen: Rom. 14:17. *Het koninkrijk van God ... is rechtvaardigheid, en vrede, en blijdschap door de Heilige Geest.*

Door middel van het Woord.

V. Om de gelovigen de vrede deelachtig te maken, gebruikt de Heere het Evangelie, als het uitwendige middel, en het geloof als het inwendige. De Heere maakt de uitverkorenen de vrede deelachtig met hen te brengen in een verbond met Hem, 't welk genoemd wordt een verbond des vredes: Jes. 54:10. ... *het verbond Mijns vredes zal niet wankelen.* Tot dit verbond nodigt en roept Hij hen door het Evangelie, 't welk daarom een *Evangelie des vredes* genoemd wordt: Ef. 6:15. *De voeten geschoeid hebbende met de bereidheid van het Evangelie des vredes.*

Om dit Evangelie bekend te maken, gebruikt de Heere mensen, die Hij als Zijn boden uitzendt, leggende het woord van verzoening in hun mond, 2 Kor. 5:19, 20. Deze worden genoemd *boden des vredes*: Jes. 33:7. ... *de boden des vredes wenen bitterlijk.*

Jes. 52:7. *Hoe liefelijk zijn op de bergen de voeten desgenen, die het goede boodschap, die de vrede doet horen.* Jes. 40:9. *O Sion, gij verkondigster van goede boodschap.*

Door deze middelen brengt de Heere de mens tot het geloof, en het geloof werkzaam zijnde, zo verwekt het vrede in het geweten: Rom. 15:13. *De God nu der hoop vervulle ulieden met alle blijdschap, en vrede in het geloof.*

Is alleen in de gelovigen.

VI. Deze vrede is alleen voor de gelovigen. De onbekeerden en godlozen hebben menigmaal een dood en ongevoelig geweten; deze, omdat het geweten hen niet bijt, beelden zich in, dat zij bij God wèl staan, en vrede met God hebben; doch hoe onzacht zullen zij wakker gemaakt worden, en gewaar worden, dat ze kinderen des toorns zijn, en nooit vrede met God gehad hebben! Jes. 57:20, 21. *De goddelozen zijn als een voortgedreven zee; want die kan niet rusten, en haar wateren werpen slijk en modder op. De goddelozen, zegt mijn God, hebben geen vrede.*

De vrede is een verborgen schat, die alleen voor de uitverkorenen bewaard wordt, van welke de Heere Zijn kinderen zoveel laat smaken, als 't hun best is: Jes. 57:18, 19. *Ik zie hun wegen, en Ik zal hen genezen; en Ik zal hen geleiden, en hun vertroosting teruggeven, namelijk, hun treurigen. Ik schep de vrucht van de lippen, vrede, vrede, degenen, die verre zijn, en degenen, die nabij zijn.* Luk. 10:6. *Indien aldaar een zoon des vredes is, zo zal uw vrede op hem rusten.*

Doch in verscheiden trap

VII. Alle gelovigen zijn deze vrede even gelijk deelachtig, ten opzichte van hun staat, en waarheid van de zaak; maar ten opzichte van het gevoel wordt hij zeer verscheidenlijk toegepast; sommigen genieten die in een hoger trap, anderen in een minder; sommigen houden die bevredigde staat lang, leven er als in; anderen gevoelen deze vrede zelden, en hij gaat vlug wederom weg.

Opdat de zwakgelovigen ook overtuigd mogen worden, dat de Heere van vrede tot hun ziel gesproken heeft, en dat de onbekeerden ontdekt mogen worden, dat ze geen vrede hebben; alsmede, opdat een ieder, door het voorstellen van de beminnelijkheid van een bevredigde staat op denzelfden verliefd moge worden, en gaande gemaakt om naar die staat te trachten, zullen wij de vrede in zijn bijzonderste uitwerkingen vertonen.

Openbaart zich in verscheiden daden

VIII. Een gelovige is dikwijls als Samuël, die de stem Gods nog niet kende; de Heere spreekt menigmaal een ziel van vrede toe; maar omdat het zo'n gestalte niet baart, als zij zich van de vrede verbeeldt, zo rekent zij het niet; dies heeft zij nodig te weten op wat manier, en in welke trappen de ziel vrede geniet.

Hoop.

1. Soms openbaart zich de vrede in een hoop, dat men het nog wel bekomen zal; de ontroerde, de biddende, de op Christus ziende ziel krijgt soms wel geen vaste verzekering, dat ze in vrede met God staat, maar evenwel krijgt ze moed, dat God, die dit en dat goede in haar begonnen heeft, haar nog verder zal voorkomen, en die hoop houdt haar op, als een anker het schip in een storm, Hebr. 6:19.

Stilte

2. Soms openbaart die zich in een stilte van de ziel, al durft, al kan de ziel nog niet vaststellen, dat ze deel aan Christus heeft, al kan ze nog niet terugkeren op de

verzekering, welker gronden zij ziet; zo komt in de ziel, zij weet niet hoe, een kalmte en zoete stilte, is 't niet in de gemeenschap met God, 't is evenwel in de werking van de ziel tot God; de vrees is weg, de schrik is verdwenen, de ziel is stil op heimelijk geloofde beloften: Ps. 62:2. *Immers is mijn ziel stil tot God; van Hem is mijn heil.*

Vergenoeging

3. Soms openbaart de vrede zich in een vergenoeging, een weltevreden zijn, omdat zij zichzelf, haar zaligheid, de weg, welke de Heere haar zal believen in te leiden, volstrekt, zonder enig beding, in de hand des Heeren gegeven heeft, met een heimelijk vertrouwen op zijn macht, goedheid, waarheid en trouw, dat Hij het wel zal maken, zeggende: *De Heere zal het voor mij voltooien.* Ps. 138:8. Daarop durft zij het laten aankomen.

Verzekering

4. Soms openbaart zich de vrede in een verzekering van de vergeving der zonden, en van in de staat der genade te zijn, doch zonder blijdschap of vele zoete bewegingen van de ziel; zij weet, in wie zij geloofd heeft, zij vertrouwt Hem zichzelf toe, zij gelooft dat ze zalig zal worden, in die waarheid staat ze vast, ofschoon ze de smaak van de gelukzaligheid van haar staat niet heeft, om zich daarin zoetelijk te vermaken. 1 Tim. 1:13. ... *mij is barmhartigheid geschied.* 2 Tim. 1:12 ... *ik weet, Wien ik geloofd heb, en ik ben verzekerd, dat Hij machtig is mijn pand, bij Hem weggelegd, te bewaren tot dien dag.* Ps. 73:24. *Gij zult mij leiden door Uw raad, en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen.*

Vrije toegang

5. Soms openbaart zich de vrede in een vrije toegang tot de troon der genade, zij komt als een aangenomen kind, zij merkt God aan als haar Vader, zij gaat in die gestalte door Christus tot God, met goedkeuring, met genoegen, met vertrouwen, met verheffing haars harten, roepende: *Abba, Vader!* Rom. 8:15 Gal. 4:6.

Blijdschap

6. Soms openbaart zich deze vrede in een vermakelijke blijdschap, dat de Heere met haar verzoend is, dat haar zonden vergeven zijn, dat de Heere haar tot zijn gunstgenoot heeft gesteld, en tot verkrijging van de zaligheid; haar ziel juicht hierover, en springt van blijdschap op: Jes. 61:10. *Ik ben zeer vrolijk in de Heere; mijn ziel verheugt zich in mijn God; want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, de mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan.*

In eigen natuur

7. Soms openbaart zich de vrede in zijn eigen gedaante en uitnemendheid. God, die vrede is, vervult de ziel met zijn vrede, en omvangt haar van rondom met vrede; de vrede bestraalt de ziel zo van alle kanten, dat de bewegingen te klein zijn, het verstand te kort schiet, en de woorden ontbreken, om uit te drukken, wat het is met God vrede te hebben: Filip 4:7. *De vrede van God, die alle verstand te boven gaat, zal uw harten en uw zinnen bewaren in Christus Jezus.*

Ziedaar, gelovigen, op zo velerlei manieren openbaart zich de vrede; wie van de Godzaligen, zo hij op de goedertierenheden des Heeren acht gegeven heeft, en zo hij enige heugenis van zijn vorige ontmoetingen heeft behouden, zal durven ontkennen, dat hij ooit iets van deze vrede heeft genoten, en heeft hij er iets van gehad, hij houde

zich verzekerd, dat, schoon het gevoel weggaat, de vrede tussen God en hem nooit zal verbroken worden: Joh 14:27. *Vrede laat Ik u, mijn vrede geef Ik u; niet gelijkerwijs de wereld hem geeft, geef Ik hem u.*

De vrede breidt zich uit tot God

IX. Uit het gezegde is enigszins af te leiden de uitmuntende zoetigheid van de vrede, welke uit de volgende zaken te meer gezien kan worden.

1. Deze vrede is niet alleen een ophouden van de vijandschap tussen God en hem, die niet kon dan ten hoogste verschrikken, maar hij sluit in een vrije en vriendelijke omgang met God; 't welk getuigd wordt van Henoch: Gen. 5:24. *Henoch dan wandelde met God.* Dat was het voorrecht van Abraham: Gen. 17:1. ... *Wandel voor mijn aangezicht.*

Zo'n bevredigde ziel, wandelende met God, leeft in een afgetrokkenheid van alle zichtbaarheden, en boven al het aardse; wordt bestraald met de volmaaktheden van God, en die alle tot vervulling van haar; zij gaat ootmoedig met God als haar Vader om; dan eens stilzwijgende in eerbied zich voor God neerbukkende, en Hem aanbiddende, dan samensprekende. God spreekt naar 't hart, troost, verblijdt, versterkt, moedigt aan; de ziel klaagt haar nood, vertelt haar smart, en stort haar begeerten voor Hem uit, dan laat ze zich bestralen van zijn liefde en ontbrandt in wederliefde; dan beschouwt ze zo de volmaaktheden van God, dat ze in verwondering stilstaat, of uitroept in verwondering; de Heere is groot en zeer te prijzen, en zijn grootheid is ondoorgrondelijk. Dan rust zij onder zijn schaduw; dan gaat het hart uit naar het toekomende, en ziet haar volmaakte zaligheid van verre; dan dankt ze voor alle wonderbare weldaden, en dus wordt de bevredigde ziel, door de omgang met God glinsterende.

Vrede met het geweten.

2. En of de ziel nog zondig is, en dagelijks nog in vele struikelt, wordt haar geweten telkens zo bevredigd door het bloed van Christus, alsof zij geen zonde gedaan had, Hebr. 9:14. Laat alles wat in de wereld is vrijspreken, vertroosten, hulp aanbieden, 't is alles vergeefs, als het geweten van binnen haar veroordeelt, onvrij, onrustig is. Maar als het geweten met God bevredigd is, laat dan alles wat in de hel en op de aarde is, zich opmaken, het geweten is stil en heeft vrede: Job 34:29. *Als Hij stilt wie zal dan beroeren.*

Vrede met engelen.

3. Omdat de ziel vrede met God heeft, breidt zich deze vrede ook uit tot de heilige engelen, die tevoren tegen de mens waren. De Cherubs hielden Adam uit het paradijs, en bewaarden de weg van de boom des levens, Gen. 3:24. Maar nu de mens verzoend is met God, zo hebben ze gemeenschap met de heilige engelen, en zijn gekomen tot de vele duizenden van de engelen. Hebr. 12:22. Nu zijn de engelen hen behulpzaam in hun weg; *want zij allen zijn gediensstige geesten, die tot dienst uitgezonden worden, om van degenen wil, die de zaligheid beërven zullen,* Hebr. 1:14.

Met alle mensen.

4. Vrede met God, vrede met alle mensen, niet alleen Godzaligen, maar ook godlozen, als mensen; immers aan hun kant, hun hart gaat in vrede naar allen uit, zij zien ze aan als schepselen van hun God, als gereed staande tot hun hulp, en zo ze boos zijn, dat ze ver buiten hun bereik zijn, en hen niet schaden kunnen. Jes. 54:14-17. *Gij zult door*

gerechtigheid bevestigd worden; wees verre van verdrukking, want gij zult niet vrezen; en verre van verschrikking, want zij zal tot u niet naken Ziet, zij zullen zich zeker vergaderen, doch niet uit Mij; wie zich tegen u vergaderen zal, die zal om uwentwil vallen. Zie, Ik heb de smid geschapen, die de kolen in het vuur opblaast, en die het instrument voortbrengt tot zijn werk, ook heb Ik de verderver geschapen, om te vernielen. Alle instrument, dat tegen u bereid wordt, zal niet gelukken, en alle tong, die in het gezicht tegen u opstaat, zult gij verdoemen; dit is de erve van de knechten des Heeren, en hun gerechtigheid is uit Mij, spreekt de Heere.

Met alle schepselen

5. Vrede met God, vrede met alle schepselen, behalve de duivelen; met zon, maan, sterren, wolken, regen, hagel, vuur, zilver, goud, wild en tam gedierte, alles knikt hun liefelijk toe, en 't schijnt of het alles hun toelacht, en gereed is tot hun hulp: Job 5:23. Met de stenen des velds zal uw verbond zijn, en het gedierte des velds zal met u bevredigd zijn.

ook in kruis

6. Als een gelovige de vrede met God gevoelt, dan kan hij alle kruis gemakkelijk dragen, en roemen ook in de verdrukkingen, Rom. 5:3. Dan vinden ze Paulus' staat: 2 Kor. 12:10. *Daarom heb ik een welbehagen in zwakheden, in smadelijkheden, in noden, in vervolgingen, in benauwdheden om Christus' wil; want als ik zwak ben, dan ben ik machtig.*

Dan is de dood hun niet verschrikkelijk, maar alleen een heengaan *in vrede*. Luk. 2:29. Al is 't dat ze om het getuigenis van de waarheid een geweldige dood moeten sterven; deze vrede doet de martelaren zingen en juichen in 't midden van de kwellingen en vlammen.

Indien hier de vrede met God zó zoet, zó krachtig is, wat zal 't dan zijn, als er geen zonden meer zijn, die de vrede telkens storen, als er geen vervreemding meer zal zijn, maar een eeuwige eenheid in blijdschap, liefde en vrede! *Want hoe groot zal zijn goed wezen, en hoe groot zal zijn schoonheid wezen!* Zach. 9:17.

X. Deze gezegde voortreffelijkheden zijn genoeg om een gelovige, die deze vrede kent, en enigszins gesmaakt heeft, op te trekken in begeerte naar meerder en bestendiger gevoel van denzelfen.

Kentekens

Maar omdat de zaak zo groot is, en omdat zij die zo licht kwijtraken, en omdat ze zien dat dezulken, die God niet recht kennen, noch zoeken, evenwel zo roemen van hun vrede en gerustheid; en omdat zij duister en kleinwetende zijn om alles wel te onderscheiden, zo vrezen ze, dat die zoete stilte en bevrediging van hun ziel niet recht geweest is, dat zij geen vrede met God hebben. Om deze oprechten te overreden van de waarheid, dat zij immers vrede met God hebben, en om de vleselijk gerusten te overtuigen, dat zij geen vrede hebben, zullen wij enige onfeilbare kentekenen stellen, door welke beschouwing een ieder aan zichzelf openbaar kan worden.

Een bevredigde maakt veel werk van de vrede.

XI. 1. Een waar bevredigde maakt veel werk van de vrede, hij kan er niet zonder leven, vindt hij die niet, hij is onrustig, onvrij, en gaat met een beklemd hart: Ps. 38:4. *... er is geen vrede in mijn beenderen, vanwege mijn zonde.* Klaagl. 3:17. *Gij hebt mijn*

ziel verre van de vrede verstoten. Zij zoeken die, en kunnen zich nergens in vertroosten, totdat ze deze wederom bekomen hebben: Ps. 77:3. ... mijn hand was 's nachts uitgestrekt, en liet niet af; mijn ziel weigerde getroost te worden.

Hun gedurig gebed is: *Zeg tot mijn ziel: Ik ben uw heil, Ps. 35:3. Vindt hij die wederom, de ziel is alsdan wonderlijk in haar schik, en zegt: Hoogl. 2:3, Ik heb grote lust in zijn schaduw, en zit er onder; en zijn vrucht is mijn gehemelte zoet. Ps. 4:8, Ik zal in vrede te samen nederliggen en slapen; want Gij, o Heere! alleen, zult mij doen zeker wonen.*

Heeft tot een grond de verzoening.

2. Een bevredigde heeft tot een grond van zijn vrede, de verzoening met God door Jezus Christus; daar is geen vrede, zolang de zonden niet weggenomen zijn, en de zonde kan niet weggenomen worden, dan door het bloed van Christus; en men kan daaraan geen deel hebben, dan door het geloof. Daarom gaat een begenadigde gedurig tot Christus, neemt zijn aangeboden voldoening aan als zijn rantsoen, en komt in ootmoed, al biddende, al worstelende op de beloften, tot de Vader, en dus verkrijgt hij vrede:

Joh 16:33. ... *opdat gij in Mij vrede hebt.*

Rom. 5:1. ... *gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede.*

Rom. 15:13. ... *vervulle u met alle... vrede in het geloof.*

Hand 10:36. ... *verkondigende vrede door Jezus Christus.*

Vertegenwoordigt God.

3. De ware vrede is altijd vergezelschaft met opzicht, vertegenwoordiging en omgang met God. 't Is een stilte zonder onrust, in zichzelf; maar omdat God en de mens door de vijandschap gescheiden waren, zo worden ze in de verzoening wederom één, en de vrede, die uit de verzoening voortkomt, is dan noodzakelijk in de omgang met God. De Vader en Christus komen en maken woning bij hem, Joh 14:23. De bevredigde ziel wederom oefent die gemeenschap, opdat deze onze gemeenschap ook zij met de Vader, en met Zijn Zoon Jezus Christus, 1 Joh. 1:3. Zij roept: *Abba, Vader!* Rom. 8:15. Zij heeft vrijmoedigheid om tot God te naderen, en gebruikt ze: 1 Joh. 3:21. *Indien ons hart ons niet veroordeelt; zo hebben wij vrijmoedigheid tot God.* Rom. 5:1. ... *vrede met God.*

Worden de krenking van de vrede vlug gewaar.

4. De ware vrede is teder, wordt vlug verstoord, en de bevredigden worden de krenking van deze vrede vlug gewaar. Het behaagt God niet Zijn kinderen allen tijd met de bruid in het wijnhuis te brengen, met de discipelen op de heilige berg, met Paulus in de derden hemel.

(a) Hij onttrekt Zich dikwijls, en verbergt zijn aangezicht voor hen: Ps. 10:1. *Waarom verbergt Gij U in tijden van benauwdheid?* Ps. 13:2. *Hoe lang, Heere! zult Gij uw aangezicht voor mij verbergen?* Hij houdt Zich wel stil, alsof Hij Zich van hun niet aantrok: Jes. 63:15. *Waar zijn uw ijver en uw mogendheden? Het gerommel Uws ingewands en Uwer barmhartigheden? Zij houden zich tegen mij in.*

Verberging van God.

Hij laat hen wel lang nalopen, tot Hem roepen, en zijn gemeenschap met gebeden en tranen zoeken; maar 't schijnt alsof God daar geen acht op geeft, en hen niet verhoort: Hoogl. 5:6. *Ik zocht Hem, maar ik vond Hem niet; ik riep Hem, doch Hij antwoordde mij niet.* Ps. 22:2, 3 ... *verre zijnde van mijn verlossing, van de woorden mijns*

brullens. Mijn God! ik roep des daags, maar Gij antwoordt niet: en 's nachts, en ik Heb geen stilte.

Hij schijnt hen wel te verstoten, en op hen te toornen:

Ps. 88:15, 17 *Waarom verstoot Gij mijn ziel? Uw hittige toornigheden Gaan over mij, uw verschrikkingen doen mij vergaan.* Ps. 77:10. *Heeft Hij Zijn barmhartigheden door toorn toegesloten?*

(b) De bevredigden hebben nog de oude Adam in zich, die welt dikwijls krachtiger op. Hieruit komt de traagheid en luiheid om het aangezicht des Heeren te zoeken; hieruit ontstaat nalaten van arbeidzaamheid om zich nabij de Heere te houden, en de gemeenschap met God te oefenen. Hierbij komen zwaardere zonden, die tegen hun geweten, en tegen de waarschuwing des Heiligen Geestes in hen begaan worden, waardoor de Geest Gods bedroefd wordt: Ef. 4:30. *En bedroeft de Heilige Geest Gods niet.*

Aanvechting des satans en kruis.

(c) Daarbij, de duivel geeft hun verborgen nepen, of beschiet hen met zijn vurige pijlen. De wereld verlost hen door het aardse schoon, verschrikt hen door haar boosheid. Wederwaardigheden en allerlei kruisen overstelpen hen; dit slingert hun geloof, en verduistert hun vrede, dit gevoelen ze, dit bedroeft hen, dit doet hen kwijnen, en zij kunnen niet rusten, totdat ze die wederom bekomen hebben.

De vrede wordt verscheidenlijk gestoord.

(d) Wij hebben boven, par. 8, getoond, op hoe velerlei wijzen en trappen zich deze vrede openbaart. In die alle wordt de vrede wel verdonkerd, zo in de een als in de ander, hoewel in vele sterken in het geloof in de trein wel blijven kan het geloof, dat ze vrede met God hebben, schoon ze de smaak en het gevoel van de vrede missen, en tegenovergestelde ontroeringen onderworpen zijn. De gelovigen, gelijk ze zeer begerig en zoekende zijn naar deze vrede, zo zijn ze ook vlug gevoelende, als de vrede, ook in de minste trap, verstoord wordt: Hoogl. 5:2. *Mijn Liefste trok Zijn hand van het gat der deur, en mijn ingewand werd ontroerd om Zijnentwil.*

Deze ontroering toont deel te hebben aan de vrede; ja zelfs de buitensporigheden van de ontsteltenis over het missen van de vrede, de moedeloosheid, de ongelovigheid, de hopeloosheid, de verdrietigheid, het voor enige tijd ophouden van het zoeken van denzelfen, omdat zij er zich van afzet, als zullende die toch niet bekomen, openbaren de sterke begeerte, de honger en dorst, de liefde tot deze vrede, de kennis, wat die is, en dat ze denzelfen wel enigszins gesmaakt hebben. Zodat het een klaar blijkt is, dat iemand vrede bij God heeft, als hij daarover in onvrede is, en als hij de krenking vlug en met droefheid gewaar wordt.

Wachten zich nauw voor zonden.

5. De ware bevredigden zijn werkzaam, om zich van zonden te wachten en in tedere Godzaligheid voor Gods aangezicht te leven. Omdat ze de zoetigheid van de vrede, de een meer, de ander minder gesmaakt hebben, en zij weten dat de zonde de vrede verstoort, omdat zij weten dat de Heere meerder vrede geeft aan degenen, die gezet zijn om de Heere welbehagelijk te leven, en omdat de vrede met God niet kan zijn zonder de liefde Gods, *zo wandelen ze voorzichtig, niet als onwijzen, maar als wijzen,* Ef. 5:15. Ps. 85:9. *Hij zal tot Zijn volk, en tot Zijn gunstgenoten van vrede spreken; maar dat ze niet weder tot dwaasheid keren.*

Overtuiging van zorgelozen.

XII. Die nu met zijn ziel getrouw wil handelen, zal uit het gezegde lichtelijk kunnen zien, wat hij van zijn vrede zal moeten oordelen, of die is een vleselijke gerustheid en zorgeloosheid, dan of die is de ware vrede met God.

- U, die geen werk maakt van deze vrede, niet onrustig bent over het gemis, niet bezorgd bent om die te hebben en te bewaren, niet achterdochtig bent, of uw gerustheid, de rechte vrede is of niet;
- u, die zonder werk en als vanzelf denzelfden hebt bekomen, zonder worsteling van het geloof, om Jezus als het rantsoen aan te nemen, en om door Zijn bloed, door het geloof op het hart gebracht, verzoening te hebben, en alleen daarin uw geweten gereinigt vindt van de dode werken;
- u, die vrede hebt zonder opzicht, vertegenwoordiging en omgang met God;
- u, die altijd eveneens zijt, en altijd een gerust gemoed hebt, zo niet schande en schade, of een gruweldaad dat soms ontroert, en niet gewaar wordt, dat deze vrede vlug gekrenkt wordt, en het gemoed terstond over het missen van de vrede ontroerd wordt;
- u, die door de gerustheid des gemoeds niet aangezet wordt om u zorgvuldig voor alle zonden, ook die van het hart, te wachten, en Gode welbehaaglijk te leven;

ik verzeker u, dat uw vrede een enkele vleselijke gerust is, en dat Gods eeuwige en onverdraaglijke toorn u over het hoofd hangt; ja uw gerustheid is een vreselijk oordeel van God over u, wegens uw voorgaande zonden. *De Heere heeft over ulieden uitgegoten een geest des diepen slaaps, en Hij heeft uw ogen toegesloten*, Jes. 29:10. U bent van die gerusten, van welke u tot uw verschrikking lezen kunt: De 29:19, 20, *Ik zal vrede hebben, wanneer ik schoon naar mijns harten goeddunken zal wandelen, om de dronkene te doen tot de dorstigen*. De Heere zal hem niet willen vergeven. Op u past Amos 6:1, *Wee de gerusten te Sion, en de zekeren op de berg van Samaria! Zo gij nu niet gevoelig wordt en u bekeert, hoe onzacht zult u wakker worden, als gij in de hel uw ogen zult opendoen, als het te laat zal zijn? Daarom zegt Hij: Ontwaakt gij, die slaapt! en staat op uit de doden*, Ef. 5:14.

Overtuiging van begenadigden.

XIII. Daarentegen gij, die ooit deze vrede deelachtig zijt geweest, op enige wijze boven, par. 8, vermeld, en gij, die de vijf zaken boven par. 11, als kentekenen voorgesteld, in waarheid in u bevindt, ziet toe en ontkent de genade niet onder enig voorwendsel; 't zou zondigen zijn tegen het geweten; gij doet u zelf smart aan, en belet de aanwas in vrede en Godzaligheid. gaat aan op uw geweten in de tegenwoordigheid Gods, getuigende, dat de bovengenoemde gestalten des gemoeds, en derzelver werkingen in waarheid in u zijn, en houdt daarvoor, dat gij vrede met God hebt, schoon het licht en 't gevoel mocht weggaan. Als in u opkomt, *ik mocht mij bedriegen*, verwerpt het ten eerste, als het zonder reden inschiet. En wees altijd verzekerd, dat er geen bedrog kan zijn, dan dat ons van Christus, van de liefde, van de omgang met God, en van de tere wachthouding over ons hart om niet te zondigen, afhoudt. Dat daartoe ons verwakkert, dat is geen bedrog, en dat kan niet bedriegen, omdat het ons leidt in de weg naar de zaligheid. Werpt dan uw vrijmoedigheid niet weg, maar gaat tot God, als met Hem bevredigd.

Vermaning om de vrede te bekomen.

XIV. 1. Wees zeer werkzaam om de vrede des gemoeds te bekomen, en in het gevoel van dezelfde toe te nemen: want

- zonder deze vrede te leven, is een gedurige onrust; en zo men onbekeerd is en blijft, zo zal er niet dan eeuwige toorn zijn, en de worm zal in eeuwigheid niet ophouden van onlijdelijk te knagen.
- Maar in vrede met God te leven is een onuitsprekelijke zoetheit, liefde en heiligheid barend, gelijk uit het bovengezegde, par. 9, blijkt.

Tot dat doel:

- (a) geeft u tijd om de onvrede en de oorzaak deszelfs, de zonde, in haar gruwelijkheid en bitterheid te kennen en te gevoelen, laat die zo levendig en zolang uw hart prikkelen, totdat gij 't niet langer verdragen kunt.
- (b) Ontloopt dan die benauwdheid niet, verzet ze niet door hopeloosheid, waarop dodige ongevoeligheid komt, noch ook niet door de aardse aantrekkelijkheden, of opvolgen van begeerlijkheden, dat zou het kwaad niet wegnemen, maar erger maken; maar loopt met dat onrustig hart tot Christus, de Vrededorst, neemt Hem en zijn aangebodene verdiensten aan door het geloof, en brengt Hem op uw hart, om in Hem vrede te hebben.
- (c) Loopt hier niet vlug over heen, maar houdt u dikwijls enige tijd op, om de weg van de verzoening en vrede, om de kracht van Christus' dood, om de zekerheid van de beloften, en dat men ze zonder onze verdiensten, om niet, uit vrije genade, deelachtig wordt, met aandacht te overpeinzen, en de waarheid van de zaken, in haar zelf beschouwende, dezelve tot zijn eigen hart te brengen, totdat men het gevoelt, dat hetgeen in 't Woord waarheid is, ook in ons hart waarheid is.
- (d) Voegt hierbij dikwijls herhaalde gebeden, dat de Geest Gods met uw geest getuige, u verzegele, en u de kracht en zoetheit van deze vrede doe gevoelen. Een eenvoudige deze weg inslaande, zal meer vrede vinden, dan vele verstandigen, ofschoon bekeerde, die hier haastig over heen lopen.

Om de vrede te bewaren.

XV. 2. Wees zeer werkzaam om de vrede, in enige trap bekomen, zorgvuldig te bewaren, want hij is te teder en wordt zeer vlug gekrenkt.

- (a) Dan door traagheid in het ophouden, oefenen en opvolgen van de vrede, Hoogl. 5:3.
- (b) Dan door achteloosheid over zijn hart, de zondigheden wat ruimer toom gevende, Ps. 37:4.
- (c) Dan door vallen in grotere zonden, Ps. 51:10.
- (d) Dan door de leidingen des Geestes te smoren, niet op te volgen, of een andere weg te willen inslaan, Jes. 63:10.
- (e) Dan door de aardse dingen te hoog te achten, op die gezet te zijn in het zoeken of al te zeer ontsteld te zijn, als men ze mist, Jak. 4:4.

Tot dat doel:

- (a) wees gedurig bezig in de oefening van geloof, hoop, liefde.
- (b) Erkent de genade, wees er blij over in de tegenwoordigheid Gods.
- (c) Dankt de Heere voor dezelve, als een enkel en vrij geschenk van Hem.
- (d) Gebruikt de vrijmoedigheid om gedurig door Christus te naderen, ofschoon de gevoeligheid mocht weg zijn.

- (e) Wandelt voorzichtig, en zo u gevallen bent, blijft toch niet liggen, staat haastig op, en wast het geweten af in het bloed van Christus, opdat de onvrede geen wortelen schiete.

Zoekt verloren vrede terug te krijgen.

XVI. 3. Hebt u de bevestigde staat verloren, 't zij in een meerdere of mindere trap, ja schijnt toorn in de plaats te zijn gekomen; houdt u in die ellendige staat niet op, geeft er u niet in toe, door moedeloosheid en hopeloosheid, maar redt u als een held, en zoekt hersteld te worden.

Tot dat doel: 1. Weet:

- (a) dat God nooit verandert, dat alle verandering is aan des mensen zijde, zodat het niet de zaak zelf is, maar het geloof en het gevoel raakt.
- (b) Dat er nog een sprank in u is overgebleven, welke zich verheft tot vliegen, zo ze maar kon uitkomen en doorbreken; daar blijft de droefheid over 't gemis, de kennis van de zoetigheid des vredes, en de verbeelding van de vorige bevredigde gestalte; 't verbeelden hoe ze zich verblijden zou, als ze de vorige bevredigde staat eens wederom mocht bekomen, 't verlangen naar denzelfven, het tussenbeide verheffen van hart en oog naar de hemel om de Geest, 't niet kunnen terugkeren tot de wereld, de angst voor de zonde, de begeerte en poging tot heiligmaking, deze zullen nog altijd blijven.
- (c) Weet dat het de weg Gods is, al zijn gunstgenoten zo te leiden, dat ze soms 't gevoel van de vrede hebben, en dikwijls missen.
- (d) Dat u wel tevoren ook in de onvredige en getroebleerde staat geweest zijt, en meermalen daaruit verlost werd, en de vrede op enige wijze weer hebt genoten. Deze dingen moeten u tot steunsels zijn, om u op te houden tegen de moedeloosheid en hopeloosheid, want als de hoop bezwijkt, zo houdt het gebruik van de middelen op.

2. Zoekt met bedaardheid naar de oorzaak, vanwaar de onvrede gekomen is, welke wij zo terstond, par. 15, verhaald hebben. Dit uitgevonden hebbende, of dezelve niet kunnende vinden, werkt naar een diepe vernedering, immers inzinking in 't gevoel van de zondigheid en onmacht van de ziel; daartoe is dienstig dat men een vastendag zich afzondere, en zoveel doet, als de Heere zal believen te geven; en is men zeer dor, mat, lusteloos, ongevoelig geweest, dat men het enige dagen, een week of twee daarna hervatte, en zich voor de Heere bringe, zoals men is, en zijn begeerte naar de bevredigde staat de Heere zo voordrage, als men kan. De Heere weet de mening des geestes. Hij weet met welk oogmerk men die dag heeft afgezonderd, en Hij zal ten laatste tot de ziel van vrede spreken.

3. Verheft uw ziel tot het verbond, en de Middelaar deszelfs, Jezus; overdenkt de dagen vanouds, hoe u placht te worstelen en te bidden, hoe u Hem hebt aangenomen, en u aan Hem hebt overgegeven, hoedanige arbeidzaamheid, en hoedanige verkwikking gij voor deze wel hebt genoten, dat is bekwaam om de ziel te verlevendigen in de werkzaamheid van het geloof, om Jezus als opnieuw wederom aan te nemen tot het rantsoen voor de zonde, en tot de Vredevorst. Door die weg wordt een ziel dikwijls hersteld, en ontvangt wel vrede in een hogere trap.

4. Verwacht niet ten eerste wederom in de trap van vrede en gemeenzaamheid te komen, waarin u was, eer u de vrede verloor, want dat gebeurt zelden; maar houdt u klein, erkent de kruimeltjes genade, dat gij eens hebt mogen bidden, schreien en uw hart voor de Heere uitgieten, dat er enige hoop nu en dan komt, en volgt alzo stilletjes de leiding van de Geest, die Zijn hand tot de kleinen wendt, die de nederigen vertroost en hun genade geeft.

5. Houdt u stipt aan de tijden van de oefening, verwaarloost ze niet, loopt er niet vlug over heen, alsof het maar was om het geweten te paaien, maar blijft wat voor de Heere liggen, hoe dor u ook bent, en wacht of er niet enig licht komt. Zo niet, wordt niet moedeloos, maar houdt uw ziel klein als een gespeend kind, en hebt die stille hoop, dat God wel weer zal komen, en hebt een vast voornemen om evenwel de Heere te willen zoeken, zolang als gij zult leven, en dat u liever voor Zijn voeten wilt sterven, dan Hem verlaten. En de Heere, die goed is der ziele, die Hem zoekt, zal ten laatste eens zeggen: *Maria! Mijn kind, hier ben Ik*; en de ziel zal zich verblijden.

De Heere nu des vredes zelf geve u vrede te allen tijd, in allerlei wijze, 2 Thess. 3:1